TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_204670
LIBRARY
UNIVERSAL

శ్రీ [illegible]

నాగరఖండము.

ద్వితీయ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1925.

[illegible]

పీఠిక.

ఇయ్యది కేవల నాగరఖండమనియే కాక హాటకేశ్వరక్షేత్రమనికూడఁ బ్రత్యధ్యాయాంతమందును జేర్కొనఁబడియున్నయది-హాటకేశ్వరక్షేత్రమాహాత్మ్య శబ్దార్థము సుగమ మగుచున్నను నాక్షేత్ర మెచ్చోటనున్నది నాగరఖండశబ్దార్థముఁ దెలిసికొనవలసియున్నది-హాటకేశ్వరక్షేత్రమునకుఁ జమత్కారపురమనియు స్కాందపురమనియు మఱికొన్ని నామము లీపురాణమున వాడఁబడియున్నవి-అందుఁ గేవల నగరనామంబును నొక్కటి. ఈఖండమంతయుఁ దాదృఙ్నగరసంబంధిచరిత్రమును మాహాత్మ్యమునే ద్యై నాగరఖండాఖ్యను సార్థకముగాఁ జేసెను-పురాణములలోని విభాగంబులకు ఖండాద్యభిధానంబు లుండుట సుప్రసిద్ధము-ఇఁక నీక్షేత్ర మెచ్చటిదను సంశయమును గూర్చి విచారింతము. ప్రథమసంపుటపీఠికయం దానర్తదేశస్థమని మాత్రమే యుదాహృతము. ఖేమరాజ శ్రీకృష్ణదాసశ్రేష్ఠిచే ముంబయిలోని స్వకీయ శ్రీవెంకటేశ్వరముద్రణాలయమున ముద్రితంబగు నీస్కాందమహాపురాణాంతర్గత నాగరఖండపు టంత్యభాగంబున "ఏకస్మిన్ పృష్ఠే 'ఇతి శ్రీస్కాందే మహాపురాణే శ్రీహాటకేశ్వరక్షేత్రమాహాత్మ్యే వృద్ధనగరమాహాత్మ్యం సంపూర్ణం" ఇతి లిఖిత మస్తి, ఇదం వృద్ధనగర మేవేదానీం గుర్జరప్రాంతే "వడనగర" ఇతి లౌకికభాషాయాం ప్రసిద్ధ మస్తి, తదేవ హాటకేశ్వరక్షేత్రస్థం ముఖ్యం నగర మస్తి" యను పంక్తులవలన నీహాటకేశ్వరక్షేత్రపు ముఖ్యస్థానము ప్రకృతము గుజరాతిదేశమున వడనగరమను పేరఁ బరఁగునదియై యున్నయది- అయ్యది యహమ్మదాబాదునకు మూఁడునాలుగు గంటల రైలుప్రయాణములో నుండుచున్నట్లును దఱచు యాత్రికుల రాకపోకలు గలిగియున్నట్లును నచ్చటిబ్రాహ్మణులు నాగరబ్రాహ్మణులని వ్యవహరింపఁబడుచు విపులాగ్రహారంబులతో శ్రీమంతులై యలరారుచున్నట్లును గుజరాతిదేశస్థులవలన విననయ్యెడు. చమత్కారభూపతి తనపేరఁ బురమొకటి గట్టించి యం దష్టషష్ట్యగ్రహారదానపురస్సరంబుగా నరువదెనిమిదిగోత్రాల యవనీసురులంగాఁ బురము నుంచుటయు వారు శ్రాద్ధభోజనము సహితము మొల్లక ధనగర్వితులై యుండుటయు మొదలగు నేతద్గ్రంథస్థచరిత్రకును బ్రకృతపు వడనగరబ్రాహ్మణుల స్థితికిని సరిపోవుచున్నది.

నాకవిత్వమందలి మంచిచెడ్డలు రసజ్ఞులగు చదువరులే గ్రహింపఁగలరనియు మోమోటపెట్టి పదిమంది సదభిప్రాయములఁ దీసికొని ప్రచురించుకొన్నమాత్రమున లేని స్వారస్యము కలుగ నేరదనియు నందులకై ప్రయత్నించి వారిని వారి నాశ్రయింపఁ బాలుమాలితిని-కొందఱు తమయంతటఁ దామే యీగ్రంథమును గొనియాడుచు వ్రాసియున్నవారు-వానిఁ బ్రచురించుటకుఁగూడ మన్మనం బియ్యకొనదు-కాని ప్రచురింపఁ

దని పలుమాఱులు వ్రాయుచున్న యొక్కరి కొన్నిపద్యములమాత్ర మిక్రింద బొందు పఱచెద.

గ్రంథకర్త.

... ...

తే॥ జానపాటికులాంభోధిచంద్ర ! సుగుణసాంద్ర ! పట్టాభిరామయశాస్త్రిచంద్ర !
నీవు నాగరఖండాన నీతినిప్పు పూతచరితుండవైతివి పుణ్యమహిమ,

ఉ॥ సాధుకులంబునం బొడమి సారమునిల్లు వచోవిభూతిచే
గాథలు పెక్కు నీతిమయగాగ రచియించి జగంబు మెచ్చ భూ
సాధుల మెప్పులంది కవినాథులలో గణనంబుగాంచి యా
మాధవు సత్కృపన్ విబుధమాన్యుడవైతివి శాస్త్రిసత్తమా !

ఉ॥ ఖ్యాతివహించినట్టి యనఘా ! మహాకావ్యవిధానరాయకీ
నేతవు, పత్రికాఘనని పెంపొనరించితివు, పూర్ణపాండితీ
పూతకవిత్వమల్లి సుమ పుష్టిగ జేతువు భావసృష్టిలో,
ధాతవు నీవటంచు, బహుధా వచియింపగ నేటికి కర్తవా !

ఉ॥ తారలు మాపినట్టి నడుకాకుల స్తుతి చేసి సన్మహా
సారమునింపు శంకరుని సారికి మెచ్చి సుధాసమానవా
గ్ధారలనొప్పు వ్యాసపదంబుల కంఠమున్ సేసి వ్రాసినా
వారయ నీదు గ్రంథములనార్యము లెల్ల ప్రమాణమయ్యెడున్.

ఇట్లు, పిసుపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి
వైయ్యాకరణకేసరి.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

భ్రూణహత్యామాహాత్మ్యము	౧
నలనిర్మిత ధర్మగుండామాహాత్మ్యము	౬
సతీశ్వరమాహాత్మ్యము	౯
సాంబాదిత్యమాహాత్మ్యము	౧౦
గాంగేయయాత్ర	౧౧
శివగంగామాహాత్మ్యము	౧౪
విదురునిచే హాటకేశ్వరక్షేత్రమున దేవాలయములు కట్టించుట	౧౫
వరాదిత్యమాహాత్మ్యము	౧౬

విషకన్యకోత్పత్తి	౧౯
శక్తిస్థానమాహాత్మ్యము	౨౦
సోమనాథోత్పత్తి	౨౫
చమత్కార[illegible]దుర్గామాహాత్మ్యము	[illegible]
ఆన[illegible]కేశ్వర [illegible]కేశ్వరమాహాత్మ్యము	౩౧
[illegible]దర్పకథ	౩౩
సహస్రార్జునవధ	౩౭
పరశురామకృత మహీదానపూర్వక సముద్రాపసరణము	౩౯
నాగహ్రదోత్పత్తి	౪౦
కార్తికేయోత్పత్తి	౪౧
స్కందస్థాపిత శక్తిమాహాత్మ్యము	౪౫
ధృతరాష్ట్రి[illegible] హాటకేశ్వరక్షేత్రమును దర్శించుట	౪౯
[illegible]వపాండవయాదవులు [illegible] ప్రతిష్ఠించుట	౫౩
యజ్ఞభూమిమాహాత్మ్యము	౫౪
ముండీర కాలప్రియ[illegible] ప్రతిష్ఠ	౫౬
హా[illegible] మాహాత్మ్యము	౫౭
రుద్రశీర్ష[illegible]కేశ్వర మాహాత్మ్యము	౬౨

చతుర్థాశ్వాసము.

[illegible]లఖ్యా[illegible]శ్రమమాహాత్మ్యము	౬౭
[illegible] నాగ[illegible] దర్శించుట	౭౧
[illegible]	౭౪
సుప[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]మాధవునకు [illegible] లక్ష్మీదత్త [illegible] [illegible] సుపుత్రప్రాప్తి	౭౯
[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]కామాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
శ్రీమం[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
అగ్నితీర్థమాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]
దేవతలు [illegible] నమస్కరించుట	[illegible]
బ్రహ్మతీర్థమాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]తీర్థమాహాత్మ్యము	[illegible]
[illegible]మాహాత్మ్యము	[illegible]

అజాపాలేశ్వరీమాహాత్మ్యము	౧౦౧
దశరథశనైశ్చరసంవాదము	౧౦౪
దశరథకృత సముద్యోగము	౧౦౯
రాజవాపీమాహాత్మ్యము	౧౧౧
శ్రీరామునిసన్నిధికి దుర్వాసుఁడువచ్చుట	౧౧౩
లక్ష్మణనిర్యాణానంతరము రాముఁడు కిష్కింధకరుగుట	౧౧౬
సేతుమధ్యంబున రాముఁడు రామేశ్వరుం బ్రతిష్ఠించుట	౧౨౦
శ్రీరాముఁడు హాటకేశ్వరంబున సీతాలక్ష్మణాదులఁ బ్రతిష్ఠించుట	౧౨౨
ఆనర్తకతీర్థకూపికామాహాత్మ్యము	౧౨౩
కుశేశ్వర లవేశ్వరప్రతిష్ఠ	౧౨౯
రాక్షసలింగచ్ఛేదనము	౧౩౬
లుప్తతీర్థమాహాత్మ్యము	౧౩౭
చిత్రశర్మయును నితరబ్రాహ్మణులును లింగంబుల స్థాపించుట	౧౩౯
అష్టషష్టిక్షేత్రమాహాత్మ్యము	౧౪౩
ఊషరక్షేత్రముల యుత్పత్తి	౧౫౨
అగ్నికుండమాహాత్మ్యముచేఁ ద్రిజాతుండు శుద్ధుఁడగుట	౧౫౫
నగరసంజ్ఞోత్పత్తి	౧౫౯

పంచమాశ్వాసము.

గోత్రసంఖ్యానకము	౧౬౩
అంబరేవతీతీర్థమాహాత్మ్యము	౧౬౫
భర్తృయజ్ఞోపాఖ్యానము	౧౬౫
శైవతేశ్వరవర్ణనము-క్షేమంకరీప్రభావము	౧౭౧
దేవసేనాపరాజయము	౧౭౨
కాత్యాయనీజననము	౧౭౪
కేదారోత్పత్తి	౧౮౩
శుక్లతీర్థమాహాత్మ్యము	౧౮౭
వాల్మీకి పూర్వవృత్తాంతము	౧౯౧
సత్యసంధనృపతివృత్తాంతము	౧౯౭
కర్ణోత్పల మన్మథుని బెండ్లియాడుట	౨౦౩
అటేశ్వరోత్పత్తి	౨౦౪
యాజ్ఞవల్క్యాశ్రమమాహాత్మ్యము	౨౦౭
పంచపిండాగౌర్యుత్పత్తి	౨౧౧
ఈశానోత్పత్తి	౨౧౪
పంచపిండాగౌరీమాహాత్మ్యము	౨౧౬
వరరుచి గణపతిం బ్రతిష్ఠించుట	౨౧౭

గ్రంథకర్త,
జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి,
అష్టావధాని,
జానపాడు, పల్నాడు తాలూంకా.

నాగరఖండము.

—♦ తృతీయాశ్వాసము ♦—

కం॥ ఆత్రేయనామమునివరగోత్రాలంకారభూత! గుణజనకరుణా.
పాత్రా! పవిత్రచరిత్రా! త్రినేత్రపదాబ్జాతయుగళనిష్ఠితచరణా! ౧

—♦ భ్రూణగర్తమాహాత్మ్యము. ♦—

వ॥ అవధరింపు మక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులం గూర్చి "విపులాకారయు సర్వపాతకనాశకంబు నగు భ్రూణగర్తంబు ప్రదేశంబున నవిరాజిల్లెడి, నందు సౌదాస భూపతి బ్రహ్మహత్యనుండియు సుషేణమహీపతి స్త్రీహత్యనుండియు విముక్తులైరి" యని వచించుటయు నమ్మహర్షులు. ౨

ఆ॥ "బ్రహ్మహత్య యేల ప్రాప్తించె నతనికిఁ? బ్రథమ మెందుకయ్యె బ్రహ్మహంత?
భ్రూణగర్త మెట్టులఁ బోఁగొట్టె నద్దాని? గర్త మేరుపడిన కత మదెద్ది?" 3

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు సూతుండిట్లనియె, "దేవదేవుండగు శూలి కెప్పుడు లింగపాతంబయ్యెనో యప్పు డతండు లజ్జావిష్టుండై పెద్దగర్తంబొకడు త్రవ్వుకొని యెవ్వరికిని గానరాకుండునట్లందుఁ బ్రవేశించియుండె, నీవిధంబున నం దాగర్తం బేరుపడినయది, దాన సౌదాసభూపతి పాపరహితుం డెట్టులయ్యెనో యదియును వదియింతు వినుఁడు. ౪

కం॥ పరఁగెను మిత్రసహుండను ధరణీపతి రవికులమునఁ, దద్ధార్మిక భూ
వరునకు సౌదాసుండను సురుచిరగుణుఁడైనయొక్క సూనుండుండెన్, ౫

చం॥ అతఁడు సువర్ణదక్షిణములైనమఖంబు లనేకము ల్సమూ
న్నతి నొనరించి బ్రాహ్మణజనంబుల నెన్నసకర్యమౌ విహా

పితములఁ దృప్తులం జలిపి పెట్టెను ద్వాదశవార్షికంపు స
త్క్రతువొక డాగమోక్తమగు కర్మముతోడ నొకప్పు, డయ్యెడన్ ౬

శా॥ క్రూరాత్ముండను గ్రూరబుద్ధియను రక్షోనాయకద్వంద్వ మిం
ద్రారు ల్భూతములుం బిశాచములు సాహాయ్యంబుగావింప న
ట్లారబ్ధంబయి సాగుచున్న మఖమం దత్యల్పకాలంబ మే
దోరాఁ దక్షత మంద లొక్కపరి యం దుత్పైర్నినాదంబులన్ ౭

కం॥ చొచ్చినవారై యటునిటు విచ్చలవిడిఁ బరువులిడుచు విప్రుల నెల్లన్
జెచ్చెరఁ బొట్టం బెట్టిరి యచ్చటిహవిరాదికముల హరియించి తగన్, ౮

ఉ॥ ఆయ్యెడల నొక్కపెట్టునఁ గుయ్యో మొఱ్ఱో యటన్న ఘోరనినాదం
బయ్యజ్ఞవాటి నగుటయుఁ జయ్యన దీక్షం ద్యజించి సౌదాసుఁడు తాన్ ౯

ఆ॥ బాణమెక్కుపెట్టి భటునిచేనిచ్చెడు విల్లుగొని సివంగిపిల్లనోలె
నసురమూఁకపైకి నట్టె విలంఘించి చంపె వరుసఁ బెట్టి కాలమంది, ౧౦

పృథ్వి॥ వసిష్ఠముని వర్లనా వలసినంత రక్షోవిధిన్
నిశాచరనిబంధినిన్ నిరవశేషముం జేయుచున్
సుశీలుఁడగు నమ్మహీశుఁడు వధించెఁ గ్రూరాత్ముఁ గా,
నశక్య మొరి వానిరా డవనమున్న భూభాగికిన్. ౧౧

ఆ॥ క్రూరబుద్ధిఁగూడఁ గ్రోధతామ్రాక్షుఁడై భిన్నదేహుఁ జేయు భీతి నతఁడు
బ్రిహ్మతేజుఁడైన పతి కెదురొడ్డలేక పారిపోయి మిగిలియున్న బలముఁగూడి, ౧౨

కం॥ పసపడి యాతని విరోధగు మదినిడుకొని రాక్షసుండు మహ్యాగనాథున్
దుదముట్టింపటకుం దగు నద నరయుచు వహర్నిశంబు నలజడి గుడవన్

చ॥ దొరక దొకింతయేనియును దోషము వానికి, నవ్వసిష్ఠు స
త్క్రతుచిరంతరాయముగ ద్వాదశవార్షికమైనసత్రము
నరపతి పూర్తిచేసి యభినందితుఁడౌచును బ్రాహ్మణాళి స
త్వరముగఁబంపెఁ దత్తమఖదక్షిణపూర్ణముగాఁగ నిండ్లకున్, ౧౪

వ॥ అట్లుపంచి వసిష్ఠునిక్కు మొగంబై దోసిలొగ్గి ౧౫

కం॥ ఈనాచేసినియాఁగము గాని కాదనరితంబగును నేఁటి యాతిథ్యం బో
యాచార్య! కరుణ నిచ్చట బోచేసి యనంతరమునఁ బోమ్మటకేనిన్," ౧౬

కం॥ అనవిని యమ్మునిశ్వరుఁడు "నట్లనె యౌత" నటంచు నందున్

జనపతియాజ్ఞఁ బాచకులు చయ్యనఁ బాక ముపక్రమించి, రా
యనువు నెటో గ్రహించి నిశపాత్మజవర్యుఁడు క్రూరబుద్ధి య
ల్లన: జను పెంచె నచ్చటి కిలావిభు బ్రాఁబగ దీర్చికొంటకున్, ౧౭

క॥ చనఁ దెంచి మునినిమిత్తంబని శ్రద్ధను బచ్యమానమగు మాంసపుఁ గుం
డను లేసెఁ దత్సమంబగు మనుజామిషమ్మునటము నునిచి మతిమోక డచటన్,

తే॥ అంత మధ్యాహ్నమగుటయు నవనివిభుఁడు సంయమిశ్రేష్ఠు పదకనములు గడిగి
యథావిధి భోజనముపెట్టె నతఁడు తినిరొ వండినడ్డించు నన్నాని వలసినన్ని, ౧౮

క॥ తినినపదార్థంబులలో మనుజామిషము ముండుటెఱిఁగి మనమున నుదయిం
చిన కనలు నణఁచుకొనలే కనియెను జననాథుఁ గూర్చి యమ్ముని యిట్లన్,

క॥ "నరమాంసము తినిపించితి నరపాల! నరాదుఁడటుల నాచేతను,శి
క్షరమొల్లఁ దెలిసిపోయెను, చరియించు నరాదుఁడగుచు క్ష్మాస్థలి నింకన్"

చం॥ అనిశపియింపఁగాఁబడి యిలాధిపుఁ డమ్మనుజామిషంబుగా
కను గనుగొనఁగ నొక్కొక్కని గాఁగను బిల్వఁగఁబంచి వంటవా
రిని నడుగంగ వారలును రాణిక్రమెక్కి యిట్లు వచించి "గ్రా
మ నరుఁడు! మేముకండినది కాదిది యెన్నిపిధాలఁ జూచినన్,

ఉ॥ కాదు మహోత్కమానవుని కార్యము గాఁగఁ దలంపనిద్రిమ
న్యాయము నిచెయ్యఁ గావలయు నయ్యది గాఁకయుశైవ దయ్యవుం
బైనము నేనికావలయు, సత్యము నారసినున్ననంతరం
బది సమగ్రమైన నది యూహనరింపు ధరాపురందరా!"

చం॥ అనియిటు పల్కుచుండఁగ నె యంబరమార్గమునుండి సంగ్ర్యు
గాళనము నెవచ్చి యయ్యది నిశాచరుకృత్యమయాటఁ దెల్పుదున్
జనపతి యావసిష్ఠుఁ బ్రతిశాపమిడంగ మహాత్ముఁడై జేయఁగన్
దనము కరాంజలిం గొనియెఁ దత్సలిలమ్ము మచ్ఛజలంబు క్రుద్ధతన్,

క॥ శాపోద్యతు సౌదాసమహీపతిఁ జూడఁగాంచి యంత నెంతయుఁ గలహా
ప్రియుఁడయ్యును ధర్మస్థాపనమతి నారదుండు తగ నిట్లనియెన్,

క॥ కొట్టినను దిట్టినను బగపట్టినను దురాగ్రహమున బ్రోత్సాహముపడున్
బెట్టుపలంపక దండము పెట్టఁగవలె క్షేమకామి పృథివీస్థలిలోన్,

క॥ గురు విరోధము నీవు, మఱియుం బరిపూజ్యుం, డట్లుగాకఁ బ్రతిశాపముచేఁ
బరిభూతుఁ జేఁతవట్లు, మఱలుచుకొను మింక నీదుమతి క్షితినాథా!"

క॥ అనియిట్లు నిషేధించుచు దినవాథపవిత్రజనవదీపకుఁడగు న
జననాథుండుదకాంజలి తనదుపదాబ్జముల నేలఁ ధారగ విడిచెన్,

క॥ తత్కృత శాపజలములు మొత్తముగం బడినమాత్రమున నా భూపా
లోత్తము పాదాబ్జము లుకుమత్తి కదుకన్ వల్లనయ్యె నేమందు నికన్,

ఆ॥ అవిధంబుగాఁగ నాతండు గల్మాషపాదుఁ డగుటఁ జేసి పాఠకులార!
బట్టిమైఁ దదాది కల్మాషపాదుఁడన్ పేరఁగూడఁ దలఁచు పిల్వఁబడియె, ౨౬

ఆ॥ సత్యవ్రతయు కట్లు శాపమిమ్మటకుఁగా సిగ్గుపడుచు నవ్వసిష్ఠుఁ డపుడు
ధరణిపాలుతోడఁ గరముపశ్చాత్తాపమునను నిట్లుపలికె మునివరుండు, ౨౭

క॥ "వ్యర్థము గాశకియుంచి యనర్థము పాల్పేసినాఁడ నక్కటా! వినుమో
పార్థివ! యెప్పటికిని నయు ఘార్ఘముగా దస్మదుక్తి, యూహొంగుమనన్ ౨౮

ఉ॥ ఉండుముకొంత కాలమిటు లుగ్రనరాదుఁడవై ధరిత్రి, న
న్నుం దల బ్రహ్మరాక్షసుఁడు మరణంబునుగాం మను యుద్ధమందు నీ
మండియు నన్న దొందెదు నృపోత్తమ! నీవగ తొంటిరీరు పొందుచున్
పొందెదవుం" డంచు నిట్లు కరుణించి వసిష్ఠుఁడు పల్కుచుండఁగన్ ౨౯

ఆ॥ సంధ్యకేగుచుండఁగను, నత్తుంగనమండగా నతిభయంకరుఁడగ నయ్యె నౌర!
చిటికవేయువంత నేపటిలో నేఁడు పాటలంత పాపియయ్యెఁగలిగి, ౩౦

ఆ॥ అట్లు లఖిలగనుపు నాసురమగుటయు జన్మములను గాంచి దంసె ద్విజుల,
నసురభావ మానుపట్టిరే యిట్లుగా నసురదేహధారు లగుట యరుదె, ౩౧

క॥ మునిపల్లె లన్నిగూడుచు నొనకొని తగులంబెట్టు చటులఁ గుత్సితబుద్ధిన్
జననాథుఁడుంగ నక్కు సైనుఁడై వనభూములందుఁ జరియించుటయున్ ౩౨

చం॥ వినిరొకనాఁడు నాగుఁడు వెన్కటివైరము సంస్మరించి దు
ర్మనుఁడగు బ్రహ్మరక్షసి పలుమంది సురాయులతోడఁగూడి యా
ఘనుఁడగు గౌతమాశ్రమ వనంబుదయి యొకానొక కాన వసించుపట్టునన్
జనిరొకఁ దనంతికంబునకుఁ జయ్యన నొక్కటిఁ జేసి చంపఁగన్, ౩౩

క॥ తని రక్కసిగుంపులతోడను నాతని జుట్టుకొని హాతాత్తుగ దెసలన్
నినదముతోఁ బూరింపుచు నొసరించుచు నట్టహాస మొగి నిట్లనియెన్, ౩౪

పంచచామరము. "వశిష్ఠు నందనుండు(?)యున్న వాఁడవై మదగ్రజా
విశాలరేంగుని బట్టి(?)చుట్టి నేలఁ గూల్చియుంటి మున్,
నృపాల! దాని కష్టకాలము నేఁడు ప్రాప్తమయ్యె, నీ
యశక్తమున్నతమ్మె మొల్ల కష్టమయ్యె నెట్టికన్'

వ॥ అనవిని "శారదాభ్రధవళచ్ఛత్రులు నిమ్మువిమానమూటలు లే
లనియెదు, నోటఁబలుక్కునది యధార్థంబుకఁ జూపుచున్నారి ము
గ్ధవన!" యంటించు నొక్కరు వెనువెంటి సమూహంబుగాఁ గదియుచు య
దనుజులైకి ఱట్టురికిఁ దగ్గవి నిరదగద్ధనంబుగన్, ౩౬

క॥ వా నిమువు గొండొక మాఁకునను గోడన నెకలించి నృపునితో శీఘ్రఁగన్
గ్రద్దమయి దెమురు వడనెను బాదైన యుమర్ల మూర్త గాధింపంగన్, ౩౭

క॥ ఈవిన్నము పతిబలులో నాతికొలు కసినుసంగి యత్యంతగమన్
గావించి బహువృక్షులయావహాసుగు ఘోరయుద్ధ మర్వాంభగామిన్, ౩౮

ఆ॥ అంతఁ గొంతకడికి గ్రామ మున్ రాముడు నాఁడు ఈ ప్రా జాభృత్ర్య త్రేఁడు వేగఁ
గ్రిప్పి గిరగిరం బృథివిమీఁదఁ బడ్డవైచెఁ గరము పిండిపిండిగాఁగ నొడలు, ౩౯

క॥ మాయుఁడగు లదసిన్నీరుఁడు వరణంబుఁ జెందు వెంటనె దనుజా
కారమునువిడి మహీపతి మారునిమాకార మొనర మాపయ్యతుఁడై, ౪౦

తే॥ అంత మిగిలిన రక్కసుల దండు దవదవని నాయకుచుట్టును గవిసి రయమ
వృక్షపాషాణముములను వృష్టి గురియ వృక్షహస్తుండయగుచు నవీరవరుఁడు

క॥ యమునగరికి నిపి వాలఁ దమునగరికిఁ దానుబోయెఁ ద్వరితము గాని
సముపేతబ్రహ్మహత్యా స్వవమాస్పవుగొలుపోయె శ్మశ్రు కడకున్, ౪౧

క॥ ఒపలున నెలకొనియుండి చెలవానసవెంపలుగాఁగఁ జిహ్నము లెల్లన్
గాఁడఁగాంచి యతనిపై గడలుఁ గొనుకలు నవాద్రి యుగాఁగు గొదుకులుగూడన్

ఆ॥ మాదూరమునకుఁ బోటివనాక్రై యిట్టులనిరి యమ్మహీశుఁగూర్చి
"తాఁకలయ్యెడుమ్మఁ దృత్తినస్పష్టమై కలఘుకలువ మొలయఁగలదు మాకు,

ఆ॥ బ్రహ్మహత్యవట్టి బాధించెడిని నిన్నుఁ గాన నక్షసిమ్మహానిఁ దలిచి
జయుపుకొనుము రాజ! సరిఁ బ్రాయశ్చిత్త, మందువలన శుద్ధినందఁగలవు,,

చం॥ అనుటయు వస్తుకీర్తిమహాఁ డమ్ముఁ చెల్చి విమూరగుండడై
వినయముతోడ నిట్టులను "విన్ము మహాశ్చర్యకీరుసుకృపన్

పరిహాతుఁడయ్యె గాక సుఁడు, పిడితి శాపముగాదుఁ గాని నా
తనువు కళావిహీనమయి తాఁగనుపట్టె నదేమిహేతువో, ౪౫

క౦॥ మెయి యంతట దుర్గంధము బయలువెడలె, నరయువములు బహువగుచుండెన్
బ్రియమందఁదగినట్టి తనయులె యుసహ్యంబుకొనుచు నను విడనాడన్"

నా ఆనిన విని వశిష్ఠుండిట్లనియె, ౪౬

క౦॥ "నెఱచితి వెన్నో గన్నము,లఱసం గుత్తుకలు కోసితి యవనీసురులన్
బరిహార్పితి,వసుమఁదవై జరిపిన నీ దుర్వ్యతిచయ ప్రారబ్ధపాలమణీ! ౪౭

ఆ॥ బ్రహ్మహత్య నిన్ను బాధించుచుండుట కిదియ హేతువుగాన నిందుకొఱకు
నిర్మలుండవగుచు నిరహంకృతిం దీర్థయాత్రలాచరింపు మవనినాథ!" ౪౮

చ॥ అనుటయు సంజాతార్తుఁడయి యయ్యెడ యుండు ప్రయాగముఖ్య పా
వనతమతీర్థరాజముల వారక భక్తిమునింగెఁ గాని యా
తని తనుపాపమింకనుఁ దగ్గదు, నష్టము గాదు మాంద్యమున్
ఘనతటినీశ తీర్థములు సేయుచు నెంత విహానపస్థమా గనన్, ౪౯

క॥ ఆయాతీర్థములందున స్నాయియగుచు నిర్వేదమున సౌదాసమహీ
నాయకుఁడు సరస్యంబుగఁ బోయెం జమత్కారనామపురమున కొకచో, ౫౦

క౦॥ పోయి పిపాసయు క్షుధయు మార్గాయాసముఁ జెచ్చు పెరిఁగి వ్యాకులపెట్టన్
ఱయిం జేఁకటివేళను బోయి నటింతెయ్యుఁగ కందుఁ గూర్చెం జవడిన్, ౫౧

క॥ జలపరిపూరితమగు నబ్బలుగఁ ద్వం గూలి యుతఁడు బల్యశ్రమమున నీ
కల కేగు దెంచి రొయి కపరి తెలకిం యుటయము సర్వాకృతులేవాసునెల్లన్ ౫౨

తే॥ కాలు సేతులు మొదలుగాఁ గలిగినట్టి యవయవము లన్నియుం బాల నలకనయ్యె,
నడఁగ దుర్గంధమంతయు, నొదలినిండఁ గాంతియొప్పారె, నలనకి యంతమందె, ౫౩

ఆ॥ ఇట్టివనుదేహ మీక్షింగి యాశ్చర్యము కొలకోలంగానుముఁ దలఁగుచుండ
హర్షవార్ధి నోలలాడించు నతలలో పేల గగనవాణి యిట్టులనియె, ౫౪

క౦॥ "ఏతత్తీర్థమహత్త్వముచేతను నీ బ్రహ్మహత్య క్షీణించెను నో
భూతలనాయక! కావున నీ కొంటినివాసమునకు నీవు గుమిఁకన్, ౫౫

ఆ॥ ఇచట భూరినగురూప మొనసి యెల్లప్పుడు శంకరుఁడు వసించు క్ష్మాతలేంద్ర!
తన్నివాసమునకుఁ దగ మాసశివరాత్రి యందు ముఖ్యమైనయుమాము మఱియు, ౫౬

ఉ॥ ఏసమయంబునందున మహీసురశాపమునన్ స్వకీయమౌ
భాసురపూర్వసాకృతికి భంగమువాటిలి సిగ్గుగూర్చునో
యాసమయంబునందున నిజాంగనతో చెఱఁబట్టుచుండియా
యాసముఁజెందు చంద్రధరుఁ డంగము సంఘటితంబొనర్చుచున్ ౫౪

ఆ॥ భ్రూణహాపమునను బోయియుండెటికుఁగా గర్తమేనుపజ్జెఁ గాన నిద్ది
సర్వపాపహరము సర్వపాల! యద్దియే కతముగాఁగ భ్రూణగర్తమయ్యె" ౫౫

చం॥ అనియిటు లభ్రకేశి వినయాటను సంతసమంది కోఁకను స్వీ
యనగరిఁ జేరఁగాఁ గరిమె, నకళ్యాణముకు దివ్యపల్లవాకృతిన్
గనుగొని హర్షగర్వములఁ గాల్చుచు నాంత్రిక్రిరిపుతంత్రిలుం బ్రిలన్,
మునివరుఁ డా వసిష్ఠుఁ డును మోదముసంగ నొసంగించి యుల్లసిల్లగన్, ౫౬

ఉత్సాహము. శాల్వగరిమఁ జేసినీదు బ్రహ్మహత్య చనె, యథా
సౌఖ్యమైన కాంతిగల్గి యొడలు దీప్తమయ్యె, ప్రా
రాగ్యమాని నీవు పట్టరాజ్యమెద్ది! దాంప్రటన్
ప్రాగ్యశోభమెల్ల నిట్టఁ బొందఁగలరెఁ జెప్పుమా, ౫౭

చం॥ అనుటయు భ్రూణగర్తపు టుదంతము సాంతము స్వానుభూతమౌ
ననుభవఁ జెప్పి వృద్ధులయినట్టి యమాత్యులతోడ గౌరవం
బొనరిచి యప్పుడామునిరు యథాక్రమవంగఁ బ్రాగ్ధనాహ్వయుం
డనతనుజాతు రాజ్యమున స్థాపనఁ జేసెను శాస్త్రమార్గమునన్, ౫౮

తే॥ అట్లు స్థాపనచేసి యయ్యాదనివిభుండు పూర్వమంత్రులతోడ నా భ్రూణగర్త
మునకుఁ జని భ్రూణమాహాత్మ్యమును గణించి తపముచేసి ముక్తిగాంచెఁ ద్వరితముగను,

ఆ॥ నాటనుండి యెన్న వరలోకమందున భ్రూణగర్తమనఁగఁ బొగడఁబడుచు
స్నానదానముఖ సత్కర్మకృత్యజన కల్పములఁ బొందఁగలిగి యుండె, ౫౯

కం॥ అటఁ గృష్ణచతుర్దశి నాఁడట శ్రాద్ధము పెట్టునెడలఁ దద్దినముననే
యిటు పదితరముల పితరుల కటు పదితరముల పితాళ్ళ కబ్బును సుగతుల్, ౬౦

—♦ నలనిర్మితచర్మముమాహాత్మ్యము. ♦—

ఆ॥ చర్మముండ నలుఁడు స్థాపించెనచ్చోట, నష్టమేశ్వరుని మహోన్నతుని
భక్తిఁ బూజసేయు ప్రజ కఖిలేష్టముల్ శాశ్వతంపుబడవి సంఘటిలెడి, ౬౧

ఆ॥ వీరసేనసుతుఁడు విమలగుణయోగహృద్యుం డంఘుగుణయుతుండు నలుఁడనంగఁ,
దక్షతిమతల్లి దమయంతియను ఖ్యాత పతికిఁ బ్రాణదయిత, పరమపూత, ౧౬
క౦॥ ఆవసుధాపతి కలిచే నావిష్టుండై సపింకుఁడగు పుష్కరుతోఁ
గావలయునని మునుపు ప్రావీణ్యంబొప్ప నాడెఁ బవలును రేయిన్, ౧౭
ఆ॥ వ్యసనసక్తుఁడగుచు నలదనిబోధించు సాధుజనులసుడులు సరకుగొనక
సక్రమంబుగాఁగ సప్తాంగసహితమౌ రాజ్యమెల్ల నోడె, రమణి వీడె, ౧౮
వ॥ అట్లు సకలరాజ్యంబును నోటుపడి శ్రీదానవశోపదనుండగుచుం జని నిర్జనా
రణ్యంబునఁ బ్రవేశించి దుఃఖవ్యాకులితేంద్రియుండయి యాత్మగతంబున ౧౯
సం॥ ఆహా! యెట్టి ధనము భూమిపతి వైశ్యముఁ జేరినగో సరణ్యసం
స్థితిభద్రమైన కష్టములు శీఘ్రము యీవెను సేన నోలంగు, ను
న్నతిమైయి ధారుణిన్ మనికి నా కది యుక్తము కాదుగాన నీ
యుతికను నిర్గమించినను నంతఁ దనంతరమున్ విదర్భమున్" ౨౦
సం॥ అనియిట్లు నిశ్చయించుకొని యుక్కడ నిర్గమపోవుచున్న భూ
మిని విడనాడి సేయటయు మేల్కని యా [illegible] స్వపాగ్న్య [illegible] ధరామున్
[illegible] రాము సమేతంబుగ [illegible] మెల్లమెల్లగన్
[illegible] తో పట్టుకొని చక్కఁగఁ జంద్రగృహంబు చేరితిన్, ౨౧
సం॥ నలుఁడును నాంటిఁ దపోవనమునంగల గట్టులు చెట్టులుం బొదల్
కలయఁగఁజేరి ముదంబుగమునుగా బహుపాదపసంకులంబులై
ఫలలసమగ్రముల్ గలిగి పొల్పెడి కానలు పెక్కు దాటి యా
య్యలఘుమహాత్మ్యసంయుతము హాటకనాథుని క్షేత్రమొక్కఁ జేరెన్ ౨౨
క౦॥ వెనగొమడు మహానవమీదినమయ్యెను నద్ది, వసుమతీదేవులు భ
క్తిని వచ్చి సురేశ్వరి పూజనమొనరుచుచుండిరి పుష్ప సంగతులగుచున్, ౨౩
ఆ॥ అంతనతఁడు మృణ్మయంబయిన యొప్పెడి చండముండధరను జక్కఁజేసి
విధివశంబునఁగూడి వివిధంబులౌ ఫలమూలములను ద్రవ్యముం బొనర్చి ౨౪
వ॥ తిరుగ్రతిలంబున శ్రద్ధాయుక్తుండును గృతాంజలిపుటుండును నై నిల్వంబడి
పలువిధంబుల స్తోత్రంబుచేయుచుండు భక్తవత్సలయగు శ్రీదేవి దర్శనంబొసంగి ౨౫
తే॥ "వత్స! నీచేయుస్తోత్రంబువలన నేను సంతసించినదాన నిసముగ మందుఁ,
గాన నీమానసంబునఁ గలిగినట్టి కోర్కె యెదో చెప్పి నావల్లఁ గొనుము దాని" ౨౬

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు ౩౭

పంచచామరము.

“ అఖండశీల దోషముక్త యస్మదీయ యైన యీ
సఖీలలామఁ గూడి వెండి సౌఖ్యమందునట్లుగన్
మహేశ్వరీ ! యనుగ్రహింపుమా” యటంచు చిట్టులుం
డఖండమైనయట్టి స్తోత్ర మాచరించి వేఁడినన్ ౩౮

తే॥ అమ్మహేశ్వరి “యట్టులే యగాత” మని ప్రతిజ్ఞఁజేయుచు నాతని దృష్టిపథము
దాఁటె, నమ్మహిజానియుఁ దత్ప్రతీతభంగి దమయంతిఁగూడి సంపదలఁ బొదలె, ౩౯

—: నలేశ్వర మాహాత్మ్యము :—

ఆ॥ తత్సమీపమంద తనరు నలేశ్వరు దర్శనమునఁ బాపతతి తొలంగు,
మాఘశుక్లషష్ఠి మానక కనువాని పర్వగదము లడఁగు, సౌఖ్యమబ్బు ౪౦

వ॥ మఱియును బరమపదంబుం బ్రాప్తించెడి, నన్నలేశ్వరలింగంబుముందర స్వ
చ్ఛోదకపూరితంబును మత్స్యకూర్మసమాకీర్ణంబును బద్మినీఖండమండితంబును నగు నొ
క్క కుండంబునుం గల, దందు సోమవాసరప్రత్యూషంబునవచ్చి నీరాడినజనంబు కు
స్తామయగ్రస్తంబయ్యును మరలఁ జక్కంబడుఁ, దన్నుఁబ్రతిష్ఠించునపుడ యీశ్వరుండు
పరితుష్టుండై నీకేమికావలెనని యడుగుటయు నలుండు ౪౧

తే॥ “ ఇచట సన్నిహితుండవై యెపుడునీవుసర్వలోకహితార్థము సర్వరోగ
నాశనాగము నుండు మోసగనివాస!” యనుటయును శంకరుం డిట్టులనియె మరల,

ఉ॥ “ ఏను దృఢమ్ముగాఁ దనరి యిట నిందుదినంపు టహస్సుఖంబునన్
మానక యింక మాఘమను మాసపు టష్టమునన్ సమస్త రు
గ్ఘ్నానికిఁగా వసింతునృప! యయ్యెడ నీపరిశుద్ధకుండకన్
స్నానముచేసి నన్నుఁ గడుశ్రద్ధఁ గనుంగొనువాని మేనునన్ ౪౩

చ॥ కలిగిన యెల్లరోగములుఁ గ్రక్కునఁబాయు, హిమాంశువాసరం
బుల నరుణుండు పొడ్చునెడఁ బూనిక నీ యమలంపుఁగుండమం
దోలసెడిమృత్తికం దనదునొళ్లువి లిప్తముచేయువానికిన్
దొలఁగు సమస్తజాడ్యములుఁ, దోడన పుష్టిగలాఁడుగూడనౌ, ౪౪

క॥ మఱియును నిష్కాముఁడయి నగుఁడయ్యెడ నాదుపూజనముఁ జేయును గా
కలుమములే కివ్వాఁడును బరిపూతదుష్క్రియతఁ బరమపదముం బడయున్” ౪౫

వ॥ అని యిట్లువక్కాణించి త్రైలోక్యదీపకుండును భగవంతుండును నగు నా
హరుండు దీపంబువోలెఁ దత్క్షణంబ యంతర్ధానంబునొందుటయు నలుండును సంతు
ష్టుండై పెద్దకాలంబు తద్దేవుం బూజించి చమత్కారపురస్థితులగు బ్రాహ్మణులనెల్లరను
రావించి ౧౬

తే॥ "ఈసదాశివు మాప్రోలి నెనయ నేన సుప్రతిష్ఠించియున్నాఁడ విప్రులార!
యేతదీక్షణ మొనరించి యేగుజనుల దూరఁ బీడాపిశాచముల్ చేర వంగ, ౧౭

చం॥ ఇపుడ స్వరాజ్యమేలుటకు నే నిషధాపురి కేగుచుంటి, నీ
త్రిపురహరుఁ సమాహితమతిం గొలువుం"డన వారలెల్ల, "గా
నృప! భవదీయదేవునకు నిత్యనివేదన దీపదానముల్
విపులముగాఁగఁ జేయుదుము వేడుక నుత్సవముల్ రచింపుచున్, ౧౮

క॥ మాకొడుకులు మనుమలు మును మాకులమునఁబుట్టినట్టి మహితులుసహితం
బీకార్యమునఁ బ్రమత్తులుగాకుండెదరేల భయముగలిగెడి నీకున్" ౧౯

వ॥ అని యిట్లువాక్రుచ్చుటయు నలుండు పరమహర్షంబునొంది పేర్మిఁగన
వారలకుఁ బ్రణామంబులు నివేదించి ప్రశంసితుండై పయనంబుసలిపె"నని పచించి
సూతుండు మఱియునిట్లనియె, ౨౦

— సాంబాదిత్యమాహాత్మ్యము —

ఆ॥ "తత్సమీపమంద తనరు సాంబాదిత్యు దర్శనము సమస్తశ్లాఘదంబు,
మాఘశుక్లసప్తమీ భరణీవాసరమున నైన నారకము దొలఁగు, ౨౧

సీ॥ సంతతస్వాధ్యాయసక్తిమై వర్తించి వేదవేదాంగము ల్వే పఠించి,
నిత్యసత్యవ్రతనియతినధిష్ఠించి శాంతినిజేకూర్చి స్వాంతమునకు,
ద్విజదైవతముల సంతృప్తులంగావించి వఱలెఁ గృతజ్ఞుఁడై వారపట్ల,
అత్యంతసౌశీల్య మభ్యసించి యొనర్చెఁ బక్షపాతముఁ దాఁ బ్రీతితోడ,
అతుల గౌరవమునివముఁ దపము వయసువచ్చువఱకును సంతానవాంఛదీఱ
కదెఁ గరంబు విచారించి యిచటఁ గొల్చి సూర్యునారాధనముసేసె నార్యులార! ౨౨

సీ॥ వానకాలములలోన వర్షించునెడఁగూడ వ్యోమమధ్యంబునం దుండియుండి
చలికాలములలోన వలికోర్చి హేమమై సలిలాశయములందు నిలిచి నిలిచి
వేసవినెలలలో వెఱదీయ కొక్కింత క్రోలు పంచాగ్నులం గ్రాఁగి క్రాఁగి
సకలేంద్రియములును స్వవశమై పడియుండ నిట్టుపవాసము ల్సలిపి సలిపి
కల్లు తక్కటిపనులెల్లఁ గట్టిపెట్టి యొక్క పెనుమక్కువ మాఁకునఁ గోరఁజేరి
సాంబునాదిత్యు గొలిపి తత్సమ్ముఖమున నరుతపంబును నతఁ డిట్లు బరుప్రటయును ౨౩

కం॥ పదునేనవవర్షంబున నదయుండయి మఱినుండి సరసిజమిత్రుం
"డెది నీకోరిక చెప్పు, మయ్యది దుర్లభమైన నిత్తు"నని వచియించెన్, ౯౪

ఉ॥ నావుడు సాంబుండు "గ్రహనాథ! యపుత్రుఁడ నేను, బశ్చిమం
జేవయ నేగుదెంచె, నటులౌటను వంశవివృద్ధికారకుం
డై నెగడంగఁ బుట్టి యొకయాత్మజుఁ జే దయసేయవే" యటం
చావిధి వేఁడుకొంటయును దినేశ్వరుఁ డాతనితోడ నిట్లనున్, ౯౫

సీ॥ "చక్కఁదనమునందుఁ జక్కఁగవిలుకానివాని సొక్కింతయుం దీసిపోఁడు,
ఆత్మయశశ్చంద్రికావతంసములచేఁ గైసేయుదిగ్వధూకర్ణములను,
ప్రతివాదిపండితప్రజ నోళ్లమూయించు శాస్త్రమహావిద్య లలవుపట్టు,
తుదముట్టఁజదువు నెంచును దప్పనాడకుండుమాదిరి సునాంత మామ్నాయములను,
పితనయుఁడు గాక నితనయుం డిట్టిఁడగుచు నుద్ధరించు నన్వయంబు,
అవనిఁ జెల్లునతని కాఖ్య సాంబాదిత్యుఁడని మదర్చగొల్చి కనికరాన" ౯౬

తే॥ భక్తినెపుడేనియగుఁ గాక పదియు రెండునప్తమీయుక్తభానువాసరము లుపవ
సించి యేతద్దర్భుఁ బూజించునెడలఁ దప్ప కన్వయవృద్ధికృత్తనయుఁ గాంచు" ౯౭

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించి దినాకరుండు విరమించుటయు సాంబుండు ప్రహృ
ష్టాంతరంగుడై నిజమందిరంబునకుం జని నాతిదీర్ఘంబగుకాలంబునన యాదేవుండు చెప్పిన
చొప్పున సర్వలక్షణలక్షితుండగు తనయుంగని వటవృక్షగతుండగు దేవు ననుగ్రహం
బున జనించినవాఁడగుట వటేశ్వరుండని పేరిడి క్రమంబుగఁ దత్పుత్రులం బౌత్రులం
గూడఁ బడగాంచి మహోత్సవ్యరణంబున సూర్యుం గలసె, వటేశ్వరుండును బిత్రుప్రతి
ష్ఠితుండగు సాదిత్యున కతిమనోహరంబగునాలయం బొకటి కట్టించి పూజించుటయు
నదిమొదలా దేవుండు సాంబాదిత్యసంజ్ఞ నప్పుత్రికలకుఁ బుత్త్రులనొసంగుచు భువనత్రయం
బున విఖ్యాతుండయ్యె, మఱియును ౯౮

కం॥ అగుఁగాక నష్టశతములు, దగుగాక భగావృతామయవ్రజమతి, తా
నగుఁగాక నొడ్డుఁరాలును, నగు గర్భిణి సాంబసూర్య ననుకంపమెయిన్, ౯౯

ఆ॥ సుతులనీయ సాంబసూర్యుండు కలుగంగ దానమేల,యింక ధ్యానమేల,
ఉపవసించి యెవ్వ యుత్తమవ్రతముల సలుపుటేల,మఱియు జపములేల, ౧౦౦

—• గాంగేయయాత్ర •—

క॥ ఆపుణ్యక్షేత్రంబుననే పృథివీసురగణంబు లిటియుక్తమనన్
శ్రీపతిభక్తుఁడు భీష్ముఁడు స్థాపించెను సూర్యదేవుఁ దద్విధమునఁ దాన్, ౧౦౧

తే॥ శంతను క్షితిపతివల్ల జహ్నుతనయ కొదవి పుట్టెఁడు తద్భీష్ముఁ, డూర్ధ్వరేతుఁ,
డతనికిని జామదగ్న్యున కయ్యె యుద్ధ మస్త్రశస్త్రంబులను ఘోరమగుచుఁ దొల్లి"

క॥ ఇరువదిమూఁడుదినంబులు విరమింపక యంబకోటులను వీరిరువురు న
ట్లురవడి దురమొనరించుచు సరసిజభవముఖ్యసురులు చనుదెంచి వడిన్ ౧౦౩

క॥ వారింపఁజేసి త్రిదివముఁ జేరిరి, యంబయు నతంను చేయు నవజ్ఞా
భారమునఁ గనలి నీరముగాఁ గాఁజని మంటనగ్ని గ్రుక్కఁబడియెన్, ౧౦౪

వ॥ అట్లుపడి క్రోధతామ్రితనయగుచు నదీపుత్త్రుంబోడగాంచి యిట్లనియె, ౧౦౫

క॥ "కామాతురాలనగుననుఁ బ్రేమింపక యిట్లు వదలిపెట్టితి కానన్
నీమరణార్థము క్రిష్టుఁ నే మహి జనియింతు: జూచుచు గాంగేయా! ౧౦౬

ఆ॥ స్మృతుల శాస్త్రములను జెప్పఁగాఁబడు ధర్మమే ప్రమాణమయ్యెనేని నిన్నుఁ
జెందుఁ దప్పకుండ స్త్రీహత్య పాపమ్ము త్రిపథగాతనూజ! యపటుతేజ!" ౧౦౭

వ॥ అని యిట్లు శపియించి భస్మీభూతయగుటయుఁ గుమారతాపసుండు కరుణా
విష్టుండై మార్కండేయుండడకుండని సవినయంబుగ నిట్లనియె, ౧౦౮

ఆ॥ "ఆర్య! కాశిరాజునాత్మజ తనచావునకు నాయము నాకుఁ గలుగునని యు
అదివచించుఁరీతి నగునో కాయనుశంక పోదమొ, మన్నగూఢ నుడువుమయ్య" ౧౦౯

వ॥ అనిననిని మార్కండేయుండిట్లనియె, ౧౧౦

చ॥ "ఎవనియక్షమూలమున నింతియు బ్రాహ్మణుఁడున్ గతాసులై
యవనికిఁ బాసిపోయెదరొ యయ్యను మాశనిఁజేరఁగాన నీ
వివరమెఱింగి లెస్స నిజవృద్ధినిగోరుజనుండు తిట్టుఁగా
కవమతిసేయుఁగాక ద్విజు నంగనఁ గోపము సేయరాదిలన్, ౧౧౧

క॥ అందును వరాకి యిది, నీయందనురక్తయును, మఱి స్వయంవరమున నీ
పొందినది, కానఁ దత్స్మృతి నెందులకిఁక నీకుఁ బాప మేర్పడకుండన్?" ౧౧౨

చ॥ అనవుడు జాహ్నవీతనయుఁ "డార్య! యిదే నిజమైన శుద్ధికై
ఘనమగు దానమో వ్రతమొ కాతక పంబొ మఱొండొ నిష్కృతిన్
వినిచి కృతార్థుఁజేయు" మని వేఁడ మృకండుని యాత్మజాతుఁ డి
ట్లనుఁ "బదిమంది బ్రాహ్మణులు వంగనయొక్కృత పాటియయ్యెడిన్, ౧౧౩

క॥ కావున స్త్రీవధ యతిపాపావహ, మద్దానిఁ దీర్థయాత్రియ పాపం
గావలయుఁగానియన్యము లేవియు దక్షులుగా, వింకేమనవలయున్" ౧౧౪

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు గాంగేయుండు తీర్థయాత్రాపరుండై ధరణీమండలంబు పరిభ్రమింపుచుం గ్రమంబుగఁ జమత్కారపురంబునకుం జని యందలి గయాశిరంబుం గని సుస్నాతుండై విధియుతంబుగ శ్రాద్ధంబొనరించుసమయంబునకు నభోమార్గంబున ౧౧౫

ఆ॥ "పేరుపేరువరుసఁ బితరులం బిలుచుచుఁ బిండములను నేల పెట్టెదయ్య?
ముట్టరెవరు నవ్వి పుత్త్రక! స్త్రీహత్యతోడఁ గూడియున్నవాఁడవగుట, ౧౧౬

క॥ కల దిచ్చటికి సమీపస్థలిఁ బడమటిదెసను భీష్మ! శరిస్తాఖ్యం
బొలిచెడి తీర్థం, బట మంగళినామకకృష్ణషష్ఠి స్నానముఁ జేయుమీ, ౧౧౭

క॥ ఇది యామషష్ఠిదివసము, సుదినము సంప్రాప్తమయ్యెఁ జూడకుమిఁక, నే
వడి, యట స్నానమొనర్చిను, వదలును స్త్రీహత్య, తొంటిహాని లభించున్ ౧౧౮

ఆ॥ నేను నీదుతండ్రి నాముగా గాంగేయ! శంతనుక్షితీశచంద్రముండ,
నీకుఁ బ్రాప్తమైన నీచపు స్త్రీహత్య వదలుపంధ దలంచి వచ్చినాఁడ" ౧౧౯

వ॥ అని వినఁబచ్చుటయు భీష్ముండు తత్క్షణంబ తత్తీర్థంబునకరిగి సమాహితమతిని సమాచరితస్నానుండై శ్రాద్ధంబు నిర్వర్తించె, నంత శంతనుండు మగుడఁ జనుదెంచి యాకాశపథంబునందుండి "యిపుడు పాపుండ నైతి నాత్మాలయంబునకరిగి రాజ్యముం జైకొమ్ము పొమ్మ" ని చెప్పుటయు నప్పురుశ్రేష్ఠుండు తత్తీర్థమహిమంబున కచ్చెరుపడి వాసుదేవాత్మకంబగు నచ్చటను భారిజాతముతుంబును పంకజహితలక్షణలక్షితంబును సుప్రమాణంబును సురూపంబును నగు మూర్తిని శివలింగంబును దుర్గను విధిదృష్టంబగు క్రమంబున సుప్రతిష్ఠించి తత్పూజాసంభవులగు భూసురుల నెల్లరను రావించి వినయవినమితోత్తమాంగుండగుచు నిట్లనియె, ౧౨౦

ఉ॥ "స్వర్గగతుఁడైన నాదు పితృసంతతిచేతను బ్రేరితుండనై
భర్గుము భీష్మదైవముల భక్తిఁ బ్రతిష్ఠయొనర్చి యిచ్చటన్
దుర్గములట్లు కోవెలల నూత్నముగన్ రచియించినాఁడ న,
స్వార్గులువీరు, వానిఁ గరుణామతిఁ బాలనసేయుఁ డోద్విజుల్!" ౧౨౧

వ॥ అనినవిని పుడమివేల్పు లిట్లనిరి, ౧౨౨

చం॥ "చనుచనుభీష్మ! నీయెడలఁ జాలననుగ్రహముంచి యుందు నీ
వునిచినదేవతాశిలల కుత్సవపూజలఁ జేతుమేము, నీ
వినయవిధేయగుణవివ వేడుకమయ్యెనుఁ గానఁ దృప్తిమై
ఘనవగ వీయనుంటి, మెదికావలెనో వివరింపు చెచ్చెరన్, ౧౨౩

చం॥ అనుటయు భీష్ముఁ డిట్లనుఁ "నార్యులు మీరు ప్రమోదమందుచే
ఘనవర, మైన మీదునఁడి కాదనఁగూడ, దిటన్ స్తుటాక్ష నే
నునిచిన దేవతాశిలల కోజను బూజనము ల్పొనర్చు స
జ్జనుల మనోగథంబులు వెసన్ సముదూఁగఁజేయుఁడీ దయన్" ౧౨౪

వ॥ అని నవిని బ్రాహ్మణులయ్యా భాద్రపదస ప్తమీభానువాసరంబున భాస్కరు నకును చైత్రశుద్ధస ప్తమీచతుర్దశీతిథుల శంకరునకును శయనబోధనద్వాదశీదినంబుల జనార్దనునకును నాశ్వయుజశుద్ధనవమిని దుర్గకును సర్వదా సమాహితులమై నీయందలి స్నేహంబున గీతవాదిత్రనిస్వనంబులతోడను జిత్రంబులును వేలువేలువిధంబులును నగు హాస్యలాస్యంబులతోడను మహోత్సవం బాచరించెదము, మేమానవ్వం దచట నిత్యంబును శ్రద్ధాయుతులమై గీతాదికం బొనరించు వారము సమయపదంబుఁ బడయంగలిగెడి, మేమును నానిమొదఁ బ్రీతమానసులమై మనోరథంబులఁ బూరించుచుండెద"మని నారదు చ్చుటయు శివలింగంబునకుఁ బ్రాగ్భాగంబునందుండు కూపికం ద్రిపథగామినియగు గంగనంతకుమున్న స్థాపించియున్న గాంగేయుండా ద్విజసత్తములం బూజించి మఱియు నిట్లనియె, ౧౨౫

— శి వ గ ం గా మా హా త్మ్య ము —

శా॥ మేనన్ స్నానముచేసి దీన నను సద్భక్త్యర్ఘ్యముం జేర్చువాఁ
డౌ నేనఁపరిముక్తుఁ, డూర్ధ్వగతులుం బ్రాప్తించు నవ్వానికి,
స్థానంబందున నవ్వటాలకయునం దర్ఘ్యోగంబాడు న
వ్వానిం గాలునిమూత లీమ్చుకొని పోవంజాలు గంతంబునన్" ౧౨౬

వ॥ అని యిట్లువక్కాణించి కురుపితామహుండగు నాభీష్ముండు ప్రమోద వార్ధిం దేలుచు స్వపురంబునకుఁ జనియె"నని చెప్పి సూతుండు వెండియు నిట్లనియె, ౧౨౭

ఉ॥ "అచ్చటఁ గౌండ్రికాఖ్య నొకయంఘ్రిజుఁ దుర్భరతాప్రసక్తిమై
నిచ్చలు నాటలాడుచును నెచ్చెలి పుస్తకమున్ హరించి" యీ
వెచ్చటొ దాఁచితి"న్నుచు నిట్లనుగంబడికూడ గాటపుం
బొచ్చెములోడఁ "నేనెఱుఁగఁ"బో"యని బాసలుచేసె నేమనన్, ౧౨౮

కం॥ "అనయము మీరు పఠించెడి యునపుస్తకమును హరింపఁగడఁగుదునే నేన్,
గనుగొనుఁ డెచటనో యుండెను"నని పెద్దయు బొద్దు వారి నలజడిగుడిపెన్, ౧౨౯

ఆ॥ హాస్యభావమునన హరియించియుండుటఁ గొంతకాలమిట్టుల గోడుగుడిపి
తుద కొసంగె నతఁ, డదృష్టవశమ్మునఁ దీయవస్తు వెవ్వఁ డీయకుండు? ౧౩౦
ఆ॥ అంతఁ దత్క్షణంబ యాతండు తుష్టుఁడై స్వజనమెల్లఁ బాసి చనఁగనయ్యె,
బంధుజనులె కాక భార్యయుఁ జెంతకు రాకయునికికిని విరాగమూనె, ౧౩౧
ఉ॥ "పక్కల నక్కలన్ మెదలు భార్యకె యేవముగూర్చునట్టి యీ
పాకులదేహ మేటి"కని పోయి తదంఘ్రిభవాత్మజుండు తా
నెక్కను రత్నశృంగగిరి, యెంతయు సాహసమూని యంతటన్
గ్రక్కున భూమిపైదుమికెఁ గాయముపైఁగల యాసవీడుచున్, ౧౩౨
ఉ॥ అప్పనఁ గొండసత్త కర మక్కజమౌటను వానికిన్ వృతిన్
దప్పఁగఁజేసి కుష్ఠము నడంచెను, శాస్త్రప్రహారత్వరూపమౌ
తప్పన మూకభావము దాల్పఁగనయ్యె నతండు గాన నం
దెప్పుడు దబ్బఱాడఁజన దిప్పతమాధికి నవ్వుటాలకేన్, ౧౩౩

—* విదురుండు హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున దేవాలయములు కట్టించుట *—

కం॥ ఆ క్షేత్రంబునఁ బూర్వము పక్షీంద్రవాహనుని శివుని భానుని విదురుం
డక్షీణభక్తి జనసంరక్షార్థము నిలిపె భూసురవ్రాతమునన్, ౧౩౪
కం॥ ఏమనుజుం డాసురాలను గామించి యజించు వాఁడు క్రతువులచేతన్
సామాన్యముగ లభింపని ధామమునకుఁ జని వసించుఁ దద్దయు సుఖియై, ౧౩౫
తే॥ హస్తినాపురిఁ బూర్వము విప్రుఁడొకఁడు తనకు నింటికి వచ్చిన మునిపరేణ్యుఁ
గాలవుంగని "పుత్రులఁ గనని వారి కెట్టిగతిగల్గు" నన నాతఁ డిట్టులనియె, ౧౩౬

వ॥ కన్యావస్థయందు కృతవివాహసంస్కారయగు తనభార్యయందుఁ దన కుదయించినవాఁడును మృతుఁడయిన మీఁదనో నపుంసకుఁడగుటవలననో ప్రసవవిరోధివ్యాధ్యుపేతుఁడగుటనో స్వతాక్తత్వాదినియోగఫలంబునుండి గురుని యుక్తయగు స్వభార్యయందుఁ గలిగినవాఁడును గ్రయక్రీతుఁడును నూగిక పోషింపఁబడినవాఁడును భర్తచేఁ బరిత్యజింపఁబడికాని మృతభర్తృకయైకాని స్వేచ్ఛమై మరలఁ దన్ను వివాహమాడిన దానియందుఁ గన్నవాఁడును పిత్రులగు తలిదండ్రులచే విధ్యుక్తోదకప్రదానాదిపూర్వకంబుగ నొసఁగఁబడినవాఁడును దా బ్రతికియుండఁగనే యన్యబీజమున స్వభార్యయందు జనించినవాఁడును నిజమరణానంతరమున పతివలన నొలసినవాఁడును దాను పెండ్లాడుటకుఁ బూర్వంబ పితృగృహంబున నక్రమ్య కుద్భవించినవాఁడును పెండ్లాడునాఁటికే

గర్భవతియైయున్నదానియందుఁ బడసినవాఁడును రావియును గంగరావియును బురుషునకుఁ బుత్త్రులుగాఁ బరిగణింపఁబడియెడు ఈ ద్వాదశవిధపుత్త్రులయందుం దొక్కఁడేని లేనివానికిఁ బున్నామనరకమందు వాసంబుదప్పదు, స్వర్గతి దుర్లభం, బని యిట్లు వక్కాణించి యపుత్త్రుఁడగుటకై దురపిల్లు విదురు "నశ్వత్థతరుస్థాపనంబునఁ బుత్త్రసముద్భవం బగు పూర్ణఫలంబుఁ బొందెదుగావున రత్నశృంగగిరిమూర్ధంబున సర్వవృద్ధిశుభోదయంబగు హాటకేశ్వరక్షేత్రంబునం దప్పని దప్పక యొనర్పు"మని యోదార్చుటయుఁ దత్క్షణంబ తత్స్థానంబునకరిగి వైవాహికవిధిం గృతాశ్వత్థప్రతిష్ఠుండై పుత్త్రస్థానమునం దభిషేకించి తీర్థయాత్రాపరాయణతం దత్క్షేత్రం బెల్లఁ గ్రిమ్మరుచు నందలి విచిత్రంబుల కచ్చెరువందుచు మహాత్ములగు రాజర్షుల స్థానంబులఁ జొచ్చి విశ్రమించుచు భీష్మవినిర్మితదేవాలయసందర్శనంబున దివ్యప్రాసాదకర్మంబున నుద్యతుండై శివకేశవాదిత్యులఁ బ్రతిష్ఠించి భీష్మాదులుం బోలె బ్రాహ్మణాధీనంబుచేయ వారు ౧౩౭

క॥ నలభీష్మ ప్రముఖులకుం బలెను సదుత్తరమునొసఁగి పనిచి తదాఖ్యన్
పలికినవిధమున సకలము సలుపుచుమని, రుందెఱి యిట్టిసాధులు పుడమిన్, ౧౩౮

క॥ ఆయాయుక్తదినంబులఁ జేయుందగు నుత్సవములఁ జేయించుచుఁ ద
ద్దాయాదులుం గ్రమంబుగ సాయపడిరి విదురకృతముజగదుపకృతికిన్, ౧౩౯

ఆ॥ తత్ప్రతిష్ఠితములఁ దద్దయుఁ బూజించి భూజను ల్దివంబు పొందుచుండ
నోర్వలేక యిందుఁ డొక్కఁట నవ్వానిఁ బాంసుపటలినింపి పాడువెట్టె, ౧౪౦

చ॥ "విదురుఁడు కొన్నినాళులకు వెండియువచ్చి విశోధనంబునన్
ద్రిదివపతిప్రయత్నమును ద్రిప్పుచుఁ బూర్వవిధంబునం బ్రజల్
తదభయదామరత్రయముఁ దద్దయుభక్తి భజించుచుండి, రి
య్యదియొక విఘ్నముబ్బుఁ బరమార్థపుఁగార్యముపట్ల నెప్పుడున్, ౧౪౧

వ॥ మఱియు నవ్విదురుండు ౧౪౨

క॥ కరిపురమునుండి కురుపతి బరువగు శావళ్లమీఁదఁ బనుపఁగ ధనమున్
గిరులకుసరియగు గుడులను వరలందీర్పించి మడులు మాన్యము లిడియున్ ౧౪౩

తే॥ బ్రాహ్మణాధీనమొనరింప భక్తి వారలెలమి నన పాలనంబును సలుపుచుండి,
రందఱో వాని సేవించి యిష్టములను బడయుచుండి రి బ్రాహ్మణప్రవరులార! ౧౪౪

—* నరాదిత్య మాహాత్మ్యము *—

వ॥ అనినవిని ఋషులిట్లనిరి, ౧౪౫

క౦॥ "మాహిత్థయనెడిదేవతి యీ హాటకనాథు క్షేత్రమందునఁ గలదం,
టీహితముఁ బడయ నెవఁడటఁ దా హితమతి మున్ను నిలిపెఁ దద్దైవతముల్" ౧౪౬

క౦॥ అనుటయు సూతుండిట్లను, "మునులార! యధర్వమంత్రమూలమునను దా
మును శోషణీసమాహ్వయఘనవిద్య నగస్త్యమౌని గడియించుటయున్ ౧౪౭

క౦॥ ఆవిద్యవలనఁ దాబారావార మ్ముదకపూర రహితముగాఁగన్
గావింపఁబడుటయును మును సావధిగను మీరువినిన యాఖ్యానమ యా, ౧౪౮

వ॥ పరమేశ్వరియగు శోషణి యట్లు సముద్రంబునంతయు శోషింపఁజేసి మిత్రావరుణపుత్రుండగు నగస్త్యమౌనిల నిల్వఁబడుటయు నమ్మహాముని "మాహిత్థంబగు మదీయ సకలశుభంబును సాధించితి కావున మాహిత్థయనుదేవతవై చమత్కారపుర క్షేత్రంబునఁ బూజింపంబడియెదవు. అందున్న నిన్నెవండు భక్తియుక్తుండై యాధర్వణమంత్రంబులం బూజించు వాఁడు మనిసంతకాలమ్మును మంగళంబులం బడయంగలిగెడిఁ గావున రయంబ యప్పురంబున కరుదెంచి ద్విజసంరక్షణార్థమై నాకు సన్నిహితవగుచుండు"మని వానిచ్చుటంజేసి యాయమ యాస్థలంబున వరదేవతయై యున్నయది. అట్టిపుణ్య క్షేత్రంబున కాకరంభయ్యు రత్నశృంగగిరి కదల మొదలిడుటయు స్కందుండు స్వశక్తిచే దాని నణఁచివైచె. మఱియును. ౧౪౯

క౦॥ నరుఁడు ప్రతిష్ఠించిన భాస్కరుఁడు నరాదిత్యసంజ్ఞఁ గ్రాలెడి నటఁ, ద
ద్వరదైవతమును రవివాసరషష్ఠిం గన్నఁ బాపచయము లడంగున్ ౧౫౦

ఆ॥ ఒలయ దరులవలని యలజడి, జాడ్యము ల్తొలఁగు, ధనముగూడఁ దోనకలుగు,
ఆదివాసరము నరాదిత్యదర్శనం బెంతకేనిచాలు, నేమిగలదు? ౧౫౧

వ॥ అవ్విధంబున నందు గోవర్ధనధరుండగు జనార్దనుఁ గార్తికశుక్లప్రతిపత్తిథిని దరిసించినవారి నిలయంబున నాలమందలు నీరోగంబులై వర్తిల్లెడి, సాక్షాన్నరసింహశరీరుండగు హరియు సర్వకామప్రదాయకుండును సర్వవిఘ్నహరుండును నగు వినాయకుండును నజ్జముచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడి యందు యలరారుచుందురు, చతుర్థిని మోదకాశనంబుల నవ్వినాయకుఁ బూజించిన సర్వవిఘ్నవినిర్ముక్తుండై వాంఛితఫలంబుఁబొందఁగలిగెడి, భూదేవపి తార్థంబుగా నాదేవుఁ డందున్నవాఁడు, కార్తికశుక్లద్వాదశీదినంబునం దాధర్వణమంత్రంబుల నాదేవుం బూజించినఁ బరమపదంబు సంప్రాప్తించు. అచటి

పరమతేజస్వులగు నరనారాయణుల నుభయులను ద్వాదశీదివసంబున దరిశించి సేవించిన
జరామరణరహితంబగు పదంబు లభియించెడి, ౧౫౨
ఆ॥ తీర్థయాత్రగుటచే తిరుగుచు విజయుండు హాటకేశ్వరమున కరిగి పేద
అఖిలతీర్థమహితమై యుండుటను గాంచి తృప్తుడగుచు రవి ప్రతిష్ఠ చేసి, ౧౫౩
క॥ నరనారాయణమూర్తుల వరుసఁ బ్రతిష్ఠించి మఱియు వారలయెదుటన్
నరసింహుని గోవర్ధనధరుని బ్రతిష్ఠించి మించె దన్నరుఁ డచటన్, ౧౫౪
క॥ ఈవిధమునఁ గౌంతేయుఁడు దైవతపంచకము నిలిపి తత్పురగతులౌ
భూవిబుధుల రావించి యథావిధిగ నమస్కరించి ధనమిడి భక్తిన్ ౧౫౫
క॥ "ఏనిటఁ దెగులులఁ బాపెడి భానుఁ బ్రతిష్ఠించినాఁడ, బైపని మీచేఁ
గానున్నది, యోజింపుఁడు" నా నాతనితోడ బ్రాహ్మణవ్రజ మెల్లన్ ౧౫౬
ఉ॥ "నమ్మకముంచి మాపయి ధనంజయ! పొమ్ము పురమ్ముఁజేర, ని
త్యమ్మును నీదు శ్రేయమునకై ప్రయతింతుము" నాఁగ వెండి వి
త్తమ్మధికమ్ముగాఁగ నిడి తద్ద్విజవర్యుల వీడుకోలు ల
గ్నమ్ముగ స్వీకరించిచనె నర్జునుఁ డెంతయు సంతసమ్మునన్, ౧౫౭

—♦ విషకన్యకోత్పత్తి ♦—

క॥ అనవుడు "శర్మిష్ఠాఖ్యను ఘనమగుతీర్థం బొకండు గలదంటివి ము,
న్ననఘా! యెటులఁ యొదవెనో వినుదుము తన్మహిమమును సవిస్తరముగ" నాన్
వ॥ లామహర్షణి యిట్లనియె,
క॥ అలరారెడి వృషుఁడను నొక యిలాంతలేశుఁడు, శరణ్యుఁ, డెల్లరయందున్
బలుకూర్మిగలఁడు, బ్రాహ్మణ్యులలో గణుతింపఁదగిన యోగ్యతముండున్,
చం॥ అతఁడు సమస్తలక్షణసమన్విత పాణిగృహీతి గాఁగ నా
పతిరతమీఁది కూర్మి తన ప్రాణములందును లేక యుండుడున్
సుతఁగనె నాపె పెత్తనముచొప్పడుమీఁదట సర్వశాస్త్రగ
హ్రితమగు వాసరంబున మహీసురులార! యదృష్టవైఖరిన్, ౧౬౧
వ॥ అంత నయ్యనంతకాంతుండు జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదులగు భూవిబుధులఁ బిలిచి
యీకన్యక యెటువంటిదయ్యెనొ నాకుఁ జెప్పుఁ"డనుటయు వారలిట్లనిరి, ౧౬౨
తే॥ "చిత్రయందున భానుఁడో శీతకరుఁడో సంచరింపఁ జతుర్దశి జననమందు
కన్యకను విషకన్యకఁగా గణింత్రు వృకమహీపాల ! యాగమవిహితశీల! ౧౬౩
తే॥ ఎవ్వఁ డీవిషకన్యక నెలమిఁ బెండ్లియాడు షణ్మాసముల కంతమందు వాఁడు,

ధనదుగృహమైన నద్దానిజసనమైన యాలునెలలకు వైభవహానిఁగాంచు, ౧౬౪

క॥ పుట్టినయిలు మెట్టినయిలు నెట్టన హరియించుఁగాన నీ వీపట్టిన్
జట్టనవిడు, మాయమ్ములు చుట్టములు హితోక్తులుగను జూచెద వేనిన్" ౧౬౫

వ॥ అనినవిని యమ్మహీనాథుం డిట్లనియె, ౧౬౬

చం॥ "విడిచిన నింటనుంచినను వెన్కటికర్మ మెటుఁ ఫలించు, మేల్
చెడుగులు క్రొత్తగా మనకుఁ జెందవశక్యము, లట్లుగాన ముం
దిడుకొని కర్మముఁ బుడుత నెట్లు త్యజింతును? మున్ను చేయఁగాఁ
బడినది పోదు, చేయనిది ప్రాప్తముగాదు, భయం బికేటికిన్, ౧౬౭

తే॥ ఆయువుం గర్మమును విత్త మర్థమంత మైమ గర్భస్థదేహికే యజుఁడు గూర్చు,
పుష్పఫలములు చెట్లకేఁబోలెఁ బూర్వకర్మము ఫలించుచుండు సకాలమునకు, ౧౬౮

క॥ ఎవఁడు శుభాశుభములఁ బ్రాగ్భవమున నెవ్విధముగాను గావించెడినో
అవియన్నియుఁ నతఁ డేతద్భవమందున ననుభవించుఁ దప్పక నతముఁ, ౧౬౯

క॥ ఎటు లాలమందలోపలఁ దటుకునఁ దనతల్లి నెఱుఁగుఁ దప్పక వత్సం
బటు కోటిజనులలోపల నెటులో కర్మంబు కర్త నెఱుఁగంగలుగున్, ౧౭౦

తే॥ పూర్వకృతమున కన్యథా పౌనరుసంగఁ జాలఁ డెంతటి తనుబలశాలియేని,
ధీరుఁడై బుద్ధిబలమున వేఱుచేయఁదలఁపఁ బ్రభువట్లు కర్మమద్దాని నాఁగు, ౧౭౧

ఆ॥ స్వకృతకర్మమునకు ఫలములై సుఖదుఃఖములు శరీరధరులఁ దొలఁగకుండు,
కలదె వానిమీఁదికర్తృత్వ మొకరికి, కహంకృతిని వహింతు రంతెకాని, ౧౭౨

ఆ॥ పరువులెత్తఁ దోన పరువెత్తుఁ గర్మంబు, పండుకొనినఁ దాను బండుకొనును,
నిలువఁ దానుగూడ నిలుచుండు నేకాని కదల దొంటుకడకుఁ గర్తవిడిచి, ౧౭౩

ఆ॥ ఎటుల నెండనీడ లెడఁబాయకుండెను నటులఁ గర్మకర్త లండఁబాయ,
రవని క్షేత్రలమున నెది భోజ్య మటు కీడ్వఁబడును దాటఁబోలె బలిమి నతఁడు, ౧౭౪

భుజంగప్రయాతము॥ ప్రమాణంబు కర్మంబ ప్రాణ్యాళికిన్ సౌ
ఖ్యముం దుఃఖముం జెప్పన న్నెంచుచోఁ, దై
లముం బాయునై దివ్వెలంబోలె నిర్వా
ణముం గల్గుఁ గర్మంబునన్ ముక్తుఁడౌనైన్, ౧౭౫

సీ॥ జపియింపఁబడఁగాక సంప్రీయమాణమై మహిత బాలాముఖ్య మంత్రసమితి
సలుపంగఁబడఁగాక లలి నిరాహారతఁ ద్రిణయనాదులఁగూర్చి తీవ్రతపము
ఈయంగఁబడఁగాక యింటనుండు సమస్తవస్తువు లూర్ధ్వదేవవర్గమునకు

సేవింపఁబడుఁగాక పావనతమములై దిగ్దేశములనుండు తీర్థరాజి
ఆ॥ తీర్పఁబడునుగాక దేహాశ్రితమునోర్చి సకలవిధములైన సంయమములు
పూర్వకర్మమునకుఁ బూర్తిగా వశమైన జంతువులను మనుపఁజాల వెవియు ౧౭౬

క॥ ఋతుకాలకృత రతిని గృహపతిచే సతికుక్షినునుపఁబడు వీర్యంబుల్
ధృతమై వృద్ధింబొందెడు క్షితిఁ గర్మవశంబునన యచేతనమయ్యున్, ౧౭౭

తే॥ అన్నపానాదికములైన యఖిలభక్ష్యములును గ్రమముగ జీర్ణమైపోవఁగలుగు
నుదరమున నేల జీర్ణింపకుండు గర్భ మవనిసురులార! పండితప్రవరులార! ౧౭౮

క॥ కావునఁ గర్మకృతములై జీవులకు శుభాశుభములు చేకురునని నా
భావమునంగల నిశ్చయ మేవిధమున మీరు నిశ్చయింతురొ యెఱుఁగన్, ౧౭౯

ఉ॥ దైవము రక్షసేయ భువిఁ దా మనుచుండు నరక్షితంబు, త
ద్దైవహతంబు నష్టమగుఁ దద్దయు రక్షితమై, యనాథుఁడున్
జీవములన్ ధరించును వనిన్ విడువంబడికూడఁ, బల్వురున్
సేవలు సేయుచుండినను జెల్లియతీరు గృహంబులోపలన్, ౧౮౦

—* శర్మిష్ఠా మాహాత్మ్యము *—

చ॥ అనియిటు నిశ్చయించి విభుఁ, డవ్వమకన్యక వీడ కర్మిలిన్
బెనుచుచుఁ బెద్దఁజేసి యొగిఁ బెండిలికిం బ్రయతించెఁగాని య
వ్వనిత వివాహమాడుటకు వాంఛ జనింపకపోయె భూమి నె
వ్వనికిని, భూసురుల్మనువు వాక్కులనుండి; యిఁకేమగన్వలెన్, ౧౮౧

వ॥ అంత నక్కన్నియ జనకశర్మిష్ఠవనంబొనరించుకతంబున శర్మిష్ఠనాఁ బ్రఖ్యాత యయ్యె, నంతలోన నమ్మహీపతిశత్రువులు వృద్ధులగుచు వచ్చి రాష్ట్రంబు నెల్లెడం జుట్టుకొనుటయు నతండును గ్రోధావిష్టుండై నివర్తనమందు మృత్యువు విడికొని సైన్యంబుగ నెదుర్కొనియె. ఇరుపక్షంబులవారికిని యమరాష్ట్రవివర్ధనంబగు మహాహవంబు జరుగుటయు దశమదినంబునం దందఱు నొక్కపెట్టున నాజగజెట్టిం జుట్టుకొని జీవంబులకుం బాపిరి. హతశేషులగు తత్సైనికులు దుఃఖించుచు స్వపురంబునకుం బాఱిరి. అరిసమూహం బంతటంబోక తత్పుత్రిలం బరిమార్పఁ బట్టణంబుఁ బరివేష్టించుచుఁ జారులెల్లరుం గూడుకొని ౧౮౨

క॥ "ఈపాప జననమందిఈ భూపాలుం బొలియఁజేసెఁ, బురరాష్ట్రములున్
వే పాడుగాఁగనున్నవి, కాపాడంబడుట యెట్లొకొ యిఁక మీఁదన్, ౧౮౩

ఆ॥ బిడ్డమీఁదనున్న ప్రేమమ్మునను కోఁడు విననుపోయెఁగాని వీరినుడులు
జననికుక్షినుండి క్షమపైనఁ బడునాఁడె యనిరి దోమయుక్తయనుచు ద్విజులు, ౧౮౪
ఆ॥ కాన వీడు పాడుగాక పూర్వంబ యీకుటిలఁ బురము వెడలఁగొట్టుఁ, డనియు
"కలఁకుఁ"డనియు మఱియుఁ బరిపరివిధములఁ "గట్టుకొట్టు," మనుచుఁ దిట్టుటయును, ౧౮౫
క॥ ఆవిమలకన్యకయును దను వేవిధములఁ దిట్టుకొనుచు వెఱయును మొఱయుక్
వావిరిగా నడురేయిని జావునకుఁ దెగించి సరవిఁ జనె వనభువికిన్, ౧౮౬

చ॥ చనియట నొక్కచోఁ గనియె సంయమివర్యసహస్రసంకులం
బనఘము హాటకేశ్వరము, నయ్యెడ జ్ఞప్తికివచ్చెఁ దాను ప్రా
గ్జననమునందు మాదిగదిగాను వసించుచు దప్పిగొన్న యా
వునకు జలంబువోసి యసువుల్ దగ నిల్పుట యామె యాత్మకున్, ౧౮౭
క॥ "గోసంరక్షణమే ఘన, మీసంరక్షణము హాటకేశ్వరమున నై
వాసి మఱింత గడించుటఁజేసియ నే జననమైతి క్షితిపతి యింటన్", ౧౮౮
ఆ॥ అని యెఱుంగ [illegible] నవ్విమలకన్యక పాటులార! పూర్వభవ విధంబు,
సత్యముగను నా [illegible] చాండాలియే పూర్వ, మతిదరిద్ర రాలు, నన్నహీన, ౧౮౯
క॥ దారిద్ర్యంబున సంతతి భూరితరంబగుటఁజేసి పుట్టం బెరుఁగక్
బ్రారంభించిరి బిడ్డలు, పోరుం బెట్టం గడఁగిరి "బువ్వో", యనుచున్, ౧౯౦
ఉ॥ పిల్లల వెంటవేసికొని బిచ్చము నెత్తుచుఁ బల్లెపల్లెయి
ల్లిల్లుఁ జరించు వన్నెలఁత జ్యేష్ఠపు టెండఁ బిపాసపెల్లుతో
నల్లన హాటకేశ్వరము నందకుఁ జేరుడు నల్పనీరవా
రోల్లసితంబు గానఁబడె నొక్కటి సూక్ష్మజలాశయంబటన్, ౧౯౧
తే॥ దానిచేరువ నొకయావు దప్పిగొన్నదై "యెవండిట నీరొసఁగునా", యటన్న
యాశ నాశలుదిలకింప నామె యెదఁద కరఁగి నీరయ్యె, నయ్యనుకంప యేమొ! ౧౯౨
ఆ॥ బిడ్డలకును దనకుఁ జేరెండధాటికి నాల్క లెండుచుండినను సహించి
ఉన్ననీరమంతయును గోవునకుఁబోసి దప్పిఁదీర్చె; దానిదయ గనుండు, ౧౯౩
ఆ॥ తనకుఁ బిల్లలకును దాఁకిన నీర్లేమిని బుడమిపైనవ్రాలి పొలిసి రోఁజ,
తన్నివేశమునన తెచ్చగ్రుక్కున్నారి ప్రభవమందె రాజభవనమందు, ౧౯౪
ఆ॥ పూర్వకర్మమునను బుట్టెను విమలకన్యగాఁగ"నను కుఁ"ద తుక్కకర్మ మెద్ది?
స్వాశ్లలనాపకెవ్వ మకట! యుల్లేర్పడె నుడువు"మనుచు మౌను లడుగుటయును;

క॥ ప్రీతాత్ముండై యంతట సూతాత్మజుండనియె, నపరిశుద్ధాత్మక గా
నా తెఱవ తిరుగుచును గలధౌతమయంబైనగౌరిఁదాఁగనె నొక్కటన్, ౧౯౬

మ॥ జనసంచారము లేకయున్న యటవి నాచాండాలి యా స్వర్ణగౌ
రిని బల్మిన్ హరియించి వేగముగఁ జేరెన్ దూరదేశంబు, నా
వ్వనితో యమ్మఁగ మూకలన్ సలిపె, నానార్తన్ మహీభృద్భటుల్
విని వెన్వెంటనవచ్చి పట్టికొని రవ్విశ్వస్త భర్త్సించుచున్ ౧౯౭

క॥ వడిఁజివ్వి మట్టిపెడ్డల బడితెలఁ బ్రహరించి వీపు బ్రిద్దలు గాఁగన్
పిడికిళ్లఁబొడిచి నెత్తుటఁ దడిసిరి యాబిడను భూమిధవభటవర్యుల్ ౧౯౮

ఉ॥ స్త్రీవధ గూడదంచుఁ బరితృప్తిని జెంది కృతంబుతోన రా
జ్ఞ్యేవరు లంత్యజాతిసతిచే హృతమైన పసిండి గొంచు నెం
తే వడి నేగి, రేఁగలుమ మే విభుకన్యకయాటకుం గతం,
బావిధ మన్యజన్మవిధ మామె యెఱింగి యనంతరంబునన్ ౧౯౯

క॥ ఆవునకుం దాఁబోసిన జీవనమే క్షత్రియత్వసిద్ధినిగూర్చెన్
గావున నాజీవనపుం దావలమున నొక్క చెఱువు త్రవ్వించెవెసన్, ౨౦౦

సీ॥ నిర్మల మధుర పానీయసంపూర్ణంబు ద్వీపవతీనాయకోపమంబు
చారుసరోజినీ సముదాయకలితంబు సోపానరచనాతిసుందరంబు
మత్స్యకచ్ఛప శింశుమారసంబాధంబు హంససారసబకాద్యన్వితంబు
బహుళతీర్థస్నానఫలదానదక్షంబు పాతాళపర్యంతభాసురంబు
అగుచుఁ దత్తటాక మలరారుటయు దాని సవిధమందు రజతశైలసమము
కనకశిఖరి గుడియుఁగట్టించి యద్దాన గౌరి నాగమోక్తగతిని నిలిపి, ౨౦౧

క॥ ఆయమసామీప్యంబునఁ బాయనిపృథుభక్తితోడఁ బ్రభుపుత్రికదా
కాయము శోషిలఁజేయుచుఁ జేయను మొదలిడియెఁదపము క్షితిసురులారా! ౨౦౨

ఆ॥ అవ్విధమున దేవి నారాధనముఁజేయ నరిగెఁ బెద్దకాల మంతెకాని
అభిమతార్థసిద్ధి యారాచకన్నియ లేశమేని బడయలేకపోయె, ౨౦౩

క॥ కన్నె తికమునన పెన్నెఱు లన్నియు నరయందొడంగ, నాస్యము వళులన్
వన్నెదొఱంగెను, శివ యాకన్నను సాక్షాత్కరింపఁగఁదఁగ దదేమో, ౨౦౪

ఆ॥ అట్లు చాలకాల మరుగుటయును గౌరి తత్పరీక్ష సేయఁ దలఁచి యెడఁద
అపరనాథపత్ని యాకారముగవచ్చి యిచ్చి దర్శనంబు నిట్టులనియె, ౨౦౫

చ॥ "వరము నొసంగెదం దనయ! వాంఛితమెయ్యదొ చెప్పవేగ, నీ
జరుపుతపంబునుండి మది సంతసమందిన దాన, నేను ద
త్సురపతిముద్దియన్ శచిని, దుర్గనుగూర్చి చేయుచుంటివి
పురుతప, మాపె దీన మది నొందదు తృప్తి, శ్రమం బిఁకేటికిన్ ౨౦౬
కం॥ అనియిటువాక్రుచ్చుటయును జననాథతనూజ యామె చరణంబులకున్
బ్రణతుల నొనరిచి వెస నిట్లనియె మహావినయమునఁ గృతాంజలిపుటయై ౨౦౭
కం॥ "కోరను నీవలనను వర, మీరీతిన కోరఁబోవ నితరదివౌకో
వారులవలననుగూడను, స్వర్గాక్షీ! యేటికిట్లుపలికెదు నాతోన్, ౨౦౮
కం॥ ముక్కంటి వెలఁదియానతి నక్కుంభీపాకనరకమం దుండుటకున్
గ్రక్కునఁజనిరొదఁగానీ, యక్కట రో దీవొసంగునట్టి దివంబున్, ౨౦౯
ఉ॥ ఏయమ యాది యంతమును నెవ్వరుగూడ నెఱుంగలేకయుం
డేయమ బ్రహ్మవిష్ణుముఖులీప్సితసిద్ధికి భక్తిమై భజిం
చేయమ స్త్రీలరూపమున నెల్లజగంబుల నిండియుండుఁదా
ఆయమయిచ్చునవ్వరము నర్థిఁ గ్రహింతు శచీపురంధ్రిరో!" ౨౧౦
వ॥ అనినవిని యింద్రాణి యిట్లనియె, ౨౧౧
చ॥ "సురపతికేను బ్రాణసమఁజూడు మదాజ్ఞ సురాసురాహి కి
న్నరముఖులెల్ల మస్తకమునన్ ధరియింతురు, మర్త్యవయ్యు నీ
వరయక నేనొసంగువర మక్కఱలేదనుచుంటి కావునన్
శిరమును వజ్రిఘాతమున ఛిన్నముఁజేయుదుఁ బో కుతాపసీ!" ౨౧౨
చ॥ అనవుడు ధైర్యమూని నృపునాత్మజవల్కె, "సురాళికీవు స్వా
మినివన లేదు సంశయము, మిథ్య యొకింతయు లేదుకాని యీ
ఘనవిభవంబునీకిడిన గౌరినె తోషితఁజేయుచుంటి, నే
నొరిచియుండ నీ యెడల నో యమరేశ్వరి! తప్పొకింతయున్, ౨౧౩
కం॥ ఐనను నన్ను వధార్హంగా నే మది నెంచితేని కల్యాణిరో! నీ
పూనిన కార్యము కాని, మ్మేను సంసిద్ధురాలనే యయియుంటిన్, ౨౧౪
కం॥ మఱియొక విజ్ఞాపనమును జరిపెద నింద్రాణి! దాని శ్రద్ధనువిని యా
తరువాత నీయెడందదు వరమని తోఁచినది చేయు, వలదనరెవరున్, ౨౧౫
ఆ॥ నీకుఁగాదు, మఱియు నీపెన్మిటికిఁ గాదు, నిన్నుమించు నితరనిర్జరులకుఁ
గాదు శక్య మంబ! గౌరిసచ్చరణంబు శరణమొందునన్నుఁ జంపుటకును; ౨౧౬

ఆ॥ కావ ధామమునకు గ్రిక్కునఁ జనుమింక, నిరపరాధ నేను నీదుపట్ల,
వ్యర్థముగను గోపపడకుము నామీఁద, మంచిమార్గమునను మనుదుఁగాన" ౨౧౭

శా॥ ఈమాడ్కిన్ శపించి నీసడించి మనమం దెంతేని దుఃఖించుచున్
భూమీశాత్మజ యగ్గి మ్రగ్గటకుఁగాఁ బో నభ్రిమాతంగమే
తా మాలిన్ వృషభంబుగాను, శచియున్ దాక్షాయణీదేవియై
స్వామింగూడి తదూర్ధ్వభాగమున దివ్యస్ఫూర్తిఁ గానంబడెన్, ౨౧౮

ఆ॥ సుప్రసన్నవదనఁ జూచిచూచి తదార్యఁ జెక్కుదండములను బెట్టిపెట్టి
భక్తిపారవశ్యభరితయా విషకన్య తృప్తిసనఁగ సంస్తుతించుటయును; ౨౧౯

తే॥ గట్లరాయనిపట్టి యక్కటిక మొలయు "నెలమిఁజెందితిఁ బుత్రికో! యేమివరము
కోరెదవో కోరు" మన శేనికూఁతురంత నిలను సాష్టాంగపడి భక్తి నిట్టులనియె,

మ॥ "పతిలాభార్థము చేయుచుంటిఁ దప మిథ్యంగిన్ శివా! నేను, నీ
వతిసంతోషములోడ నాకు వరమీయన్ వచ్చితీనాఁడు, కా
ని తలన్ నల్లనివెండ్రుకల్ కొక్కటియు నెనిన్ లేని యీయాడునన్
బతిచేకూరిన నేమిచేయవలె నంబా! చెప్పు నీవే దయన్ ౨౨౧

కం॥ కావున దీయాశ్రమమున నీవును నాతోడ సకలనీరజనయనా
భావము లుల్లసిలం దమి నావాసముచేయు" మనుడు నయ్యువ యనియెన్, ౨౨౨

తే॥ "అటులె వసియింతు, నీచెర్వునందు మాఖసితతృతీయను స్నానంబు నేయుజనులు
కలువనియ్యక్కరై పుణ్యగరిమఁజేసి సకలశ్రేయంబులను గాంచఁజాలియుందు్రి, ౨౨౩

కం॥ అవివాహిత యీచెఱువున నవగాహనమాచరింప నతిరయమున నే
సువివాహితయై కోరినధవుకౌఁగిటమంచు, మంచితనయులఁ గాంచున్" ౨౨౪

కం॥ అనియిట్లుపలికి యాయుమతనవుఁ జెయువైచుటయును దత్క్షణమున యౌ
వనము ధరియించి సుందరిగను మారె మహార్షులార! కనుఁ డీవింతన్, ౨౨౫

కం॥ తమ సన్నిధికింకరిఁగా నుమ యాయుమ స్వీకరించి యొగిఁ జనెఁ గైలా
సమునకు, శర్మిష్ఠాతీర్థమునా నది మొదలు చెఱువు ధరఁ బేర్వడసెన్, ౨౨౬

వ॥ కావున ౨౨౭

ఆ॥ మానులార! యచట మాఖశుక్లతృతీయ నధికనిష్ఠ జలకమాడవలెను,
ఏతదస్తదుక్త మేనోవినాశక, మాయురీప్సితప్రదాయకమును; ౨౨౮

కం॥ పర్వదినంబులయం దీయుదాఖ్యానంబుఁ జదువు నుత్తమజనుఁడౌ న
గర్వితుఁడుగాక వినిమొఱి పూర్ణావాసుఁడును భుక్తిముక్తులఁ బడయున్, ౨౨౯

* సోమనాథోత్పత్తి *

శా॥ ఇంకన్ సోమునిచే స్వయంకృతము సోమేశాఖ్యలింగంబు ప్ర
ఖ్యాంకంబొప్పఁ ద్రిలోకవిశ్రుతము దా నచ్చోట, నద్దాని స
త్సంకల్పంబుగ సోమవాసరము పూజన్ జేయు నొక్కండు ని
ష్పంకుం డౌటయ కాక సర్వరుజలం బాయున్ జనుం డిమ్మహిన్, ౨౩౦

మ॥ క్షయమే పోయెడి, తెక్కు-రేమి యిఁకఁ గుష్ఠవ్యాధి, కాఁబట్టి యా
మయసంపీడితు లాస్థలంబుఁజని నేమంబొప్పఁ దల్లింగమున్
స్వయమర్చింపఁగనౌను, సోముఁడును బూర్వంబాదుఁ బాండ్వ్యండటుల్
క్షయరోగంబును బాసి రేతదురులింగంబున్ సమర్చించుటన్ ౨౩౧

మ॥ అనినన్ భూసురు “లోషధీశుఁడుగదా యాసోముఁ, డెబ్భంగి నా
యనమేనన్ క్షయ మంకురించె? నెటు తద్వ్యాధిక్షయంబయ్యెఁ? బాం
డ్వ్యనిచారిత్రము కీదృశంబు ? మఱి యెందుండుం దదుర్వామయుం ? ”
డనిప్రశ్నింపను సూతసూతి స్వగురున్ ధ్యానించి తా నిట్లనెన్, ౨౩౨

కం॥ నక్షత్రసంజ్ఞ విప్రులచే క్షితిఁగీర్తింపఁ బడుచుఁ జెలువారెడి యా
దక్షాత్మజల సురూపల బుక్షాధీశుం డిరువదియేడ్గురఁ గూడన్ ౨౩౩

కం॥ దేవాగ్నిగురులసన్నిధిఁ గావలెనని పెండ్లియాడి క్రమముగ రోహి
ణ్యావిష్టచిత్తుఁడగుచుం బోవిడిచె నతండు తక్కు-పూవుంబోండ్లన్, ౨౩౪

మ॥ పవలున్ రేయియు నాపెతోన యటు లప్పద్మారి క్రీడింపుచున్
బువ్విల్కాని కడింది రాయిడికిఁ దత్ఫుల్లారవిందాననా
నివహం బశ్రుపరిప్లుతాంగముగఁ దన్ద్రిన్ డాయఁగాఁబోయి శో
కవిరావంబునఁ బూసగ్రుచ్చినటు వక్కా-ణించి రాత్తస్థితిన్, ౨౩౫

కం॥ “ వమ్ములనందఱ నన్యాయమ్ముగఁ గొన్నిపోయి కుంతకర్పించితి, రే
ద్రిమ్మరిపైయుండిన యాతమ్ములపగవాఁడు మమ్ముఁ దానెటు వలచున్? ౨౩౬

కం॥ ఋతుకాలమ్ముల నేనియుఁ బతితో రతమెఱుఁగ నట్టి పాపిష్ఠలమై
బ్రతుకుచునుండిన మా కతిహితమగు నగ్నిప్రవేశమే యిటుపైనన్ ” ౨౩౭

కం॥ అనియిటు శోకించుటయును గనుఁగొని దక్షుం డసూ మనము కలఁచినయటు కాఁ
దనయుల ముందర నిడికొని చనియె నిశానాయకదరుఁ, జని యిట్లనియెన్, ౨౩౮

కం॥ “ఏమిపనియిది దురాగత! నీవిూఁదను తాయివహత, నిందితచరితా!
కామాతురల విడనాడితి, నీ మొగముం జూడఁదగునె? నీతివిహీనా! ౨౩౯

తే॥ ఋతుదినంబులఁగూడ నాసుతలతోడ నొంటిమై లీల మాటాడకుంటివంట,
నీకుఁదెలియకయున్నను నీతిపథము నొరు లింకేరనియును చెప్పకుండిరొక్కొ,

భుజంగప్రయాతము॥ ఋతుస్నాతయౌ భార్య రేతఃప్రపూర్ణన్
రతిం దేల్పనౌ నేస్తు రాత్రిన్ సులీలన్,
మతిభ్రష్టతన్ భిన్నమర్యాదుఁడైన
న్నరభ్రూణహత్యాసనాథుండగుం దాన్" ౨౪౧

ఉ॥ ఇవ్విధి రాక్షవాక్యముల హృద్గతమౌ క్రుధ వెళ్ళఁగ్రక్కుచున్
రక్తయొనర్చుచుండుటయు రా జవమానభరప్రవృద్ధమౌ
నెవ్వగఁ గ్రిందఁజూచుచును నీనడి వమ్మునరింపఁ బోష్టటం
చవ్వడి నివ్విధంబునను యాచెఱఁ బాఘనానెన్ వినమ్రతన్, ౨౪౨

తే॥ మామమాటకు బద్ధుఁడౌ మాడ్కిఁజందమామ యటు పల్కుటయు హృష్టమనస్కుఁడగుచు
నాత్మజాతల నల్లున కప్పగించి చనియె వీడ్కొని దక్షుండు స్వగృహమునకు, ౨౪౩

ఉ॥ ఇందుఁడు పూర్వపద్ధతి నొకింతయు మాఱుమనోజ్ఞ రోహిణీ
సుందరితోడికూటములఁ జొక్కుచు రేబవలున్ జరింప న
య్యిందుసమానచారుముఖు లిర్వదియార్గురు కొండియుం గను
న్నేఁదురు చశ్రుపూర్ణనయనంబులతోడను చంద్రమౌళికన్ ౨౪౪

కం॥ చనియిట్లని, "గోనాయక! విను మాదౌర్భాగ్యవిధము, విను దుష్కృతమున్,
గనఁగొంటిమె జగతిని మా కెనయగు వనజాక్షు లెవట నేనియు నుండన్, ౨౪౫

చ॥ శ్రమమున కంతమారమును జయ్యనవచ్చితి, వగ్గాతి న్యా
య్యములను బోధచేసితివి, యంతయు వ్యర్థమ యయ్యెఁ దండ్రి! యా
సమయముఁబట్టి నీయెదుర సత్యబుషిం దలఁపించెఁగాని యా
శ్రమస్మృతి వీడఁ డించుకయుఁ గల్వలరాయఁ డికేమియుండెడిన్, ౨౪౬

ఉ॥ మా మొగమేనిమాడ కవమానముగూర్చు చజస్రమున్ మహా
కాముకుఁడై యతండు తమకంబున రోహిణి పక్కఁబండ నిం
కేమనియుండు మంద, యెటు లీయవమానము సైతు,మాజ్ఞయి
ష్మేమిటి కింక మొండిబ్రదు, కెట్లొ త్యజింతుము మేము ప్రాణముల్. ౨౪౭

కం॥ ఇటులన్ వాపుచ్చుటయును బెటపెట దంతములుగీటి బిరబిర నత్యా
గ్రభటి నటకేఁబోయి దక్షుఁడు చటులభ్రూకుటి ఘటించి శశి కిట్లనియెన్ ౨౪౮

ఆ॥ ధర్మయుక్తమగుచుఁ దగియున్న నామాటఁ జెవినిబెట్టవైతి నీ కుశీల!

అతిఘోరమౌ క్షయవ్యాధి నినుఁబట్టి గ్రసనసేయుఁబొమ్మిఁకం గృశింప. ౨౪౯

కం॥ అనియిటు శపించి దక్షుఁడు చనియె నిజావాసమునకు, శశలాంఛనుఁ డ

ల్లన ఘనయక్ష్మమయమున దినదినముఁ గృశించుటయును దిగులునకగపై, ౨౫౦

చం॥ స్మరపరిచర్యసల్పుటకు శక్తుఁడుగాక త్యజించి రోహిణిన్

భరమగు యక్ష్మముం గుదురుపంగల వైద్యుల వర్గమున్ మహా

తురమగు నౌషధమ్ములను దా భుజింపుచు బ్రహ్మచర్యమున్

జరుపుచు దేశమంతయును సంచరణంబొనరించె నెంతయున్ ౨౫౧

ఉ॥ కాని ఫలం బొకింతయును గానఁగరాకయ దక్షశాపమూ

లానను నాఁడునాఁటికిఁ గళల్ నశియించుటయున్ విరాగమున్

బూని సుతీర్థసేవనము ముఖ్యముగాఁ గొని చేయువైద్యముల్

మాని చరించు చుత్తమతమంబుఁ బ్రభాసముఁ జేరనొక్కడన్. ౨౫౨

ఉ॥ చేరి కృతాభిషేకుఁడయి శీఘ్రము వేల్పోకతీర్థరాజమున్

గూరిచి పైనమాటయును ఘోరతపంబును జేయుచున్ నిరా

హారతనున్న సోమకమహాముని భూతదయాపరీతుఁ డా

చేరువఁ గానఁగాఁబడియె శీతమయూఖపదుం దటుక్కనన్, ౨౫౩

వ॥ అంత నిశానాథుం డమ్మునినాథునకుం గేలుమోడ్చి క్షయవ్యాధిమూలంబగు
నిర్వేదంబున నుచ్చైస్స్వరంబుతో నిట్లనియె॥ ౨౫౪

ఆ॥ క్షయ ప్రభావమునను సగమైతి విప్రేంద్ర యస్మదుగ్రచికిత్స నాచరింపు

కన్న వైద్యులెల్లఁ గడువులోఁ దలదూర్చి యనఁగుకొంటిఁ, దింటి నౌషధముల. ౨౫౫

కం॥ బహువిధముల క్షీణించుచు గృహవీడి వసించుచుంటి రక్షింపుము నన్

మహనీయ! శరణుఁజొచ్చితి రహితప్రాణుండనగుదు రక్షింపవిచోన్ ౨౫౬

వ॥ అనినవిని సోమకుఁడిట్లనియె. ౨౫౭

కం॥ ఇతరులొసంగిన శాపమె వితథముగా, దందు లోకవిశ్రుతుఁడు ప్రజా

పతి దక్షుఁ, డతనిశాపము వితథసేయఁగ నెవనికి శమె వివరింపు మికన్, ౨౫౮

తే॥ కాని యఘటనఘటకుండు గట్టువిల్తుఁ, డతని కీరానిదని యొక్కడైన నుండ,

దట్లుగావున సేవింపు మమ్మహేశు, క్షయ క్షయంబునుజెందు నిస్సంశయముగ॥

చం॥ అనుటయుఁ దత్ప్రభాసమున నద్భుదియెన్నిది క్షేత్రసీమయం

దునను స్వనామచిహ్నయుత ధూర్జటిలింగము లంబ్రతిష్ఠితం

భావించి భక్తియుక్తముగ నోషధినాథుఁడు పూజచేసినన్
దనికి మహేశ్వరుండు వెస దర్శనమిచ్చెఁ దదబ్జవైరికిన్ ౨౬౦

తే॥ అంత సంతుష్టహృదయుఁడై యాసుధాంశుఁ డున్న సంగతియంతయు విన్నవింప
దక్షుఁ రావించి తక్షణ మతఁడు వృషవాహుఁ డెంతయును నాదరంబున నిట్టులనియె, ౨౬౧

తే॥ ఈతఁ డల్లుఁడటంచేని యెంచకీవు శాపమిచ్చితి వియ్యాది చనునటయ్య!
కృతమునకు నేల వగవంగ నింకనైన మనుపు మాతని నామాటవిని రయంబ॥ ౨౬౨

వ॥ అనినవిని దక్షుండిట్లనియె, ౨౬౩

ఆ॥ అస్మదుక్తవాక్య మతిధర్మ్యమైనను నవహేళఁ జూచెఁ డీప్రణష్టబుద్ధి,
మును మదుక్తరీతిఁ జన నొప్పుకొనియును మాటదప్పె దుష్టమార్గుఁడగుచు, ౨౬౪

కం॥ అదికారణముగఁ గ్రోధం బొదవుటయును నేను శాపమొసఁగితి, సుతలన్
సదయత నేలకపోయినపిదప నిఁక నెట్లు మీఁదఁ బ్రేమములుండున్? ౨౬౫

ఆ॥ నవ్వులాటలకైన నానోటిమీఁదుగా ననృతమాడి యెఱుఁగ నఘము పెరుఁగ,
ఇట్టిచో నికెట్లు లిచ్చినశాపంబు క్రియ్యఁ దింతు గరళకంఠ! చెప్పుము॥ ౨౬౬

వ॥ అనవుడు దేవదేవుండు ౨౬౭

తే॥ ఏను రచియించితిని గాన నింక నీసుతల నందఱ నొకరీతిఁ జూచు నితఁడు,
గాన బతుకు క్షీణించి కడమపక్షమ్ము వృద్ధిఁ బొందుత, భవముక్తి బుత్తి నఱుగుత॥

చం॥ అనుటయు దక్షుఁ 'డట్ల' యని యాత్మనికేతనముకుఁ గుజించి చ
య్యనఁ జనియెన్, గిరీశుఁ డపుడబ్జుఁ గనుంగొని వెండి యిట్లనున్ "భవ
న్మననమునన్ను కోర్కులను మానక యిచ్చెదఁ గోరుకొ"మ్మనన్
ద్వనమితమూర్ధుఁడౌచు రజనీపతి దోసిలియొగ్గి యిట్లనున్, ౨౬౯

ఆ॥ "తుష్టిఁ జెందితేని, యిష్టమ్ము లిడెదేని, భువనహితము జరుపఁ బూనెదేని,
ఏను నిలిపియున్న యెల్లలింగములలో నెల్లకాలముండ నిచ్చగింపు" ౨౭౦

చ॥ అనవుడు "సోమవారముల యందునమాత్రము వచ్చి నీవు ని
ల్చిన లసదష్టమస్థితమలింగములందు వసించుమందు" నం
చనుచు నదృశ్యుఁడయ్యె శివుఁ, డమ్మహనీయునివాక్యముల్ సదా
మనమున సంస్మరించు చనుమానముదక్కి హిమాంశుఁ డంతటన్ ౨౭౧

కం॥ దక్షునిబిడ్డల నందఱ వీక్షణ యుంజేసె నొకటె విధమున, నిటులా
సుక్షేత్రంబున వెలసిరి యీ యాశ్రితి సోమేశ్వరులు మహీసురులారా! ౨౭౨

—* చమత్కారీదుర్గామాహాత్మ్యము. *—

భుజంగప్రయాతము॥ చమత్కారభూభర్త సంపన్నమౌ నీ
డమర్పించి తద్రక్షణార్థం బటన్ ము
న్చమత్కారిదుర్గం బ్రణష్టారివర్గన్
సమీచీనమార్గన్ వెసన్ నిల్పె భక్తిన్॥ ౨౭౩

ఉ॥ ఏమనుజుల్ మహానవమి నిమ్మహిషాసురమర్దనీలస
త్కోమలపాదపద్మములు గోరిభజింతురు వారు ప్రేతభూ
తామిదభోజితస్కర మృగాదులనుండి యొకేఁటిదాఁకఁ దా
మేమిభయంబులేక సుఖియింపఁగఁగల్గు మకుందు తత్కృపన్, ౨౭౪

కం॥ ఏయేకోర్కులుగోరిన నాయమ శుక్లాష్టమిని సమర్చితపదయై
ఆయాకోర్కులఁదీరుచు, నేయదియుంగోరకున్న నిచ్చును ముక్తిన్, ౨౭౫

ఉ॥ ఆపరమేశ్వరీపదము లర్చనఁజేసి మహీసుర ర్ధరి
త్రిపరిపాలకు లుర్వివరేణ్యులు పూర్వమవాప్తసిద్ధులై,
రేపురుషుండు శ్రద్ధ నొకరేఁ డనవాసరముం బ్రదక్షిణం
బోపికఁజేయు వాఁడు పశుయోనులఁ బుట్టువునొందఁ డెన్నఁడున్, ౨౭౬

కం॥ ఆవరదాత్రి ఘనంబగు దేవళమున జరిగియున్న తీరది చూడం
గావలయుఁగాని చెప్పిన భావంబుఁ దృప్తియగు నె బ్రాహ్మణులారా! ౨౭౭

సీ॥ అవనీస్థలస్థులౌ యఖిలరాజన్యుల కవతంసమై యున్న యలఘుభాగ్యుఁ
డల్ల దశార్ణదేశాధిపత్యముఁబూని జనులఁ బుత్త్రులఁబోలె మనిచినట్టిఁ
డాశాంతవిస్ఫూర్జితాఖండయశముచేఁ జాల దీపించిన సచ్చరిత్రుఁ
డరితిరస్కారమం దారితేజీవయట్టి చండవిక్రమకళాసంయుతుండు
చిత్రరథుఁడను సితాష్టమి సేవతోడ మాసమాసముఁ జని నిరాయాసముగను
నూటయెనిమిదిమారు లన్యూనభక్తి నమ్మహేశ్వరి వలగొను టభ్యసించె, ౨౭౮

కం॥ ఈవిధమున బహుకాలము దేవికి వలగొనుచు నొక్కదివసంబున నా
తావున గుమిగూడిన సద్భూవిబుధులఁ గాంచి యువ్విభుం డతిభక్తిన్ ౨౭౯

శా॥ కేలుల్ మోడిచి పేరుపేరువరుసన్ క్షేమంబు ప్రశ్నించియు
న్మ్రోలం దానును గూరుచుండుటయుఁ దత్పూర్వాంబ యారబ్ధమై
లోలక్ష్యంబునఁ గీర్త్యమానమగు తల్లోకాభిరామాయణం
బోలిన్ సాంతముఁజేసి విప్రతతి యయ్యుర్వీశుతో నిట్లనున్, ౨౮౦

తే॥ “వసుమతీనాథ! నన్నేకవాక్యమడుగఁ దొందరించెను డెందంబు లందఱికిని,
గాన నయ్యది గోప్యంబుగాకయున్న నడుగుచుంటి ప్రశ్నకుఁ బరికించుక వదువఁగలదు ౨౮౧
కం॥ ప్రతిమాసము శుక్లాష్టమి నతిదూరమునుండి యిచటి కరుదెంతువు, స
మ్మతితో భగవతివలగొని కుతుకంబునఁబోదు, దేమిగొప్పయొ దీనన్?   ౨౮౨
తే॥ అలఘు పూజాపురస్కారములును లేవు, స్నానసంధ్యాది నియమము ల్సరిగ లేవు,
బిరబిరను దేవిగుడిచుట్టు తిరిగి, పదయు ఫల మదెట్టిదో తెలియంగఁ బలుకవయ్య”
వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు మహీరమణుండిట్లనియె,   ౨౮౪
కం॥ “మీమాటలయం దనృతం బేమాత్రము లేదు, గోప్యమేమైయైనను న
న్నీమాడ్కి నడుగు మీకది యేమనిదాతును? వచింతు నింకవినుఁ డార్యుల్! ౨౮౫
ఆ॥ ఏను జిలుకనగుచు నిటఁ దొలిబాముసం గాలివెనుక గూడుగట్టుకొంటి,
పొద్దు వోడువఁ గ్రుంకఁ బోవుచు వచ్చుచుం బెద్దకాల మందుఁ బ్రీతినుంటి,
ఆ॥ అట్లు రానుబోను యాదృచ్ఛికముగఁ బ్రదక్షిణము ఘటిల్లెఁ దన్మహిమ,
కంతఁ గొంతవడికి నచ్చోట నే మృతి యొలసె నాకుఁ బుణ్యయోగులార!   ౨౮౭
తే॥ తత్ప్రదక్షిణమహిమచేతను మహీశ్వరుండనై పుట్టి జాతిస్మరుండనైతి,
ఈకతంబున బహుదూర మేగుదెంచి చేతు నీదేవతకుఁ బ్రదక్షిణము లిట్లు   ౨౮౮
ఆ॥ “ప్రాగ్భవంబునందు భక్తివిహీన గూటనుంచు మేఁతకొఱకునైన
రాకపోకలందు రచియించినాఁడ దేవికిఁ బ్రదక్షిణములు విప్రులార!   ౨౮౯
ఉ॥ దానను రాజనైతిఁ, బ్రకృతంబుననో బహుభక్తిపూర్వకం
బైన ప్రదక్షిణంబులు సమాచరితంబులు, దీననుండి యే
మౌనొ యెఱుంగ”నంచు నిటు లాడుటయున్ ద్విజు లబ్రకుంది భూ
జానిని “బాగుబా” గనుచుఁ జాలనుతించిరి సంతసంబునన్,   ౨౯౦
తే॥ అంత భూకాంతుఁ డవ్వారి కంద ఱికిని మ్రొక్కి వీడ్కొని యింటికిం బోయెఁగాన
నెవఁడుకలగొను నాదేవి కిప్పటికిని వాఁడు కోరినకోర్కులు వడయఁగలుగు,   ౨౯౧
వ॥ నాఁటఁగోలె నప్పాఱులందఱును వఱకొందఱును భక్తిపురస్సరులగుచు
మోక్షాపేక్ష నద్దేవతను వలగొని తత్ప్రభావంబున వాంఛితంబగు పరమసిద్ధిం బడయఁగలి
గిరి. కావున జనంబులకు సర్వకామప్రదయగుచు నాక్షేత్రంబున సుస్థిరయగు దేవిని
సమ్యక్ప్రయత్నంబున సమాశ్రయించునది” యనిచెప్పినూతుండుమఱియునిట్లనియె. ౨౯౨

—♦ ఆనర్తకేశ్వర శూద్రకేశ్వర మాహాత్మ్యము ♦—

కం॥ సునిర్మితమై యటనొక చెఱువుండెను, దానిప్రక్క సిద్ధుఁడొకండున్
బకఁగనుఁ గాపాలికవ్రతధరుఁడై యానర్తకేశు దండమునఁ దేన్చన్   ౨౯౩

వ॥ ఆనర్తభూపతి సుహాయుండనువాఁడు కాలకర్మవశంబున శత్రువంచితుండై యరణ్యంబునం బడి పోవుచుండుటయుఁ గాపాలికుం డవ్వీరవంశసంభవు కపాలంబు గ్రహించి దేవతాలయంబును తటాకతోయంబునం బూరించి రాత్రులందు నిజకర్మంబు నిర్వర్తించుకొనుచుండ నంత నొక్కనాఁడు ౨౯౪

ఆ॥ సిద్ధసేనుఁడనఁగఁ జెలఁగుచుండినచేరి యక్కచేరు సాటియైనవాఁడు
చేరమునరుఁజనుచు భృత్యయుతంబుగా విడిసెఁ దత్సమీపవిపులయందు. ౨౯౫

ఆ॥ త్రావనీరులేని తత్స్థలంబున రాత్రి గడపి యెటులొ ప్రొద్దుపొడుచువేళ
కాఁపుభృత్యునొకని లేపక పయనమై చనె మఱొక్కకడకు సార్థమకట! ౨౯౬

చం॥ పడపడి కొంతసేపటికి భానుకరంబుల వేఁపు చుఱ్ఱుఁ
బడజూఁడు మేలుకాంచి యిరుపార్శ్వములుం గని సార్థ మెచ్చటన్
మెదలమి కాంతియుఁ దగచి "మీఁదటికార్య మిఁకెట్లొకో" యటం
చొదవెడి తృష్ణాపాభరము నూనఁగఁజాలక యుండుచున్నెడన్ ౨౯౭

చ॥ ఇనుఁ డపరాద్రిఁజేరుటయు నించుక తెల్వినిబొంది యాతఁ డ
మ్మనుజవిహీనమైన మరుమార్గమునంబడి కొట్టుకొం "నెటుల్
చనుదును? నాకిఁకేమిగతి? చచ్చుట సత్యమ యాదినంబునం"
దని యిటు చింతసేయ వినవచ్చెఁ గలధ్వని యొక్క డచ్చటన్, ౨౯౮

చం॥ కడుమనుగంబుగాఁగనగు గానరవం బొకఁ డాలకించి న
ల్గడలను దృష్టివెట్టుటయు లాస్యమొనర్చు పిశాచబృంద మ
య్యెడఁ గనవచ్చె నొక్కఁ డట నీళుఁడుగా, నవు డేగుదెంచి య
య్యెడయఁడు శూద్రభృత్యు స్తవనోక్తుల సంతసపెట్టి యిట్లనున్. ౨౯౯

ఆ॥ "అతిథి! నాకు శ్రీయమబ్బెడితెలిఁగున భోజనంబొనర్చి పోఁగదయ్య!
వలసినంత మధురవారి యిచ్చుచునుంటిఁ ద్రావుమయ్య నీదుదప్పిదీఱ" ౩౦౦

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయుఁ దచ్చతుర్థుండు భయంబుదక్కి పేరితరాజోక్తుల విశ్వసించుచు భుజియించె. పేరీలందఱుం బెద్దపిన్నవరుసను బోచేసిరి. పార్థివోచితంబులగు విలాసంబుల నప్పిశాచంబు లిట్లు రాత్రియంతయును గడపి యరుణోదయంబునం దదృశ్యంబులగుటయు నతండు. ౩౦౧

కం॥ "ఏమిటిది స్వప్నమా? మఱి నా మది నేర్పడినయట్టి సత్యభ్రమమా?
ఏమేమి యింద్రజాలమ? ఈమాడ్కి నదృశ్యమాట కేమికతంబో? ౩౦౨

కం॥ ఆఁకలిదప్పికలం గగ మాకులవంతినైననాకు నాహ్వాయనముల్
వేడావించికలమున నీకార్యక్రమము సత్యమే యగునో యిఁకన్?" ౩౦౩

కం॥ అని యిట్లు చింతసేయుచు వినమండల మధ్యమున్న మెసయుచుఁ దాపం
బునఁ జొ... యొక్క సూక్ష్మవనిజాధ్వస్థలమునందు వసమానుండై ౩౦౪

కం॥ పుత్రుని స్వప్నయు ఇక్కలి యొత్తు గలుగంగఁ జేయు సుసుందరమునొం
దె తెలఁగుకనో రాతిరి చోర్తెంచెడిదనక నటించు శోకించుచుటయున్ ౩౦౫

తే॥ సపరివారంబుగం బిశాచపతి వచ్చి తిరిగి దర్శనమిచ్చి యాతిథ్య మొసఁగె,
గతభయభ్రాంతులను జూడ్రభృతకవరుఁడు తేరి పుప్పులురాను గంధపుష్పత్రికను పెసఁగె,

కం॥ ఈ తెలఁగున దినదినమును రాతిరి చెందెంచి పిశాచరాజు గినరు న
న్నాతిథ్య మొసఁగుచుంటయుఁ బ్రీతుండై యొకపు డతఁడు ప్రియభాషణములన్ ౩౦౭

కం॥ "పగటెల్ల నేమియుండదు, తగుపిశాచంబుఁ గలిగె తనరెడు రాత్రిన్,
సుగుణ! ఇది యేమిచిత్ర, మొయ్యఁగఁ జెప్ప మనోవ్యసనగవచనకది నాకున్" ౩౦౮

ఉ॥ నావుడు "పాటకీకృగమనం గల దొక్కటి క్షేత్రరాజ, మ
త్పావన సంగయుక్ సుమునఁ గాదు సుసంగమమాచరించుఁ, ద
త్పావనభూమిసన్నిధిఁ దపస్వి మహావ్రతధారి యుండె, నా
కోవిదుఁ డ్రాకాచవిధికోసము నాలుపుణ్యపు సెట్టుగన్ ౩౦౯

ఆ॥ సంగ్రహించి నేల శయనంబునం జేర్చ నీరుపడియెనాడు నిర్వ్యథాతి,
దానిఁ బాపముచేసి తన్న్యారిఁ గలిపిన నా పిశాచత్వము నంతె మొదవు"॥ ౩౧౦

కం॥ అనియిటు పిశాచరాజై మనుఁ రాజు వచించుటయును "మంచిదికద" మం
చని యటుపిమ్మట వసాలము గొని చూర్ణముంచేసి సైక్త్యనియమమున తృప్తిన్ ౩౧౧

కం॥ గంగాయమునాసంగమునఁ గలుపుచు సుహాయభూమినామునుఁడు వేసది
వ్యాంగుడము గాన్ఱిఁగనఁగొని మంగళమని దిపించెనె విమానముపైనన్॥ ౩౧౨

వ॥ ఇట్లు గంగానదీ దత్తేశ్వరమహిమ నెఱిఁగి తత్ప్రభావంబున లింగంబుం బ్రతిష్ఠిం
పించె. గంగాయమునాసంగమంబున మనిరిగ్గి సూర్యేంద్రకేశ్వర లింగంబును సమర్చించుప
సర్వపాపవినిర్ముక్తుండై ...నంబు సగతిఁబడసెడి నని చెప్పి సూతుండు నెంటెయునిట్లనియె॥

—♦ జమదగ్నివధ ♦—

కం॥ ఆరీతి రామహ్రదమను పేర్కొకదుట దత్స్థలము విఖ్యాతము, ము
న్నా రాముఁడు రుధిరంబున ధీరుండై యటఁ బితాళ్లఁ దృప్తులఁజేసెన్, 3౦౪
ఆ॥ అందు భాద్రపదపు టమవసఁ బితృతర్పణంబు సేసినట్టి నరవరునకు
అశ్వమేధయాగ మతిభక్తిఁ జేయుటవలన నొలయుఫలము గలిగితీరు" 3౦౫
చం॥ అనిన మునీంద్రు లందఱును "నద్భుత మెయ్యది యాలకించినన్,
ఘనులు పితాళ్లకేమి, యొసకంబునఁ దర్పణమేమి నెత్తుటన్?
కనఁబడదొక్క భార్గవుని కంటికిఁ బావనమౌ పదార్థ మో
యనఘ! సురద్విడర్హమగు నచ్చపు నెత్తుటఁ దర్పణంబిడన్, 3౦౬
కం॥ శ్రుతికిని స్మృతికి విరుద్ధము నతిగర్హ్యము నైనచేత నవలంబింపన్
గృతియగు భార్గవరాముని మతి యెవ్విధినొప్పెఁ జెపుము మహనీయ!" యనన్
కం॥ సూతుండిట్లను, రాముని చేతఁ బ్రతిజ్ఞ నెఱవేర్పఁ జేయుంబడె నా
రీతిం బితృతర్పణము త్రిధాతిశయంబునను జేసి యస్త్రములోడన్, 3౦౮
వ॥ తొల్లి నిఁ...నరుండు జమదగ్ని తనధర్మంబునఁ దానుండుచు నిర్దోషంబుగనే యొక క్షత్రియునిచే వధింపంబడుటయు నమ్మహాత్ముం డప్పు "డక్షత్రియరక్తంబునఁగాని పితృతర్పణంబుఁ జేయ"నని ప్రతిజ్ఞ సల్పె. అధికతంబుగాఁ జిలసంమిశ్రితరుధిరంబునం బితృతర్పణంబు గావించియున్నవాఁ"డని యిట్లు వచించుటయు నమ్మునీంద్రులు. 3౦౯
కం॥ "జమదగ్ని యెందుకని యక్రమముగఁ జంపంగఁబడియె క్షత్రియుచే, సం
భ్రమమూని యట్లు చంపిన దుమహీపతి నాఁడు పేమి? కోవిద! చెపుమా" 3౧౦
కం॥ అనుటయు సూతుండిట్లను, "ననఘాత్ముఁడగు ఋచీకు ననుఁగుంగొడు కా
ఘనుఁడు జమదగ్ని, యాయన తనయచతుష్టయముతోడఁ దా భార్యమునన్
ఆ॥ హాటకేశ్వరమున కతిసమీపస్థమౌ కాన యాశ్రమంబుగాఁగ నుండె
సుగుణవంతులైన సూనులు నల్వురుం బరమభక్తిఁ దన్నుఁ బరిచరింప, 3౧౨
ఆ॥ అక్కుమారవరులయందున రాముండు వయసుచేతఁ జిన్నవాఁడయ్యుఁ
గరము పెద్దవాఁడుగాఁ గనంబడియెఁ దా సుగుణగణముచేతఁ జూచువారికి, 3౧౩
ఆ॥ అటు స్వధర్మనిరతుఁ డగుచుఁ దజ్జమదగ్ని యుండుచుండుటయును నొక్కనాఁడు
కందమూలములకుఁగాఁ దక్కుమారకు ల్నలుగురును వనంబునకును జనిరి, 3౧౪
ఆ॥ అట్టిసమయమంద హైహయపతి సహస్రార్జునాఖ్య పేరుగల నతఁడు వేట
లాడి వృషభసూర్యుఁ డభ్రమధ్యగుఁ డగునటుకు వచ్చెఁగడు శ్రమాస్తుఁడగుచు 3౧౫

చం॥ పదపడి తన్మహీశ్వరుఁడు పత్నిపురోగచమూయుతంబుగన్
దదవనిదైవతాశ్రమము తాను బ్రవేశముచేసి స్నాతుఁడై
కుదురుగఁ గూరుచున్న మునికుంజరుఁ గాంచె సమర్చ్యమాణవాః
పదముఖదేవతావిసరు భస్మవిలిప్తశరీరు భార్గవున్.

వ॥ అంత నమ్మునిశార్దూలుండు మహీకాంతుం గనుంగొని సంతుష్టాంతరంగుండై యథాన్యాయంబుగ నర్ఘ్యం బొసంగి స్వాగతంబున నభినందించుటయు ౩౨౭

కం॥ అతఁడును బెద్దయొలుంగున నతు లర్పణచేసి మానినాథునితోడన్
బ్రతిసంభావణమందిగి యతివినయము దోఁపఁ గుశల మడుగం దొడఁగెన్, ౩౨౮

ఉ॥ "సేమమె నీకు? నీదు సుతశిష్యపరంపరకున్? ద్వదీయభా
ర్యామణి కగ్నిహోత్రునకు నందఱకుం గుశలంబె? తాపస
గ్రామణి! లోకపూజ్యపదకంజుఁడవౌ నినుఁ గాంచఁగల్గుటన్
మామకమైన జీవనము మజ్జని సార్థకమయ్యె నియ్యెడన్" ౩౨౯

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించి యారాజర్షి పెద్దయుంబ్రొద్దు విశ్రమించి సలిలంబులం గ్రోలి ముహుర్ముహురాచరితప్రణాముండై ౩౩౦

కం॥ "సెలవిమ్ము చనెద మామకనిలయమ్మున కోమహాత్మ! నీ కెదియేనిన్
బలుపందగు పనియుండినఁ దెలుపుము సకలంబు నిపుడ తీర్చెదఁగానన్" ౩౩౧

వ॥ అనినవిని జమదగ్నియిట్లనియె. ౩౩౨

తే॥ దేవతార్చనవేళయం దీవు నాదు నింటికరుదెంచి యేరీతి నేగదయ్య?
అఖిలదేవమయుండగు నతిథిగాన నతని ధ్యానింతు మన్మనోరథముఁబోలె. ౩౩౩

ఆ॥ కనుక మిగుల భక్తిగలిగినదాననిమీఁద ప్రీతిగూడఁ దద్దఁ బద్దపెరిగె,
లెమ్ము, మడుగుగట్టుకొమ్మ వడ్డింతు భోజనంబొనర్చి పోదుగాని. ౩౩౪

తే॥ బ్రాహ్మణుఁడొ కేఁడొ శూద్రుఁడొ పంచముండొ యొకఁడొయగుఁగాక దానితో నేమియగును,
వైశ్వదేవాంతమందునవచ్చినట్టిఁ డతిథియగు, నాతిథేయుల ననుపు దివికి" ౩౩౫

వ॥ అనవుడు నమ్మహీపురందరుం డిట్లనియె, ౩౩౬

కం॥ "వందలకొలఁదిగమను నీయందఱు నాసైనికుల్ధరామరవర! యె
ట్లందఱు నోరులుతెఱచి కనం దగునని యొకఁడ భోజనం బొనరింతున్" ౩౩౭

వ॥ అనినవిని వెండియు నద్ధరాబృందారకుం డిట్లనియె, ౩౩౮

కం॥ "వందలుకాదు సహస్రము లందుఁగాక పదివేలైన, యోహో నృప! య
య్యందఱకుం దగురీతిని విందునుగావించువాఁడ వేంచేయుఁడి కన్, ౩౩౯

ఉ॥ దమ్మిడియొద్దలేని నెఱితాపసుఁడెక్కడ, నింతమందికిన్
గమ్మనివంటకంబు లిడఁగల్గుటయెక్కడ, నంచు నెంచఁబో,
కిమ్మెదవేను గోరినదియెల్ల నొసంగనె యున్నదిం" దటం
చమ్ముని స్వాగ్రబద్ధమగు నావుమఱి పెఁ దదుర్విభర్తకున్, ౩౪౦

శా॥ అంతన్ సంతసమొప్ప "వల్లె" యని స్నానాదిక్రియల్ దీర్చి సు
స్వాంతత్వంబున దైవతర్షి పితృరా ట్సంతృప్తిఁ గావించి భూ
కాంతుం దర్శితహవ్యవాహధరణీక్రవ్యాసి కూర్చుండెఁ దా
బంతుల్ దీర్చి బుభుక్షితాత్మసుభట వ్రాతంబుతో నొక్కెడన్, ౩౪౧

ఉ॥ నివ్వెరపాటుతోడ ధరణీధవసేనలు మోరలెత్తి త
న్నవ్విధిఁ జూచుచుండ ముని యావును దగ్గతి పూర్ణభక్తిమై
"యెవ్వరి కేపదార్థము లభీష్టములయ్యెడు, వారి కవ్వి యి
మ్మవ్వ!" యటంచు వేడుటయు నమ్మొద వొక్క క్షణంబులోపలన్ ౩౪౨

ఆ॥ పప్పుఁ బులుసుఁ జేరుఁ బచ్చళ్లుఁ గూరలు దండిదండివైన పిండివంట
లావరించి చుట్టునలర శాకములో రాజనాలయన్నరాసు లీనె, ౩౪౩

కం॥ ఈనిన యన్నపురాసులు తానును దనసేవకులును దనివిసనఁగ బ
హ్వానందమునఁ బసాపడి భూనాథుం డావుపైన బుద్ధిం బెట్టెన్, ౩౪౪

కం॥ పెట్టి జమదగ్నిమునిఁ గని యిట్టనియె, "మునిప్రకాండ! యీధేనువు మీ
యట్టి క్షమానిగ్రహులుండెడి కట్టడికానల వసింపఁగాఁదగ దరయన్, ౩౪౫

ఆ॥ కాన నాకొసంగు, దీనిమహత్త్వచే సంస్కరించుకొందుఁ జట్టములను,
బన్నుగట్టుపనిని బ్రజలకుఁ దప్పింతు, గెలుతు దుర్గగాతిబలవదరుల, ౩౪౬

ఉ॥ ఈవిధిఁ జేయ వచ్చు యశ మిందును నందును నీకు, శ్రేయమా"
నావుడు "హోమధేనువిది, నా కిది యొక్కటె యుండె, నందు నా
జీవసమాన, మెల్లపుడుఁ జేయుచునుందుదుఁ బూజదీని కే
ట్లీవలె, నద్ద" కంచముని యిట్లు వచింప మహీశ్వరుం డనున్ ౩౪౭

తే॥ "ఏను దీనికిఁగాను నీకిత్తుఁ బట్టు శతసహస్రము లావు లోక్షితిసురేంద్ర!
అదియునుంగాక యరసి నీవడిగినంత విత్తమొసఁగుటయుంగూడ నెనుకదీయ" ౩౪౮

వ॥ అనినవిని జమదగ్ని మరల నిట్లనియె, ౩౪౯

ఆ॥ "తనదు విక్రయింప సామాన్యమా గోవె, అగును హోమధేను వందునిద్ది
ఇట్టిమహిమతోడ నెసఁగుచుండినయది, అట్టిదాని నెట్టు లమ్మికోఁదు? ౩౫౦

క॥ మోహితుఁడై యేద్విజుఁడు ధనేహమెయిన్ గోవు విక్రయించెడినో యా
సాహసికుండు కరం బుత్సాహంబున నమ్మఁజూచు జననిని గూడన్, ౩౫౧

క॥ కలుద్రావు బ్రాహ్మణునకున్ బలుప్రాయశ్చిత్తముండు, బ్రహ్మఘ్నునకున్
గలదది, గోవిక్రేతకు నొలయ దదేధ్మశాస్త్రమొగిఁ గనుఁగొనినన్" ౩౫౨

వ॥ అనవుడు సహస్రార్జునుండు వెండియునిట్లనియె. ౩౫౩

ఆ॥ "మంచిమాటతోడ మదర్థనఁ జేయవేని బలిమిమై హరింపఁ గలిగియుంటి,
కాన నెందుకంతకష్టంబు మంచితనంబుతోన యిమ్ము నాకు దీని" ౩౫౪

చ॥ అనిన మునీంద్రుఁ డాగ్రహము నాఁగక "యస్త్రము తెండు తెండు తెం"
డనుచుఁ దటాలునం దనదు నాస్తరణంబుననుండి లేచుచున్
జనపతి చిత్తవేదులగు సైనికు లాయుధహీనుఁడైన యా
మ్ముని నిశితాయుధంబులను మొత్తి గతాసువుఁజేసి రక్కటా! ౩౫౫

ఉ॥ ఆయన యట్లు చంపఁబడ నంగన పైఁబడి యేడ్చుచున్ సుతీ
క్ష్ణాయుధసంహతాంగయయి యాయువుచెల్లమి నెట్లుఁ బ్రాణముల్
పాయనిదయ్యె, నంతటను బార్థివుఁ డావును ద్రొళ్ళఁగట్టి యా
త్మీయపురంబుఁ జేర్పఁ బ్రయతించుడు నయ్యది క్రోధయుక్తయై ౩౫౬

క॥ హతుఁడగు జమదగ్నిం గని యతికరుణముగాను సార 'కంభా' యనుచున్
గుతికొత్తి యఱచుటయుఁ దద్వితతాస్యబిలంబునుండి వేలును లక్షల్ ౩౫౭

తే॥ అపరయమకింకరులు నాఁగ హస్తసంధృత వివిధాయుధులగు పుళిందయవనాదు
లుద్భవంబంది "యేమాజ్ఞయొసఁగె"దనుచు నాదరంబున నయ్యావు నడుగుటయును

చం॥ అదియనె "హైహయేశుబల మంతము సేయుఁ"డటంచు, నంత వా
రొదవెడియాగ్రహంబుమెయి నుక్తవిధంబున నాచరింపఁగా
మొదలిడి, రష్ట తద్భటులముందర నిల్వనె లేకపోయె న
య్యొదిరిబలంబు, లింక రణమేమియొనర్చెద రట్టిభీరువుల్, ౩౫౯

ఆ॥ అట్లు బలము భగ్నమగుటయు నాహైహయేశుఁగూర్చి మంత్రు లిట్లులనిరి,
"బ్రహ్మఋషినిద్రుంచి పాపానకొడిగట్టి, తదికతముగఁ దేజ మంతరించె, ౩౬౦

ఉ॥ కావునఁ దత్కుమారకుఁడు గండరగండఁడు రాముఁ డాతఁ డీ
క్రేవకురాకమున్న చని గీమునుజేరుము, వచ్చెనేని నిన్

దా వధియింపఁజూచు, నిది తథ్యము, గిడ్డిని బల్మిమైని గొం
పోవఁగలెంతు కాని యది బొత్తిగ సాధ్యముగానిచెయ్వగుక్, ౩౬౧

ఆ॥ సృష్టిగూడ స్వయము చేసెడిఁగావుర నద్ది శక్తిరూప యగును భూప!"
అనుటయును నతండు హతసైన్యుఁడను నొటఁ గరము భీతుఁడగుచు నరిగెఁబురికి.

—* సహస్రాక్షవధ. *—

తే॥ అంతలోపలఁ గందమూలాదికములఁ దీసికొని రాముఁ డగ్రజతిలకయసహితుఁ
డగుచు నరుదెంచి సరవి పర్యాశ్రమమున కెదుటఁబడినట్టిమునులతో నిట్టులనియె,

సీ॥ "పాకుగొట్టాడు చిప్పగిదియున్నది యస్మదావాస మేలాకో యార్యులార!
తురకదూదేకు లెందులకు రావలసె నీపావనభూమి భూదేవులార!
బాలుఁ బప్పలు వైచి తూలఁజేసిరి ధేను వెవరిదీచేత మునీంద్రులార!
మనులుఁ దలా్కంతలు మొగములువాయంగ వాపోవఁ గతమేమి బాపలార?
ఎచటనున్నాఁడు మాతండ్రి! ఏదితల్లి? ఎంతయును బ్రేమ నేనురా నెదురువచ్చు
నామె యేమిటికి కిదనం బాలసించె! అంతయును వేగ నాకు జయిం డనఘులార!" ౩౬౪

కం॥ అనవుడు నాజడదారులు కనులకు బొమ్మలు గ్రమ్మఁగా వందురుచుక్
కనినది కనినటు నుడివిరి చెనఁటిసహస్రాక్షనాఖ్యు చేష్టితమెల్లక్, ౩౬౫

కం॥ అంతం దద్వృత్తాంతం బంతయుఁ బిడుగట్లు వీనులందునఁ బడుడుక్
గొంతవడి చేష్టలుడిగి యనంతం బగువంత రాము నగ్రజు లెల్లక్ ౩౬౬

తే॥ శస్త్రఖండితదేహుఁడై స్థూతలమున పడిసిపడియున్న జనకు నక్కడనె యున్న
క్షతసమస్తాంగిఁ బ్రాణశేషను వ్యథాగ్రజననిఁ గనఁగొని సుచిరంబుఁ బనిపిపనిపి ౩౬౬

కం॥ వేదోదితవిధి శవదహనాదిక్రియలెల్ల జరిపి యటుతరువాతక్
మేదిని గుంటం దీసి తిలోదకములువిడిచిగచట నొగి నిజపితకుక్. ౩౬౭

చం॥ అటనొకకొంతమందిమను లస్త్రభృదగ్రణి రాముఁ గాంచి "యే
మిటికనియావు ప్రేతయగు మీపతకీవు జలాంజలిక్ నయో
త్కటా!" యని మాటిమాటికనఁ దల్లిమెయింగల కత్తిదెబ్బల
న్నిటి గణియించి యాతఁడను నిశ్వసనం బొకమాటు తీసి తాక్, ౩౬౮

కం॥ "సలిలాంజలి యీ కుండఁట కొలసినకత మెద్దియనిన నూకొట్టుఁడు నేఁ
దెలియంబఱతు నిరాబారులు! నిశ్చయపఱచుకొనినరూపున మీరుక్, ౩౬౯

కం॥ అపరాధంబువినా నిమక్రూప మత్పిత కుత్రియుం డినీయనఁ దుప్రించెక్,
విపరీతముగ మదంబావపు వినువదియొక్క కత్తివాటులు గాంచెక్. ౩౭౦

వ॥ అక్కారణంబునం జేసి ౩౨౧

క॥ ఇరువదియొకపరు లేతద్ధర నిఃక్షత్రియముఁ జేయుఁ దలఁపడ నేనిన్
గురుపితృమాతృవధాదుల దొరసెడి యప్పాపమొందుదును నిక్కముగన్. ౩౨౨

ఉ॥ కావున వాని నెత్తురుఁ బెరక్షత్రియవంశ్యుల నెత్తురుం దెచ్చి నే
వావిరి నింపువాఁడఁ బితృవార్యుచితంబగు నీఘనావటం,
బీవిధి రక్తధారలన యేఁ బితృతర్పణ మాచరింతుఁగా
నీ విడువన్ జలాంజలుల నేమియు నేని యనుండు మీరిఁకన్" ౩౨౩

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు భయంకరంబగు తత్ప్రతిజ్ఞ నాకర్ణించి విస్మయంబందుచుఁ దపోధను లాకించుకయుం బలుకనేరక యూరకుండిరి. సూతకనివృత్త్యనంతరంబున రాముం డమగ్షసహితుండై కఱకుగొడ్డంట భుజం బలంకరించి ధనుర్బాణధరులును బద్ధగోధాంగుళిత్రాణులునునగు శబరపుళిందతురుష్కబలంబులతో మాహిష్మతీపురంబున కభిముఖుండై చనుటయుఁ దత్సమాచారంబు విని యర్జునుండును బరమసంతోషంబున దేవాసురోపములగు నానావిధయోధులతో నెదురునడచె. అంత నయ్యుభయసైన్యంబులకును బలుకయ్యంబు ప్రవర్తించుటయు, ౩౨౪

క॥ ఆహైహయసైన్యంబుల నాహవదోహలతఁ బట్టి యపరబలంబుల్
వే హరియించెను, బ్రహ్మద్రోహంబున వారితేజ తొలఁగ నిఁకేమా, ౩౨౫

ఉ॥ చాలఁ డొకండుగూడ రిపుసమ్ముఖమందున నిల్చి పౌరుష
శ్రీలనుజూప, నంపగమి ఛిన్నకళేబరులౌచుఁ బెక్కుర
య్యాలముఁ బాసిపోఁదొడఁగి, రయ్యది కాంచి సహస్రబాహుఁ డు
ద్వేలరుడన్వితుండగుచు వేగ స్వచాపము నెక్కువెట్టఁగన్ ౩౨౬

ఆ॥ తలఁచి యెంతసేపు తంటాలుపడినను నలవిగాకపోయె నకట! యతని,
కూరకుండకంత నోరనుండి ఖడ్గంబుఁ బెఱుకుటకును బూనిక జరిపె మరల, ౩౨౭

చ॥ అదియు నశక్యమయ్యెను వదాన్యము వెల్వెలఁబాఱుచుండఁగా,
నిదియునుగాక రావణు జయింపఁగ నాతని కూఁతయైన పెన్
గదయును జాటి నేలఁబడె, నర్మద పెద్దప్రవాహ మాపి మున్
ముదమును గూర్చియున్న కరము ల్పదినూఱులుగూడ నెంతయున్ ౩౨౮

క॥ గడగడ వడఁకం దొడఁగుచు నడిచ ముడాల్పఁగ నశక్తమయ్యెను, నటుల
యొయ్యెడయని దివ్యాస్త్రములును బెడఁదను స్ఫురియింపవ, విధి నేమనవలయున్,

ఆ॥ ఇంతలోన రాముఁ డెంతయుఁ గినుకమై నమ్మహీశుఁ గదియనరుగుదెంచి
బుజమునుండి పరశువును లేవనెత్తుచు బిట్టునిష్ఠురముగఁ దిట్టితిట్టి ౩౮౦
తే॥ "హైహయాధిప! యేవిరా యస్మదీయ జనకు నఱికిన హస్తంబు" లనుచు నడుగ
బ్రహ్మతేజోహతుండౌటఁ బలుకఁడయ్యెఁ జిత్తరువులోని ప్రతిమనా నుత్తరంబు,
క॥ పదపడి తద్భుజకానన మదయుండై మాటిమాటి కదలించు మఁద
త్ప్రదరప్రయోగదక్షుఁడు మొదలంటఁగ నఱికి తలయు మొగి ఖండించెన్, ౩౮౨
క॥ ఖండించి యమ్మెయిం బ్రతిఖండనమునుండి పెచ్చుకాఱెడి నెత్రున్
గుండలఁబట్టె దనచెయినుండియ యావీరుఁ డెంతయుఁ గ్రూరుఁడో కనుఁడీ, ౩౮౩
తే॥ పట్టి యా కుండలన్నిఁటి పదిలముగను మ్లేచ్ఛలుబ్ధకశిరములమీఁదఁ బెట్టి
తనదునాజ్ఞ ప్రతీక్షించు తద్భటాళి నీక్షణముచేసి వేర్వేఱ నిట్టులనియె, ౩౮౪
తే॥ "హాటకేశ్వరమున నస్మదగ్రజనులు త్రవ్విరొకగర్తముం బితృతర్పణార్థ,
మప్పరిప్లుతమైయున్న యట్టిదానఁ బోయుఁడీ రక్తముం గొనిపోయి మీరు, ౩౮౫
తే॥ దీనితోడను మాతండ్రి కేను స్వయము తర్పణముచేయవలయును దద్భక్తి,
దీనితోడన మత్పితృదేవతల ఋణంబు తీర్పంగవలయు నిజంబుగాను" ౩౮౬

—♦ పరశురామకృత మహీదానపూర్వక సముద్రాపసరణము. ♦—

కం॥ అనియిటు లాజ్ఞాపించుడుఁ గొని హైహయరక్తపూర్ణకుంభంబుల వా
రనఘంబగు పితృగర్తముఁ జని యటఁ బడఁబోసి రథకసంభ్రమయుతులై, ౩౮౭
ఆ॥ పరశురాముఁ డంతఁ బనివిని యూరూరు చంప మొదలుపెట్టె క్షత్రియులను,
తరుణజనులఁబట్టి తలుగుటయేకాక విడువఁడయ్యె బాలు వృద్ధుఁగూడ, ౩౮౮
తే॥ పట్టణంబులు గ్రామము ల్పల్లియలును సందుగొందులు శోధించి సరిగనతఁడు
కుక్షినున్నట్టి శిశువులంగూడఁబట్టి పరశుధారకు బలిసేయఁ బాలుపడియె,
ఉ॥ క్షత్రియవంశజాతులను సాహసమూని స్వయంబ చంపుచున్
క్షత్రియసార్వభౌములను సైన్యముచే సమయింపఁజేయుచున్
బాత్రలునిండ రక్తమును బట్టి యదేవిధిఁ బట్టఁజేసి నిః
క్షత్రియముంబొనర్చెఁ దనక్షాత్రము ధాత్రిజను ల్నుతింపఁగన్, ౩౯౦
ఆ॥ అట్లు చంపఁబడిన యవ్వారినెత్తుటఁ బైతృకావటంబు భరితమగుడు
దానమునిఁగి సతిలదర్భాపసవ్యుఁడై స్వపితృతర్పణంబు సల్పెనతఁడు, ౩౯౧
ఆ॥ అంత నశ్వమేధయాగముం గావించి యొసఁగెఁ బుడమియంతయును ద్విజాళి,
"కొకఁడె యధిపుఁడగుట యుక్తము, పటుగాన నస్మదవని సంద" నిరి వారు,

కం॥ ఆయనయును "మంచిది"యని వేయంబుధిఁ జేరఁబోయి వినిచి సమస్తం
"బోయబ్ధి! జరుగు మవలకు, నాయునికికిఁ దగినభూమి నాకిడి వేగన్, ౩౯౩

వ॥ మదుక్తప్రకారం బొనరింపవేని యాగ్నేయాస్త్రంబున నిన్ను శోషింపఁ జేతు"ననుటయు సముద్రుండు భయసంకులుండై యమ్మహాత్మునికి వలసినంత నేలయొసంగి యవలకుఁ జరిగె. అంత నాతం డందు వసించి పితృవధ ననుస్మరింపుచుం దపంబుచేసె. మ్లేచ్ఛశబరపుళిందులు తదాజ్ఞం బర్వతంబు లాశ్రయించిరి. ౩౯౪

—‡ రామహ్రదోత్పత్తి. ‡—

తే॥ అంత నిఃక్షత్రియంబగు నవనియనెడి క్షత్రిణు ల్బ్రాహ్మణులవల్ల సంతుగనుచు
క్షేత్రజు ల్క్షత్రియులువోలె క్షితిని మరల నేలఁబోడఁగిరి బాపు యేపడఁచి, ౩౯౫

చ॥ తదుపరి బ్రాహ్మణు ల్బని యుదంతము సాంతముఁ జెప్పి రాముతో
రుదితము సేయుచున్ "ద్విపదరుంతుద! పౌరుషమున్నఁ గ్రమ్మఱన్
జదువుము క్షత్రియాఘముల, క్ష్మాస్థలి నస్మదఘీనఁ జేయు" నా
నుదితమహాక్రుధుండయి భృగూద్వహుఁ డష్ట పుళిందసేనతోన్ ౩౯౬

వ॥ కదలి పుడమియెల్లం గలయందిరిగి సకలక్షత్రియులను సంహరించి తద్రక్తంబున గుంటంబూరించి వాజిమేధంబున మగుడ భూమి యంతయు బ్రాహ్మణుల కర్పించి వారిచే నిర్వాసితుండై యుదధిసన్నిధి వసియించె. అట్లు త్రిస్సప్తవారంబులు ధాత్రియంతయు నిఃక్షత్రియం బొనరించి బ్రాహ్మణులవశంబుచేసి రుధిరంబునం బితరుల సంతృప్తిపఱచి ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొనుటయు నాకాశమార్గంబునుండి ౩౯౭

ఉ॥ "రామ! విరామమూనుమిఁక, రక్తమునన్ మముఁ దృప్తిచేసితి,
వీమెయిఁ జేసియుండరెవ,రీ పితృగర్త మరక్తపోషమై
రామహ్రదంబునాఁగ భువి రాణవహించుచు శ్రాద్ధకృజ్జన
స్తోమము నశ్వమేధఫలపూర్వహులం బొనరింపఁగల్గెడిన్" ౩౯౮

కం॥ అనియిటు పితరులు వలుకుడు వినిరాముఁడు తొంటియలుక విడిచినవాఁడై
ఘనమగు తపమొనరించుచు మనెఁ దద్హ్రదతీరమంద మహిమాన్వితుఁడై. ౩౯౯

ఆ॥ కాన శస్త్రవహ్నిగరళాదికములచే మరణమొందినట్టి మానవులకు
యత్నపూర్వకముగ నాత్మజు ల్బని భక్తి శ్రాద్ధకర్మ మచట సలుపవలయు. ౪౦౦

కం॥ ఎవఁడటఁ బిత్రుపక్షంబునఁ భువనంబులనేని తృప్తిపొందించును వాఁ
డవు నాపితరుల కనృణుఁడు, నివసించును వారలుండు నిలయంబునఁ దాన్. ౪౦౧

— కార్తికేయోత్పత్తి —

ఆ॥ ఈప్రకారమున నటు కార్తికేయుచే వధింపబడినశక్తి వఱలుచుండు,
అది రణంబునందు హతిసూనసింహముఁ దారకాభిధాన దైత్యవరుని, ౪౦౨

ఉ॥ అదియెవిధంబుగా నచట నచ్ఛజలావృతమైనదై యొందు పు
ష్పోదయుయియుఁ మా, నట్టియ పదానసనిర్మ్మితో, పురందు స్నానపుత్రి
సదమలభక్తి నెవ్వ రలర కీర్తినిగొల్తురు వారు భూమిపై
పొందపనగాని యొల్లుపుల నోర్వసత్వ ఫలంబులందెడిన్. ౪౦౩

వ॥ అనియిట్టుపచింగుటయు మహాత్ములు ౪౦౪

క॥ 'ఎక్కాలంబునవసించెను శక్తుడు సర్వజ్ఞుఁ సామి యానక్తిని దా ?
తక్కారిణి వదలుగాక సుగల దనక్కుచేసినది? కింప్రభావ యది?' యని యడుగన్ ౪౦౫

వ॥ నారదుండిట్లనియె, ౪౦౬

క॥ 'శ్రీమంగహీనబాహ్యక్షేత్రమునఁ బెంచుకొనెను సర్వలోకక్షయమునుండునా యీ
బండిమున సాగరాములు దేంగుచు నయయుండుచుండె నిల బల్లిముఁడై ౪౦౭

సీ॥ వాడు ప్రభవిష్ణుఁడగు విష్ణుపలన దనను కత తాకుండఁగు గాలించి పెద్దకాల
ముగ్రతపమాచరించె నయ్యుగ్రుఁ గూర్చి పట్టములఁ దించు గోకర్ణపర్వతమున, ౪౦౮

తే॥ మదిని వాయుభక్షకుఁడు ధ్యాయమానుఁడగుచు స్థలంబగుపూర్వోపహారములను
వివిధనైవేద్యములను గా వేయియేండ్లు పరిచరించి తగిం ద్రాది పరమశివుని ౪౦౯

కం॥ సంతోషముపడనుంటకు నెంతయుఁ చింతించి యంత నీరువులను మేల్
వంతెంబున ఖండించి రవంతయు శంకింప కాత్రేయాశములోనన్ ౪౧౦

ఆ॥ వ్రేల్చెఁ గోడఁగుటయును వెల్లయాంబోతుపై నఖిలగణాధినాథుఁడగుచు శూలి
దర్శనంబొసంగి తాగనాదంబున నెల్లదేవులునింపు చిట్టులనియె, ౪౧౧

శా॥ ఓహో తారక! సంతసించితిని నీయుద్యోగవైచిత్రికిన్
దేహంబాద్యమధర్మసాధనము, గానిం బెండి దీప్తాగ్నిలో
'స్వాహా' యంచిటు లేల వ్రేల్చెదవు? నీస్వాంతంబునం గదున్న య
య్యూహం జెప్పు మొసంగు నాడ, వలసిం జేసాహసప్రక్రియన్ ౪౧౨

చం॥ అనియిటు లుచ్చరించుటయు నద్దనుజుండును 'మహాప్రభూ! రణం
బున నను యుప్పుడదన్యసురపుంగవులెవ్వరు గెల్వకుండునా

మ్మనను ననుగ్రహింపు మనఁ "బ్రాహ్మణులయ్యెదు" పొమ్ము దేవుఁడో
య్యనఁ జనె, నంతరక్కసుఁడు హర్షము నొందుచు నేగి యింటికిన్ ౪౧౩

తే॥ పాలసుడిండి బలంబులఁ బ్రోగుచేసి దురముజరుపుటకై సురపురికి నరిగె
వేయియేండ్లు లగడువుతో వేల్పులకును వారలకును ఘోరమైనట్టి పోరుజరిగె ౪౧౪

తే॥ అయ్యనిని జేసి కన్వేల్పు నక్కటికమునను సురద్విషులకు జయమును సురాళి
కపజయంబును సంసిద్ధమయ్యె నిత్య ... యమునకై యుపాయముల నిసుకి ౪౧౫

సీ॥ కోటకొమ్మలమీఁదఁ బాటించి రెట్టించి రక్కసులరంగు లమ్మకక్క! యనఁగ
గుడెలిన్నకట్టుఁగు దేలు నైద్దలును సంసిద్ధపఱచిరి చాలనన్ని
బల్లెంబు లీఁటెలుం బ్రాసకుంతంబులు నిర్మించి రన్నియేనియును మగుడ
శకటకుంజర పద్మసంజ్ఞలం గలవాని వ్యూహంబులం బన్ని యాహవమునని
నూలుకొల్పిరి యంత్రము ల్నూతనముగ, జెట్టికడలేక యుండంగ భీషికలను
ఒనరిచిరి మోసములు కోటయుద్ధములును, నరిపి నేమిమిరా యింద్రజాలములును
తే॥ క్రొత్తనారాచములుఁ గూడ నాయత్తపఱచి, రధిక నౌఁటికి వదియింప నాత్మగర్వ
జేసి యసురులసురయించు చిత్రికృతుల నన్నిటిం దాము జరిపిరి యమరవరులు ౪౧౭

తే॥ అట్టులయ్యును విజయమ్ము నందలేక ... కృతులైర నాకసులవలన
అంత భయభీతుఁడగుచు నయ్యసుర నాథుఁ డేగియుఁ దోషక సుతు తో నిట్టులనియె

కం॥ "దినదినమును నాదస్పతి! దనుజాలచే నిజితుఁడనయి తిలఁకుచునున్నా
నని నెట్టెటు నదుపాయము లొనరించుచునున్నాటి నట్లనాగు మనుంటికిన్ ౪౧౯

ఆ॥ కాన దేవ జయముగల్గెడినో నాకు దాని నీదుబుద్ధిఁ దగినరీతి
యోజనంబొనర్చి పోసుమాచార్య! నీయాశ నునిందితింబు భృశముజగతి" ౪౨౦

కం॥ అనవుడు గీష్పతి సుచిరము మనమున యోజించి గెలుపుమార్గము సరిగన్
దనకుం బొడకట్టుటయును సునహర్షముతోడ నింద్రుఁగని యిట్లనియెన్ ౪౨౧

కం॥ "నేనొక సదుపాయంబును మానసమునఁగంటి వినుము మనపగతుఁగ న
ద్దానం జేసి జయింపఁగనౌ నాహవభూమిలోన నవలీలమెయిన్ ౪౨౨

ఉ॥ ఎప్పుడు తారకుండు ప్రమథేశుభజించి వరంబు వేఁడెనో
యప్పుడు పల్కె సాకెకుఁ దదంఘ్రిలగ్రాలి శివా! "త్వదన్యులై
యెప్పుడి వాసవాదిసురయోధులు గూడ నమన్ రణోర్విఁ దా
నెప్పటికిన్ జయింపనటు నీవు విధింపు" మటంచుఁ గావునన్ ౪౨౩

కం॥ తనశిష్యుని దానెన్నఁడు ననిఁ దునుమఁడు శూలపాణి యంభోధరవా
హాన! విషవృక్షమయ్యెనను దన పెట్టినదానె నెవఁడు తాఖండించున్ ౪౨౪

వ॥ "నొహ్యైపితా సపుత్ర"యని శ్రుతికలదు కావున వలిమలయల్లుండ వానివధింపఁ
గలపుత్రుం బుట్టించెడి, నాతని సేనాధిపత్యంబున దైత్యులతో సమరంబునకు దిగితిమేని
జయంబునొందెద, మియ్యదియ యుపాయంబునాలోచించితి, దీనికిమించినది వేఱొండు
గానంబడ" దని యిట్లుపన్యసించుటయు సర్వదేవగణంబులతోడను సమవేతుండై
పాకశాసనుండు తురంగవాస్తు కుటుంగటుకుంజని వినయావనతుండగుచు నిట్లనియె, ౪౨౫

కం॥ "కొడుకుం బడయుట కుంగాఁ గడఁగు మ్మృడానీప్రియా! సుఖంబుగ నేవా
బుడుతిం బడవాలుంగా నిడుకొని దానవులమీఁది కేఁగి జయింతున్ ౪౨౬

చం॥ విజయమునొందఁజాలవిఁక వేఱువిధంబున రాక్షసాళితో
నిజముగ, నంచు సూక్ష్మమతి నిగ్గరమంత్రి వచించె" నాన వృష
ధ్వజుఁడు "త్వదీప్సితార్థమును దప్పకతీర్చెదఁ బో" మ్మటంచుఁ దా
నజతగిరీంద్రమూర్ధమున రాణ గిరీంద్రతనూజ నెంతయున్ ౪౨౭

కం॥ కనుసన్నల లీనగఫులఁ గ యోగుల సమ్మదములఁ గొలిపించి తగన్
దనవిలునకిక దిగి నగపవియుంతియు నుఱిచె దానిపగ్గ యదేమో, ౪౨౮

ఉ॥ దివ్యసహస్రవర్షములు దివ్యలనుండు ప్రేమ పట్టులన్
సేవ్యపతాకానాదులను దృప్తినిజెందుచునుంటయున్ సురల్
క్రవ్యభుగగ్నిగల్యుఁడయి క్రాలెడి తారకువల్లనుండి గా
ఢవ్యథనొంది యుండ నతొకటస గుమిగూడినవారలై వేసన్ ౪౨౯

కం॥ "తనివి సనంగ మహామైథునసంకల్పా చేసె ఘనాజ్ఞటు, నవివిన్
మనపని యొనరుపఁదలఁపఁడు, నుదముపదుఁ డటకే యున్న శ్రమ మెఱిఁగింపన్

మ॥ చని కైలాసము మంతనంబున సతీనందయుక్తుండైయున్న యా ౪౩౦
యనసామీప్యములోన నేపనుదని" నంగారితియోజించి చ
య్యన దేవర్షు మహేంద్రుడంచు నటకున్ వ్యగ్రాత్మతింబోవన
ద్ది నివారించెను వారి "రాకుఁ" డనుచున్ ముఖ్యపాతంబుగన్, ౪౩౧

శా॥ "ఏకాంతంబున నున్న వాఁడు ప్రమథాధీశుండు పార్వతితో,
మాకే యిమ్మెడఁ బోనశక్య" మని యిమ్మాడ్కిన్ నివారింపఁగా

"నేకార్యంబున నున్నవాఁడొ హరుఁ డీక్షించిర" యన్నంచుఁ ద
న్నాకిప్యూహము వాఁడు నందిపురికిన్ బంపించె నత్యాదరతన్, ౪౩౨

ఆ॥ అంతగంధవాహుఁ డరిగెను రాజశేఖరుఁడు హైమవతిని గలసి మెలసి
అతిగభీరమైన యానందవార్ధిలో నోలలాడు చుండె నున్నకడకు,

వ॥ అబ్బంగినరిగి ౪౩౪

కం॥ స్థానచ్యుతమగు వీర్యము గానఁబడక పూర్వమునన యొక్కెడుచుక దూ-
రానను దత్పవమానుఁడు కానంబడుటయు శివుండు కడులజ్జితుఁడై, ౪౩౫

ఆ॥ తత్క్షణంబునంద తల్పంబుపైనుండి లేచెఁ బ్రియయు యత్ప్రణయ "దేవ" యనఁగ
లేచి, విస్మితాంగుఁడై చెక్కుమోడ్చి యున్న పవనుఁ జూచి యుచితభంగి, ౪౩౬

ఉ॥ "ఎలయుదెంచితయ్య యిట? కిల్లకుశలంబులే?" యనన్
గాలియు నిట్లనుం "గుశల కాలముపోయిన, దేల సద్దేవ
కాలగళా! పురందరముఖత్రిదివాలయు లందఱున్ నిజ
స్త్రీలను దారకాసురుని చేతులఁ బెట్టి త్వదీయపద్మగన్
ప్రాలఁగ వేఁడు దంచి తలవాకిటనుండిరి ప్రస్తుతంబునన్ ౪౩౭

తే॥ నంది లోనికి రానీక యడ్డగించను నివారణముఁ జేసినందున వారు గట్టు
చఱియలం బడియున్నారు, చనగ నేగి పలుకరించుము వారలఁ బరమపురుష! ౪౩౮

ఆ॥ ఊరడించి పంపు మో రాజశేఖర!" యనిచెప్పుచుండె "తిరిపెన్న
వదనుఁడగుచు హరుఁడు వాకిటనున్నట్టి యెల్లసురలఁ బిలిచి యిట్టులనియె, ౪౩౯

ఆ॥ "తావకార్థకృతగూఢమైన కుమారు నేనయుదయించు నాదు నింద్రియంబు
తావుకలనఁ బడి తెలిజల్లిచుచు వ్యర్థముగనే సర్వ వాయుపుత్ర, ౪౪౦

కం॥ లింగముననుండు పుట్టుచ్చి యుప్పొంగి యాయింద్రియంబు స్తంభనముం జే-
యంగలిగితి దృఢచిత్త, ధరించఁ గ ... యెవరుండుపగిదిని దీనిన్, ౪౪౧

ఉ॥ ఎక్కడనుండుఁ జెప్పుఁడు సురేంద్రులు! ... ధనచ్చనుఁ ...
డెక్కుడుశత్రుపాపులకు నేని ... యనాయుదాత్త ...
చుక్కలుఁడైనయట్టి ... నందనుండు, బావకుఁడు ...
చక్కగ ... లుబ్బుటనుఁ గాలుఁడు ... దట్టుగా పునన్, ౪౪౨

ఆ॥ ప్రళయకాలవహ్నితుల్యతేజము ద్వాదశార్కప్రభంబు ... సుప్రతాప
నధికతీవ్రమైన యస్మత్సువీర్యంబు నిమ్ము 'రాట్చ' ... పీఠిహోత్ర!" ౪౪౩

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించుచుండు నసురనాథుం దన్నిరీక్షించి ప్రశంసించి "యయ్యాది ఫణింద్రు" ననియాజ్ఞాపించె, నంత నతం డాస్యంబున జూచుచుండు హరుండనంగబాణ ప్రపీడితుండై భగవతియగు పార్వతిం దలంచుకొనుచు నగమానందంబున నింద్రియం బందువనలె, నయ్యగ్ని కల్పాగ్ని సదృశంబగు నస్త్రానిచే దహ్యమానుండై నస్తరంబుగ శరస్తంభంబున నుండుచుండు నంతలోన నటునిటు భ్రమించుచు మఱి కృత్తికాభిధానలైన మునులభాగ్య లగ్గనను నచటికి తెంచుచుండు వారలంగనుంగొని యింద్రుండు ౪౪౪

ఆ॥ ఇది త్రినేత్రువీర్య మిధయూనమో! మీరు నుదనంబు నను మనుపవలయుఁ
దనయుఁ డొక్కండిందు దగ్ధదేహప్రభుండై పుట్టు మిమ్ముఁ దల్లులట్టు మాచు"

—— • స్కందప్రాపితశక్తి మాహాత్మ్యము • ——

క॥ అనియిట్టులానతిచ్చుచుండు నవ్వనజాస్యలు నాతి కాగ్నివ
మున నేప దూరదరింపనగు బూర్తిని నయ్యాకా దూరదరించుము మఱి
గొనకొని తెచ్చి వేంచిత్రియుము, గూరిమిఁ బెంచుచును ముద్దుగ పూని
దినములు ద్వాదశ మాసములు పై కుమారుడుఁ డొక్కండేర్పడెఁ ౪౪౫

ఆ॥ కలిగి నీవు కాపుకాపు నతనిఁ గనదా నతనుతనయుఁ నసను బాలగుణను
స్వామి మిన్నక హాదత్మమి మాపుమునకు నటగి గ్రంథంబు నారిగమునఁ. ౪౪౬

ఆ॥ శిరఃపృచ్ఛంబ నమ్మ నటన్న శక్తిలఁగొని నటన్నిగాంచి ద్వాదశ భుజ నేత్రుఁ
డగుచు వేలు వేల నందిరి స్వర్గంబు ప్రతిరిల నుతియుఁ నుతియుమనుచు, ౪౪౭

వ॥ అనన్యమనగరంబు ౪౪౮

సీ॥ వేంచెన మునుమున్న పెండిరాంగనమునిఁ గనుపనిలైన నభాగ్యకములు
నిదిపవ్ప్రాశలగాము హేమకొంచ వేనువేఁడుఁ గొలుపుల దెలుఁగుడి నగుడిమిదుఁ
గామరమాలి గూఢనుమాలి బంతిలేం దసంబ్రమై బాలయులయు తవఁగూడి
తెల్లగాఁగక్కుడుమా గిలుకినను నను నిలించు వేగ నటింకాయము వెలఁదలోడఁ
నక్కుడు వెలుపులును కమలనుటాలతో గొనకిడి వినుచు నక్కడవఁగనినన్ను
దివ్యపలును నుతియు నాదనాయి తెలుపఁ గట్టునను గొనంగటిడుఁ గనఁగని ౪౫౦

వ॥ అట్లు సముఁ గొనగు నవ్వారలలో ౪౫౧

సీ॥ చిత్రాంగదుం డొట్ట శ్రేష్ఠగంధర్వులు పాడి నృత్యం బాగ హాహాహూహూముఁగను
పణావ్యదంగ నిక్వాణంబు మించయుమును గనుటిరి నుగ్రతారాపొంటు లెల్ల
సంభ్రమములుగాఁ గనుగొనుచుఁ బల్లుల్ల నాడి నవ్వార్యగపు నుతిగానముల

“శివ! శివ మొసఁగు మాశిశువున” కనిభక్తి వేఁడిరి పరమేశు విబుధవరులు
సవిధిం గీతవాద్యనాట్యాభినయన మంగళాశీఃప్రదానసంప్రార్థనముల
శరవణస్థానమందున జరిగె నార యామ్రేడితంబౌచు నపుడు పుత్త్రోత్సవంబు. ౪౫౨

వ॥ అంత ౪౫౩

ఆ॥ అమరవర్యులందఱాలోచనముఁజేసి పేరువెట్టిరపుడు పిల్లకకిని
శంభువీర్యమువని స్కన్దనమగుటైన జననమగుటఁజేసి స్కందుఁడనుచు. ౪౫౪

క॥ తదనంతరమున సకలత్రిదశచమూపత్యమున ధరిత్రీవిభుఁ డ
భ్యుదయంబుఁ జెప్పుచును మద్యాదమున నభిషేచనంబు వాసి నొనర్చెన్ ౪౫౫

వ॥ అట్లభిషేకించి ౪౫౬

సీ॥ నెమిలివాహనవమ్ముండు నీ వెక్కి తిరుగుమం చిచ్చె సంప్రీతి నయ్యాశ్వరుండు
ధాతయిడెం జిత్రదర్శనంబగుశక్తి తారకుం దునుమాడి మీఱుమనుచు
ఇంద్రుం డుపేంద్రుండు నెలమి దివ్యాస్త్రంబు లర్పించి రసురుల నడఁచుమనుచుఁ
దక్కటి తెఱఁగంట్లు సక్కృత్తికలుఁ గొన్ని యొసఁగి రజేయత నొందుమనుచు
నట్లాసంగఁబడిన యాయా యుద్ధోపకరణముల ధరించి క్రౌంచభేది
యనిమిషులకుఁ బరము కనులపండువు సేయఁ, గనినయంత వారికడుపు నిండె, ౪౫౭

క॥ పదపడి యా సేనాని ముదమునఁ దమయగ్రభాగమున నిడుకొని త్రి
దివాలయవరులందఱుఁ గదలిరి సహాసైన్యముగను గదనంబునకున్, ౪౫౮

క॥ కదలిచనఁ దారకాసురుఁ డెదిరిని ముదితాంతరంగుఁడై త్వరితముగన్
సుదినం బిదయనియెంచుచు నెదురుపడె న్త్రిదశాలయులను యుద్ధబలమునన్, ౪౫౯

ఆ॥ అంతఁ గోపవశత నార్తకనయనులై సురవరులకు నసురవరులతోడ
జరిగె ఘోరమైనసంగ్రామ మచ్చోటు, నమసి రందు నిందుఁ జాలమంది, ౪౬౦

చ॥ తదుపరి కొల్లచాలు కడు పెద్ద్వనమొందిన తారకాసురుఁడు
'గదనమునందు నీకు సరిగాఁ నగరాఁగ నెవండు, నెందఱిన్
జడిపెదో రారదోయి' యని చక్కికిఁ బిల్చి మహారయంబునన్
వదలెను శక్తి వానిమొద వజ్రియ్యలుచేసి పసం దఱింగాలుచన్, ౪౬౧

తే॥ ప్రయ్యలాకరించు వయ్యాది వడిగఁబోయి పడెఁ జమత్కారపురవరపరిసరమున
వడియునెత్తుట వది యందుఁ ండినతోన గడసిపడెఁ దారకుండును బుడమిపైన్, ౪౬౨

క॥ పదపడి త్రిదశగణంబులు ముదితహృదయులౌచు జంటమువ్యాముల వే
ద్నదమొచ్చఁ జొచ్చి రేగిరి త్రిదివంబునకును శచీపతిం గూడి వడిన్, ౪౬౩

ఉ॥ స్కందుఁడు రక్తసిక్తమగు తత్పృథుశక్తినివిచి తత్పురం
బందుననిల్పి నొక్కయెడ, నమ్మెయి వెండియు రత్నశృంగమున్
దండనెల్లఁ బ్రాయుగతి స్థాపనచేసెను" నాఁగఁ దాపసుల్
సందియమంది డెందముల సత్వర మిట్లు రమ్మనిపికిన్, ౪౬౪

మత్తకోకిల॥ "రత్నశృంగ మచంచలంబయి దానసుండియు వెండియున్
యత్నపూర్వముగా దృఢీకృతమౌటకుం గత మేమియో
యాత్మ సంస్కృతి హాయనుండని నోదకుండయినట్టిపుం
రత్నమెవ్వరొ నిస్తరించి త్వరన్ వచింపు మహామతీ! ,, ౪౬౫

వ॥ అనియిట్లు వారు ప్రచ్చుటయు సూతుండిట్లనియె, ౪౬౬

కం॥ ఎప్పుడు భూకంపము కడుఁ గొప్పగఁ బ్రభవించెఁ దారకుని పాతముచే
నప్పుడలరత్నశృంగము చప్పునఁ జలియించెఁ దనదుస్థానమువలనన్, ౪౬౭

మ॥ అచలేంద్రంబటు సంచలించుటయు హాహాకారముల్పుట్ట స
ర్వ చమత్కారపురీవరస్థనుగు లెంట్లన్ సంచలించెన్, మహా
రుచిదీప్తంబగు మేడలెల్లఁ బడిపో రూపక్షయంబయ్యెఁ బౌ
రకృచలాదేవుల, కింకఁ గొందఱు మహాభ్రాంతులై రప్పుడున్ ౪౬౮

మ॥ హతశేషుల్ పరువెత్తివచ్చి కినుకన్ హాహా! గుహా! సుందమునీ
కృతిగావించిలో బ్రతిమూర్తి చెప్పగా, నేము ల్పయింగాలుటన్
సుతపత్నీపశుబంధుసంయుతముగా శోధించుచున్నార, మ
కృతనవ్ శాపమొసంగుమంటి మిదిగో కైలా మ్మనీదుర్మతి !" ౪౬౯

వ॥ అనినవిని కందుండిట్లనియె, ౪౭౦

ఆ॥ "రౌద్రమూర్తియైన రాక్షసాధముఁబట్టి జగము మేలుకొఱక చంపినాఁడఁ,
గాని వేఱుఘోరగతిగా, దట్లుగాన నన్ గదుఁ బ్రసన్నదృష్టిఁ గాంచవలయు, ౪౭౧

ఉ॥ మాన్యులు నాకు బ్రాహ్మణులు, మానుఁడు శోకము, చల్లియున్న యీ
ధన్యులనెల్ల వెండియు సుధాపరిషిక్తుల మన్పెదం దసా
మాన్యముగం దృజించ, ననుమానము దక్క వసింపుఁడు, దేవమీ
కన్యుఁడు గాను, నేలనను నాఁఆడెపుచ్చెద రీ విధంబునన్, ౪౭౨

కం॥ అదియొ విధంబునఁ గుధరముఁ గదలకయుండంగ నిలుపఁగలవాఁడ నటం
చుదయించుభక్తిశక్తిని గదలిచి యారత్నశృంగఘనమూర్ధమునన్ ౪౭౩

తే॥ స్థాపనము చేసి యా [illegible] వృద్ధ జయత్కాటిని వరాశ్రమము మాహిత్ర శ్రీతి నిలిచి
ప్రళయకాలంబునను [illegible] పదమునుండి కదలకుండగా నిల్పె [illegible] గట్టిముగుస్, ౪౭౯

సీ॥ మూకు [illegible] బ్రాహ్మణు [illegible] కాలమును [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] వచ్చి [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] దగ్గర నాల్గుదెప్పలను [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ౪౭౯

ఆ॥ అంతే [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
బ్రాహ్మణు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ౪౭౦

వ॥ తదనంతరము ౪౭౧

తే॥ అమ్మహేశ్వరులందఱు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

క॥ నాగేశ్వర [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ౪౭౨

తే॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

సీ॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] !
[illegible] జన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

గీ॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] ! ౪౭౭

క॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ౪౭౩

ఆ॥ ఎక్కడ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ౪౭౪

ఆ॥ ఇట్టి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible] [illegible], ౪౭౫

వ॥ అని యిట్లు [illegible] ౪౭౬

ధృతరాష్ట్రుఁడు మున్నగువారు హాటకేశ్వర క్షేత్రంబును దర్శించుట.

ఆ॥ ఆస్థలంబునందె యల ధృతరాష్ట్రుచే నిలుపఁబడియె నొక్క లింగలింగ
మది సమీక్ష్యమాణమగుచో నఘంబులు గూల్పుమాయఁ బ్రజకు రాఘమనఁగ."

వ॥ అని యిట్లు వేఁకొలింగంబుఁ జేరొక్క నటయు ౪౮౮

ఉ॥ "ఏసమయంబునన్ వసుమతీశ్వరుఁడౌ ధృతరాష్ట్రుఁ డచ్చటన్
భాసురలింగమున్ నిలిపె బాగుగఁ జెప్పు మహాత్మ!" యనుచుందు
ద్భాసురవర్య లగ్గుటయు బుద్ధి బృహస్పతికిన్ సమానుఁడై
భాసిలు రోమహర్షణి యపారముదంబునఁ బొందు చిట్లనెన్. ౪౮౯

చం॥ "పరఁగను బూర్వమందు బలభద్రుని కొక్కతనూజ, యెంతయున్
సురుచిరమైన రూపమును శోభనలక్షణము ధరించి యా
హరివరమధ్య భానుమతియన్ శుభనామముతోఁ గ్రమంబుగన్
బెరిఁగి వివాహయోగ్యయగు ప్రీతిజనింపఁగఁ జేసెఁ దండ్రికిన్. ౪౯౦

ఆ॥ పద్మనాభుతోడ బాగుగా రోజించి యాదవాగ్రగణ్యుఁ డక్కుమారి
కల సుయోధనునకు నర్థనొసంగఁదా వాంఛఁజేసి యటుకు వార్తనంపె. ౪౯౧

తే॥ అంత హస్తినమండి ప్రయాణమయ్యె ద్వారవతి కల భీష్మాదికౌరవాళి
పంచపాండవులుంగూడఁ బయనమైరి సపరివారంబుగా భ్రాతృసఖ్యమునను. ౪౯౨

మ॥ అటఁ బోవన్ ధనధాన్యరాశియుతమౌ నానర్తదేశంబు నా
దట సర్వాఘహరంబు పుణ్యము జగత్త్రయ్యాదరితఖ్యాతియౌ
నిటలాక్షోకము హాటకేశ్వరముఁ దన్నిష్ఠాఖిలంబుం దగం
తటఁదాఁ గానఁగనయ్యె నొయ్యనను వర్త్మంబందునన్ వారికిన్. ౪౯౩

వ॥ అంత ౪౯౪

కం॥ పరిశుద్ధాంతఃకరణుఁడు కురువృద్ధుఁడు భీష్ముఁ డెల్లకౌరవులతోడన్
బరివేష్టితుఁడైయుండిన నరపతి ధృతరాష్ట్రుఁగాంచి నగు చిట్లనియెన్. ౪౯౫

కం॥ "ఈయదె తమప్రదేశం బోయాత్మజ! నేను జూచియుంటిని బూర్వం
బేయఘమేనియు దీనిని డాయఁగ నశియించుఁ బ్రజకుఁ దప్పక వత్సా! ౪౯౬

తే॥ ఇచట స్త్రీవధపాతకం బెడలినాఁడఁ గాన నొక యెదురుదినము లిక్కడవసించ
మఖిలతీర్థంబులను మునీంద్రాశ్రమములఁ గనఁగొనంగల మీహేతువునను జేసి." ౪౯౭

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు దుర్యోధనాది సుతశతంబులతోడం బోయి,

సీ॥ వాతాంబుపర్ణ నీవారభక్షకులైన జడధారిబృందముచే సంకులంబు
బహుకుటుంబికులైన బ్రాహ్మణప్రవరుల మందిరంబులచేత మండితంబు
నుచైశ్శ్రవంబుతో నాచరింపఁబడియెడి వేదఘోషములతోడ విలసితంబు
హోమధూమవ్యాప్తి శ్యామలీకృతములౌ నవనీరుహములతో నన్వితంబుఁ
బరగుచెత్తుమండు బహువిధ క్రీడామృగములగుములచేఁ బ్రకాశితంబు
నై యొసంగునట్టి యాక్షేత్రమందున విడిసె వంధనృపతి వేడ్కమీఱ, ౪౯౯

వ॥ పదపడి యుపప్రవధయంబున స్వాస్థ్యంబు నివారింపఁజేసి ౫౦౦

సీ॥ దుర్యోధనుఁడోట్టి నూర్వురనుజులతోడ శోభించు నూర్వురసుతులతోడ
ధర్మజ భీమ పార్థ నకుల సహదేవ నాములౌ పంచపాండవులతోడ
భీష్మబాహ్లికులాది పృథుకీర్తులైనట్టి గణనీయ కురువృద్ధగణముతోడ
సహజమర్మంత్రిత సాహాయ్యమొనరించు శకునిరాధేయాది సఖులతోడ
రహితపరివారముగఁ దన్ను రమణఁగొలుచు నితరసామంతనృప బంధుహితులతోడ
లలిని దత్తేత్రియంతయుం గలయఁదిరిగె రాజరాజగు నా ధృతరాష్ట్రనృపతి. ౫౦౧

ఆ॥ ప్రథితులైన యానృపాలకులందఱ నాక్షేత్రమునఁ జరించి చేసిరంత
సకలధర్మకృతులు శ్రద్ధాతిశయభూరిహృదయములను సంయమీంద్రులార! ౫౦౨

కం॥ స్నానమొనర్చిరి తగినవిధానమునం దీర్థములను ధరణీదేవా
నానోక్తుల వినివిని యును దేనినివిడ కెల్లకడలఁ దిరిగితిరిగియుక. ౫౦౩

సీ॥ దీనాంధపంగు బధిరుల కన్నము బెట్టిఁ గొల్లవెట్టించిరి కొంతమంది
గోభూహిరణ్యాదు లాభూసురులకిచ్చి సంతోషపెట్టిరి కొంతమంది
పిండప్రదానము ల్పితృతర్పణంబులు గోరియొనర్చిరి కొంతమంది
దేవాలయాల్లగదేవాలయాల్సొచ్చి గురుతఁ బూజించిరి కొంతమంది
ఘోరముగఁ దపముండిరి కొంతమంది యెంతయును వేల్పొఁదొడఁగిరి కొంతమంది
వేదపారాయణంబు గావించి రీతునంతికంబునఁ గూర్చుండి కొంతమంది. ౫౦౪

తే॥ ఇట్టు లాయావిశేషంబు లెల్లఁగాంచి శిబిరములకేగి రంద్ర జాక్షితిపుతోడ
దేవతాయతనంబులం దీర్థములను భూసురులను దపస్వులం బొగడుకొనుచు. ౫౦౫

ధృతరాష్ట్రుఁడు మొదలగువారు దేవాలయములుగట్టింపఁ బ్రయత్నించుట.

కం॥ ఇప్పగిదిం గురుపాండవు లప్పురవనమునుండి శౌరి యరిగిరివరుపక్షా
గొప్పదగుద్వారవతిపురి కప్పుడ వైవాహికప్రయత్నము జరిగెక. ౫౦౬

సీ॥ అనవరతానేక ఘనవాద్యములపైన మృదుమధురధ్వను లిన్ను ముట్ట
శాశిర్యయంబులో నవనీసురేంద్రుల యామ్నాయఘోషంబు లతిశయింప
వేణువీణాగానవిధు లశ్రావ్యంబును వినువారి వీనులవిందుసేయ
వందిమాగధుల కైవారంపురుతులతో మాటిమాటికి వెను ల్లాయుమ్రోయఁ
గలసి యాదవవీరులుం గౌరవులును సరససల్లాపములఁ జాల సందడింప
నొకరిఁ బెండిలి దుర్యోధనునకు భానుమతికి దివసాష్టకంబు సమ్మదముగదుర, ౫౦౭
ఆ॥ అపుడు భూమిసురులు నల వందిమాగధుల్ చారణులును దర్కశాస్త్రవిదులు
నన్యజనములును గృతార్థులు కాఁజాలి రర్థధనము లబ్ధమైనకతనఁ ౫౦౮
వ॥ ఆంత నవమదినంబునఁ గురుపాండవులు పుండరీకాక్షుం బొడఁగాంచి సస్నే
హ్హాదంబుగ నిట్లనిరి, ౫౦౯
తే॥ "విడిచిపోఁజాలమో యదువీర! నిన్ను స్నేహపటుపాశమున నియంత్రితులమగుట,
కాని యేమగక తప్పదే కైనఁనింక నాజ్ఞ దయసేయుఁడయ్య మా యాత్మములకు" ౫౧౦
వ॥ అనవుడుఁ గృష్ణుండిట్లనియె, ౫౧౧
కం॥ "అయియుండదు సంవత్సర, మయియుండదు నెలయుఁ, బక్షమైనను గా, దీ
రయమేటి? కింతలోనన యయినపరిమోదం బదెద్ది యసయ్యఁగ మీకుక్, ౫౧౨
వ॥ కావున, ౫౧౩
సీ॥ చని వనభూములం జరియించునప్పుడే వేటాడవలదె వేడ్కతోడఁ,
నెగలుగాఁ గూర్చుండి తిగసతడుగయంచు నక్షంబు లపుడప్పు డాడవలదె,
మనమనయెఱింగిన ఘనశాస్త్రమర్మము లొప్పరి నొండొరు శ్నేర్వఁ బూనవలదె,
మత్తదంతుల నెక్కి మొత్తు చంకుళములం బ్రీతి నందంబుఁ జరింపవలదె,
యిష్టవర్తనములు నీరు మేమును గొంతకాల ముంచవలదె కలసిమెలసి,
కరుణయున్నయెడలఁ గురుపాండవులు! వినోదముగ నింద యుండఁదలఁపుఁడయ్య"
వ॥ అనినవిని భీష్ముండిట్లనియె, ౫౧౪
కం॥ "ఉపపన్నంబగు నీ యీ కృపతో వచియించుమాట కృష్ణ! యదర్థం
బిపుడే ముత్సుకులైతిమి సపరివారముగ నదియుఁ జేర్ధను వినవో ౫౧౫
కం॥ నీసముఖంబునకు నిరాయాసంబుగ వచ్చుచేళ నానర్తంబన్
భాసురదేశము గాంచితి మోసరసిజనేత్ర! సన్మహోత్సవలమిత్రా! ౫౧౬
వ॥ అచట హాటకేశ్వరంబను నొక్క యుత్తమ క్షేత్రంబు గనంబడ టయు నందు
కం॥ రవిసోమవంశముల సంభవులగు మహనీయామనుజపాలకులయు దా
నవులయు సురలయు మునులయుఁ బవిత్రలింగములు దేవ! ప్రతివిధి రహిణ ౫౧౭

కం॥ సాకారములై మిక్కిలి ప్రకాశమునఁ గనఁబడుటయుఁ బ్రసాదములం
దో కారుణ్యనిధీ! యిట మాకును లింగములు నిలుప మది జనియించెన్, ౫౨౦
కం॥ ఆమేమ చటికిఁ జనివడి మామాలింగా ల్యర్థాభిమతి వేర్వేఱన్
నేమంబున స్థాపింతుము దామోదర! శక్తికొలఁది, తద్ధేతువునన్, ౫౨౧
చం॥ తొరగఁ బ్రయాణమైతిమి యధోక్షజ! నీసముఖంబునందు వ
త్సరశతము ల్వసించినను జాలదు మాకు, ననుజ్ఞయిమ్ము, శ్రీ
మ్నుతి భవదంతికంబునకు మానకవచ్చెద”ఁటంచుఁ బల్కుడున్
సరసిజపత్రనేత్రుఁ డలశాంతనవాదులతోడ నిట్లనున్, ౫౨౨
తే॥ ‘ఏనెఱుంగుదు నా క్షేత్ర మిద్ధపుణ్య మనువిడాశముఁ దాపసయాత్రకాళి
వర్ణ్యమానముఁ’ గావున వచ్చువార మేముగూడను మీతోడ నిపుడు కదలి, ౫౨౩
చం॥ అనఁ గురుపాండవాదు లతిహర్షము నొందుచు వారిఁగూడి స్యం
దనగజఘోటకాళిపయినం బయనంబయి పోయిపోయి యొ
య్యనఁగని హాటకేశ్వరము నంతికభూస్థలి సన్నివేశన
మ్మొనరిచి కొంతసుంది యటనుండి పురంబునకుం బ్రయాతులై, ౫౨౪
శా॥ అచ్చోటంగల పౌరులందఱిని వే యాహ్వానముం జేయుచున్
మెచ్చన్ వారి వినయోక్తిచుఁ గర మ్మొప్పం బుట్టముల్గప్పి “మా
కిచ్చల్వొట్టెను లింగముల్నిలుపఁగా నిం దొబ్బు నేఁడుర్వి! వినుం,
డచ్చంపుంగృప మమ్ముఁగాంచి కరణీయం బాజ్ఞయిం డిందులన్, ౫౨౫
ఆ॥ కంటు మీర సర్వకర్మంబులను హోత, లొల్ల మన్య వేల్పుటొజ్జయైన,
నాలకింప మొక్కయుల పురాతనగాథ కీర్తిపంబు గాఁగఁ గృతులలోన,, ౫౨౬
వ॥ అనియిట్లయ్యింద్రసేనువృత్తాంతంబంతయుం బ్రస్తావించి మఱియును ౫౨౭
కం॥ “ఏకస్యకర్తమిచ్చట సాధింపఁబడుచునుండు జనసంఘముచే
నాధర్మ కర్మ వల్లధనాధీనంబయ్యె నిచటి యవనిసురులకున్, ౫౨౮
కం॥ వెలిగాకుండ నెయ్యుండఁగవలయుననియు నైనయెడల వ్యర్థమనియును
దెలియును మాకును స్ఫుటముగఁ, బలుమాటలిఁకేల వినుఁడు ప్రాప్తాణపర్యుల్! ౫౨౯
ఆ॥ కాన దైన్యమూని కడువేఁడుచుంటిమి, కరుణయుంచి గుల్లగట్టుపొందెఁ
వగినస్థలము మాకు తెదుపరికరణీయ మానతిందు శ్రీస్మరి మాన్యులార!” ౫౩౦
వ॥ అనియిట్లు సంప్రార్థించుటయు నమ్మహీసురు “లిందేమిచేసిన బాగుగానుండు”
నని యోజింప నందుఁ గొందఱిట్లనిరి, ౫౩౧

ఆ॥ 'ఈయవలదు భూమి నించుకయేనియుఁ గోటలు రచించుకొనకు వీరి
కైదుగ్రామములున్న దనుమాటయే కాని పురము గుహలతోనె పూరితంబు' ౫౩౨
వ॥ మఱికొందరిట్లనిరి, ౫౩౩
ఆ॥ 'ధనమదాంధులగుచు దారిద్ర్యమెఱుఁగక విపులసౌఖ్య మనుభవించుమీర
లేమియేనియందు నేలమీతో డమా' కిడుదుమేము వారలకు గుప్తమి. ౫౩౪
ఆ॥ అర్థసిద్ధిదీన నగుటట్టులుండంగఁ బురికినగు నుజాల భూషణంబు
సరకు సేయకుండఁ జనుఁడనంగను మీకుఁ జెల్లుఁగాని మాకుఁ జేతగాదు' ౫౩౫
వ॥ ధనవంతులును దరిద్రులును గాని మధ్యమప్రకారులగు మఱికొందఱట్లనిరి,
సీ॥ 'అసురసంహారణార్థ మవతరించినయట్టి వైకుంఠధాముఁ డీవాసుదేవుఁ
డతిబలోపేతు లీయాదవాగ్రేసరుల్ కురులు పాండునృపాలకునిసుతులును
లోకపావనియైన నాకతరంగిణి ముద్దులబిడ్డఁ డీసుదక భీష్ముఁ
డఖిలసర్వంసహాధ్యక్షతవహియించు రాజరాజధృతరాష్ట్రనృపతి
యిట్టివారలెల్ల నేతెంచి స్వయముగా లింగములనునిలిపి లీలఁ బైన
దేవళములుగట్టి దీనతంబ్రార్థింప స్థలముసంగకుంట తగదు మనకు ' ౫౩౭
వ॥ అనినవిని సధనులును నిర్ధనులును సస్పృహులును నిస్స్పృహులును నందులకియ్య
కొని యాదవకౌరవపాండవులతో నంద ఱేకగ్రీవంబుగ నిట్లనిరి, ౫౩౮
కం॥ "ఈ క్షేత్రము కరమల్పం బో క్షత్రియులార! యిపుడ యొప్పారెడిఁ బూ
ర్వతుత్రిప్రసాదము వీక్షించుచుఁ దెలియఁబడెడి నిందలివిధముల్ ౫౩౯
తే॥ కాన మీలోనఁ బ్రముఖులుగాఁగనుండువార లెవ్వరో యోజించి నయపమిాఱఁ
గట్టుకొనుఁడు మనోహరాకారములయి యొసఁగుప్రాసాదనులు యథాజ్యేష్ఠముగను".
తే॥ అనుడు సంప్రీతులగుచు నయ్యాంబికేయుఁడాదికురువులుఁ బాండవుల్ యాదవులును
నట యథాశ్రేష్ఠముగనుండ నమరించి రత్యర్థభంగిని దమతమ హర్మ్యములను ౫౪౧

—♦ కౌరవపాండవయాదవులు లింగంబులఁ బ్రతిష్ఠించుట ♦—

కం॥ సుతశతయుతుఁడగు క్షితిపతి ధృతరాష్ట్రుఁడు నూటయొక ధృష్టలింగము లు
న్నతినిలిపెను బాండవసంప్రతిష్ఠితంబయ్యె లింగపంచక మంతట. ౫౪౨
తే॥ ద్రౌపదియుఁ గుంతి గాంధారి తత్స్నుషయగు భానుమతియును వేర్వేఱఁ బరమభక్తి
నపుడు గౌరీచతుష్టయ మర్థిభంగి స్థాపనముచేసి రెంతయో సంతసమున. ౫౪౩
కం॥ కృపుఁడును ద్రోణుఁడు ద్రౌణియు సపుత్రుఁడగు బాహ్లికుండు శల్యకళింగా
ధిపులును శకుని యాయుత్సుఁడు తపనసుతుఁడు లింగములను స్థాపించి రొగిన్ ౫౪౪

వ॥ అవ్విధంబునఁ బ్రిథవిష్ణుండగు విష్ణుండును నుత్తుంగశిఖరాన్వితంబగు ప్రాసాదంబున లింగంబుం బ్రతిష్ఠింపుమటయుఁ దదగ్రజుండగు బలభద్రుండును సాత్యకుండును సంస్థాపించిరి, సాంబప్రద్యుమ్నానిరుద్ధులును నట్లు ముఖ్యులైన యితరయాదవులును దమతమపేళ్ల లింగంబుల నెలకొల్పిరి, చారుదేష్ణాదులగు రుక్మిణీతనూజులు పదుగురును బదిలింగంబులఁ బరమశ్రద్ధాన్వితులై స్థాపించిరి, ౫౪౫

తే॥ ఇట్లు స్థాపించిలింగంబు లెల్లవారు హర్షజలధినిమునిఁగి కృతార్థులైరి,
పెద్దకాలమువసియించి పేర్మినచట దానములఁ దత్పురస్థులం దనిపిరహహ! ౫౪౬

క॥ ఏనుఁగులును గుఱ్ఱంబు లరూరక్షేత్రములు నూర్లు నూతనవసనాల్
ధేనువులను వృషభంబులు దానంబొనరించి రాయదాగతయేమో, ౫౪౭

క॥ గృహదానంబులఁగొందఱు సహిరణ్యము గాఁగనీయ సహభూషణులై
గహిమీఁఱుకన్నె మిన్నలసహితము మఱికొంద ఱిడిరి సద్విజతతికిన్, ౫౪౮

తే॥ అంత నామేటిసుతు లందఱికిని వేఱులుం గేలుమోడిచి వీడ్కొని
స్వస్థలంబుల కంతయు సంతసమున నరిగెఁ గౌరవపాండవయాదవాళి, ౫౪౯

క॥ ఏవాఁడు తత్ప్రతిష్ఠితమై వెలసెడి లింగసమితి నర్చించెడునో
యావాఁడు హృదయమందునఁ దావాంఛించినఫలంబు తప్పక పొందున్, ౫౫౦

—* యజ్ఞభూమి మాహాత్మ్యము *—

క॥ తొల్లింటికల్పమందున నల్లను గడుఁబల్లవింప నాసఁ గుమారుఁడీ
పల్లియణము గుక్షేత్రం బల్ల ఒతామహున కొంధరామరులారా! ౫౫౧

తే॥ ఎపుడు సంస్థాపితము హాటకేశలింగ మపుడు దత్త మిదం క్షేత్ర మబ్జజునకిఁ,
గలిమలమునుండి పాలులం గాచుపొంటె దక్షదిక్పతి యపుడె యాస్కందునికిని,
వ॥ తండ్రియానతి తలధరించి కార్తికేయుండంత నాక్షేత్రంబు నిజనివాసంబుగా నుండెఁగావున ౫౫౩

తే॥ కృత్తికాయుక్తయుత కార్తికని జనుండు స్వామిదర్శనమొనరింప శ్రద్ధతోడ
సప్తజన్మంబులందున జ్ఞానియుండు ధనియుఁ డాగమవిదుఁడయి తాజనించు. ౫౫౪

ఆ॥ కొమరుసామిదైన గుడి కమనీయమై యుప్పరంబుగాదు నూహనాఁగఁ
బెచ్చుపెరిఁగిపెరిఁగి యుచ్ఛ్రితంబయ్యెఁ జూడ్కి నరిగఁబఱచు నాడరాక ౫౫౫

వ॥ అదివిని వేల్పులందఱును నత్యధికంబగు సంతసంబునన్
బొదలుచుఁ దత్పవిత్రతమపూర్వరమున్ వడిఁ జేరఁబోయి వ.

ద్వదనునియాలయంబునకుఁ బ్రోచి నుడిచి మహోత్సవక్రియల్
మొదలిడి యర్వదైవతసమూహము చక్రవచింపుచాన్పనల్. ౫౫౬

చ॥ యజన మొగిల్ ముగించి త్రిదశాలయులెల్లరు నమ్మహీసుర
ప్రజమున కగ్రదక్షిణ లవారిగనిచ్చియుఁ బాతకస్థల
ప్రజనితమైనసత్ఫలము బాగుగఁబొంది పనంబులల్ వృష
ధ్వజు భజియించుచుం జనిరి స్వర్గపురంబునకున్ ముదంబునన్, ౫౫౭

వ॥ అంత ౫౫౮

ఆ॥ దేవయజనమనుచు ధీమజ్జనంబులచేతఁ జెప్పఁబడుచుఁ జెలఁగె నద్ది,
దివమునుండి మేటిదేవతలేనచ్చి సవనములనొనర్చి చనినకతన, ౫౫౯

ఉ॥ వేల్పొకచోటఁజేయఁబడు విశ్రుతయజ్ఞశతంబునుండి యే
భూరిఫలంబునుం బడయుఁ బూరుషుఁ, డిందు సమగ్రదక్షిణం
బైరహిమించు నొక్కక్రతు వర్థనొనర్చెనేనిఁ జాలు దక్షుల
శ్రీనవడీరుఁ జెట, కిటఁ జెప్పఁగ నేటికిఁ దన్మహాత్మ్యమున్ ౫౬౦

—: ముండీరకాలప్రియమూలస్థానప్రతిష్ఠ :—

వ॥ అట్లు ముండీరకాలప్రియమూలస్థానాహ్వయంబుల భాస్కరత్రితయంబందు
విరాజిల్లెడిఁ; దన్మహాత్మ్యంబువినుఁడు, ౫౬౧

తే। ఉదధిదరిని విటంకాఖ్యనొప్పుపురిని నుండె నొక బ్రాహ్మణుఁడు సద్వ్రతుఁడు గాఁగ
సాధ్వి తనభార్య, తత్పుత్రసంతతియును లేమిగా నందులిప్పించె, నెలదదియు

తే॥ అంతనొకనాఁడు ప్రాయంపుటవసరుఁడు మార్గవశమున వచ్చెఁ దన్మందిరమున,
కతిథిపూజల నగ్గలంబాదరించి కుడిచి యూర్చున్నయతనిదిక్కునకుఁ దిరిగి

వ॥ తద్విప్రోగి "మీరెవరు మీరేమి"యనిప్రశ్నించుటయు నప్పాంథుఁడిట్లనియె, ౫౬౨

ఆ॥ "ఒలయుఁ గాంతినాఁగ నొకపురి, యదినా నావాస, మప్పటఁ గుష్ఠవశుఁడనగుచు
సద్దమైసగడ్డి యద్దానిశోకకై మొసవిమొసవి తుదకు విసువుగొంటి, ౫౬౩

తే॥ అంత స్కాందపురాణంబునం దొకప్రమ భాస్కరత్రయ మద్దానిఁ బాపునని
గాథగనుఁగొని బహ్వర్థకలితముగను జనితి ముండీరదేవుని సవిధమునకు, ౫౬౪

వ॥ అట్లుచని నిరాహారుండను నిర్జితేంద్రియుండను నిశాజాగరణుండనునై నిశా
తీయయంబున ముండీరుని మధ్యాహ్నంబునఁ గాలప్రియుని సంధ్యాకాలంబున మూలస్థా
నుని షోడశోపచారవిధులం బూజింప సంవత్సరాంతంబున స్వప్నంబునసన్నిధిసేసి సవి
తృదేవుండిట్లనియె, ౫౬౫

తే॥ “ముదముఁ జెందితి నీదేయుఁ బూజనములఁ గాన నీకుష్ఠ మెడలిపోఁగలదు పొమ్ము,
పాపుపసిఁడిహరించితి ప్రాగ్భవమున దాన నీకిప్పృథువ్యాధి తగులుకొనియె, ౫౬౬

తే॥ కుష్ఠమునఁ దీవ్యమానులౌ కుమతులెల్లఁ గనకము హరియించిన ఘనులెయగుటఁ
గలిగియున్నంతలో నీయవలయుఁగాని కనకహరణంబు జనులకుఁ జనదు చనదు”, ౫౬౭

క॥ అనియు ట్లదృశ్యుఁడగుటయుఁ గనుకని మేల్కాంచి నేను గనుఁగొనఁ దనువ
య్యనలంబున ముఁడ్సై యున్నటిని నిఁకేసుని వచింతు నీకు ద్విజన్మా! ౫౬౮

ఉ॥ కావున నీవుగూడఁ జని క్రిక్కినఁ గొల్చుము భాస్కరత్రయిన్,
బోవును నీదు జాడ్య”మని భూసురుఁడేగుడుఁ గుష్ఠరోగి భా
ర్యావదనంబుఁ జూచె, నపుడామె ప్రభూతధనంబు గట్టి త
జ్జ్యావిబుధాన్వితంబుగఁ బ్రయాణము సేసెను సత్వరంబుగన్, ౫౬౯

వ॥ అట్లు కతిపయప్రయాణంబుల హాటకేశ్వరక్షేత్రంబునకుం జేరంబోయి మార్గాయాసంబునను క్షుధాతిశయంబునను నేర్పడిన దుర్బలత్వంబునఁ గుష్ఠి కదలమెదల నేరక “నేనింద కాయంబువదలెద; నీవింటికిం జను” మనుటయుఁ బెండ్లమిట్లనియె,

ఆ॥ “నీవు కుష్ఠవరుండ నేఁ గుష్ఠియెయుంగను, నీవు నిద్రవోక నిద్రవోవఁ,
గాన నిట్టిక్షేత్రమే నిన్నుఁ జేరిచి సమయుచున్న నెట్లు చనుదు విడిచి? ౫౭౦

తే॥ ఎటులఁ జూపుదు మన్మ్రఖ మేను బోయి చుట్టపక్కాలకో నాథ! మాఁడుఁడమ్మ,
స్నేహపాశనిబద్ధనై చిమ్మురకుదు నేను నతోడ, నాతోడు నిన్ను వీడ ౫౭౧

తే॥ ఎన్నియుపవాసములు చేసితీవు నేను నన్ని చేసితి నింక నెట్టు లరుగఁగలను”
నాఁగఁ దన్నతి యొత్తిఁగి యారోగియంతఁ జెలువతోడ నచితిఁబ్రవేశించెనకట! ౫౭౨

తే॥ సూర్య మనమున ధ్యానించుచుం దదగ్ని సంప్రవేశించుటయుఁ బూయవుత్రయుంబు
నెదుటఁగనఁబడెనది చూచి “యెవరు మీ” రటంచు నిర్వేగపడి ద్విజుండడుగుటయును

వ॥ “ఏము ముండీరకాలప్రియమూలస్థానాభిధులగు సూర్యులము, నీభక్తికి మెచ్చి వచ్చితిమి, నీవు జీవంబుల వదలవలవదు, నీ కుష్ఠంబు నష్టంబయ్యెడిం బొ”మ్మని యదృశ్యులగుటయుఁ దత్క్షణంబుననె కుష్ఠవ్యాధి వినాశంబునొందె, నంత నా సూర్యత్రయంబున కాలయంబులు రచియించి పూజించుచు నతం డంద వాసంబుఁ జేసె” ననినమును లిట్లనిరి. ౫౭౪

—* హారిశ్చంద్రీయవేదికా మాహాత్మ్యము *—

తే॥ "మును హరిశ్చంద్రనాయకజనవిభుండు తాఁ జమత్కారపురమునఁ దద్దభక్తి
నుమమహేశ్వరు నొక వేది నుండఁజేసి యర్చలొనరించెనని చెప్ప నార్య! మాకు ౫౬౦
కం॥ ఆ వేదిపైఁ దనిలిపిన దేవత లక్ష్మీతో తపోమహాప్రస్థపురికిన్
వైవాహికమై యుండిన దేవతలే హరి శంకరులే యుండెన్, ౫౬౧
ఆ॥ తావకోక్తి నచ్చుకఁ దనదగ్గియునను నొందవె సంశయంబు మనిని మాకు,
వినఁ గలోగ మాకు విధివిధము నొదవెనొ, చెప్పుటంము నీవె చెందియుంట" ౫౬౨
వ॥ అని యుల్ల ఋషులు ప్రశ్నించుటయును సూతుండిట్లనియె, ౫౬౩
కం॥ కలుగదు నాకును సంభ్రమ, ములయాదు మీకును వినుండు మునిప్రవరుల్!,
తెలియంగఁబడుతు మీమదిఁ గలిగినవిచికిత్సవేఁటిఁ గల కారణమున్, ౫౬౪
తే॥ ఓమహాప్రస్థపురమున నొనరుపఁబడు మీరడిగిన పెండ్లి గొప్పవారలార!
యయ్యయ్య సప్తమవైవస్వతాంతరమున సకలదేవప్రమోదంబు సలుపఁగలిగి, ౫౬౫
తే॥ హాటకేశ్వరమున నైనయట్టి పెండ్లి మొదటిస్వాయంభువుని కాలమున" నటంచు
నిట్లు వారప్పుటయుఁ దన్మహేశ్వరాళి యుంకనొకయుక్తి యతనితో నిట్టులనియె
తే॥ "ఓమహాప్రస్థనగరమం దుచితభంగనైన పెండ్లి మేము విన్నదియు నన్ను
హాటకేశ్వరమున నైన యట్టిపెండ్లి యెట్టిభంగిదో వినిపింపవే మహాత్మ!" ౫౬౭
వ॥ అనినవిని సూతుండు ౫౬౮
సీ॥ "ఇచట గల్పాంతు వినుఁడు మునీంద్రులార! యఖిలపాపహరంబగు నవ్వివాహ,
మాత్మఘంటచక్రుఁడంతుండుఁ జూడఁ డిపుడి యనూరుమండ యాత్మసంగనియు
కం॥ వాలుంగోపల సతులను పెరిగి సాధ్వులలామ హిమవద్దుహితృకుమున్
నారీసముచితసములంకారంబు లన్నియును గలిగి గౌతుకనకన్యన్, ౫౭౦
సీ॥ ప్రకటితకాంతోపమత్తల్లులం దున దని సాప్పుదటువంటి సుందరాంగి,
యసురాంగనా నిసమాంబులనంగూడఁ గినుప్పు పట్టివాల్గంటమిన్న,
గంధర్వ కామినీ గణమున సహితము వర్ణింప దట్టి లావణ్యరాశి,
నాగకన్యకలందునను గానుపింప దావృగ నత్రిసాధ్వియా వృషులదేవ,
యట్టిచక్రనమ్ము హాయిదొంది యునఁబడి తనదు నందముననదన్మహేశుఁ
గొరుటనూను వాంఛాకోరికలరుపందలఁచి పంతెసగున దశుఁ డెంద, ౫౭౧
కం॥ పావనముగ నొక క్షేత్రము కావలయును నిశ్చయముగఁ గన్యాదాన
ప్రావీణ్యము చేయుటకని భావించి యమాత్యబంధుపరిజనయుతుఁడై॥ ౫౭౨

వ॥ హాటకేశ్వరస్థానంబగు నానర్తదేశంబువరకుం జని ౫౭౩

తే॥ పాణిపీడనసముచిత భవ్యదాయి సకలసంభారములఁగూర్చి సత్వరముగఁ
జైత్రశుక్లత్రయోదశి సవిత్రవాసరంబు భగదైవతర్క్షమై రాజిలుటను ॥ ౫౭౪

వ॥ సంతసించి శుభముహూర్తంబు నిశ్చయించుటయు ౫౭౫

సీ॥ నళినపాణిం దొట్టి సర్వనిలింపులు రాజబంధువులయి రహివసింప
సహాయుఁడగు ధనస్వామియే తాఁ గొట్టుపై త్తనగాఁడౌచుఁ బ్రీతినింప
సిద్ధసాధ్యాది విశిష్టసంఘము లెల్ల వర్యాపదస్థులై యధివసింప
రమణ గంధర్వాప్సరఃప్రభృతులు గీతనృత్యాదికృత్యము ల్నిర్వహింపఁ
బ్రీతిభూతవితతి ప్రియమందు చనయంబు భక్తి సకలవిధులఁ బరిచరింప
ధవళగిరినివాసి తాఁ బెండ్లికొడుకౌచు దక్షునింటికట్లు తరలిపోయె, ॥ ౫౭౬

వ॥ అట్లు తరలివచ్చుటయు దక్షప్రజాపతి ౫౭౭

సీ॥ బ్రహ్మాండభాండంబు పరియలు వాఱిన బహువిధవాద్య సంపదలతోడ
మృదుమధురధ్వానమిళితమై యొప్పారు నానాప్రకారగానములతోడ
భరతశాస్త్రాభిజ్ఞ పణ్యాంగనాగణ సవిలాసనృత్యవిలాస్యములతోడ
ఛందోనిబద్ధమౌ సద్వృత్తములఁ జేయు వందిమాగధసంస్తవములతోడఁ
బుత్రపౌత్రకళత్రాది సకలబాంధవులతోడఁ గూడఁ దక్షుఁ డేఁగి హరు
నెదురుకొని ప్రమోదమెసఁగ నంగనభూజనులిష్ట తోడితెచ్చె సదనమునకు, ॥ ౫౭౮

వ॥ పదపడి సకలదేవతలను సమర్చించుటయు వారు మండపాంతరవర్తినియగు
వేదియందుఁ బరివేష్టించి యథాశాస్త్రంబుగం గూరుచుండిరి, యంత దక్షుండా
తండ్రికిం బ్రణమిల్లి ౫౭౯

సీ॥ "పతిసేవయే తొంటిపనిగ వర్తింపుచు నంచిదియును పేర్గడించుటకును
గోకులముల మనుమలం గూడఁ గాంచఁగఁగల్గి యగ్గలంబగు పెంపు నందుటకును
అత్యంతభోగభాగ్యములతోఁ దులదూఁగ యుత్సాహమునఁగూడి యుండుటకును
ననిమిటి కంతయుం బ్రియురాలుగానుండి నిత్యానపాయిత నొందుటకును
నీవ చేయింపఁగావలె నీవివాహ, మనఘ! మాబిడ్డయిది, నీదు మనుమరాలు"
నాఁ బ్రహ్మాంతరంగుఁడై నలినభవుఁడు తత్క్షణంబునఁ గన్యకాదానవిధిని ॥ ౫౮౦

వ॥ అతనిచేతం జేయించి తనచేతితోడ ౫౮౧

చం॥ ఇరువురిచేతులుం గలిపి యింపుదలిర్ప వివాహవేదికన్
బరిగవసింపఁజేసి జ్వలనం బటు స్థాపితముం బొనర్చుచున్

జపముఁ జేసి హోమమును జక్కఁగ గృహ్యవిధిన్ సతీ మనో
హరమృదులాంగవీక్షణసమాదరమానసుఁడౌచు నయ్యెడన్, ౫౭౧

కం॥ పుట్టువునఁ గప్పఁబడియున్నట్టి మొగము దప్పఁ దక్కు నంగంబులఁ దా
నెట్టెటు లవలోకించెనొ యట్టటు మదనార్తి యతని కగ్గలమయ్యెన్ ౫౭౨

తే॥ కుసుమబాణుని కగ్గమై లంకినకతన తన్నుఁ దోఁచు బాలసత్వమునఁ బడియె;
నతివ దేహము ముసుఁగు తీయమని యని కోర్కె తీర నిం దేహమున్ కౌఁగిలింపఁ దగియె,

తే॥ అంతఁ గామాంధుఁడగుచు నయ్యబ్జనాని పచ్చికట్టియు లగ్నులఁ బలను వైచి
నేయి యొక్కింతమాత్రమే పోయుటయును గనముగ హోమంతేటం బాగగమ్మునిచ్చి,

ఉ॥ ఆదట ధూమధూర్ణముఖుఁడౌచు శివుండు కనన్ కరద్వయా
చ్ఛాదితముం బొనర్చుటయు సంతసమంది హిరణ్యగర్భుఁ డా
సైదలి మేల్మసుంగు నొకప్రక్కకు నెత్తి సమోహదృక్కులా
హ్లాదముసంధిలంగ వదనాంబుజమందున నిల్పె నంతయున్, ౫౭౬

కం॥ నిలిపిన నారకపోక్కరి బలుకారణమయ్యె వీర్యపతనంబునకున్,
వెలినీ యొక రేమియుల్లిరి సలుపుడనా యటన్నభీతి సస్తుడుఁ గలిగెన్, ౫౭౭

ఆ॥ కలుగఁ దత్క్షణంబ స్ఖలితవీర్యంబుపై నిసుము గప్పి యొదిగియుండఁగ నటులఁ
గూరుచుండుటయును గౌరాజవాహనుం డెఱింగి దివ్యదృష్టి నిట్టులనియె, ౫౭౮

కం॥ "ఏమిపనియిది దురాగత! నీమజ్జనమిందు నిచ్ఛమైనతీయఁ జనితే,
నీమెయి నను రాగంబున నాముగువ మొగంబుఁ జూచి నాయమెనీకున్, ౫౭౯

ఆ॥ ఎఱుఁగఁజాలకుండు నీతండు నాచేయు దురితమును నీకుఁ దోఁపఁ బోలు,
'శివున కెఱుక లేక చేసు యేనియుఁ గుట్టు' దనెడి లోకసామ్యమైన వినవొ, ౫౮౦

తే॥ త్రిభువనంబులఁ గలయట్టి స్థిరచరముల నించుకంతయు నను వినా యెటులనుండు ?
నూనె లేకుండ నెపుడేని మవ్వగింప నుండునొకొ భూమిలోపల నోదురాత్మ!

ఉ॥ కావున నీదు శీర్షమును గ్రిక్కక దయుట్టు మసంశయంబుగన్"
నావుడుఁ బాణిపద్మమున నల్వ స్వశీర్షము సంస్పృశింపుచున్
దేవర యెద్దుమీఁదఁ జనుదెంచి యటం బొడచూపె నేమనన్
వావిరి నల్గురందుఁ దలవంపు సుటింపఁగ వేల్పుపెద్దకున్, ౫౮౧

వ॥ అంత నప్పలుకుల వెలందిమగండు మహేశ్వరునకుం గేలు మొగిచి ౫౮౨

కం॥ "ఈమియించి యగ్గలంబగు భ్రమమున నేఁ జేసినట్టి పాపము వోలఁగన్
గ్రిమమగు ప్రాయశ్చిత్తం బమలమతీ! నీ విధింపు"మని వేఁడుటయున్ ౫౮౩

వ॥ [illegible] డిట్లనియె, ౫౯౫

ఉ॥ [illegible] యీ మాయతో నిల్వలపుసుమాగనివ్వ [illegible]
[illegible] బ్రహ్మ [illegible] ౫౯౬

క॥ [illegible]
[illegible] ౫౯౭

సీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౫౯౮

ఉ॥ [illegible] నిల్చినదుచేష్ట [illegible]
[illegible] ౫౯౯

కం॥ [illegible]
[illegible] వా! ౬౦౦

ఆ॥ [illegible] ,
[illegible] ౬౦౧

సీ॥ [illegible]
[illegible] చరి [illegible]
[illegible]
[illegible] ౬౦౨

వ॥ అనియిట్లు [illegible] మంటయు, ౬౦౩

సీ॥ వాలఖిల్యులటన్న [illegible] పృథ్వీశయాళులు
[illegible] వేదవిదులు
[illegible] తో [illegible] భాగ్యలభాతి [illegible]
[illegible] యుండునట్టి
[illegible] వేదిమధ్యంబునందుండి వెడలి యువల
తా [illegible] ముట్టు [illegible] తో నిట్టులనిరి॥

క॥ [illegible] ప్రాకవివర్జితంబు నైన స్థలంబుఁ
[illegible] చెప్పు [illegible] వేగఁ [illegible] ౬౦౪

చ॥ అనినఁ బితామహుండు ఘనుఁ డాత్మజుఁ! గొంకెదవేల? యీ
యనసూయమప్రదేశమున నందఱు ముం దపుడుండువారు, మి
న్ననఁ బదుర్గ్గఘంబయిన నాత్మతపఃఫలముల్ బ్రువీరు, కనన్
గని "యమలాకా" మఁను నటు వే నఁగాంచి సూకర్ణికలుల్ ॥ ౬౦౬

క॥ వాల్మీకి లక్షమునలు హాలికసంయుతఁ బకాశమైన క్షితిఁ బడసి, గంత
ర్ప్రస్తు మునిగణము వైవాహికకర్మలు లాగ నోక్షుధి సమాప్తిఁ జేసె, ॥ ౬౦౭

సీ॥ సకల గనుమాడ కపర్గంధములతో గోమునఁ గురిసెఁగఁ గామన్వష్టి
సయమానంభోజగతికిఁ దగురీతి వాయింపఁబడెఁ గిరివాద్యపటలి
సుస్వర యుతముగా శుభవాదకముల్లెఁ వేదను ల్పనువంగ విప్రచయము
ద్దృష్ట్ననోహరముగఁ దీరుతీరులతోడ వెలయింప నాట్యము ల్వెల్పచెలులు
నాకము పొంగిలెఁ దుంబురునారదాది యొసగానంబుగా మృదుగీతికలును
గరము వైచి సరసముగ దేవకాంతలెల్ల యక్షవాహినులు నాత్మలు మయున్ననము, ॥ ౬౦౮

తే॥ అంత నేనారాయణాపత్న్యవానవాంఛితనుఁ ధనంబుమెంచను నిష్ఫురాంతకుండు
సన్నుజంబాదగాంచి భ క్తితోడ నిద్రనిము, ౬౦౯

క॥ యెవైవాహికకు శ్రీ యూవలసినవాఁడనీకు నంతయుఁ గనిఁగా
గాపున నీకుఁ వనోంగు మోక్షనుఁగమున్న యదియొ యుపగింపఁగదే,, ౬౧౦

తే॥ అనినవిని నతుఁగాంచి దుం డిట్టనియె, ౬౧౧

క॥ ఏనెమొప్రేమతోడన యేవిధికొ దేవ నన్నుంగాచె సుతంబుకన్
ధూనాతోశ్వాంగ్రపతో ఫ్రంతేలవాసులమ్యు బు సోకమ్ము పోఁగెన్, ౬౧౨

తే॥ ఏను మాదట నా శ్రీసం చేరుపఱచికొని నన్నెదకనిద్ర ధైర్యముఁ గుఫరాఁ పు!
యీయోఁడ్భువనమ్ములెల్లఁ జెదలిపోక సంచితంబగుటప మానరించుకొనుదు, ౬౧౩

తే॥ ప్రైత్రశుక్లచతురదశిఁ జైత్రిభానుచాంమున భగవైకతిం డైగిపించు
తారక సమానపుణ్యము మిమ్ముఁ గాఢగింపు నాని సగ్యాప్రాయులు పెల్లనతె మహాత్మ!

సీ॥ ఎంతయూ నీనాథు యీలు పెనుకొనలేక లలిఁ బాసియుండెడి పాలఁకునకయును
జంటఁ ధాటున శోక ప్రచంటింపడ్డ సూలేక ముదమేదియుండెడి మృదియునయును
నాన్నసింగారమ్ము లన్నియుం గలదయ్యు దర్పణియుతలేని నినవతియును
సాబకంగనయుంగట్టి నాడ కొండతక్కులుం జాలకయున్నట్టి జవ్వనియును
నీయయుంగుమీఁదవెచ్చినతేజమ్మై నలరు మిమ్ముఁ గనినయంతమాత్ర
సిరియును సంతు సొబగు సరిదైనవిషయముల్ గలిగి యిలఁ జెలంగవలయు నెలమి

వ॥ అనియిట్లు ప్రార్థించుటయు

ఉ॥ "ఎల్లరుగాలమేలుకొని కీయురగుంగయి సేసికొంచు నీ
ఫుల్లసరోజనేత్రి సతి పొందెదఁ బాయక యందుఁ బో"స్నుటం
చెల్ల విగ్రింపుఁ జేంచి యని గావ్య ప్రభుధ్వజుఁ గొండె నచ్చటన్
బల్లవపాణితోడఁ బ్రియ పాపము లెల్లను దప్పఁజేయుచున్, ౬౧౨

క౦॥ స్వాయంభువమను వేళను నై యున్న సతీమనుపుల్ రైన వివాహం
బీయదియు వినుఁడు విప్రులు! నాయెఱిగిన యంతఁ జెప్పెదాఁ దను మీకున్ ౬౧౩

క౦॥ పెండిలి నామనా మొకటని ఖండేందుధరుక పూజించి కదలనిమది స
ర్వ్యంబు విను నిగరిత్రి మ్ముండ దతని పెండ్లి విన్న మొకయుంతైనన్, ౬౧౪

సీ॥ అడుగుల కెట్లెప్పు మడుగు లొత్తుచు భక్తి మగని కిష్టంబుగా మసలఁగలిగి
యిలునిండ సర్వదా యేలమిగింపుచుగ గంపెడు బిడ్డలం గాంచఁగలిగి
మేల్మిబంగరు సొమ్ము మెయినిండ బంగారు కోర్కెగా దగవేళ్ళఁ గలిగి
హంసతూలికనుండి యవతరింపఁగ దక్షత మంతగా లేక కాలఁ గలిగి
సత్యశౌచాదిగుణములు సరిగఁ గలిగి పెట్టు పాలంబునను నెడు నప్పెండ్లి
దలవచించుటయును శౌనకాదిమునులు సూతుఁ గని పెద్ద భంగుల స్తుతులొనర్చి

— [illegible] ([illegible]) మాహాత్మ్యము —

ఆ॥ "బ్రహ్మదేవుఁ డెవటఁ బదపడి తపముండె? వాలఖిల్యులెచటఁ గాలగళుని,
గూర్చి చేసినారు ఘోరమౌ తప"మంచు నిట్టు లడుగ సూతుఁ డిట్టులనియె, ౬౨౧

ఉ॥ "ఆ హారవేది వారణాశిరసజ్ఞుఁడున్ వరుసాశి సూక్ష్మదా
దేహములం బ్రికాశిలెడి నీవదనకులు వాలఖిల్యులున్
గేహములన్ రచించి పలుకృత్రిగుముచుఁ బెద్దకాల మ
న్యోహలమాని ఘోరతపముండినవారు వినుండు భూసురుల్ !

ఉత్సాహము॥ బ్రహ్మదేవు నాశ్రమమున బ్రహ్మచిత్రకార్య మో
బ్రాహ్మణాఖ్యులార! జరుపఁబడె వినుండు చెప్పెదన్,
బ్రాహ్మణాన్వవాయమందు ప్రభవముందినట్టిదై
జిహ్మగోరువేణియొకతె చెడ్డచేఁతలన్ దిగన్, ౬౨౩

ఉ॥ అత్తకు మామకున్ మగనికందఱకుం గనుమూసి ధూర్తతన్
మత్తిలి దేవదత్తుఁడను మానవుఁడొక్కఁడు గా యథేచ్ఛమై

నిత్తెముఁ గృష్ణపక్షరజనీసమయంబులయందు వానితోఁ
దత్తనుమధ్య క్రీడలకుఁ దార్కొని, నేమివచింతు మీకికన్ ౨౪

ఆ॥ కొంతకాలమునకుఁ గోమలి యుపనాథుతోడఁ గవయు టొక్క ధూర్తుకంటఁ
బడెటయును వతింపు పతి పెనిగటకు నేగి గయము దానిగట్టు బయటఁ బెట్టె,

ఉ॥ అంతట నాతిఁ దాఁగ్రహము నాఁగ కసభ్యవచఃప్రయోగ మ
త్యంతముఁ జేసియుం దనివినందక సున్నములోని కెమ్ముతే
వంతగఁ జావమోఁగుటయు నంజలిసేసి తదంబుజాక్షి తా
నెంతయు స్త్రీస్వభావమున సద్భుచు ధార్ష్ట్యము బూని యిట్లనున్ ౨౬

కం॥ "అనుగుల మనుఁగులనిశా చుం బడియుం బడి దీనురాలిఁ బాపఁగనీవన్
కనుగుల నుడుగుల విని యిటు పదమొత్తుట తగునటయ్య ప్రాణేశ! ననున్,

ఉ॥ దోసమెఱుంగకున్కి మదిఁదోఁపఁగ నీకు మహాప్రమాణముల్
జేసెద నేమిచేయుమని చెప్పెదొ చెప్ప, జ్వలచ్ఛలాకలన్
దూసెదఁ గాలకూటమును దోసిలినిండ గ్రహించి యొక్కఁడే
గ్రాసముగాఁగ మ్రింగుదున గ్రక్కున మ్రింగెదఁ; జూపు మింతయున్" ౨౮

కం॥ అనుటయుఁ దద్భ్రష్టుఁడు డిట్లను "నో దుర్భాగురాల! యటులయ్యెడి నో
నొనరించుము దివ్యగ్రహ మనస్సు ద్విజ దైవతములయందల యెదురన్" ౨౯

ఆ॥ అనుడు నవ్వధూటి "యయ్య! లక్ష్యలు! కనం దండి" అను నటంచు వల్లెలేచి
తెంపుతోడఁ జరిసె దివ్యగ్రహంబుఁ బాఱుండు నేర్చినట్టు ప్రాంక నేర్పు, ౩౦

కం॥ పరిశుద్ధయయ్యెఁ దద్దుశ్చరిత్ర ద్విజదైవబంధుజనముల యెదురన్,
బరికించియద్దియుం బెరయఁ బరిపరిపథముల నుతించఁ బ్రజ యక్కాలటన్,

తే॥ "బాపురే! బాపఁ గంతటిపాపకారి, యెట్టిపాపమెఱుఁగని యింతిమీఁద
నింద మోపినవాఁడంచు నిష్ఠురంబు లాడఁ జొచ్చిరి తద్భ్రష్టుఁ గ్రుద్ధిఁ గూర్చి,

ఆ॥ అట్లు నింద్యమానుఁడగుచు నాభూసురుం డగ్గలంపుఁ జింత కగ్గమగుచుఁ
దనదునాగ్రహంబు దహనునిజనఁ బంపి యొంతియేనిట్లు చిట్టులనియె, ౩౩

ఆ॥ "ఏను స్వయముకంటి నీ అంతులాడు తా మిండగాని [illegible]ఁ బండియుండ,
నట్టిపాపకీల యురుదెంచి విన్నంట బలిమిఁ బట్టి బూది సలుపవలదె, ౩౪

తే॥ దాన నయథార్థపక్షపాతమునఁ జేసి పాపపుం గృత్యమున కిట్లు పాలుపడిన
యట్టి నిన్నుమిఁ జేసినఁ జెట్టగాని ఘోరశాపాయుధంబునఁ గూల్చువాఁడ" ౩౫

క॥ సత్యావారిరత్నస్తుత్యకళాలంకృతాచ్ఛసుమనోమాలా
పరీత్యగ్రిపరిమళాఘ్రాణాత్యంతాహ్లాదిహృదయ! యాప్తాభ్యుదయా! ౬౫౮

గద్య

ఇది శ్రీమజ్జగద్గురుగురుకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తకవితా
సాహిత్యనిధాన హారితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ
పేరమాంబికా గర్భశుక్తిముక్తాయమాన విద్వత్సభా
విస్మృతావధానవిధాన జూలపాటిపట్టా
భిరామాభిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు
స్కాందమహాపురాణాంతర్గత
నాగరఖండంబునందు
ప్రథమాశ్వాసము.

నాగరఖండము.

చతుర్థాశ్వాసము.

కం॥ ధరణీధరస్థైర్యసాధనవిరచిత సంసారకృషిప్రవిసరవినాశా!
పరిపూరితప్రతిశ్రితవరవిప్రజనాళీ! యాదవవరభూమీశా!

—* వాలఖిల్యాశ్రమ మాహాత్మ్యము. *—

వ॥ అవధరింపు "మింద్రప్రైఁగల క్రోధావేశంబున వాలఖిల్యు లాగుదగ్రక్షసకు దక్షిణాంబుధిన్ స్నానం దఖిలాఘవినాశకంబగు లింగంబుం బ్రతిష్ఠించి తదారాధనంబున విష్ణురథంబగు గరుడపక్షిం బ్రభవింపఁజేసి" రని వర్ణించుటయు, ౨

ఆ॥ "ఏల వాలఖిల్యు లింద్రుతో ద్వేషించి? రేటుజనించెఁ గరుడుఁ డింపుమాత్రి?
యనుచు శౌనకాదు లడుగ మహాత్ముఁడు సూతుఁ డిట్టులనియె, ౩

కం॥ "తొల్లి ప్రజాపతి దక్షుం డల్లలిత క్షేత్రమందు యజ్ఞము సేసెన్,
గొల్లయొనరించె దక్షుఁడు బ్రహ్మమహీసురుల కేమియాగిరియు దలఁపన్, ౪

సీ॥ పగిపదులంచుల బోకుదాల్చుదునినిఁ దొట్టి యాయా మింటితో ప్రవరులకు
దేఁ కాలఁగన్గలాఁ దాటి గాఁగల చుట్టి తోలిపుట్టుబడ గారిపలఁటులకును
జన్నంపుఁ జెదము ల్చక్కగా సేరిచి దట్టులైమను జన్నిగట్టులకును
నగ్గలంబగుసిరి నాలుబిడ్డలతోడ గీములం దైనేయు గస్తులకును
వారివారికిఁదగునటు ల్వాలయంపముల బోసటుగ నుండుఁడనుచు సోమాసియాజ్ఞ
సేయ నెవ్వరి కెయ్యది చేతనగునొ వారలదిచేసె రాయజ్ఞనామునందు, ౫

కం॥ అట్టియెడ వాలఖిల్యులు నెట్టెటో యొకసమిధఁగొట్టి యిందఱును నా
కట్టియె కడుభారముగాఁ బట్టిభుజంబులను యజ్ఞపృథివికి నరుగన్ ౬

వ॥ అకాలజలదాగమంబున జలపూరితంబగు గోష్పదంబొక డడ్డమగుటయు నద్దానిఁ దరించుటకు విశ్వప్రయత్నంబు లొనరించుచుండ నింద్రుండు నైనుండివచ్చుచు వారియిడుమలం బొడగాంచి కౌతూహలంబునం జేటునవ్వునవ్వ యువలయుంజనియె,నంత నమ్మునులప్పరాభవంబునకు రోషించి క్రమ్మఱి నింద్రాశ్రయంబునకుం జని ౭

ఆ॥ "ఇంద్రపదవినొంది యెంతయు మదలను జీతకింగోనం డిట్టి యితండు
తత్పదంబునుండి ధరణికిం ద్రోయంగవలయు నవ్వు గవ్వు వెలికిఁగాఁగ, ౮

ఆ॥ అభిచారికోదితాథర్వణీయసూక్తముల మంత్రవీర్యకలితుఁడైన
యింకనొక్కఁ డింద్రు నేర్పాటుచేసినంగాని దిగదు వీని కనులకొవ్వు, ౯

కం॥ జన్నం పుపత్త నిందుకయున్నను బలవిక్రమంబు లోడలేకుండక [illegible]
తెన్నున జవవద్ఛునె, సంపన్నుడనని గర్వమూన భంగము రాదే, ౧౧

వ॥ అనియు [illegible] చించి శుద్ధలైత్తురిత్తో క్తంబగు సత్య [illegible] క్తంబునను [illegible] పనిపత్తునను నీలమకరంబులను [illegible] క్షయులంబులను గాంగ్యంబును నగు యకరగ్రం బునను [illegible] వేగ్బ్రెచు [illegible] సద్దనమధ్యంబున [illegible] కలకేయు వెట్టి సహోమాంతెంబునం దద్ఛు [illegible] నరాను [illegible] ంమును, ౧౨

కం॥ ఎడమబుజంబున [illegible] నెంటు [illegible] వలించక
[illegible] కాలము [illegible] క [illegible] వవద్ఛుకనిశి నక [illegible]! ౧౩

ఆ॥ తనదు [illegible] డలలేక కనుపట్టె, [illegible] నికరి [illegible],
వాల్ల [illegible] నయము [illegible] నాసాగ్రము [illegible] కంపమయ్యె [illegible] నిన,

కం॥ [illegible] నరుని [illegible] సత్రువుండి [illegible]
[illegible] నెందు [illegible] ౧౪

సీ॥ [illegible] ప్రాసినభంగి [illegible] కాలు బుకను
గత్తిగ [illegible] వులైన శస్త్రముల
[illegible]
[illegible] కన్నరోమునిపించు [illegible]
గప్పువేసినట్లు కన్నట్లు [illegible] గ్రుకు నలుద్ఛు
[illegible] నిత్య [illegible], ౧౫

గీ॥ అత్య [illegible] త్పాతముల నల్ల [illegible] నాగ్గాం [illegible] యుద్ధాది [illegible]
[illegible] ౧౬

కం॥ అక్కట! [illegible] కనకుమ్మ [illegible]
[illegible], మీనివలన [illegible] వేగము [illegible] ౧౭

కం॥ [illegible] గాంయుము [illegible] పించినయము, [illegible]
[illegible] రాముసోక [illegible] ౧౮

వ॥ అనినవిని బ్రాహ్మణి యిట్లనియె, ౧౯

సీ॥ మదనత్తు [illegible] లుక [illegible] మస్తంబున [illegible]
[illegible] మద్యమందు [illegible] సబ్బాల [illegible]
మదమేదంగ [illegible] బోయి, [illegible]
[illegible] యవ్వారి [illegible], ౨౦

తే॥ నిన్నుఁ బోకార్చ నాథర్వణోక్త మంత్రములను హోమంబుచేసె మునిగణంబు,
కలశమును నభిమంత్రించి గలశమును హోముఁ, నేలపడియెడి యిట్టిదొక్క యింద్రుఁ డింక,,

మత్తకోకిల॥ అనుటయు వేసంటి యుల దక్షుకడకు నతిభీతిఁ జనఁగ వాసవుం బుతోడఁ
గని "వాలఖిల్యమునులు నడిగిన సంకల్పయుంబొనరించి స్వర్లోకమునకు
... నింక నొక్కని నాకలోకాధిపుఁ గరుణించి ... నారీతిఁ
... [illegible] ... ౨౨

తే॥ తేనినాల్గురు నాండక తేశమౌని,, యుపచరించి ... [illegible] ...
... వాలఖిల్యులు ... [illegible] ... ౨౩

ఉ॥ "ఏమి విప్రులారా! ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... ౨౪

... [illegible] ...,
... [illegible] ... ౨౫

వ॥ అనియిట్లు దక్షుండు ... [illegible] ..., ౨౬

తే॥ ... [illegible] ... సెలమిఁ గాంచి ... [illegible] ...
... [illegible] ... వచ్చి ... [illegible] ...॥

తే॥ ... [illegible] ... మాటిమాటి
... [illegible] ...॥

కం॥ అనుమతి ... [illegible] ... మింద్రు నిం
కవలనిఁ ... [illegible] ...
పవనయు నింకనొక్కని ... [illegible] ...
మవిఘ్న ముగించినారు, మెటు మంత్రము ... [illegible] ..., ౨౯

తే॥ అది విశేషించి దేవలోక్కు, మట్టి దాని నన్యథా చేయుటకు మాకు నలవిగాదు,
శక్యమైయున్న నిన యింద్రుం మునోర్చి యేమి చేసెదము ... [illegible] ..., 30

వ॥ అనిపలికి దక్షుండిట్లనియె, 3౧

కం॥ నిజము వచించు మంటిరి మనీషివరులార్యులార! వేదమం
త్రజమున ... [illegible] ... నాకున తేదు, దేవతా

శ్రీజమున కింకనొక్కఁడు రాజగుణానికి మాలు గాఁగ నం
దజములరాజు గాఁగలఁడు ప్రాసుడి పేర్మి మహాబలాఢ్యుఁడై, 3౨

ఆ॥ మూఁడుభాగమునను మునుచేసియుండిన దైవతాధిరాజు తపస్వదమును
సంస్మరింపకింక క్షమియింపుఁడయ్య నామాటవినుఁడనైన మానులార!, 33

ఉ॥ అనియిట్టు దప్పి దక్షుఁడు భయాతురతన్ వినయాతి భక్తిమై
తనుకని వేషమానసుఁడు నగ్నకరంబులు గాఁగ నెల్లన్
వినమితమైనమూర్తిఁ గడ నేన, గృతాంజలియై నమస్కరించు నం
దనవనవాఘు నిందుఁ గనుఁగొనె మునికోటి, కంపటన్ ॥ 3౪

క॥ వారలు నాతనిఁ గని బ్రాంధాగములకు రాజుగాఁగ దిలఁపెద వేనిక్
గానమ్నా జనులకు ద్విజవారంబును మిారుమంద వర్తించు మిఁకన్, 3౫

క॥ అగుఁగాక క్రియాహీనుం డగుఁగా కష్టంపు పెట్టెముగుఁగాక కనన్
సుగతియుఁ జెట్టుఁడు రెడి సునుఁడే కనుల్లంఘ్యుఁడగుచు నా ద్విజవరులన్, 3౬
క॥ అనుటయు నింద్రుఁ డిట్లనియె, 3౭

క॥ పాలికిదియు పాలిమాకు మకృతము సలిపితి, నన్ని పాపము క్షమియింపనగున్,
నిలుపంగవలయు చిత్తము సలుపులమైనను గురుత్వ వనమ పరికన్, 3౮

తే॥ ఎల్లపుడు విమానంబుల నవసియున్న తలఁపద్దియు మాకు వీడఁజనాఁడ
నేఁదలంచిన నీరాని పెదియు నండ,, దనుగ నిటు సింద్రుఁ డనిన నిట్లనిరి మునులు

ఉ॥ ఏతల్లిం గాక్ప్రకుఁడై యెంతత్కుండమున వాకన మెకఁడేనయు నా
ఘాతాత్ముఁ డెదఁదలంచిన దైతికఁగవలయు, నివియ యస్మత్కాంక్షల్,, ౪౦
క॥ అనవుడు వహ్యాకశాసనుండు మహీయునిట్లనియె, ౪౧

శా॥ ఈలింగంబును బూజచేసి శుచియై యీ కుండమధ్యంబునం
గోరిన్ వ్రేల్చినవాని కోర్కు లపుడే రూపాన్వయనం బిరు, స
న్నీలుండౌచును నీశ్వరార్పణమతిం జేయంగ నిట్లంతయున్
నాలాద్యాయయుధపాశిమైన శివుఁడై చూపట్టు నాతం డొటన్" ౪౨

మ॥ అని యిబ్భంగి వచించి వేలుపులతోఁ దైరావతారూఢుఁడై
చనియెన్ దక్షుని యజ్ఞవాటమునకున్ సంతోషితస్వాంతతన్
ఘనుఁడౌ దక్షుఁడు వాలఖిల్యులను వేడ్కం గొంచుఁ దాఁబోయి త
న్మునిమధ్యంబునఁ బూర్తిచేసె సవనమ్మున్ శాస్త్రయుక్తంబుగన్" ౪3

గరుడనాగవాహనులు జలశాయిని దర్శించుట.

వ॥ అనవుడు మునీంద్రులు ౪౪

కం॥ "గరుడుండు నామకర్మమునఁ గల్గినవాఁడని చెప్పుచుంటివి,
నెఱుఁగఁగరమ్యే బ్రాహ్మ మితఁడే విని లోపతి కుద్భవించెనం,
గరిసిపచింపు మాతిఁ దోఁ బలం బుదయించెనో"యనుము నద్దుకా
గురనాదు సంస్మరించి పరితోషితమనంబున నట్లు పల్కెన్, ౪౫

తే॥ ఁవాఁల్య లాగ్వణవాక్య మాలను గలనే యభిగరిత్రతను సేని కదకు వచ్చు
నే నివారింపఁ గాఁ బక్షిప్రపుంజు కలుగునవ నాస వర్గాఁ గశ్యపుండు ౪౬

ఉ॥ అడిగి పుట్టిన గృహంబునకరిగి పేరలము పినతకిచ్చి యిట్లనియె,
ఁమంత్రిప్రాప్తమైన నుంచినంది. తాప్రపూఁ! తనయుఁ గనెదు, ౪౭

సీ॥ వేగంటికందను వేయి రెట్లుకకరా బలమునంగ వారి కోపద్రుగడ!
బలములు మోకలసామి కోకాప్రి! సిపిలో దవ్వాఁడు తేజమునను,
సత్క్రతినందర్చకానక నిర్వాపు గతిత్రి దవ దగ్ధనదన!
సకలరాగసవిగరయమునఁ బుంగాడ నగు నిజగర్వముఁ వారిం హంసయాన!"
యని యుల్లసించ నాకశ్యపబోష్ట్రి తపస్వి దాని దాని నోఁజ
గర్భమునధరించి కనియుఁ దేవ వీర్యకలితుఁ దేవగరుఁ ఖగపతేంద్ర, ౪౮

వ॥ అట్లు వ్యధూపచితం బ్రతవించి గరుత్మంతుండు ౪౯

సీ॥ తల్లిపడ్డున పాపినిఁ బరాజితుఁజేసి యమృతంబునిచ్చిఁ బవనాశనముల
నక్కరింతయుఁ జేరి త్రిపుంజిన్నమై కళీవేల్పు గనుఁగొన్నఁగాఁ జలంబుఁ,
దిపముండు తెన్న హరినిత్రితంబున సంతోషపెత్తి నాగంద్రిగాండు
విరిగిన తెక్కలం బెరిగి పొంగఁగఁగ్లై మగుగొంక పత్తృసాముహీనుపలన"
ననుటఁ బోవున మునీంద్రు "భాగ్య! యెంత్యధమునఁ బక్షిహీనఁడయ్యెఁ బక్షిరాజు?
మరల నెట్లుపొందె నాంకల శిఖఁదెట్లు లతనియెడఁ గృపాంగుఁడయ్యెఁ జెప్పుమ" ౫౦

వ॥ అనినవిని యుక్కుషఁ డిట్లనియె: ౫౧

తే॥ "భృగుకులాంభోధిచంద్రుఁడై పేరుగొన్న బ్రాహ్మణుండొక్కఁ డతనికి బాల్యమాది
ముఖ్యమిత్రి,పతం శోకముద్దునాఁ తుఁగనియెఁ,గడుఁరూపవతియది, మునులు! వినుఁడు

కం॥ లే దంతచక్రనిది యిమ్మేదిని, మేదినినెకాదు మిగిలిన గంధ
ర్వాదుల నైదలులందే నాదయితకు సాటియుండదని యనకలతయున్, ౫౨

తే॥ అంత నప్పుడంతి "కనరూపుఁడగు వరుఁ జూడు" మనుచు గరుడుతోడ నతఁడు
పలుక "నాకు వీఁపుపై నెక్కి త్రిప్పిన సకలదేశములును సఁగడిఁడ! ౫౪

కం॥ ఇక్కన్యకున్న సహితం బెక్కించుము, సంచరింత మెల్లజగంబుల్,
జక్కందనమున దీనికి నెక్కువ యక్కువ వరుని నెంచఁ బెలికుంటగుఁ, ౫౫

ఆ॥ ఈవచూచి తగినయట్టి మేటి యొకనిని తెస్సుబిడ్డ నతనికిచ్చి పెండ్లిసేయ,
హితుఁడవైన గాని కిపుడు నాసాహాయ్యమింత కన్నఁ గోర్ట్ల నెద్ద్బధనము" ౫౬

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుచుండు దానిని సుసుగుం దంపతుల కియ్యకొని యాత్మజాంబ
యనుంగునగాంతుసుం గానును దత్పృష్ఠం బధిరోహించి వరాన్వేషణంబు గావింపుచు

ఆ॥ ఎవనిఁజూచికూడ నీసడించును గాని యొకని మెచ్చఁ డేతమాత్రమైనఁ,
సుందరాంగియైన సుతయుండఁడీను గన్నమే తెలంపఁ బ్రిజకు నిష్ఠురిత్రి, ౫౮

సీ॥ సూపరిగ్రయె యున్న రూపరి చినవాని కులముంపఁ గను పట్టఁ గొదవ యొకటి,
కులరూపముల రెంటఁ గొదలేక యున్నను గుణమునందున సేని గొఱత యుండు,
గుణరూప మెక్కింతగూడ లేకున్నచోఁ జక్కందనంబట్ల యక్కగలును,
కులమును రూపంబు గుణమును నన్నియు భాగ్యవత్తరు లొంటుసాటుగలుసు;
నొకటియుండిన నొకటిలేకునికి నట్లు ధరణియుంత చూచి వెయిమార్లు తిరిగితిరిగి
ద్విజుఁడు ద్విజనాయకుఁడు వాసుదేవుఁజూడ నరిగి రా క్షేత్రమున కొకయాహమునందు

కం॥ తెలిసిని పాలకడలి యందల వైకుంఠంబు బదరి యమామా యురవుర
కలయంగ వెదకి హరి యుట నొలయుమిఁ దక్షత్రమునకు నోపెంచిరి యంటిన్ ౬౦

కం॥ నారదుఁడు గానఁబట్టుడుచుఁ జేసువకుం జని యనువా గ్మ! శ్రీపతిగొల్పక
మాతాక, యెటనుండెనో, కాంక్యాముగ్రోడఁ జెప్పఁగావలయు ననక్ ౬౧

వ॥ అన్నుమహర్షియిట్లను, "నయ్యా! హాటకేశ్వరక్షేత్రంబున పలయియుండుచుం
జక్రపాణి నాల్గునెలలును వర్తిమఁగావున నచ్చోటికిం జనినను మీరు దద్దర్శనంబ
య్యెడు, నేనును నాతనిదర్శించుటకె యచ్చోటికరుగుచున్నవాఁడ" నని యిట్లువక్క
ణించుటయు నమ్మువ్వురును జనార్దనుండు జలశాయియై యున్న ప్రదేశంబునకుం జని
దూరనుండుండియు వైష్ణవంబగు తేజంబుం బొడగాంచి యాందు నారదుండును గరుడా
యంతుండును బ్రాహ్మణునితో నిట్లనిరి, ౬౨

ఆ॥ ప్రళయకాలవహ్నితులితమై వైష్ణవతేజ మింతదవ్వు తేజరిల్లుఁ
గాన నిందయుండు కన్యాయుతుఁడవై పోయివత్తుమేము భూసురేంద్ర!

తే॥ కాకయుండిన భిక్షంబు గాఁగలాఁడ వగ్నిలోఁబడు శలభంబు ననుకరించి,
మాకుమాత్రము తత్ప్రసాదుహీనువలన నార్తిదము గాదు తత్తేజ మార్యవర్య!" ౬౫

వ॥ అని యిట్లువాక్రుచ్చి కన్యాయుతంబుగా నాబ్రాహ్మణు దూరమునందయుండ
నియమించి జనార్దనుండు శయనించు జలభాగంబు దరియంజొచ్చి ౬౬

సీ॥ విష్ణు నౌత్కృష్ట్యంబు వెలయింపఁగలయట్టి శ్రుతిసూక్తములచే నుతులు సలిపి
...కులిశకరకంబులు శ్రీరతిలసులం ...కాలను లీలఁ గిలుకొలిపి
తత్స్వివిష్టమనస్కతా బహిర్నిర్యాణ పులకాంచితాంగ సంకలితులగుచు
నానందబాష్పంబు లసంగఁ దమ్ములమీఁద సారెకు గాలుమం జాలువాఱ
మాటిమాటికి ప్రదక్షిణంబుల నొనర్చి సలిపె గద్దాంగ యుత నమస్కారములను,
గాంచిరి తదంఘ్రిసంవాహకత్వ శక్తి నొద్దఁగూర్చున్న కలశాబ్ధి ముద్దుగూఁతు,

సీ॥ ముదిమివాటీనయట్టి ముఖ్యానయన... ల వలిపపుఁ దెలిపట్టుజలువఁ గట్టి
దశదిశల్నిండు మైభాగ్యభాగ్యముచేత ననుకరించుచు భావభాగ్యములను
గృశమైన తనువల్లికిం ... సేఁత గా నగ్గల బగు పులకాంకురము
లాతత ధ్యాన పరాయణత్వంబుతో శౌరిసమ్ముఖ మునం గూరుచున్న
యొకనొక్క ... యింతి నీక్షించుచుటయు "శీటికి నుగు దెంచినాఁడ" లనుచుఁ జక్రి
పలుకరించు, "హృష్ప ... కేలఁ గేసనులుపనికి ... నటించుచుఁ బలికెఁ దపసి, ౬౭

వ॥ అంత నా రమాకాంతునకు ౬౮

సీ॥ "కులిశలుత్రైయునా ... కో తాపసశ్రేష్ఠ! తెలిసినంటు లెల్లనుం దిరిదివముందు?
స్వారాట్టునకు ఫణి సంభవ ... నుకదా సోమునికిన్ హృదయంబున వలాఁకాలకు?
నభ్యంతరము లేక మా విసంశయము లు సదా చెల్లుచున్న వి సురశ్రేష్ఠులకును?
మహిపై నవండేని మనుజనమునఁ బుట్టి ... నుగంబడుంబు గా దేవపతికి?",
ననుటయును సురర్షి "యవని తొఁగంసాదిదనుజవరాలమైన ఘనభరంబు
మోపఁ లేక భీతిల్లు నోరు వాయమాణయై ధాత్రికప్పుడు రా నటించు నన్ను ౬౯

ఆ॥ నీదుపాలికిని పె నోదేవ! పుడమిపై నవతరించి దింపు మవనిభరము,"
ననుడు "సురలతోడ నాలోచనముచేసి జరుపుమాఁడ," ననుచు గరుడగాంచి॥ ౭౦

వ॥ "నీ వెందులకువచ్చి," తనుటయు నప్పండితోత్తముడ్డిలసిరయ్యె, ౭౧

—• గరుత్మంతుని తెక్కలూడిపోవుట •—

చం॥ “భృగుకులజాతుఁడైన యొకపృథ్వ్యమరేంద్రుఁడు నాను మిత్రి, మా
సుగుణవ కొక్కకూఁతు, రది సుందరి మిక్కిలి, యప్పడంతికిన్
దగినవరుండు గావలని తద్దఁ జరించితి మెల్లభూతలం,
బగుపడఁ డిన్నిలక్షణములం దవురాయున నైనవాఁ డెటన్, ౨౨

కం॥ అన్నిట ననురూపుఁడవై యున్నాఁడవు నీవ దాని కోకమలాక్షా!
కన్నదఁ బాణి గ్రహింపుము, కన్నాకది యుజ్జగములక న్నుల కెల్లన్,, ౨౩

ఆ॥ అనినఁ ‘దోడితెమ్ము, కనివచియించెద,, ననుడుఁ “దావకీనమైన తేజ
మును సహింపలేక జనకుండు బిడ్డయు దూరముండి, రెట్లుతోడితెత్తు,, ౨౪

కం॥ అనవుడు “నస్మత్తేజమ్మున వచ్చెడి భయములేదు, పొమ్మిచటికి ర
మ్మను,, మనఁ జని కొనివచ్చెను వినతానందనుఁడు వారి విగుసన్నిధికిన్, ౨౫

వ॥ అంతినప్పాఱుండును పేరెలుంగున మధుసూదనునకు జోహారులర్పించి తత్పా
ర్శ్వంబున గరుడునికి సమీపంబుగా నుపవిష్టుండయ్యె, మాధవినామకయగు నక్కన్నె
మిన్న చిన్నతనంపుఁ జెయ్యోవనం జిగురువిల్కానియయ్యె శయ్యనెఁ జయ్యన నెక్కి
కూరుచుండె, నందుల కగ్రమహిషియగు నబ్జాలయ సవతియగునను తలంపుతో సత్వ
రంబుగ నాగ్రహమ్మె “యోసిదుష్టా! సిగ్గువిడిచి నాయుందఱనె నానాథుపక్కం గూరు
చుంటివి కావునఁ దురంగమవదనవుగ,, మ్మని శపించుటయుఁ పత్రిత్ర్యులందఱును “నిది
యేమిఘోరం,, బని హాహాకారంబొనరించిరి, యంతఁ గన్యకాజనకుండు కనలువహించి
యిట్లనియె, ౨౬

ఉ॥ “బిడ్డలఁగన్నతండ్రిలిలఁ“బెండిలియాడు” మటంచుఁ గన్నులన్
బడ్డ గుణాఢ్యునెల్లఁ గదఁ బ్రార్థనఁజేసెద, రంతమాత్రి నా
బిడ్డలు వారికందఱికిఁ బెండ్లముగాదుకె యగ్నిసాక్షిగా
నిడ్డదెకాక, వ్యర్థముగ నీసువహించితి విప్సిరోరమా! ౨౭

ఆ॥ భర్త పెండ్లియాడు,బదపడి సవతియౌ నంచు మత్సుతన్ శపించినావు,
అది తురంగవదన యయ్యెడిచో నీవు దంతివదనవగుట తప్పనొక్కొ, ౩౦

క॥ అనియిట్లు ప్రతి[illegible] వనజాలయ[illegible] వసుధామరుఁ "[illegible]
ద[illegible]! భవదం[illegible] నాతిథ్యమొసఁగె, నరిగెదమింకన్, ౭౯
వ॥ అ[illegible] భగవా[illegible]డిట్లనియె, ౮౦
క॥ పతి[illegible] దేవ! [illegible]కిపుడే
[illegible] తో [illegible]యిట్లున్ ౮౧
తే॥ [illegible] చనుమింక నింటికీవు,
[illegible] గావించుకొనుము, ౮౨
ఆ॥ సత్య[illegible] వీక్షింప నెవ్వరి[illegible]గాని కుడిదిగాదు,
[illegible] దిన్న, ౮౩
ఉ॥ [illegible] తో [illegible] వచ్చి [illegible] ని
[illegible] నో
[illegible]
[illegible] ౮౪
ఉ॥ [illegible], [illegible]లో
[illegible] జేసెదన్
[illegible] యా
[illegible] చెప్పుము [illegible] ౮౫
క॥ [illegible] వనితా[illegible]
[illegible], చెప్పఁగదె యొక్కతెరా, ౮౬
క॥ ఏమిటికి[illegible] యనుచున్
[illegible] తానిట్లనియెన్, ౮౭
సీ॥ [illegible] బత్తిరాజ!
[illegible] బాల్యంబాది [illegible]!
అల[illegible] పత్రికనిర్జితేందిర!
సర్వగీర్వాణ సంస్తవము[illegible] చారుగాత్రి!
[illegible] సుప్రజ్ఞ!
[illegible] వేయేల యహింసపత్ని! ౮౮
క॥ అనియిట్లు వాక్ప్రచ్యుతయును వినియంతయు విష్ణురథము వికవికనగి య
వ్వనితారత్న మొగాదిగఁ గనినుచిరము శౌరితోడఁ గడ కిట్లనియెన్, ౮౯

ఉ॥ "ఏమివిచిత్రమయ్య యిది యింతగ సంస్తవనంబొనర్చెనీ
వోమహనీయ! ప్రాయమువసించి తపంబొనరింపనోనుగా
నీ ముసలమ్మయాపిదప నింకను శేసెడిదేమి? యీశనం
దేమెయిసంచరించినను వృద్ధ పతివ్రతగాక రోసుగుణ ? ౯౦

కం॥ కలిగి వదాన్యుండగుటయు బలిసి రిపుందాంకి పోరc బ్రియతెంమటవయుక
దలవగని బ్రహ్మచర్యము సలుపుటయును గాఫు చిత్రజనకను లెఫుశాణ, ౯౧

ఆ॥ మనసుచిక్కc(బో) మసలుటకష్టంబు పశువులయునగూడc బ్రసమందుc;
గలిగియుండదొక్క "కామోఽష్టగుణఉచ్యతే"యటన్న నూక్తి స్త్రీలయెడల,

ఉ॥ కావునవారు స్త్రీలరెుకc గల్గదునమ్మక మొక్క యింతియుణ,
భావజ బాణ తప్తలకు పట్టునc బూరుషుc డొండరున్నc బుం
భావములం గడంగుదురు భామలు వారలలోన వాగతే,
యావనమగ్గలంబయిన వ్యర్థములయ్యెడి వన్ని సూన్నతుల్, ౯౨

సీ॥ కుళ్ళునీళ్ళం గంపుగొట్టుసంగములతో నాఫుమాసన కుష్ఠరోగి సేని
క్షయపాతకుండైనా జగమునం బ్రఖ్యాతిగాంచి కుండేవ శవాకారు సేని
అంగంబులంగూడ నందంరు లోపించి కొంగమాలియున్న వాకమ్మయు నేని
శ్రవణంబు మోగ్రలనా శంఖధ్వనుల్గూడ వినరాకమిడు కెడు వెకలి సేని
పురుషుండొద్దలేనితఱిc దరుణీజనుల్ మరులుకొనుచు వాగునిమాలు గాంగc
జూచుకొందు,రేల చోద్యంబుగం జెప్పె దనసు! వీరి మాయలాడి వినము, ౯౩

సీ॥ ఎన్ని మోఫులకట్టైలేనియు వైవనీ పరితృప్తినొందంగ పావకుండు,
ఎన్ని మహానదులేనియుc గలియనీ యాప్యాయనముc బొందc డంబురాశి,
ఎన్ని భూతములేని యీర్గియెతెంచనీ సంతోషపడcడు తచ్ఛ్రాద్ధదేవుc,
డెందఱుపూరుషు ల్పొందొనరింపనీ తనివినందదు మదిం దలిరుబోడి,
యెవరివలనభీతి యిసుమంతయును లేదు, మానుచున్న మాటగానరాదు,
పరమనేతురొక్క తరుణులు ధరణీశ గురునిదప్ప బ్రహ్మకొంగను నైన" ౯౪

కం॥ అనియిటు వామ్రచ్చుటయును వినిశాండిలియపుడు మౌనసిద్ధ భంగభయం
బున బదులుపలుకకున్నను మనమున నత్యంతమౌ నమర్షము పూనెన్, ౯౫

ఆ॥ అంతమాత్రమునన యాపులుంగులదోర చెక్క లూడిపడిరెు రెండసటట,
రోగమొదియులేక యెండాకృతిందాల్చి భయదుండగుచుc గూలcబడియెనొకట, ౯౬

—* సుపర్ణేశ్వర మాహాత్మ్యము. *—

వ॥ అయ్యదివీక్షించి మరియయ్య యిట్లదియేమని విస్మితాంతఃకరణుండై ౯౮

ఆ॥ "ఎవనియొడలి రోమమేనియుఁ గదలదు కులిశపుం బ్రహారములకుఁగూడ
వానిపక్షయుగము వడఁబడిపోకకుం గారణం బదేమొ కానఁబడదు. ౯౯

తే॥ మాంసపుంబిండమై యణుమాత్రమేని యరుగఁజాలక యున్నవాఁడకట! యితఁడు,
శాండిలిం జూచి తద్బ్రహ్మచర్యవిధిని దూఱె మిక్కిలి యిద్ది తద్దోషఫలము, ౧౦౦

ఆ॥ శాండిలికి సమర్థ జనకంబుగానుండ స్త్రీలఁ దూలనాడెఁ దెలియకితఁడు,
కేలఁ గలుగఁజేసి యిటఁ గూరుచుండంగఁ బెట్టినది తపంబు పేర్మి నామె, ౧౦౧

ఆ॥ ఇట్టిపృథులశక్తి యెవరికిం గనుపట్ట దహహా! త్రిభువనంబులందుఁగూడ"
ననుచు నిటు విచారమంది విభుండై యాపెతోడ నిట్టులనియె నపుడు, ౧౦౨

కం॥ "స్త్రీసామాన్యముఁ గూరిచి తా సామాన్యముగ నోడువుదానికి నేమం
బుసరణిఁ బూనిన ధన్యా! నీసాధుత సద్వ్యవర్ణ్యమెయ్యది గాఁగన్" ౧౦౩

వ॥ అనినవిని యవ్వైష్ణవుం గనుకొనకు శాండిలి యిట్లనియె, ౧౦౪

తే॥ నామశుభంబున బోడగాంచి నవ్వుకొనుచు బుద్ధిపూర్వకముగఁ జెట్టఁ బూవుబోండ్ల,
దాన నాగ్రహమూనినదాన, నదియుఁ దలఁపునకాని వాక్కర్మములను గాదు" ౧౦౫

వ॥ అనినవిని భగవంతుం "డైనను నీవు నాయెడల గురుత్వంబుగలదేని నామాటవినియితనిం బ్రసాదింపు"మని వక్కాణించుచున్నయా శాండిలి వెండియు నిట్లనియె,

ఉ॥ "ఏను మదిం దలంచినది యేనియు నిప్పటిదనక నన్యథా
యైనది లేదు, దండమున నల్గి తలంచిన, దట్లు గాన నా
యానతి కెంతయు నప్పగయ దాపతికి శంకరుఁ గొల్వఁ గాక, యిం
కేనికిఁ గూడ సాధ్యపడ దీపని శ్రీపతి! యట్లు గానిచోన్ ౧౦౬

ఆ॥ ఇట్టి రూపుతోన యిలఁ బడిపోఁ గాడె, నిజము చెప్పుచుంటి"నని కటన్న
నెఱిచి ముద్దయగుచు నెంతయు దీనతం గూరియున్న గరుడుఁ గూర్చి శౌరి ౧౦౭

తే॥ "మానవ శ్రేష్ఠయైన యీమగువమిన్న యిచ్చినట్టివరం బిదియే ఖగేంద్ర!
చిత్తమేకాగ్రము నరించి చేయుమింక నీశ్వరారాధనము, వచ్చు నెఱకలిపుడు"

వ॥ అనుటయుఁ దవ్పాములవేఁటకాఁడు రయంబ పాశుపతవ్రతధరుండై నూతన శివలింగప్రతిష్ఠయొనరించి బలిపూజోపహారంబులఁ బరితుష్టుం జేయుచు వర్షసహస్రాంతంబునవచ్చి "వరంబు వేఁడు"మను వలినులయల్లున కిట్లనియె, ౧౧౦

క॥ "అవలోకించినమాత్రన యవగతమగు నా [illegible] వస్థ [illegible] బవితే,
దవధారు విన్నవించెద శివ! [illegible]ండిలిచేత [illegible] [illegible], ౧౧౧

ఆ॥ నష్టమైనయట్టి నాచట్టుపు [illegible] వెండి యిచ్చి [illegible]వనయ్య [illegible]! [illegible],
సంతసించి తేని సర్వదా యాలింగ[illegible]న వసింపవయ్య [illegible]" ౧౧౨

వ॥ అని యిట్లు వే[illegible]టయు [illegible] [illegible], ౧౧౩

క॥ "ఇదిమొద లీలింగ[illegible] సదా వసిం[illegible]దను [illegible] [illegible]!
మదను[illegible]హను [illegible] నీటను నాదవును [illegible] [illegible]" ౧౧౪

వ॥ అని యాప[illegible] వ[illegible]చి మహాదేవు[illegible] [illegible] స్నాన[illegible] సం
స్పర్శంబుటయును ద[illegible] [illegible] [illegible] సువర్ణ[illegible] [illegible]
బునరుదితింబులయ్యె, నంత నవ్విహం[illegible] [illegible] [illegible]
కొండ్చి యను[illegible] యాత్మభవనం[illegible] [illegible] [illegible]
వదుండై సంధ్యాత్రయంబున [illegible] వసి[illegible] [illegible]
బ్రాహ్మణపవేశంబుచేసి యొవం[illegible] [illegible]బాలవ[illegible] [illegible]
గావున సర్వప్రయత్నము[illegible] విశేషించి కలికా[illegible] [illegible]
చూడందగినది, శివసాన్నిధ్యకాములు [illegible] [illegible]
టర్హాకృత్యంబు, తొల్లి రవివంశ [illegible] వేం[illegible] [illegible]
ధనుండను గామపిడితుం[illegible] [illegible] [illegible]
గిన పడిమాన్యంబులు సహితము [illegible] [illegible], వేసవేలు [illegible]
విశేషించి విధవలును విధ్వస్తులైరి, [illegible]
జలును బంపంబడిరి, దేవపూజాయాజన[illegible] [illegible]
గూడదు, ౧౧౫

మ॥ "ననుఁబూజింపుడు సార్వకాలము [illegible]! [illegible]
డును [illegible]దేవ్వ[illegible], నను సంతసిలిన [illegible]
ల్లను శేకూరును [illegible] [illegible] లాలించి[illegible] నా
జననాథా [illegible] [illegible] [illegible], ౧౧౬

వ॥ దొంగలరక్షించుచును దొంగలశిక్షుం[illegible] సా[illegible]వుల సర్వస్వ[illegible] [illegible]
యించి సంతపం[illegible]యుచును [illegible] [illegible] [illegible] దుష్టవ్యాధి[illegible]
గ్రహింపవలసినవాఁడగుటయుఁ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]యించి

తలిమి వైచిరి; పుత్రమిత్రకళత్రాదిపరివేష్టితుఁడై పూర్వస్థితిం దలంచుచు నొక్కచోం
డ పోయిపోయి [illegible] యూర్చుచు [illegible] నమ్మి వేళించి
[illegible] [illegible] వాసిపోవుట
[illegible] [illegible] [illegible] కాని
[illegible] ౧౧౭

క॥ [illegible] తోఁ,
[illegible] ౧౧౮

వ॥ అని [illegible] దినము, ౧౧౯

ఉ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౨౦

క॥ అని [illegible],
[illegible] ౧౨౧

తే॥ [illegible], దివము
[illegible]! ౧౨౨

ఆ॥ [illegible]
[illegible]" ౧౨౩

వ॥ [illegible] వార్వతి
[illegible] యాలోకిం
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౨౪

—* [illegible]
[illegible] *—

క॥ "[illegible]
[illegible] ౧౨౫

క॥ [illegible], వ
[illegible] మహాత్మా!" ౧౨౬

వ॥ అనినవిని సూతుండిట్లను, "నారదముఖాగతంబగు సురసందేశంబువిని నారాయణుండు భూభారావతరణంబునకును దానవప్రధ్వంసమునకును సురలతోఁగలసి యాలోచించి ద్వాపరాంతంబున వసుదేవుదేవకీసుతుఁడు దేవకీగర్భంబునం బ్రభవించె, నట్లు నతని యొక్క భార్యయగు రోహిణియందుఁ బ్రతాపవంతుండగు బలభద్రుండును, ద్వితీయజాయయగు సుప్రభయందుఁ దుర్గంగవదనధారిణియగు సుభద్రయును జన్మించిరి, విశ్వతాకారయగు సిద్ధం ఆమె తలిదండ్రి లిసువుమున సాగోపించిరి నిలపడిరి, మాధవియును యథాకాలమునవచ్చినయింట నన్నంబునుం నామట కాలవాలంబమ్ము, వాజిపత్రియగు తత్కన్యక నెనరుగను వరియింపఁడు, భగవంతుండగు కృష్ణనామధేయుండును నవనీతంబగుటయును బలదేవసహోదరుఁగా సోదరి ద్రోహమని హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున దరియజ్ఞపరాయణుండై వ్రతానుష్ఠానపుణ్యఫలంబుల వారిజాక్షుం సంతోషింపించిన వస్త్రాంతంబున వచ్చియతండు వరమిచ్చెడి వాంఛయు నన్యగమనాంతఃపురంబు ౧౨౭

ఉ॥ "చెప్పకపోవంగనాఁడు గనుసిగ్గువచ్చెడి దేవిసేయుదుఁ,
జెప్పకతప్పు, నెక్కలికి చెల్లెలునాడు, దుర్గవరక్తము
ముప్పును నన్ను కన్నులను నంగదఁగూర్చిన, నల్ల ప్రపారసు
నప్పతిలంగఁ గారువనతోఁ బ్రలజేయుఁడ దక్ష సుప్రసన్నుఁడై" ౧౨౮

వ॥ అని యభ్యర్థించిన నయ్యాదవుండిట్లనియె, ౧౨౯

క॥ "ఈయమ పిన్నమ్మ సతిగతి నియమంబగు సుభద్రయాస మహాఖ్యం, గతికిన్
జేయనిరియు వీరమాత యూనై యంతయుఁ బ్రాస్తుతి గాఁ దుమ నస్త్రప్రమాణా, ౧౩౦

శా॥ ఏతద్రూపముతోడ వర్తిలఁడి యాదేశోత్సవా నిచ్చు
భ్రాతా నామిఁ గెలంకులన్నిలిప సత్కీర్తి దశార్హస్నేహా
బూతద్రవ్యసమర్పణంబున నిరంబు జింవాయగ్గ్రంతా
జేతోవీక్షదలంచి నాట్య సుఖ సంసిద్ధింపఁ బ్రీతుండవై" ౧౩౧

క॥ ఈకతిఁబలికి ద్రిపురము దూరికయుండిట యూఁ గృష్ణుఁ డసుహాగ్రతలో
నారాయణుండు విష్ణువి ద్వారవతీపురికి నరిగెఁ దయ్యన్న మారా, ౧౩౨

తే॥ ఇట్లుమాధవి మాను తిమ్మియుంటె రిపు శాపమున బాల్యయిల నవ్యగాఢవదన,
విడప నర్జునుఁ బామువు చెండ్లి మాద, కీలుఁడభిమన్యుఁ డతనిపైఁ గుమారుఁడయ్యె"

——శ్రీ మహాలక్ష్మీ మహాత్మ్యము——

వ॥ అనినవిని పుడమివేల్పులు ౧౩౩

తే॥ "మాధవికిఁ బన్నవిల్తునిమాఁతయుడిన శాపపు[illegible] వింటిమి సక్రమముగఁ
గాని ద్విజశాపలబ్ధమౌ గజముఖంబు పద్ద కేరీతిఁబోయెఁ జెప్పఁగదవయ్య" ౧౩౫

వ॥ అని యడిగిన సూతుండిట్లను, "నను[illegible]సుర శాపవశంబున నాతండంబ యాచె[illegible]
రువుంగలిగించుము నాకారిప్రియ కరివదనమ్ము క[illegible] గజముఖ్యంబు[illegible] ౧౩౬

ఆ॥ "[illegible] మోహిమపహాయి[illegible] ముఖంబుతో[illegible] కలంది!
ద్వాపరా[illegible] [illegible]" ౧౩౭

వ॥ అని [illegible] [illegible] క్షేత్రంబున కరు
దెంచి సుఖసౌఖ్యము[illegible] [illegible] తీర్థ[illegible]పంబున దివారాత్రిం
బులును [illegible] [illegible] దరుదెంచియుండ "దక్షిణ్యం
బు నర్ధ[illegible]ము" యనిన నర్ధికన్యకయుట్లనియె, ౧౩౮

చం॥ "గజవదనంబు [illegible] [illegible] చెప్పెదవ్,
ద్విజుఁ [illegible] [illegible] నైనదాన, నా
భజన[illegible] [illegible] సని పం
కజభవ! నాదు[illegible] [illegible], నొల్ల [illegible]" ౧౩౯

వ॥ అనియుట్లు ప్రార్థించిన బ్రహ్మయిట్లను. ౧౪౦

ఆ॥ "మత్ప్రసాద[illegible] [illegible], [illegible] మంటిత్రీవు [illegible]!
యల[illegible] [illegible], [illegible] లలితపహింతు, ౧౪౧

కం॥ గజము[illegible] నిస్వ[illegible] [illegible]
గజగామిని! యుప్పు[illegible] [illegible] లలితపహించుమీ, ౧౪౨

ఆ॥ [illegible]! శ్రీ[illegible] ద్వాదర్శనంబు సేయుఁజూ[illegible]
వాఁడు [illegible] [illegible]" ౧౪౩

కం॥ అనియిట్లు వరమిడి చతురాననుఁ డా[illegible] నళినాలయమున్
వనజదళాక్షుండుండిన యన[illegible] స్థానము[illegible] నరిగెను వేడ్కన్, ౧౪౪

— సప్త[illegible] మాహాత్మ్యము —

వ॥ నక్షత్రస్థా[illegible] [illegible]ప్రదాయిని[illegible] [illegible]యొక యుపఖ్యవారు
సప్తవింశతికాభిధానంబున నందు వర్తిలెడిఁ, దొల్లి దక్షతనయల నిరువదియేనిమిదిసుందరి
మాయాంశుండు వివాహంబై వారిలోన నొక్క[illegible] హించిన ప్రాణప్రియంగాఁ [illegible]
నుచు వర్తించుటయు దౌర్భాగ్యసంతప్తలగు వారందఱును విరాగమూని యాక్షేత్రం

మునమువచ్చి దుర్గం బ్రతిష్ఠించి యాస్థానమున రతిమై బని [illegible] బరిపరి [illegible]
బెద్దకాల [illegible] హేశ్వరి ౧౪౫

శా॥ « తుష్టింబొందితి [illegible] వరము నీకు [illegible] నో
భీష్టంబౌ [illegible] వేస్తు [illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౪౬

కం॥ [illegible],
శోభింపక [illegible] ౧౪౭

కం॥ [illegible] !
బరముల " [illegible], ౧౪౮

కం॥ ఇది [illegible], [illegible],
[illegible] " ౧౪౯

వ॥ అని [illegible] వాక్రువ్వి [illegible] మందిరంబునకుం జనితి, [illegible] ౧౫౦

ఆ॥ «ఏటిక [illegible]! [illegible],
ఆలుండవతి [illegible], [illegible] " ౧౫౧

వ॥ అనివాక్రువ్వి [illegible], ౧౫౨

చ॥ «ఇక [illegible]
మతి [illegible],
బతిగత [illegible]
ప్రతి [illegible] " ౧౫౩

వ॥ అని [illegible] ౧౫౪

తే॥ « [illegible],
యమ్మదు [illegible] "

వ॥ అనవుడు దక్షు [illegible] పార్వతి [illegible] జంతుప్రసూ దక్షుకన్యకల [illegible] బకీర్ [illegible] యారం [illegible] నాచేత [illegible] నా [illegible] సప్తవింశతి [illegible] బ్రసిద్ధి [illegible]. ౧౫౫

సోమప్రాసాదమాహాత్మ్యము.

క॥ ఆమాదిరినట వర్తిలుసోముని యాలయము, దానిఁ జూచినమాత్రన్
భూమిసురవరులార! కలుషస్తోమంబు విముక్తిగాంచుదురు మనుజన్మల్, ౧౫౭
ఆ॥ సోమవాసరమున సోమోపరాగమునం గలసివచ్చునాఁడు కలుషియయ్యుఁ
దన్మహాలయంబు దర్శింపఁగలవాఁడు నరకదర్శనంబు జరుపఁబోఁడు" ౧౫౮
వ॥ అనిన విని యమ్మునీంద్రులు కథకు నిట్లనిరి ౧౫౯
క॥ "పలుదేవతాలయంబులు గలయా క్షేత్రమున, నింత గౌరవమెటులన్
గలిగెనని నీవు మాకు నుడికో యలఘుమతీ! తెలుపు,, మనుడు నతఁడిట్లనియెన్, ౧౬౦

వ॥ ద్విజశ్రేష్ఠులారా! యీ జగమంతయును సోమమయంబగుటంజేసి యా దేవుండు ప్రతిష్ఠితుండైనఁ ద్రిలోకంబులును బ్రతిష్ఠితంబులగు, జంతువుల జీవింపఁజేయు నీసస్యాది సర్వౌషధులును సోమాత్మకంబులు కావున బ్రహ్మాది దేవతలు సోమద్వారంబునఁ దృప్తిఁబొందుదురు, దానంజేసి యాతండు శ్రేష్ఠుండయ్యె. ధరణీసురులు తత్ప్రసాదంబునఁ దృప్తిఁబొందు మన్ని యగ్నిష్టోమాది యజ్ఞంబులు సోముని యందుఁ బ్రతిష్ఠితంబులయ్యెఁ. గావున సోమునకును సర్వదేవతలలోపలం బూజ్యత ముండు, భూతలంబున నితరదేవతల యాలయంబులు నిర్మించినట్లే మానవులు నిశానాయకు నాలయంబులు నిర్మింపుచుండిరి, జనులు శివాలయ సహస్రనిర్మాణంబునం జెందు ఫలంబొక్క చంద్రాలయంబు నిర్మించి పడయుచుండిరి, తరువాతఁ దద్దివ్యప్రాసాదాలయ నిర్మాణ మహాత్మ్యంబు ధాత్రముఖ్య దైవతంబులు తెలిసికొని తద్దయు నగడుఁజెంది మేరు ధరణీధరంబుపై నందఱుం జేరి ౧౬౧

ఆ॥ "సోమవాసరంబు సోమోపరాగంబు సోమతిథియు మఱియు సోమతార
సోమునెలయుఁ గలసి శోభిల్లునాఁక నాఁడె యాలయము రచించి యందు సోము
ఆ॥ శ్రద్ధమెయి నెవండు స్థాపించు నవ్వాఁడు నిఖిలదేవతలను నిలుపునికి
వేయిమడుంగు లధికమయిన ఫలంబు గాంచఁబడయుఁగలుగుఁ దత్ప్రభావమునను.
క॥ మఱియొకరీతిగ నెవ్వఁడు వినశించుఁ దదాలయంబు వేవేగమ యా
పురుషుఁడు మాశాసనమున నరకంబునుఁ బొందు, వంశనాశనము నగున్,, ౧౬౨

వ॥ అని వక్కాణించుటంజేసి సుకృతకార్యంబైనను జనులు భయపడి చంద్రుని నాలయంబు గట్టింప మానుకొనిరి, యంబరీషుండుమాత్ర మతికష్టంబున నయిదు ప్రాకారంబులచేతను నలంకృతంబగు పూర్వోక్తకాలంబునన యందున నీ క్షేత్రంబునం గోవెలగట్టించి యున్నవాఁడు, దానికి నుత్తరంబున మఱియొక

చంద్రుండును నదియవిషంబున ధుంధుమారునిచేఁ బ్రతిష్ఠితుండు, తదనంతరమునం దన్మహిమాతిశయమును దత్ప్రభావంబున జన్మమృత్యువివర్జితంబగు పరమసిద్ధిం బడయఁగలిగిరి, ప్రాభాసికంబగు నీక్షేత్రంబున మూఁడవగుడియును నిక్ష్వాకు మహీనాథునిచే నిర్మింపంబడియున్నయది, యాత్రికులు దప్ప హిమాంశువున శిలాతలంబున నితరాలయంబులు కనుపట్టవు, నర్మదాజలంబున రేవాసంగమంబునమాత్ర మొక్కటున్నయది, చదువువారికిని వినువారికిని సర్వపాతకనాశకంబగు నీచంద్రమాహాత్మ్యము నంతయు వివరంగాఁ జెప్పితి,, ననుటయు సూతుంగాంచి శౌనకాదులిట్లనిరి, ౧౬౫

—♦ అంబావృద్ధామాహాత్మ్యము ♦—

క॥ "మునుపు నమత్కారమునిసన్నైవపుడును నాల్గు వెలసని చూటి మూఁ
టిని శేరుకొంటివి, నాల్గవయదియగు కీర్తింపు మిక్కి యంబావృద్ధన్, ౧౬౬

క॥ ఈమె ప్రభావం బెట్టిది? యేమనుజులు గని పూజించి రింపుగఁ బూర్వం?
బో మహనీయా! చెప్పు,, మనఁ గోమలపురవనమ సూతుండు కిట్లనియెన్- ౧౬౭

క॥ సురేశ్వరిగను నీయంబావృద్ధ యన్యోన్యమయుగుశక్తి, గూమె మొదట నిటుంజేసినవిధంబు చెప్పెదవినుండు, చమత్కారభూపతి కిర్తించు నాఁడే యాపురంబును రక్షించుటకు బ్రాహ్మణులనుమతంబున నొలుగుగు దేవతల నిర్మించుటయు నంబయు వృద్ధయు నన మూర్తిగా నార్యగుణాన్వితయిమన్న తనకు నుదయించి దేవవిప్రాగ్నిసన్నిధిని గృహ్యసూక్తవిధానంబున నా రాజుచేఁ బరిణీతలై యొక సమయంబున హారలబ్ధవరులును భయంకరులును నగు కాలయవనులతోఁ సంఘటించిన మహాయుద్ధంబున బ్రతాపవంతుండగు పతిని సహ్యాద్రిపాతాళవాహనంబుగం గోలుపోయి వాంఛితప్రదంబగు హాటకేశ్వర క్షేత్రంబునకరిగి పతివ్రతలును తపస్వినులును నాశనంబు కొఱకు శుభవ్రతధారిణులై దేవ్యారాధనాసక్తులగుచు దివ్యవర్షశతంబులు వసించినను దత్సురేశ్వరి సంతుష్టి నొందమిని శ్లేష్మనాశనంబున నియ్యకొని కస్తురికాసూక్తసంభవములగు నాథర్వణమంత్రంబులచే సంత్రాశగాత్రంబులగు మాంసంబుల మహాభక్తిమై ఛేదించి సుసమిద్ధహుతాశనంబున హోమంబు గావించుటయుఁ దదగ్నికుండంబునుండి చతుర్హస్తయు శుభాననయు శ్వేతవస్త్రయు బాలార్కసన్నిభయు నగుచు నొక్కర్తయు సునేత్రాస్యయుఁ దప్తహాటకసన్నిభయు ఘృతఖడ్గయు భగావహయు నై యుంకొక్కర్తయు వెలువడి "దుర్లభములైనను మీయభీష్టంబుల వేడుకొనుం" డనిన నయ్యంబావృద్ధ లిరువురును నిట్లనిరి, ౧౬౮

తే॥ "మా మగండగు కాశికామనుజవిభుని గాలయాతనలు పరిమార్చి గాలమందు,
వారు పరిమార్పఁగాఁ బడకలయు [...]లఁ దల్లులార! భవత్ప్రసాదమునఁ జేసి, ౧౬౯

ఆ॥ ఉండవలయు నిచట నుభయులు దమతోడ మాపురంబు [...]నుచుకొనుచు,
నమ్మలార! యుష్మదభిమతకృత్యంబు గినికన్న వేఱు గానరాదు" ౧౭౦

వ॥ అనినఁ [...] మాతృదేవత లియ్యకొని [...]చి, దనకు వంచి తత్కుండంబున నున్న [...]లగుటయు [...] [...]నెకరూపలగు మాతృదేవతలు లెక్కకు నెక్కుడగుచు [...]ముఖులును దుర్ముఖులును శునకముఖులును [...]ముఖులును [...]ముఖులును [...]ముఖులును పృష్ఠస్థానస్థితముఖులును పార్శ్వస్థితముఖులును [...]ముఖులును [...]ముఖులును [...]శీర్షలును బహుశీర్షలును దశశీర్షలును నేకహస్తలును ద్విహస్తలును బహుహస్తలును [...] హస్తలును విహస్తలును [...]పాదలును [...]పాదలును [...]పాదలును నర్ధపాదలును నేకనేత్రలును ద్వినేత్రలును [...]రూఢలును [...]రూఢలును [...]రూఢలును వానరారూఢలును [...]రూఢలును [...]రూఢలును వ్యాఘ్రారూఢలును సర్పారూఢలును [...]రూఢలును [...]రూఢలును విహంగారూఢలును గూర్మారూఢలును [...]రూఢలును [...] బాహుబున నస్త్యముల నొకరితో నొకరు క్రీడించుచును [...] [...]శరీరలును [...]లును లంబకేశలును [...]లును ప్రస్ఫ[...]లును [...]లును దీర్ఘదంతంబులను [...]దంతంబులను [...]హదంతంబులను [...]కర్ణంబులను [...]కర్ణంబులను శూర్పకర్ణంబులను [...] శంకుకర్ణంబులను గుకర్ణంబులను [...]కర్ణంబులను నేకవస్త్రంబులను వివస్త్రంబులను బహువస్త్రంబులను [...]ప్రావరణంబులను [...]ప్రావరణంబులను ఖడ్గహస్తంబులను [...]హస్తంబులను [...]హస్తంబులను [...]సహస్తంబులను చాపహస్తంబులను శూలహస్తంబులను ముద్గరహస్తంబులను భుశుండిహస్తంబులను [...] భయంకరాకారలగుచుఁ బ్రథమసంజాతలగు [...]యంబుచేఁ "గాలయాతనలఁ గాలుపురికనుపుఁ" డని యాజ్ఞాపింపఁబడి యత్యంతసంతోషంబునం బయనమై తద్వచనబలంబును సమీపించుట [...] [...]లసమృద్ధసముపేతంబగు తద్ద్వారాత్మసమూహము భయభీతంబగుచు [...]నం [...] యియ్య దయాన [...]లకు తద్దేవతలచే స్త్రీసహితంబుగం [...], నిట్లు కాపించి నగుడ స్వస్థానంబుం బ్రవేశించి ప్రథమదేవతల కిరువురకును నుపచ్ఛన్నంబున వినయపూర్వకప్రణామంబులు నివేదించి ౧౭౧

తే॥ "సంహరింపంగఁబడిరి యోజనములార! కాలయవనులు మాచే సమూలముగను,
గరము విస్తృతమగుచు సక్రజముగూర్చు వారిదేశము సర్వముద్వాసితంబు.

కం॥ మతియొకయాహారంబును గ్రహియింపుఁడు తల్లులార! కడుఁదృప్తిపడన్,
దరువాత నుండుటకు మా కరయొక్క స్థితిచూపవలయు నెచ్చటనేనిన్." ౧౭౩

వ॥ అనుటయుఁ దద్దేవతాద్వయం బిట్లనియె. ౧౭౪

తే॥ "మర్త్యలోకంబునను మదమత్తలగుచు సంధ్యలను నిద్రవోయెడి చంద్రముఖుల
గర్భము లీమకు భక్ష్యముల్గాఁగల, వలచని భుజింపుఁడు తృప్తిగం దనయులార!

శా॥ ఎంగిళ్లన్నియుఁగల్పికొంచుఁ దరుగన్ హాలన్ రచింపన్ శయిం
పంగూడన్ వెనుదీయకుండఁగను నిర్భాగ్యాళిగర్భంబులున్
ముంగిళ్లందునఁ గూరుచుండియును నటు ల్మోదశ్వముల్గాడుచో
ట్లం గైసేసియు నేడ్చు గర్భిణుల పిండంబు ల్తినుం డింబడెన, ౧౭౫

సీ॥ ఉచ్ఛిష్టములకుఁ బేరులికియుఁ బురిటింటి స్థంభు మీరాలి పిండమంట
షష్ఠదినంబున జాగరంబొనరని బాలుండు మీపాలి వారసంబు
వీతిహోత్రుఁడు లేని నాతి గేహంబుఁ గుఱ్ఱండు మీపాలి కడగ మునుక్ర
మాంగల్యములు లేని సంసారంబునందు పిల్లండు మీపాలి పెనరరోట్టె
సంధికాలంబులం దనాచ్ఛాదితస్థ
లములఁ బడుకొనఁబెట్టుచు లాలిపాటఁ
బడెడి యర్భకులెల్ల మీపాలి సాత్వ
భక్షణపదార్థములు మనోహరముగఁ గాంచుఁ,

తే॥ వత్సరాంతంబునందు నేవత్సకలముఁ
బుట్టినదినంపుఁబండువు పొనరుపఁబడ
దతనిగాత్రము నొకభక్ష్యముగనుమీకుఁ
దృప్తియగునట్లు నద్దానిఁ దినుఁడు పొందు,

శా॥ తైలాభ్యంగనమాచరించుకొని యాతగ్నాత స్నాతుండుగా
కోలింగాలనుపుచ్చువాఁడు సతతం బుచ్ఛిష్టుఁడై యుండువాఁ
డాలిన్ ముట్టయినప్డుగూడ బలుకామాంధ్యంబునం గూడువాఁ
డోలోలాక్షులు! మీకు భక్ష్యములుగా నున్నారు పొం డిమ్మహిన్, ౧౭౯

తే॥ దక్షిణాభిముఖతఁ దాఁబ్రవర్తిలి కాని మొలకనున్నవలువ యొలిచికాని
నీరమాడునట్టి నిర్భాగ్యునింగూడ నిచ్చినార మీర లేగితినుఁడు, ౧౮౦

క॥ ఉదగుత్తమాంగుఁడగుచును మొదవువిధంబునను దెస్నమొలనుండుచునున్
పదమెక్కి నిదురవోరాదె యుదరంభరిగూడ వినకు నొకభోజ్యంబా, ౧౮౧

క॥ అంగణమధ్యమునందునఁ బొంగిపడుచు గూరుచుండు పురుషునిన్ మీ
కుంగాఁగ నుంచినారము, మ్రింగుఁడుచని వాని రుధిరమేదస్సు లొగిన్, ౧౮౨

తే॥ ఉత్తరముఖుండుగం గూరుచుండి రాత్రి దక్షిణముఖుండుగాం బవల్ధరనెవండు
వదలు మూత్రపురీషము లప్పుడుగూడ భక్షణీయుఁడుమీకుఁ దప్పక తినుండు,

ఆ॥ పెరుగు పేలపిండి పరితృప్తిగా నిశాసమయములను మెసవు బాల్మజనుని
సంత్యజాభిగమన మాచరించినవానిఁ దినుఁడుపోయి వేగఁ దనిసిదీర" ౧౮౩

వ॥ అనియిట్లువచించుటయు నంతటినుండి యాదేవతలా క్షేత్రంబుఁజుట్టుకొని యుండుచుండిరి, యింతలోపలఁ బ్రతాపవంతుఁడగు చమత్కారభూపతి తద్దేవతాద్వంద్వంబునకుఁ గైలాసశిఖరోపమంబగు దేవళంబుగట్టించె, నది మొదలుకొని మహోదయంబగు నాక్షేత్రంబునఁ దద్దేవతాయుగళం బంబావృద్ధాభిధానంబునఁ బ్రసిద్ధంబైపురరక్షణంబొనరించుచున్నయది, ప్రొద్దుపొడుపునలేచి తద్దేవతాముఖవీక్షణంబొనరించువాని నొకసంవత్సర పర్యంతము దారిద్ర్యంబునుం జెనకనేరదు, ప్రత్యబ్దమిం బ్రతిచతుర్దశి నవ్వాదేవతలకు బలియొసంగు వాఁడిహలోకంబున నిష్టసుఖంబు లనుభవించి సద్గతిం జెందెడి, నెవ్వఁడు శ్రద్ధాన్వితుండై మహానవమీ దినంబునఁ దత్పూజకుండగు వాఁ డకంటకుండగు, ౧౮౪

—• శ్రీ మాతృ పాదుకామాహాత్మ్యము •—

క॥ ఇత్తెఱఁగున నిత్తెముఁ దమ్మాత్తనయున మాన్యగణము ప్రచరించుటయున్
వత్తుగమను ద్విజబాలుర ముత్తమునకు మృత్తిపోవు మొదలయ్యెఁ గటా! ౧౮౫

వ॥ అట్లు రంధ్రాన్వేషణతత్పరులై యఖిలదేవతలుం జరించుటయు నవనీసురులందఱు నయ్యది యవగతంబుఁజేసికొని యంబావృద్ధల యంతికంబునకరిగి యర్చించి యతివినయంబున నిట్లనిరి. ౧౮౬

తే॥ "ద్విజుల రక్షించుటకె మీకు దేవళంబు
గట్టెఁ బెద్దగ నిటఁ జమత్కారనృపతి
తద్ద్విజార్భకులను మాతృదైవతములు
హతముగావించుచున్న వేమందుమింక. ౧౮౭

ఉ॥ వేలకువేలబాలకులు వింతఁ బరుండినవార్వరుండిరే
యీలుఁగ దెల్లవారువఱ కింకెటులుండెద మిప్పురంబునన్,

బాలననుగ్రహింపు, నటుసల్పకయుండిన లేచిపోయి యే
పోవులునా చేరఁగాఁగల, నపుత్రులమైయుంట నేమి చేయనా.” ౧౮౯

వ॥ అనినవిని యంబ యనుగ్రహించి యంఘ్రిప్రహారంబున నవనీతలంబు భ్రద్యలోనతించి యట నాకగుహా యావిర్భవించుచు నందాత్మీయపాదుకలుంచి యానతసర్వాంగులై యతివినయంబుననర్తించు నాదేవతలంగాంచి ౧౯౦

తే॥ “ఈగుహామధ్యమందున నెసఁగుచున్నయట్టి పాదుకలస్మదీయములు, వాని
నీరలందఱుఁ బూజించు చుండనుండఁ, దినలకరుదెంచనపుడు తిర్గియున్నటికిని.
ఆ॥ ఎవరైతే లౌల్యమూని యీపలకరుదెంచి నంసరించు మోహసక్తియగుచు
నాకె దివ్యభావ మల్లన గోల్పోయి తమ స్పృగాలవఁగుచు సంభవించు” ౧౯౨

వ॥ అనుటయు నాదేవతలిట్లనిరి, ౧౯౩

కం॥ “ఏతద్భూపిలమందున నోతల్లీ యెవరుప్రాణుల గానరింతురుమా,
కాతరమగు నాకింటికి నేతీరున నాఁగఁగల, మింకేది ధ్యేయముగదే.” ౧౯౪

వ॥ అనవుడు వాడియు నంబయిట్లనియె.

తే॥ “ధ్యానచింతనలౌనునుల్లద్ధభక్తి నిటకరుదెంచిమిమ్ముఁ గొల్చి యిచ్చుచుంద్రు
మాంసమద్యంబు, లట్టులే మామకీనపాదుకలఁ గొల్చి సంసిద్ధి పడయఁగలరు”

వ॥ అనవుడు వారలు “వల్లె” యని శుభంకరములును మోక్షదాయకములును నగు నయ్యంబపాదుకలంజుట్టుకొని గుహామధ్యంబున నుండ నుదలిడిరి, యంత దాదవ్యులనుండియు జను లందరుదెంచి తదాత్మీయకలను పాదుకలను బూజించి జన్మమృత్యువివర్జితంబగు పరంసిద్ధిం బడయుటయు నగ్నిష్టోమాదిక్రియలును దీర్ఘయాత్రావ్రతంబులును సంయమనియమంబులును నష్టంబులయ్యె, నేబ్రాహ్మణులు శాంతులై సదా మద్యదూషణంబొనరించుచుండిరో వారె త్యక్తాశేషసత్క్రియులగుచు మాతృపరివేష్టిత పాదుకలందనుచేతులమీఁదుగా వేలువేల నర్పింపఁబడిన మద్యమాంసంబులం బరితృప్తినొందించిరి, యింతలో యజ్ఞక్రియోచ్ఛేదంబుం బొడగాంచి సవాసవులగు సర్వసుపర్వులును భీతులై సుమేరుశిఖరంబుం జేరంబోయి వేదోక్తంబులగు శతరుద్రీయసూక్తంబుల వేలువేల స్తుతియించి వినయావనతపదములై, ౧౯౫

ఆ॥ “హాటకేశ్వరమున నతిగుప్తమా గుహామధ్యభూమియందు మాతృగణము
బలసియుండ నంబపాదుకద్వంద్వమును నుండియున్నయావి మహోజ్జ్వలాంగ!
తే॥ బ్రాహ్మణుల్గూడ వానికి భక్తితోడ
నర్చనముచేసి మద్యమాంసాదికములఁ

బరమగతిఁ బొందుచున్నారు, పాదుకలకు
నింతటి మహత్త్వ మేరీతి నేరుపడెనో, ౧౯౯

చ॥ సకలసుఖక్రియా ల్లగణి సంక్షయమందెను, మేము మాత్ర మె
ట్లిఁక బ్రదుకంగలారము మహేశ్వర! మాక్రమభాగములెన్నా,
ప్రకటితమాను దావకప్రభావము నాశముచేయుమయ్య పా
దుకలను బ్రమ్మరంబ్ర తువిధ ల్లెఱుగంగను మాకు బ్రీతిగన్, ౨౦౦

వ॥ అని విన్నవించుకొనుటయు మహాదేవుండిట్లనియె, ౨౦౧

ఆ॥ "అంబయనంగ నెవ్వగవని విఖ్యాతయౌ నామె క్షయములేనియట్టి శక్తి,
మఱియు నంబరేశ, మాత జగానకే కాక నాకుఁగూడ నాకులార! ౨౦౨

క॥ మఱియొక్కసుఖోపాయము పరికించితి మిందుఁడింకఁ, బాదుకలకు మా
కురుతరమహత్త్వమేర్పడఁ- బరిపూర్ణంబైనసుఖము పదపడి కలుగున్,, ౨౦౩

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి మహేశుం డష్టపత్త్రంబును సకర్ణికంబును నగు హృదయకమలంబును వికసింపఁజేసి తన్మధ్యంబున నంగుష్ఠమాత్రమితశరీరంబుతో నాసీనంబై ద్వాదశార్కప్రభను వెలుఁగొందు స్వాత్మను సమీక్షింపఁ దత్తృతీయ నేత్రంబునుండి శ్వేతాంబరధారియగు నొక్కకన్యక బయలువెడలి కేలుమోడ్చి "సన్నిధులకుస్మరించి తాజ్ఞయి, య్యనుటయు నతండిట్లనియె, ౨౦౪

ఉ॥ "హాటకనాథు క్షేత్రమున నంబ యథావనమము త్సెలంగు, న
చ్చోటికిఁ బోయి నీవు పరిశుద్ధమనంబున వానిఁగొల్వు మో
బోటి! త్వదస్వవాసము నంటినకన్యకఁ గొల్వకుండ నా
హాటకపాదుకాయుగళి నర్చన సేయఁగరాదొకప్పుడున్. ౨౦౫

స్రగ్ధర॥ ఏవస్త్వ్రం దట్లు చేయున్ హితవెలుఁగక యాహేమజస్త్రంబు తోడ్తో
నామాత్ర శ్రేణికిం దానఖిలమతమునకు నాశ్రమాంగాన నీవున్
గామారిబ్రహ్మచర్యాకలితవగు మంచద యాక్కలికాపాదుకాపూ
జానందంబొందు మోకన్యక! యటులగుచో నత్య హంబుండ దెందున్,

కం॥ నిను భక్తిం బూజించెడి ఘనన్ములు మాతృకలకాదు రగ్గల మిమ్మట్,
ఘనసౌఖ్య మనుభవించుచు మనుదురు వారు, కల పెక్కుమాటలతోడన్"

వ॥ అని యిట్లు కన్యకను మంత్రిమార్గంబును బూజామార్గంబును నుపదేశించి ధరాదిభూషణంబులు దయచేసి దేవతలను గౌరవించి పంపుటయు నక్కుమారి కొండియు నిట్లనిరా. ౨౦౬

స్రగ్ధర॥ "స్వామీ! నీవస్మదీయాన్వయభవమగుచుం జాలదీపించు నన్నా
స్తోమం బాయుంబవావ ల్పుఖముగఁ గొలువంజూచునంతంటి నాతోఁ,
గౌమారబ్రహ్మచర్యాకలితముగ నెట్టో కాలముంబుచ్చఁగా నే
నేమాడ్కిన్ నాదు వంశం బెలమిఁ గలుగఁగా వృద్ధిఁ జెందున్ ధరిత్రిన్."

వ॥ అనుటయుఁ ద్రిపురాంతకుండిట్లనియె. ౨౧౦

శా॥ ఏయేకన్యకు సంతతిమార్గమున నీ వెంతేఁ బ్రసన్నాస్యవై
డాయంజేతి వచింపఁగాఁ గలశ క్రీడంబోలె సాంగంబుగా
నాయాకన్య యగుందగాద భూ దేయాత్యంతసద్భావ, యా
శ్రేయఃప్రాపకకింకరోత్తమను దచ్ఛత్రగాన్య ంకోర్త్తయున్ ౨౧౧

కం॥ ఈరీతి గాను గన్యలు
సౌందర్యంబుతోడఁ బుట్టుమంత్రిణి నన్
నారద్భవించి యగుదురు
వారందఱు ధనువమృదన్వాయజ లగాలు! ౨౧౨

కం॥ భవదన్వాయసంభవ
యవుకన్నియద్వారమున నవాప్పదుకిల్
దవిలి భజియించు పురుషుఁడు
భువి సర్వసుఖంబు లొందు బొందును దివిన్. ౨౧౩

ఉ॥ కావున నిత్యసౌఖ్యములు కాంచలెనన్న ననుల్లదంబికా
పావనపాదుకాయుగళి భక్తిని గన్యక చారుహస్తగా
రాజీవము చేత నర్చితము చేయుట భావ్యము, కన్యగూడఁ ద
త్సేవనఁ బాత్రురాలు సవిశేషముగా వివరించి చూచినన్." ౨౧౪

వ॥ అని యిట్లు మహేశ్వరుం డానతిచ్చుటయు సర్వజ్ఞమిన్న పాదుకలుండు
గుహం బ్రవేశించి తదుక్తన్యాయంబునం బూజించె, శ్రీమాతయగు నంబాదేవి
పాదుకోద్భవంబగు నీమహాత్మ్యంబంతయు ననుసంగంబున మీకు వచియించితిఁ,
జతుర్దశియందును నష్టమియందును సమాహితుండై యొవఁడీది శ్రవణంబు చేయు
వాఁడు పరమపదంబు బ్రాప్తించు" నని యిట్లు సూతుండు వక్కాణించుటయు
శౌనకాదులిట్లనిరి. ౨౧౫

—* అగ్నితీర్థమాహాత్మ్యము *—

మత్తకోకిల॥ "అగ్నితీర్థము బ్రహ్మతీర్థ మటంచు రెంటిని బేరుకొం
టగ్నితీర్థ మెటుల్జనించెనొ యస్యమష్టులా రొచ్చటన్
లగ్నమై యలరారుచున్నఁ లాభ మెయ్యదొ వానిలో
మగ్నమౌ ప్రజ కిద్దియంతయు మాకుఁ జెప్పు మహామతీ!" ౨౧౬

వ॥ అనియడుగుటయు సూతుండిట్లనియె, ౨౧౭

ఆ॥ "చంద్రవంశభవుఁడు శంతను బ్రహ్మజ్ఞానసహితుఁ డయ్యు శౌర్యసహితుఁ డగుచుఁ
గనెఁ బ్రతీపనృపతి తనయుల దేవాపిశంతనులను జ్ఞానశౌర్యఘనుల, ౨౧౮

వ॥ అంతఁ గొంత కాలంబున కతండు వృద్ధుండగుటయుఁ దజ్జ్యేష్ఠకుమారుం డగు దేవాపి తపంబునకుఁ జనియెఁ, గనిష్ఠుండగు శంతనుండు మంత్రివర్యులచేఁ బిత్ర్యమైన సింహాసనంబగు రాజ్యంబున నభిషిక్తుండగుటయు శక్రుండు సక్రోధుండై వర్షింపమి ద్వాదశవర్షములుం బేర్పడి సర్వజనంబులకును సంక్షయకారణంబయ్యె, నట్టిసమయంబున విశ్వామిత్రుండు దౌర్గత్యశేషసర్వాంగుండై బుభుక్షార్తి నిటు నటుం బరిభ్రమించుచు జనశూన్యంబును గవాస్థిసంకీర్ణంబును, దుర్గంధభూయిష్ఠంబును నగు చండాలగృహప్రాంతంబున గంధవినిర్ముక్తంబై యెండిపడియున్న యొక శ్వమాంసకళేబరంబుం బరిగ్రహించి యాపద్ధర్మపరాయణత్వంబున నంబువులం గడిగి ఖండించి వండి భక్షింపఁ గృతనిశ్చయుండై పితృసంతృప్తికిఁగాఁ బాకాగ్రంబును హోమంబు చేయుటయు నగ్ని యింద్రుపై నెంతయుం గోపించి యదృశ్యుండయ్యె, నట్టిద్దేవుం డంతర్ధానంబు నొందుటయు నవశిష్టజనంబు లతిపీడితులైరి, యంత హరిహరహిరణ్యగర్భాదు లతని నన్వేషించుచు నటునిటుం దిరుగుచుండ నద్రిసంకాశంబగు నొకర్ర యనేకపం బగ్నితాపప్రపీడితంబై యవనింబడియుండి యగపడి "యాశ్రయాశుం డవేక్షితుండయ్యెనొకో" యని యడుగంబడి యవ్వారల కిట్లనియె, ౨౧౯

తే॥ "మెలుచుకొనియున్న యీవేణువులకునడుమ నున్నవాఁడు హుతాశనుఁ డొకట డాఁగి,
యతని తైక్ష్ణ్యాతిశయమునే యోఁగలేక యొదలుకాలి యెటో యిటు వెడలి తాను," ౨౨౦

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయు వారందఱు అచ్చెరువుపొందం జొచ్చుకొనుటకుం గినిసి వైశ్వానరుండు ౨౨౧

తే॥ "ఎందొ తలదాచుకొని యెవ్వ రెఱుంగకుండ నున్న నన్నిటుల్ దైవతోత్తములకుం
జూపితివి కాన నీనాల్క వైపరీత్యమునయుం బొమ్ము గజాధమ! యిదియ
మొదలు," ౨౨౨

వ॥ అని శపియించి సగుడ నద్భుతంబుగ దేవతలు వెంబడింప కనుంగొననేరక యందందు బరిభ్రమించి చిలుకలు నాకశుకంబు గనంబడ "వహ్నిం జూచితే," యని యడిగిన నయ్యది యిట్లనియె, ౨౨౩

తే॥ "శమీగర్భగాశ్వత్థపరోహములను నున్నవాడు దగ్గిన తప్పి తాపోద్భయమున
దానిపైనున్న నాగూడు తగులంబడుడు గ్గిన పిల్ల, లేనెట్లో యిపలంబడితి,"

వ॥ అనియిట్లు పలికిన వారు శమీగర్భంబుం జుట్టుముట్టుటయుం బావకుండు

కం॥ "గుట్టుగ నెచటనొ పట్టులుకట్టి నన్ను శ్రేయఃపెట్టి యసురులకుం జూ
పెట్టితి కావున నీనుకు పట్టిట్టని పలుయిరానిగుం బొమ్ము చిలుకన్," ౨౨౪

వ॥ అని శపియించి యచ్చటనుండి వెడలి పోలుపులకుం గనంబడకుండ నేనుండుట
కై హాటకేశ్వరక్షేత్రమునందు ... నగాగ్రంబునందు పరమేష్ఠి జలాశయం
బున ప్రవిష్టుండగుటయు మూల్యంబులై యుటసించు ... కచ్ఛపదర్దురంబులు
తదుష్ణతాతిశయంబున దగ్ధంబులయ్యె, నందొక ... బాయుశ్శేషంబున
నర్ధదగ్ధంబయి జలాధారంబు వెలువడి వచ్చు విబుధగణంబుచే వీక్షించి "హుతా
శనుండనుగ నన్నుం జెప్పుమా" యని యడుగంబడి, ౨౨౫

కం॥ ఈ నీటి యొంకిలోపలం గానగును నీ ... ప్రకటభుజు లరయుం,
... యిపలం బతినిగాని సంచరిం ... యుదీయకాంతలం గిల్లన్," ౨౨౬

వ॥ అని బదులు చెప్పిన నమరులెల్లరును ప్రాదంబుం జుట్టివేసిరి, "యింతి నీకు
నాలుక లేకుండుం గాక" యని భేకంబుంగూడ శపియించి యగ్ని యాస్థానంబు
నుండి యశ్వత్థ యరుగుచుండ నంబుజాసనుం డిట్లనియె, ౨౨౭

తే॥ "ఉగ్రము ... పలికి ... యేటికిరి ... దముల ... యక్రమ
మగ,
నాద్యుండవు నీవు ... యుండగ ... సుఖమ్మైయున్నవాడవు ... గను,"

సీ॥ భక్తి నెంతో వేల్వంబడెడి యాహుతిరూల్లఁ దప్పక ... దద్రాంధవుని కేరు,
నాయనవలన నీ యఖిలసర్వంసహా ధారాశవర్గపాతమునం బొదలు,

నావృష్టివలనఁ బ్రాణాధారమైనట్టి వివిధభోజ్యపదార్థవితతి యొదవుఁ,
దత్పురుణంబునఁ దనిసి పెంపొందును సకలజీవప్రజాసముదయంబు,
గాన ధాతవు నీవు లోకమునకెల్ల, నీవుసంతుష్టిఁ జెందిన నిఖిలజనము
సంతసముఁ జెందుఁ, గోపింప క్షయముగాంచు, నిఖిలసుఖములు నీయంద నిలిచి
యుండు, ౨౩౧

ఆ॥ నిఖిలభూతములును నీసంశ్రయమునన బ్రదుకు, వానిలోనఁ బరఁగు దీవు,
నందువలన గర్భగాన్నపానంబులు పచనమగుచునుండు బాగుగాను, ౨౩౨

క॥ కావున నీదుకృపాగస మీవేల్పులపైనఁ జిలుక వే మహనీయా!
యీవిషమున దౌదవ్వులఁ బోవఁగఁగత మేమి? యేలపూనితి కినుకన్,, ౨౩౩

వ॥ అనినవిని జోహారొనర్చి హవ్యవాహనుండు హంసవాహనున కిట్లనియె,

సీ॥ “మేఘవాహనుఁ డేలకో మేదినిపయి వానగురియకయున్నాఁడు, దానఁజేసి
సంతరించిన వోపును, అంత నాకుఁ గుక్షి మాంసంబు వెట్టె నక్షి శోకసుతుఁడు,

ఉ॥ ఇందుని నందుశ్రీపై నలిగి యేనిటు సంకుచితుండనౌచు నీ
విం దరదేర నావలన నేగితిఁగాని యసమ్మతిన్ శతా
నంద! మొరింపఁ జేసి మా మనంబున భీతిలికాని సంభ్రమ
మొల్కొందియుఁగాని కాదు వినుమంతనె వాస్తవమున్ వచించితిన్,, ౨౩౬

వ॥ అనిన విని “పద్మాశ్రయాసనుండు పల్కినదంతయు యథార్థంబ, నీవు
పల్లవసంతోషపఱచఁ జాలితేమి,, యని లోకేశుండు సురేశు నడుగుటయు నతం
డిట్లనియె, ౨౩౭

క॥ “శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రతికియుండఁ గనిష్ఠుండగు శంతనుండు నేలకు రాజై
శ్రీకృష్ణ నవ్యతమునఁ, బరమేష్ఠీ! మొనవరియువాఁడ నేనిఁక వృష్టిన్,, ౨౩౮

వ॥ అనుటయు పితామహుండు ౨౩౯

క॥ “ఆ శుక్రనమునకుం దగుదాయాదు బ్రాప్తించె నసువు శంతనునకు, నిం
కేమది గావలె ద్వాదశహాయనములకటువచ్చి యలజడిగుడిపెన్, ౨౪౦

ఉ॥ కావున నాదుమాటవిని గ్రక్కున వర్షసమృద్ధిఁ జేయుమో
దేవపతీ! యకాలమునఁ దీఱు జగత్త్రయమట్లు కానిచో,
జీవములెట్లు నిల్చుఁ బ్రజచెప్పను నీవ ధరిత్రి ధాన్యపుం
బోత్రువులు లేనియప్పుడు బుభుక్షు వినాశముఁ జెంద కత్తఱిన్,, ౨౪౧

వ॥ అనినవిని యింద్రుండు పుష్కలావర్తకమేఘంబుల కాజ్ఞాపించినఁ దత్క్షణంబ యవి యుఱుములమెఱుములచేతం బృథ్వీతలంబంతయుం బూరించుటయు సుపర్వపురస్సరంబుగం జతుర్ముఖుండు హుతాశనుం గనుంగొని ౨౪౩

తే॥ ఒగిని విప్రుల శ్రౌతాగ్నిహోత్రములను సరవిఁ బ్రత్యక్షమగు హుతాశనుఁడ! యింక,
మఱియునుం గోరుకొనుము నీమానసముననుండియుండిన కోరిక యొసఁగువాఁడ,

వ॥ అనివక్కాణించుటయు నగ్నిదేవుం డిట్లనియె, ౨౪౫

కం॥ "ఈపుణ్యజలాశయ మిఁక నా పేరట భూతలమ్మునను ఖ్యాతంబై
దీపింపఁజేయు మోవాణీపతి! నామీఁదఁ గరుణ నీకుండినచోన్, ౨౪౬

చం॥ పదపడి యగ్నితీర్థమున భాసిలు దీన నహర్ముఖంబునన్
ముదమున నేగి నిష్ఠమెయి మున్గి యనంతర మగ్నిసూక్తముల్
మదిని జపించి నిన్ను బహుమానముగా దరిసించునట్టి స
ద్ధృదయుని హర్షవారినిధిఁ దేలఁగఁ జేయఁగ దయ్య మొక్కెదన్, ౨౪౭

వ॥ అనినవిని బ్రహ్మదేవుండు ౨౪౮

శా॥ "ప్రాతఃకాలమునందువచ్చియొకఁ డీ భావత్కతీర్థంబునన్
స్నాతుండై యట నగ్నిసూక్తముల నిష్ఠం బాఠముంజేయు నా
నీతిస్థితునకబ్బు శాస్త్రవిహితాగ్నిష్టోమ యజ్ఞంపుఁ బ్ర
ఖ్యాతంబౌఫల, మంతె మొందు మఱి ప్రాజ్ఞాగ్రసంకంగులున్,, ౨౪౯

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించె, మహాద్భుతంబగు నగ్నితీర్థ మచ్చట నిబ్భంగి నేర్పడినది, మఱియు నప్పావకుండు హిరణ్యగర్భుం గూర్చి

—* వసోర్ధారా మాహాత్మ్యము *—

కం॥ "ద్వాదశవర్షములము మేదిని సంప్రాప్తమైనమీఁదట క్షుధచే
వేదనబొంది జను ల్హావిరాదిక మీరైరి యిందుకైనను నాకున్, ౨౫౦

తే॥ యజ్ఞములు చేయఁబడుటయు నట హవిస్సులొసఁగఁబడుటయు నెన్నాళ్లకో యొఱుఁగఁ,
బసులు క్రిమ్మఱ నుదయించి పైరు మేసి కండపెట్టినఁనాటికిఁగద యిదంత,,

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చిన ద్రుహిణుండు మరలనిట్లనియె ౨౫౧

తే॥ "ఈజగంబునఁగలవిప్రు లెప్పుడు భక్తిఁ దమప్రదునునిన్నుఁ గడున సోర్ధారచేత,
నంతఁ దుష్టినిజెందెద, వభిమతార్థసిద్ధియగు వారలకుఁగూడఁ జింతిలకుము'

కం॥ ఏవంవిధముగఁ బ్రజచే నీ వాహ్యాయితుఁడవగుదు నిల శిబియనురా
జావిర్భవించి యవనముఁ గావించు నుశీనరాఖ్యు గాఁజనికొడుకై ౨౫౯

తే॥ అతఁడు శ్రద్ధాసమేతుఁడై యాచరించు క్రతువు ద్వాదశవార్షికసత్త్రమొకటి,
కలశవక్త్రంబునుండి యా క్రతువునందు బలువసోర్ధారగురియు రేబవలోకేడు,

తే॥ దాన సంతుష్టిఁ జెంది యొంతయును నీవు కండవెట్టెదు సకలాంగకమునయందు,
వేదవిదులగు బ్రాహ్మణవితతి చేతఁ బూజ్యమానుండవగుచును బొదలగలవు,

తే॥ ఈదినంబాది భక్తిమై నిల నొనర్పఁబడెడి శాంతికపౌష్టికప్రభృతి కర్మ
ములు వసోర్ధారతోఁగూడి విలసిలుచును నిన్ను సంతృప్తిపఱచెడి నిశ్చయముగ,

తే॥ ప్రత్యహంక్రియమాణమౌ స్వల్పకర్మమేయగుంగాక వైశ్వదేవీయ మనల!
దానఁగూడ వసోర్ధార తప్పకీయవలయును, నటుగానియెడల నిష్ఫలము కృతము,

తే॥ క్రతుముఖాఖిల వేదోక్తకర్మములును, భువి వసోర్ధారవలన సంపూర్ణమగును,
అందుచేనది యచటఁ బూర్ణాహుతియని వాడఁబడియెడు వేదవిద్వరులచేత,

తే॥ ఎక్కువైనట్టి శ్రద్ధచే నేద్విజోత్తముఁడు వసోర్ధార నర్పింపబూను నీకు
నతఁడు మదిలోనఁగోరిన యఖిలకాంక్షితములఁ బడయంగఁగలుగు నిక్కముగ
దహన! ౨౬౦

వ॥ అనియిట్లు పావకు సంతోషపెట్టి పితామహుండు నిజలోకంబున కరుగు
టయు నతండు ద్విజేంద్రుల యగ్నిహోత్రంబులయందు సంస్థితుండై హవిస్సులు
గ్రహియింప మొదలిడిగా, నంత నాత్మీయమందిరంబుల కరుగఁ బ్రయాణంబగు
హరిహరేంద్రాద్యఖిలామరుల నవ్వీక్షించి గజేంద్రశుకమండూకంబులు వందురుచ

—— *దేవతలు గజశుకమండూకంబుల ననుగ్రహించుట *——

కం॥ "మీమూలంబుగ ననలుఁడు మాముగురకు శాపమొసఁగె, మహనీయులు మీ,
రోముందు మాదుజిహ్వల నేమెయినో చక్కఁజేసి యీశానాదుల్.,, ౨౬౧

వ॥ అనినవిని వారలిట్లనిరి, ౨౬౩

తే॥ "గజకులోత్తమ! నీదు నాల్క విపరీతమయియుఁ గార్యక్షమమ్ము సంశయము
లేదు,
భూమిపాలురు సమ్మానపూర్వకముగ మేపఁగాఁగలరిఁక లెస్స మిమ్మునెపుడు,

ఉ॥ నాలుక మందమౌటకు మనంబునఁ జింతిల కోశుకంబ! భూ
పాలుర మందిరంబులను భాగ్యవదన్యులయిండ్లఁగూడ నె
న్నాళ్లనుఁ బెంపఁగాఁబడుచుఁ గమ్మనివల్కులఁ దన్మనంబులన్
హేలమెయిన్ హరింపఁగల, వింతకుమిక్కిలి యేమికావలెన్, ౨౬౪

క౦॥ నీవును మండూకుఁడ! జిహ్వావిరహితమైనదాన, వైన మఱేమాఁ,
దావకశబ్దము దీర్ఘగమైవినఁ బడు, సంతసిల్లుమా హృదయమునన్,, ౨౬౬

వ॥ అని యిట్లు గజశుకమండూకంబుల ననుగ్రహించి నిలింపులు నిజనివాసం
బులకరిగిరి, ౨౬౭

—* బ్రహ్మతీర్థమాహాత్మ్యము *—

ఆ॥ అగ్నితీర్థమహిమ యంతయు మీకు నేఁ జెప్పినాఁడ మానిసింహులార!
బ్రహ్మకుండమహిమ పదపడి యొఱిఁగింతు వినుఁడు సావధానమనసులగుచు,

వ॥ మహాత్ముండగు మార్కండేయమహాముని బ్రహ్మదేవుం బ్రతిష్ఠించినపుడు
పరిశుద్ధజలంబగు కుండంబొకటి నిర్మించి ౨౬౮

ఉ॥ "కార్తికమాసమందునను వైరవమితుఁదు ప్రీతి గృత్తికన్
వర్త్మల నిస్తులంబగు నకుచ్చి మునింగిన యట్టివాఁడు మున
సూన్నపత్రిగ భీష్మసద్వ్రతముఁ బూని విధిన్ భజియించునట్టి స
ద్వర్తనుఁ డంఘ్రిఖండయియు వచ్చుజనిన్ ద్విజుఁడై రహించెడిన్; ౨౭౦

క౦॥ పృథివీసురుఁడును నేతత్ప్రథుతీర్థములోన నాడి భీష్మవ్రతమున్
గథితవిధంబున జరిపినఁ బ్రథితంబగు బ్రహ్మపదము ప్రాప్తించు వెసన్,, ౨౭౧

వ॥ అని యిట్లు వచియించుచుండఁ బశుపాలకుం డొకఁడు విని కార్తికపౌర్ణ
మాసియందు భక్తిశ్రద్ధలతో యథావిధి భీష్మవ్రత మ్మాచరించి బ్రహ్మం బూజించి
పదంపడి పంచత్వంబునొంది యుప్పురంబునన బ్రాహ్మణసదనంబున జనిమించి పూ
ర్వజన్మజ్ఞానంబునం బొలుపారుచున్నవాఁడు, ప్రాయంబునందును పితృభక్తిపరా
యణుండును నై యట్టిపురంబునం బెరుగుచు నిప్పటితండ్రిపయి నెంతభక్తిగా
వెనుకటితండ్రియందును నంతభక్తిగలిగి యథాప్రదానాద్యర్హసత్కారంబున సంతృ
ప్తుంజేయుచు నొక్కరుండ నతండు మృతుండగుటయుఁ గడుంగడు శోకించి ప్రే
తకార్యంబులు నిర్వర్తించుచుండఁ బితృమాతృసుతాదులందఱు నయనింగనుంగొని

క౦॥ "వానికి నీపై నించుకయేనియుఁ గనఁబడదు ప్రేమ, మెంతయు నీవీ
దీనునిపట్లఁ గృపామతిఁ బూని యొనరించుచుందు భుక్తికిజరుగన్, ౨౭౩

క౦॥ మృతుఁడగు పిదపం గూడను గృతము యథావిధిగఁ జేతకృత్యమునీచేఁ,
గతమేమియొ వచియింపుము సుత! పిత! గోప్యంబుగానిచోఁ బూర్ణముగన్,,

వ॥ అనిన విని యతం డించుక లజ్జపడుచు ౨౭౪

చం॥ "వినుఁడు వచియింతుఁ, బూర్వమున వీనికి నేను దనూభవుండనై
పెనుపగఁ బడ్డవాఁడఁ బెనుపేరిమి డికాస్పదమైనవాఁడఁ గా
వున నిటు శూద్రవర్ణమున బుట్టినవాఁడనికూడఁ జూడ కీ
తనియెడఁ బ్రేమఁ జూపుచుఁ గృతజ్ఞుఁడనై చరియించుచుంటి తిన్," ౨౭౮

తే॥ అట్టి యితనికి సుతుఁడనై యపుడు నేను బసులఁ గాయుచునుంటి సభాగ్యవశతఁ,
గుండ మొక దేగుపఱచి మార్కండమౌనిపలుకుపలుకుల వింటి నాప్రక్కనుండి,

తే॥ "కార్తికిం గృత్తికాయోగకాలమందు స్నానమొనరించి యీకుండజలములందు
భీష్మపంచకమొనరించి విధివిధులను గొలుచుచు ద్రుఁడు విప్రుఁడై యిలజనించు,,

కం॥ అనిపలికెను మార్కండేయుఁడు, విని నే నటులాచరించి విప్రుఁడ నగుచున్
జనియించితి, నిది కత మీనిని యెడఁ గనికరము గలిగి తగవర్తిలఁగన్, ౨౭౯

కం॥ జాతిస్మరుండనగుటకు నేతద్భవ మ్మవ్రితంబ హేతువుగానన్
బ్రీతిం జేయుచునుండుదు ఖ్యాతంబగు తద్వ్రతంబు ననవరతంబున్,, ౨౮౦

వ॥ అని వచించుటయుఁ బితృమాతృసుతాదులును నన్యులును భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితంబుగ భీష్మపంచకముం జేయంగడంగిరి, నాఁటంగోలె నియ్యది ధరణీతలంబున బ్రహ్మకుండంబునా, బ్రసిద్ధిగాంచినది, యీ బ్రాహ్మణుఁ డందు సర్వదా స్నాతుండగు నతండు జన్మజన్మంబునను బ్రాహ్మణుండయి జన్మించెడి, ౨౮౧

—* గోముఖతీర్థమాహాత్మ్యము *—

కం॥ మఱియొకతీర్థంబును నప్పురమున గోముఖాఖ్యసంగఁ బొలుపారెడు, మున్
వర గోముఖమునునుండియు ధర నేర్పడె నిది యఘౌఘదళనచణంబై, ౨౮౨

వ॥ తొల్లి యొకగొల్లవాఁ డపటఁ గుశ్రమయంబునం గ్రీడయించుచుండఁ బెద్దకాలంబునకు రోహిణీకార్తెం జిత్తానక్షత్రయుక్తైకాదశీతిథి మధ్యాహ్నవేళ నమ్మార్గంబునఁ జనుదెంచు నాఁపులమందలోనొకటి నల్లని పచ్చిక గంటంబోడఁ గాంచి సంతసించుచు దంతంబులం బట్టి లాగుటయుఁ దన్మూలంబునుండి యొక జలధార బయలువెడలె, నంత నాతృణంబును మేసి తృప్తయగుట మెల్లమెల్లగం గదలకుండఁ బాలవంటి తియ్యనినీరంబులం ద్రావుటయుఁ దత్పానవేగంబున జలనిర్గమమార్గంబు విస్తృతంబై కనుపట్టె, నంత దప్పిగొనియున్న యితరధేనువులును నూఱులకొలందిగం జనుదెంచి తత్తోయంబును ద్రావ మొదలిడుటయు వక్త్రసంస్పర్శనంబున నాగర్తం బతివిశాలంబయ్యె, నట్లు గోకులంబంతయు దగడీర్చుకొనుడును దప్పిగొనియున్న గోపాలకుండును జనుదెంచి యాజలంబుల సంగంబు గడిగికొని తనివి

దీరఁ గ్రోలి యివలకువచ్చి చూడుకొని యాత్మీయశరీరం బాదిత్యప్రభంబైయుం డుట కచ్చెరువడి నిజనివాసంబునకరిగి పురజనుల కందఱకు నీసమాచారంబంతయుం దెలియఁజెప్పిన వారలెల్లరు నందు విశేషించి వ్యాధిగ్రస్తులు నచ్చోటికిం బోయి సుస్నాతులై తత్క్షణంబ కలుషవ్యాధివినిర్ముక్తులై పదపడి త్రిదశాలయంబునకు నేగం గలిగిరి, నాఁటఁగోలె నాతీర్థంబు గోముఖసంజ్ఞం బ్రఖ్యాతంబయ్యె, నంత నయ్యాది కనుంగొని సహస్రాక్షుండు పాంసుపూరితంబు గావించె,, నని చెప్పుటయు మునులప్పౌరాణికుతో నిట్లనిరి, ౧౮౩

ఆ॥ "తత్స్థలంబునుండి తాదృశజలధార బయలు వెడలుటకును బోధితమైన
హేతువుండవలయు. నియ్యది యేమంచునిశ్చయించి తోవివచ్చిదిందవ్రి!,, ౧౮౪

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించిన సూతుండిట్లనియె, ౧౮౫

ఆ॥ "అచట నంబరీషుఁడను రేఁడు పుత్రశోకాభిభూతుఁడగుచు నధికతపము
నాచరించిపూర్వ మరవిందనాభుని దనిపియున్నవాఁడు తపసులార! ౧౮౬

వ॥ అతని కతిప్రయాసంబుపై వృద్ధత్వంబున సువర్చసుండను నొకతనయుండుగలిగి పూర్వకర్మవిపాకంబుచేఁ జిన్నతనంబునన కుష్ఠరుజాపీడితుండగుటయుఁ దద్రోగనాశార్థ మీక్షేత్రంబునకువచ్చి దామోదరుంగూర్చి తపంబొనరింపనతండు ప్రత్యక్షుంబై ౧౮౭

తే॥ "మేఘవాహనుఁడను పేరి మేదినీశుఁ డొకఁడు పూర్వము, బ్రహ్మణ్యుఁ, డిద్ధమూర్తి,
యట్టులయ్యును విప్రుఁ బ్రహారములకుఁ బాత్రుగంజేసె నొకనాఁటి రాత్రియందు, ౧౮౮

ఉ॥ అంతిపురంబుఁజొచ్చి తన యంగనతోడనొ కాంతుతోడనో
కంతునికేళిఁ దేలుటను గన్గొని యాతనిఁ బట్టి కొట్టి భూ
కాంతుఁడు రాత్రియంతయును గట్టి యటం బడవైచుడుం ద్రియా
మాంతమునందుఁ గానఁబడె నాతని కాతని విప్రచిహ్నముల్, ౧౮౯

ఆ॥ మనసుకరఁగి నీరమయమయ్యె, దుఃఖంబు పొంగివచ్చె నంత భూమివిభున
కాతఁడును విరాగియై రాజ్యమును బట్టికప్పగించి కాశికరిగె నరిగ, ౧౯౦

తే॥ అరిగి భైక్ష్యము చరియించు పథికనిష్ఠ నటఁద పంబుండి కొన్నాళ్ల కసువుఁ దొఱఁగ
యమపురంబునకరిగె నేయఘమెఱుంగఁ బట్టిఁడయ్యు ద్విజార్భకుఁ గొట్టుకతన,

మ॥ ఎవరీపుట్టువునందుఁ గుష్ఠరుజచే హీనాంగులై యుందు ర
య్యవివేకు ల్తొలిపుట్టువందు ద్విజు "లయ్యానాయ్యా,, యటం చేద్వఁగా
నవమానించుచుఁ గొట్టినట్టిరె, ద్విజన్మఘాతముల్చేయఁ కి
బ్భువి నెవ్వండును గుష్ఠిగాఁడు వినుమో భూపాలచూడామణీ!,, ౨౯౨

వ॥ అనినవిని యంబరీషుండు ౨౯౩

ఆ॥ "ఇందుకొఱకుఁగానె యే నిన్నుఁ బూజించియున్నవాఁడ భక్తి నోసురేశ!
యీ వనుగ్రహింప నిల సాధ్యపడనట్టి కర్జ మేదియుండఁగలదొ యెఱుఁగ,,

వ॥ అనియగ్గింప విష్ణుండు పాతాళగాహ్నవీతోయంబును స్మరించుటయుం దత్క్షణంబ యది సూక్ష్మంబగు రంధ్రంబుఁజేసికొని పైకివచ్చె, నంతఁ జతుర్భుజుఁ డంబరీషుం గనుంగొని ౨౯౪

ఆ॥ "ఓముమఁగుమనుము నిదుతనయూ నీ సురసరిదుదకపూరమం దహో నరేశ!
దానఁ గుష్ఠమడలుఁ, దకరూటి బ్రహ్మవధాదిపాతకములు నంత మొందు,,

వ॥ అనిపలుక నయ్యేకవీరాఁడు కొడుకు నన్నీట బహువారంబులు ముంచి యెత్తుటయు నాక్షణంబ యతండు కుష్ఠవ్యాధివినిర్ముక్తుండై యెంతయు సంతసంబునఁ గంతుజనకునకుం గయిమోడ్చి జనకుంగూడి స్వసదనంబునకుఁ జనిరి, నంత హరి యన్యులెఱుంగకుండ నారంధ్రంబుం బూడ్చివైచె, నవ్వారి పాపహారియగుట కిదియె కారణంబు, గని నృపభరాశిని శశి చిత్రాంకతత్రంబున నుండిన హరివాసరంబున విష్ణుండు గంగ నచటికి రప్పింటంజేసి తత్సమయంబునఁజేయంబడు తద్గంగాజలస్నానంబునకుఁ దాదృఙ్మహిమంబు గలిగినది. ౨౯౮

—లోహయష్టిమాహాత్మ్యము—

ఆ॥ పరశురాముఁడచటఁ బరశువుఖండించి యినుపకఱ్ఱ పూర్వ మునిచియుండె,
నిరశనముగ దాని దరిశించుమాత్రన జనుల పాతకములు క్షయముగాంచు,,

వ॥ అనియిట్లువచియించిన శౌనకాదులప్పౌరాణికునిదిక్కు మొగంబై ౨౯౯

ఆ॥ ఏల పరశురాముఁ డెంతయు రౌద్రమౌ పరశువును వృథాగ భంగపఱచె?
యెందుకనిస్పృజించె నినుపశలాకఁదా నేమిపనికివిడిచె నిచట దాని,, ౩౦౦

వ॥ అనిప్రశ్నించిన సూతుండిట్లనియె,

సీ॥ రాముఁడు నెత్తుటఁ స్వపితృరాజికిఁ దర్పణమాచరించి భూ
స్వామిత విప్రరాజికిడి స్కంధమునన్ ధరియించి గొడ్డలిన్
దామసముం ద్యజించి ప్రమదంబున నంబుధికిం బ్రయాణమై
పో మరలించుకొంచు హితబోధయొర్చిరి భూసురోత్తముల్, ౩౦౧

పృథ్వి॥ ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చియుం బరశురామ! యింకేటికో
ధృతాయుధుఁడవైతివీ, విది యయుక్త మెబ్భంగి నేన్,
క్షతారియగు నీ భవత్కరము సాస్త్రమై యుండఁగాఁ
బ్రతిక్షణవిజృంభమా ప్రతిఘ మెట్లు నిర్వ్రేఁడెదున్, ౩౦౩

వ॥ అనియిట్లు బోధించిన విని రాముండు నవ్వి వినయోపేతుండుగం కృతాంజలియై

ఉ॥ క్షాత్రముగల్గియుండియును స్కంధమునందుఁ గుఠారమూన కే
యాత్రికుభంగి నెవ్విధి దిగంతరము ల్చరియింతుఁ జెప్పఁడో
మిత్రము! యిద్ది పూర్వమున మేరుశరాసనవీర్యజాతమై
ధాత్రి నెలర్చు లోహమునఁ దృష్టయొనర్చిన ఖంచిచూచినన్, ౩౦౪

శా॥ నే దీనిం ద్వ్యజయింతుమీఁద నెవఁడేనిన్ వచ్చి పేరాసమైఁ
దాఁ దాల్పంగలఁ, డప్పు వాని మరలన్ దండింపఁగం బోవలెన్,
భూదేవుండు ధరించినం జని యానిం బోకార్ప నాకౌన్న నే
నేదురాత్ముఁడొ పట్టి దీనిఁ గనుగొం జెబ్బంగి సైరించుదున్, ౩౦౫

తే॥ శాంతిశుదరదు మానుకిస్వాంతమునకు విడిచినను గాల్చినను నేలవేల్పులార!
కాన వైచెద దాని నిక్కడనె, మీరు పరులు గైకొనకుండఁ గాపాడుఁడయ్య॥

వ॥ అనినవిని బ్రాహ్మణులిట్లనిరి. ౩౦౬

శా॥ మాసంరక్షణలోన నుంకుటయ యుష్మద్వాంఛితం బైనచో
వాసింగాంచిన త్వత్కుఠారమునకున్ వైరూప్యముం గూర్చు దు
ర్ధీసంయుక్తత నెవ్వ రెన్నఁడును సర్థిందాల్పకుండంగ నీ
వే సామర్థ్యముమీఱఁ బిండమునుగా నిద్దానిఁ గావింపుమా, ౩౦౭

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చిన రాముండు నిజకుఠారముం జెడఁగొట్టి దండాకృతి నొడఁగూర్చి సమర్పించి వినయావనతుండైయుండ వెండియు వారలిట్లనిరి,

కం॥ ఈలోహయష్టి నిఁక నెక్కాలముఁ గాపాడుచుండఁగల మతిభక్తిన్,
బాలం బూజింపంగల, మేలోపముగలుగ వేగు మీ వంబుధికిన్, ౩౦౮

ఆ॥ శక్తిరూపమైన షణ్ముఖుశక్తి యెటు ప్రతిష్ఠితంబొ యీస్థలమున
నటు త్వదీయ లోహయష్ట్యాత్మకోరుకీర్తియును గాఁగలదు ప్రతిష్ఠితంబు,

సీ॥ అధిగతసామ్రాజ్యుఁడై గర్హించును దీని రమణఁగొల్చిన భ్రష్టరాజ్యుఁడేని,
విద్వద్వరిష్ఠుఁడై వెలయఁగల్గును దీనిఁ బూజించుచో శుద్ధమూర్ఖుఁడేని,
తామరతంపరాఁ దద్వంశ మిదిగొల్వ, నష్టసంతానుఁడౌనరుని కేని,

కడు పేఁడుబిడ్డలం గాంచి మించును దీని వచ్చి యర్చించుచో వంధ్యయేని
యుపవసించి యాశ్వయుజమాసబహుళచతుర్దశిని సుభక్తితోడ దీని
పూజనంబు సేయుపురుషుండు మదినుండు ఘనమనోరథములఁ గాంచఁగల్గు ॥

వ॥ అనినవిని భృగునందనుండు భూసురులకుం గేలుమోడ్చి సముద్రస్నానం
బునకుఁ జనుటయు వారలొక్క యాలయంబుగట్టించి లోహయష్టి నందుఁ బ్రతి
ష్ఠించి శ్రద్ధాభక్తులం బూజించుచున్నవారు, త్రిదశులకును బొందరాని యభీష్టం
బులంబొందుచున్నవారు, మఱియును ౩౧౪

—అజాపాలేశ్వరీమాహాత్మ్యము—

కం॥ పాపనివారిణి కామద దీపించెడు నింక నొక్క దేవియు నచటన్
భూపాలాగ్రణియైన యజాపాలునిచేతఁ దొల్లి సంస్థాపితయై, ౩౧౫

వ॥ ఆ యజాపాలేశ్వరిని శుక్లచతుర్దశీదినంబున ధూపాదీపాదుల నెవండు
పూజించువాఁ డయ్యమ్మవారియనుగ్రహంబున ననన్యదుర్లభములగు వాంఛితంబు
లం బొందఁగలిగెడుఁ, బూర్వ మజాపాలమహీపాలుండు సత్సమ్మతుండై పితృ
పైతామహంబగు రాజ్యంబున సర్వజనంబునకును హితంబుగావించుచు నాత్మగ
తంబున ౩౧౬

తే॥ పోయినమహీశులెవ్వరుం జేయనిదియు రాఁగలమహీశులకుఁ జేయరానియదియు
నైనపని చేయవలయునే, నవనిపతికిఁ బరగు ధర్మము చల్లగం బ్రజలఁ బ్రోపు

కం॥ ధనలోలుపవ్యసనఁ బతి, జనులీఁదగుపన్ను హెచ్చు సల్పినకొలఁదిన్
ఘనమైనసునక్షోభను జనియించును, రాజశక్తి సడలున విరియున్, ౩౧౭

ఆ॥ ప్రభులు ప్రజలవలనఁ బన్నులుగొనకుండ సైన్యములను మనుపఁజాల రెపుడు,
సైన్యరహితు నీచజనుఁడును నెదిరించుఁ, గనుక జనులు పన్నుగొనఁగవలసె,

తే॥ కరులు రథములు తురగములు కాల్బలములు నెవియులేకె తపశ్శక్తి నేని ప్రజల
లీల రంజింపవలయుఁ దొల్లింటి మేటియధిపతులకన్నఁ బైచేయియగుచు నింక,

వ॥ అని నిశ్చయించుకొని వసిష్ఠు నాహ్వానించి యిట్లనియె, ౩౨౧

ఉ॥ ఇమ్మహిలోపలం గల యనేకము తీర్థము, లందులోన శ్రే
ష్ఠమ్మెద్దొ యల్పకాలమున శంకరుఁడో హరియో విరించియో
సమ్మద మొందఁజెందుదురొ క్ష్మాసురవర్య! వచింపుమయ్య లో
కమ్ము హితమ్ముఁగోరి యొసకమ్మున నందుఁ దపమ్మొనర్చెదన్,

తే॥ ఇది పరార్థకార్యమె యయ్యెడింగాని కాదు స్వార్థమైనకార్యమరయ,
నిజము చెప్పుచుంటి నీతోడ నాతోడు సంయమీశ! కీర్తిసంవృతాశ! ౩౨౨

వ॥ అనినవిని వసిష్ఠుండిట్లనియె, ౩౨౪

తే॥ ధన్య సార్ధత్రికోటితీర్థమహితంబు నష్టషష్టిశుభక్షేత్రవేష్టితంబు
హాటకేశ్వరమను పేర నలరుచుండు నాకమహాక్షేత్రమిద్ధాత్రి నోనృపాల!

తే॥ వానియన్నింటి చేరువ వర్తిలుదురు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరప్రభృతిసురులు,
నిక్క మేతంబున నాహాటకేశ్వరంబు శీఘ్రసిద్ధిప్రదంబయ్యె క్షితిని ప్రజకు ౩౨౬

శా॥ శ్రద్ధాభక్తులతోడఁ గొల్వఁబడుచోఁ జండీమహాదేవి స
ర్వేద్ధామర్త్యులకంటె శీఘ్రముగ నెంతే సంతసంబొందు, భూ
భృద్ధీరా! యటకేగి యామెను సమర్పితాత్మతం గొల్వ వే
సిద్ధించున్ భవదీప్సితార్థములు తత్సేవావిశేషమ్మనన్,, ౩౨౭

వ॥ అనియిట్లువచియించినఁ దత్క్షేత్రంబునకుం జని యాదేవిం బ్రతిష్ఠించి
బ్రహ్మచర్యపరుండై బహుభక్తిం బూజించుటయు నద్దేవి పరితుష్టయై ౩౨౮

తే॥ సంతసించితివత్స! నీజరుపుపూజ, కడుఁగుమిచ్చెద భవదీప్సితార్థములను,
నమరులకుఁగూడ దుష్ప్రాపమైనవాని నిచ్చుబలుశక్తిగలదు నాకేలశంక,,

వ॥ అనివకాణించుటయు నజాపాలమహీపాలుండిట్లనియె, ౩౩౦

ఉ॥ లోకులు సౌఖ్యమందుటకు లోనఁదలంచి జగద్ధితంబుగా
నీకు సమర్చఁజేసితిని నేను మహేశ్వరి! యట్లుగావునన్
నాకిడు మెందు స్వర్గగమనంబున జ్ఞానసమేతమౌచు న
స్తోకమహత్త్వవర్తిలెడి తోరపుటస్త్రములం గృపాంచితిన్, ౩౩౧

ఆ॥ మత్సమీపమంద మననీ మలోకక్రచో నుండనీ జనంబు, దుండగముల
నరసి తగినశిక్ష యప్పుడవిధియించునదిగ నుండవలెఁ డదస్త్రసమితి, ౩౩౨

కం॥ పరదారాగమనాదికపరమరహస్యంపుఁగ్రియలఁ బాల్పడియెడి దు
ష్పురుషులకు నట్టె బుద్ధినిగఱపెడియస్త్రములు నాకుఁ గావలెజననీ! ౩౩౩

కం॥ మందులమ్రాఁకులయవసర మెందును లేకుండ వ్యాధులెల్లను బోకా
ర్పం దగియుండెడి మంత్రములం దయసేయంగవలయు లలితా! నాకున్,

సీ॥ తన్మంత్రమహిమచేతన మామకప్రజ ల్ఘనసౌఖ్యవారాశి మునుఁగవలయుఁ,
దన్మంత్రమహిమచేతన నేనుమనిచెడి యుర్వి నిర్వ్యాధియై యుండవలయుఁ,
దన్మంత్రమహిమచేతన నాదుదేశంబు పుష్టిసంపన్నమై పొదలవలయుఁ,
దన్మంత్రమహిమచేతన నాదురాజ్యంబు భయశోకరహితమై పరఁగవలయు,
దంతితురగరథపదాతుల సేనల్లు, వానిపుష్టికొఱకు వలయుధనము,
దానికొఱకుఁ బ్రజలపైనఁ బన్నులు వేయవలయుఁ గాన నవ్వి వలదునాకు,, ౩౩౫

వ॥ అనినవిని చండియిట్లనియె, ౩౩౬

ఆ॥ అతివిచిత్రకార్య మాచరింపఁగడంగి తహహా! యెంతవాఁడవయ్య నీవు,
ఎవ్వరుం బొనర్ప రింతటికర్జముం బూర్వ, మింకఁ జేయఁబోవ రెవరు, ౩౩౭

క॥ అవుఁగాక యొసంగెదఁగొను భవదీప్సితమైన యస్త్రపటలము నీకో
యవనీశ! యటులె యిచ్చెద వివిధములగు మంత్రములను వే గైకొనుమా, ౩౩౮

తే॥ తీక్ష్ణతరమైన యాయాయి తెగుళులెల్ల మంత్రములచేతఁ బరిగృహ్యమానమగును,
మనుపుముండంగవలయు నమ్మంత్రసమితితోడిపాటుగ నవ్వానిఁగూడ ఱేఁడ!

తే॥ ఎన్నడైనను దాహకదృష్టిపథమునకు విదూరంబుగం బోయినయెడల నటఁ
బాలకాలానకబ్బుట జనులఁబట్టి పిట్టుపీడించు నయ్యవి పృథివిపాల! ౩౪౦

ఆ॥ నీవు పుడమినుండి నిర్గమనగరికిం జనెడివేళ నస్త్రసముదయమును
మంత్రములనుగూడ మత్సమీపస్థమౌ తోయమందు నుంచు మోయిలేశ! ౩౪౧

కం॥ ఉర్వీనాయకనముచితసర్వవ్యవహార మాయజాపాలనృపా!
పూర్వవిధంబునఁ గ్రమ్మఱఁ బర్వంగల దండువలనఁ బ్రజపట్ల నొగిన్,, ౩౪౨

వ॥ అనియిట్లువచింప నతండు "వల్లె" యనుటయుఁ దక్షిణంబ జ్ఞానయుక్తం బులగు బహుదివ్యాస్త్రంబులును వ్యాధినివర్తకంబులగు మంత్రంబులును బ్రాదుర్భ వించె, మంత్రంబులు రోగంబుల గ్రహించుచును పరల విడుచుచును జల్లగం బాలించుచును దృష్టిగోచరంబులైయుండ, నట్లు చండీప్రసాదంబుం బొంది యాయొడయండు రథగజాదులన్నియుం బృథివీదేవతల కర్పించి తనయుండగు దశరథుని దరుణిని మాత్ర ముంచుకొని యజారూపంబులగు సకలవ్యాధులను మం త్రవశవర్తులం జేసికొని యష్టిమాత్రధరుండై వర్తించుటయుఁ గహస్యంబుగనైనను నపరాధంబొనర్చుటకుఁ బ్రజ కశక్యంబయ్యె, నిఁకఁ బ్రమరాపరాధం బెట్లుజరిగె డుఁ? బ్రమాదంబున నెవఁడేని యొకపాపంబొనరించిన వెంటనే తగినశిక్ష విధింపఁ బడియెడి, శత్రువులవలని క్లేశంబుగాని వధంబుగాని బంధంబుగాని సంభవించినఁ గనంబడకుండనే యస్త్రంబులు వానిఁ జక్రంజేసెడు, నన్యరాజ్యంబులందగు నప రాధంబు లపగతంబుఁజేసికొని యాముండు శిక్షించెడు, శస్త్రభయంబునఁ బ్రత్య క్షంబుగఁగాని గుప్తంబుగఁగాని జనంబు పాపంబొనరింప, దంతఁ బాపవినిర్ముక్తం బగులోకంబు శుద్ధగాత్రంబై సుఖంబుగా మనఁగలిగె, రోగంబులు నిగృహీతంబు లగుచుండ నిఁక నేమిగలిగెడు? మృత్యుభయంబులేకయు నరకావాసంబెటుంగ కయుఁ బ్రతిమనుజుండును నట్లువర్తింప యమాలయంబు నిర్జనంబై త్రేతాయుగం బైనను కృతయుగంబుభాతిం దనరారె, మృత్యువర్జితులగు ప్రాణులమూలమున స్వ

లోకవ్యవహారంబంతయు నుపశమింపఁ బడుటయు వైవస్వతుం డుమ్మలికంబున
బమ్మయింటికిం జని ప్రణామమ్మాచరించి ౩౪౩

క॥ మనుజుల ధర్మాధర్మములను గనుగొని యర్హమైనవలె వారలపై
ననవరతంబును నిగ్రహ మనుగ్రహము సేయుచుండుదుని నీచేతన్ ౩౪౪

క॥ నియమింపంబడి యట్టులె స్వయముగ వర్తించుచుంటి, సకలము విఫలం
బయిపోయిన దేశందును నయవిదుఁడగు నొక్క భూమినాథుని చెయిదిన్, ౩౪౫

భుజంగప్రయాతము॥ అజాపాలభూపాలుఁ డంబాకృపన్ భూ
ప్రజన్ నీరుజం జేసి పాపానిలోద్య
ద్ద్విజిహ్వాంగుడై నాకుండఁ ద్రేతాయుగం బో
యజా! ప్రాగ్యుగంబయ్యె నన్నింటఁ గాడన్, ౩౪౬

క॥ కావున నెప్పటియట్టులఁ గావింపఁగ దయ్యె మగుడఁ గమలభవ! మదీ
యావాసంబున నెయ్యెడి యావద్వ్యవహార మల్లె యగుఁగాక వెసన్ ౩౪౭

వ॥ అనివాక్రుచ్చినఁ బితామహుండు సమీపోపవిష్టుడగు శంకరునాననం
బవలోకించుటయు నమ్మహేశ్వరుండు పరమాద్భుతమంది పకపక నవ్వుచు బ్రహ్మ
కిట్లనియె, ౩౪౮

తే॥ "ధర్మమార్గప్రవృత్తుండు ధరణినతడు, మఱి సదాచారసంపన్నుఁ డరసిచూడ,
నెట్టివారింపవలయునిం కిట్టివాని, నేమినిగ్రహ మొనరింత, మీరె చెప్పుడు, ౩౪౯

క॥ నూతనధర్మపథం బాత్మతలపతిచూపినాఁడు గావున నేనున్
నూతనమైన ప్రసాదమె యాతనియెడఁ జూపవలయు నంభోజభవా!,, ౩౫౦

వ॥ అనియిట్లు పలికి చతుర్వక్త్రుండు వైవస్వతునిదిక్కు మొగంబై ౩౫౧

తే॥ "చెపుము జాబాలు నాయువు శేష మింక నెంత యున్నదో యోజించి యీవు శమన!
సరిగఁదత్కాలమున నీవు నాధరణిపాలు నాదులోకంబునకుఁ గొనిపోదు నేను.

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు యముండిట్లనియె, ౩౫౩

ఆ॥ "అయిదు వేల యేబదైదు వత్సరముల యాయువున్నదితని కంతకూడ,
వీనిలోన నైదు వేలేండ్లు గడచిన, నింక గడవవలయు నేఁబదైదు, ౩౫౪

ఆ॥ అందువలన నతని యాయుస్సమాప్తికై యింక నెంతకాల మెదురుచూతు,
వసుంధీయమైన యాశ్రయంబంతయు శూన్యమగుట యెట్లుచూచియోర్తు ౩౫౫

క॥ కావున నతనివినాశముకై వెదకుము దేవ! వేగ నన్యోపాయం,
బీవిధమునఁ జేయనిచో నావిధియంతయును వే వినాశము చెందున్, ౩౫౬

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించిన వ్యాఘ్రరూపధరుండై యాదేవుండు మేఘగంభీరనిర్ఘోషంబున గర్జించుచుఁ బ్రజాపాలనతత్పరుండగు తన్మహీపతి చెంగటకుం జనుటయు నయ్యాజంబులు భయపడి యాతని శరణుఁజొచ్చి ప్రయత్నపూర్వకంబుగం బరిరక్షింపఁబడియు భక్షింపఁబడియె, నంత నయ్యేలిక తనచేత నున్నదండంబును వదలి చండిక పరితుష్టయై మున్నొసంగిన చండార్చిస్సంకాశనిశిత శస్త్రంబును దద్దత్తంబులైన యితరాయుధంబులును ధరియించి బెబ్బులి కెదురు నడచుటయు నయ్యాది నోరు తెఱచి మెలమెల్ల వాని నన్నిటినిం గబళించె, నంత నాఱేఁడు ‘‘ వలదు వల ,, దని భార్యచే నివారింపఁబడుచుండియు నప్పులితో ద్వంద్వయుద్ధంబునకుఁ దలపడినఁ దదంగసంస్పర్శనంబున శంకరుండు శార్దూలరూపంబుపసంహరించి

సీ॥ ఆపాదమస్తకం బలఁదంగఁబడి కపురం బొలుపారు మసనంపుబూదితోడ
నాజానులంబియై యందంబు దెచ్చెడి తలకాయపుర్రెల దండతోడ
నీటగుఱెక్కడిమాద్రి నిద్దంపు నెలరేక నెట్టి చుట్టిన జడచుట్టతోడఁ
గంకణగ్రైవేయకములకు బదులుగాఁ గైసేయఁబడు భుజంగములతోడ
నిడుద ఖట్వాంగములతోడ నిరుపమానమై చెలంగెడి దివ్యదేహంబు దాల్ప
క్షితితలేశుండు కనుగొని సతియుఁ దాను పాదములపైన సాష్టాంగపడి చిరంబు

వ॥ వినయావనతుండై లేచినిల్వఁబడి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి కనుదమ్ములవెంట నానందబాష్పంబులు జాలువాఱ గద్గదస్వరంబుతో నిట్లనియె,

ఆ॥ ‘‘ఎఱుఁగకీను నిన్ను నెంతయుం గొట్టితిఁ, దిట్టితిని, గరంబు తిరుగఁబడితి,
మదినిబెట్టకవి మన్నింపవలయునన్ పార్వతీశ! ఘోరపాపనాశ!’’ ౩౬౦

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మహాదేవుం డిట్లనియె, ౩౬౧

కం॥ ‘‘మన్నించితి నీతప్పులనన్నిటిని గొడుక! చూడ నతిమానుషమై
యున్నది యుష్మత్కృత్యము, నన్నుఁ బ్రమోదాబ్ధి ముంచినది నిక్కముగన్,

మ॥ ప్రజలన్ మిక్కిలి సౌఖ్యపెట్టుచును నీరాజ్యంబు ము న్నేమహీ
భుజుఁడున్ నీవలె నల్పఁ, డింక నలుపంబోవండు, కాఁబట్టి యో
యజభూపాల! రసాతలంబునకు నీయంగంబుతో నే రహిన్
నిజభార్యాసహితంబుగాఁగ నిపుడే నేనిన్నుఁ గొంపోయెదన్, ౩౬౩

ఆ॥ ఇంక నెంతమాత్ర మీలోకమందున నుండఁదగదు నీకు నోనృపాల!
యసురులందఱికిని నత్యంతము విరుద్ధమయ్యె నీవొనర్చునట్టిచేఁత’’ ౩౬౪

వ॥ అనియిట్లానతిచ్చుటయు నమ్మహీనాథుండు ౩౬౫

కం॥ "దేవ! యయోధ్యానగరికిఁ బోవలయును బ్రథమ, మదటఁ బుత్రు స్వరాజ్య
శ్రీభృతుఁజేసి యమాత్యుల చైవసమొనరింపవలయుఁ గడుశీఘ్రముగన్, ౩౬౬

ఉ॥ ఈపనిదీరిన పిమ్మటఁ ద్వదీరితభంగిఁ జరింతుఁగాని దు
ర్గాపతి! నాదుశస్త్రములఁ గ్రమ్మఱ నాకిడు, మఱ్ఱి యిచ్చిన
ట్టే పరలోకమేఁగునపు డీప్సితకుండములోన నుంచుమం
చాపగమౌళి చెప్పినది యగ్గలపుం బ్రమదంబుతోడుతన్, ౩౬౭

కం॥ భవదీయకృపాదృక్కుల నవలోకనచేసి నాకు నానృణ్యంబున్
శివయొసఁగఁ గలుగఁజేయుము భవ! కైకొని నేనుజేయు ప్రణతిశతంబుల్,,

వ॥ అనియిట్లువేడుకొనిన భగవంతుండగు త్రిపురాంతకుండు తదస్త్రమం
త్రంబుల దయచేసి ద్రుతంబ యయోధ్యకరిగి ౩౬౯

తే॥ "శౌర్య మౌదార్యమునుం గల్గి తేజరిలుచు నిజకులం బుద్ధరించెడి నేర్పుగలుగు
యుష్మదాత్మజుఁ డౌదయుఁడైయుండఁగలఁడయోధ్యకింక నజాపాల! యోనృపాల!

కం॥ నీవరుదెంచుము నాతో భూవర! కైలాసమునకుఁ బోవుద, మేత
ద్దేవీకుండ సముద్భవ పావనజీవనముఁజొచ్చి పదిలుఁడవగుమా, ౩౭౧

చం॥ మఱియొకఁ డెవ్వఁడేనియును మాఘపు శుక్లచతుర్దశిం బరా
త్పరను భజించి భక్తిమెయిఁ బావనమైన యిదం జలంబులన్
బరగునవచ్చి చొచ్చి యటఁ బ్రాణములం ద్యజియింప హాటకే
శ్వరుఁడగు నాదుసన్నిధికిఁ జయ్యనవచ్చు మహీపురందరా! ౩౭౨

తే॥ స్నానమేయగుఁగాక యీజలములందు నేజనుండాచరించు మహీతలేశ!
నూటయొనిమిదివిధముల మేటిరుజలుగూడ నాతని మూదూడగూడవెఱచు,,

వ॥ అనిపలికి పరమేశ్వరుండు భార్యాసహితంబుగం దన్నృపాలకుం గొం
పోయి యయ్యజంబులతోడను నాయస్త్రంబులతోడను దేవీకుండసముద్భవంబులగు
తజ్జలంబులం బ్రవేశించి నరదేహంబుతోడన స్వమందిరంబునంజేర్చ, జరామరణ
వర్జితుండై పాతాళంబున నాహాటకేశ్వరదేవుం బూజించుచు నేఁటికిని నాతం డం
దుండుచున్నవాఁడు, పరమేశ్వరియగు నాదేవి తన్మహీశునిచే శ్రద్ధాపూతచిత్తం
బున స్థాపింపఁబడి యివ్విధంబున నుద్భవిల్లినది. ౩౭౪

దశరథశనైశ్చరసంవాదము

సీ॥ తలఁచినయప్పుడెల్ల బలువిమానంబుపై సురలోకమున కేగఁ జాలఁగలిగి
బంధుమిత్రులతోడ బలరి బిడౌజునితోడ సల్లాపముల సల్పఁజాలె నెవఁడు
రోహిణీ భేదించు సాహసికల శనైశ్చరు నోర్చి యెవ్వాఁడు జయముగాంచె
రావణు దునుమ నారాయణుం డెవనికిఁ దాఁ జతుర్వ్యూహముల ధరజనించె
నట్టిదశరథుఁడు తదాత్మజుఁ డొడయఁడై యేలుచును స్వరాజ్య మోలివచ్చి
హాటకేశ్వరమున హరి కొక్క ప్రాసాద మేర్పఱచి యధిక మెలమిగూర్చి

వ॥ ప్రతిష్ఠించి యొక వాపిం ద్రవ్వించె, రాజవాపియనం బరమఖ్యాతి గాంచిన దానితీరమందుఁ బంచమీదినంబునను విశేషించి ప్రేతపక్షంబునను శ్రాద్ధ మాచరించు ద్విజుండు సత్సంతానయుక్తుండయ్యెడు॥ నని యిట్లు సూతుండు వచించుటయు శౌనకాదు లిట్లనిరి.

తే॥ "రోహిణీరూపశకటంబు సాహసమున భేదమొనరించు సౌరి నా మేదినీశుఁ
డేగతి జయించె? శౌరికి నెవ్విధమునఁ బ్రియదము జనింపఁజేసె? చెప్పవె మహాత్మ!"

వ॥ అనియిట్లుపలికిన నప్పౌరాణికుండు

సీ॥ ప్రక్కఁ బండిన నాకపంటకుఁ క్షీరంబు లిచ్చుచు గోగణం బెలమిగాలిపెఁ
గంకెనొట్టిన మానికలకొలందిగ రాలెఁ బండి ధాన్యంబులు పైరుగముల
నెదఁదలంచిన పచ్చి యిష్టప్రకారంబు వర్షించెఁ బోలకుల వారిదములు
రహిఁ బెరింగిన రెమ్మల మ్రాఁకులు ఫలియించె నిక్కాలమున కన్ని ఋతువులందు
లేశమును గొఱంతలేక లోకము సదా యనుభవించె సౌఖ్య మగ్గలముగ
ధర్మవేత్తయైన దశరథసమ్రాట్టు తా స్వధర్మమునను ధాత్రి నేల,

వ॥ అంతఁ గొంతకాలమ్మున నమ్మహీపతికి దైవజ్ఞులచే

కం॥ "రోహిణి భేదింపంగలఁ డీహాయనమునను శని మహీశ్వర! యటుపై
బాహుళ్యమైన కఱవున నాహాతమయి సర్వలోక మలమటపడెడిన్,

తే॥ పదియు రెండు శరత్తులు భయదమగుచు వర్షములు లేకయుండు నివ్వసుధమీఁద,
భూతలంబంతయును నంత భూమిపాల! విగతమానవమైపోవు వేయునేల"

వ॥ అని వచింపఁబడుటయు నయ్యెకిమీఁకు కుపితుండై తొల్లి సంతుష్టుండగు శక్రునిచే నీయఁబడిన కామగవిమానంబు నధిరోహించి సూర్యచంద్రపథంబులు దాటి నక్షత్రసారియగు శనైశ్చరు నొద్దకేగి ధనుస్సును సజ్యంబుచేసి బాణమారోపించి యుద్ధోన్ముఖుండగు నతనియెదుట నిలువంబడి

తే॥ "వదలిపెట్టుము రోహిణీపథము మంద! వదలకుండిన నానతపర్వ మస్త్ర
మంత్రసహితము నిశితాగ్రమానితంబు నైన శరమున యమునింటికనుతు నిన్ను"
వ॥ అని పలికిన నతండు వెఱఁగందుచు నిట్లనియె,

తే॥ "సురల కసురుల కైనను జూడ నశక్య మస్మదీయానము నిరోధింప, నట్టిదాని
నడ్డగించుచునున్నాఁడ వెవఁడ! వచ్చి యెవ్వఁడవో నీవు చెప్పుమయ్య యుద్ధతేజ!"
వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించిన దశరథుం డిట్లనియె,

కం॥ "నేను రఘువంశజాతుఁడ, నా నామము దశరథుండను నాఁ జెప్పెద నో
భానుసుత! యజమహీశుని సూనుఁడ, నిన్నడ్డగింపఁ జూచుచు నుంటిన్,"
వ॥ అనియిట్లు పలికినవిని మందుండు

తే॥ "లేదు సంబంధ మరయుచో లేశమేని నాకు నీతోడ దశరథ నరవరేణ్య!
యేల కోపంబువహియించి యిట్లునీవు మార్గమునకిట్లు రాని మఱికిరాదు"
వ॥ అని ప్రశ్నించిన రాజిట్లనియె,

తే॥ "రోహిణీశకటంబు దారుణంపు శకటమును భేదింపఁగలవని జ్యోతిషికులు
చెప్పియున్నార లిప్పుడు, పిమ్మట పర్జన్యుఁడు వర్షింపఁడనికూడ వారలనిరి,

ఉ॥ వృష్టినిరోధమౌటయును వెంటనె యన్నము లేక భూప్రజల్
నష్టిని బొందఁగాఁగలరు, నాశము వాటిలు వెన్క దేవతా
భీష్టములెల్ల నట్టులుగ నెందు మఖంబులు గావు కాన నీ
దుష్టతఁ గోర్వలేక యిటు త్రోవకు నడ్డమువచ్చితిం జుమీ"
వ॥ అనియిట్లు వచించిన శని యిట్లనియె,

ఆ॥ "వినుము పుత్ర! నీవు వచ్చిన యింటికి, వచ్చి నీదుకడఁక నాకుఁగూడ,
యుష్మదీయవీర్య మొసఁగిన సంతోష మన్యదీయ మొసఁగదయ్య నాకు,

ఆ॥ సలిపియుండఁ డీవు సలిపిన పని యెంతవాఁడు గూడ నింతవఱకు రేఁడ!
సలుపఁజాలఁ డిఁకఁ జనుదెంచఁగల పుట్టుమర్త్యులందు మఱి యమర్త్యులందు,

ఆ॥ ఊర్ధ్వదృష్టి వెట్ట నోమనుజుఁడ! యీ వఱకుఁ బంత తల్లక్రిందులైన నేను,
భస్మమగును దగులఁబడి యెటువెట్టుచో నెద్దియు త్రిభువనములోన, నేమిగలము,

కం॥ పుట్టియుఁ బుట్టకమునుపే మొట్టమొదలు తండ్రిపై కరణ బలగొంచదున నే
పెట్టితి మాయకదృష్టుల, నట్టి నిదర్శనముల య్యె నస్యునియంతల్,

ఆ॥ "చూడవలదు నీవు సుత! యెంతమాత్రము మిన్నువిఱిఁగి వచ్చి మీఁదఁబడిన,
నిలువవలయు నిట్టినియమంబునందున నంబనుడి ప్రమాణమయ్యె నేని"

తే॥ అని నివారించె నాతల్లి యవనిపాల! యీవొనర్చినపని చూడ నెవ్వరికిని
సాధ్యపడనిది, నావల్ల సంభవించు నిదియు గణియింపకే వచ్చితి వింతదవ్వు,
తే॥ కాన రోహిణి భేదింపఁగడఁగ నిఁక యుగశతంబులకును నుండు మక్షుద్రకీర్తి,
వరమువరియింపు మిచ్చెదఁ గాశిపాల! తగుదు దగదంచు నెంచ నింతటిది యేని''
వ॥ అనవుడు దశరథమహీవల్లభుండు
ఆ॥ ''నీదు వాసరమున నెమ్మి నభ్యంగస్నానమాచరించుకొనెడి భాగ్యజనుల
సకల వాసరంబులందు నమస్కుదకును బీడ చేయకుండఁ బంపవలయు,
తే॥ తిలలు లోహంబు తనశక్తి కొలఁది నీదువాసరంబున నిచ్చుభూప్రజల నెట్టి
కష్టములఁ గూడ రక్షింపు కార్య మీవు పూనవలె నబ్బునెల్లను భానుతనయ!
తే॥ నీవు గోచారపీడను సల్పునపుడు యుక్తసమిధతిలఘృతహోమకర్మ
ములను ఘనద్వారమున సల్పు జనుల కాపు మిమ్ము నుపుమి హేమసంప్రియర్థ మొసఁగని! కరుణను''
వ॥ అని కోరుకొనిన శనైశ్చరుం డట్లె యనియె,

—* దశరథకృతసముద్యోగము *—

శా॥ నాఁటంగోలెను రోహిణీశకట మేనాఁడున్ విభేదింపఁ డా
ఖేటశ్రేష్ఠుఁడు, గ్రహప్రవృత్తి నరుసన్ గర్వాణనాథుల్ శశిన్
పేటింతేపుడు నాఁటఁ డెంతయును సంప్రీతాత్ములం బోయి వా
ర్గాటీనిర్జితఘోటవేగుఁడగు మందద్యాభృతో నెట్లనున్,
క౦॥ ''శనియింత వైభవమ్మది యొసఁగఁడ! యటువంటివాని నోసరించితివీ,
వెడఁదను గ్రాజించుటకే బెడదఁబగు చెయ్వి చేసి పేర్గాంచి తిలన్,
క౦॥ అందుననుండియు యతిముదమందితి నీయెడలనే నిలాధిప! కానన్
డెందమునందలికోర్కులు సందియమందక వచింపు సత్వర మిత్తున్''
వ॥ అనినవని దశరథుండు
క౦॥ ''నీతోడ మైత్రి నా కత్యాతతమై యుండవలయు నఖిలక్రమాలన్,
భ్రాతృసుతాదులకుం బలెఁ బ్రీతిదమై యాది క్రమమునఁ బెరుఁగఁగవలయున్''
వ॥ అని పలుకుటయు నింద్రుండు వెండియు నిట్లనియె,
ఆ॥ ''అట్లెయుండుఁగాక యవనీశ! నాతోడ శాశ్వతము గనీకు సఖ్యభావ,
మరుగుదెంచు చుండునది నాదుసన్నిధి కహరహంబు స్నేహ మగ్గలముగ''
వ॥ అని పలికి సహస్రాక్షుండు త్రిదివాలయంబున కరుగుటయు దశరథుం డును జని స్వీయహర్మ్యంబున సంతుష్టాంతరంగుండై వసించుచు శనైశ్చరకృతభయంబునుండి జగంబును రక్షించి యపారమైనకీర్తి నార్జించి సంస్తూయమాను

డయ్యె, నాఁటఁగోలె నాతండు నిత్యంబును సాయమాహ్నికము నిర్వర్తించి దివం
బున కరుగుచును నచ్చటఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు వసించుచును దానాదివిహితమైన గం
ధర్వగీతంబును దేవర్షిముఖోచ్చరితంబులగు విచిత్రగీతంబులను వినుచును స్వయం
బుగం గీర్తించుచును హంసబర్హిణనాదితంబును మనోహరపతాకలచే సర్వత్ర
విభూషితంబును నగు విమానం బధిరోహించి నిజమందిరమునకుఁ గ్రమ్మఱుచుం
డువాఁడు, స్వర్గంబునుండి నిజాలయంబున కరుగునపు డెల్ల నతఁడు గూర్చుండిన
యాసనంబు మహేంద్రాదేశంబున జలప్రోక్షితంబగుచుండెడిది, యది యాతఁ
డెఱుంగఁడ, యొకానొకదివసంబున నారదముని వాక్రుచ్చిన నాత్మజ్ఞానియగుట
హృదయంబున నధర్మంబూహింపక యథాపూర్వంబుగ నతిసంతోషంబున నమ
రాలయంబున కరుగుచు నొకనాఁడు తడవుండి లేచివచ్చునెడ గృహాంతరప్రవిష్టుం
డై తానుగూర్చుండిన యాసనమువంక గనుగొనుచుండుటయు సేవకుఁడు జలంబుల
సంప్రోక్షించె, నందుల కమ్మహీపతి దేవేంద్రుకడకుం జని

ఆ॥ "భూమిసురులఁ బట్టి పోకార్చియుంటినో, వారి యాజ్ఞమీఱి వర్తిలితినొ,
యెందుకనుచు నిట్లు లేఁగూరుచున్న యాసనముపైన నీళ్ళు చల్లఁబడుట,

ఆ॥ దానమిచ్చి పిదపఁ దాపంబు పడితినో, యాడరానిమాటలాడినానొ,
ధరణిసురులయెడలఁ దప్పేమి వచ్చెనో తెలుపుమయ్య యిట్లు సలుపుటకును,

ఆ॥ బవరమందుఁ జొచ్చి పగరకు వెన్నిచ్చి పాఱివచ్చితినొ యధీరుఁడనుచు,
దైన్యభావమూని తచ్ఛత్రువుల కాళ్ళపైన వ్రాలినానొ ప్రాణభీతి,

సీ॥ బలియురు దుర్బలప్రజ బాధపెట్టిరొ, దొంగలుపడి యూళ్లు దోచుకొనిరొ,
స్త్రీలను బూరుషు లేలుపంగఁ గడఁగిరో, వర్ణసాంకర్యంబు వాటిలినదొ,
దుర్జను ల్పెద్దల దూషించుచుండిరో, చెలరేగి శిక్షింప సిద్ధమయిరొ,
దొరకిన దుష్టతస్కరుల లంచమునుదిని వదలివైచినవారొ మదధికృతులు,
కనులవెంట నీళ్లు గార్చుచునుండిరో యంగలార్చి దీను లన్వహంబు
నస్మదీయరాష్ట్రమందున నిటువంటి యేయకార్యకరణ మేర్పడెనొ,

ఆ॥ సాధ్వసమున వచ్చి శరణన్న మానవుఁ బ్రోవకుండ నవలఁ బుచ్చినానొ,
యొకనిదేని వెన్నునెఱిచి దృప్తిగా మెసవినానొ యిడుమ మేలటంచు,

ఆ॥ నాగృహంబునందునను నిత్యకరణీయమైన దైవపైత్ర్యకాదులందు
నెద్దియేని లోప మేర్పడియుండెనో, యేయఘంబు కృతము యెఱుఁగనైతి,

ఆ॥ చూచిచూడనట్లు క్షోణిజనంబుల వృత్తిమునను పేక్ష పెట్టినానొ,
యేమి చేసినానొ, యేటికిఁ గడిగింతొ యస్మదాసనంబు, నాజ్ఞయిమ్ము,"

వ॥ అనిప్రశ్నించిన దేవేంద్రుడిట్లనియె,

సీ॥ స్వర్వాసయోగ్యతాపక దివ్యదేహంబు స్పృశియింపఁగలుగు నెవ్వనిరజము,
పూజ్యమైయున్న నీరాజ్యంబునందునఁ గావింపఁబడునట్టి కల్మషంబు,
సాధురాజన్యవిస్తారితంబైన నీయన్వయం బగునాకో యఘవృతంబు,
పండితపదధూళిపావితంబైన నీభవనంబునం దున్నె పాపవార్త,
స్వామిభక్తిఁ గలిగి చరియించు భవదీయభృత్యులందుఁ గొల ప్రవిష్టమగునె,
అయినను ద్వదీయమానస మహాప్రక్షుబ్ధమగుటకున్న బీజ మవధరింపు,

ఉ॥ పుత్రవిహీనతం బొగులు భూవ్రజ కుండవు సద్గతు ల్నిజం,
బీత్రిదివం బగమ్యము, పితౄణమునం బడియుందువు, వారితోఁ
బితృవరు ల్విరోధమును బెంచుకొనంగల, రెప్డు తజ్జను
ల్పుత్రులఁ గాంతు రప్పుడది పోయెడు, నేమి వచింతు నీకిఁకన్?

కం॥ నీవును బితృఋణముక్తిని గావింపకయుంటి, వట్లు గావున నిత్యం
బీవిధి నీయాస్తరణము క్ష్మావర! యభ్యుక్షితంబు సల్పఁగఁ బడెడిన్,

తే॥ కానఁబున్నామనరకంబు గడచుపొంటెఁ బుత్రకులఁ గాంచుటకుఁ గానుబూనుమీవు
సద్గతిం బొందవలెనంచు స్వాంతమందుఁ దలఁచెదేని మహీనాథ! తప్పకుండ”

వ॥ అనిట్లు వార్తమవ్వఁబడుటయు దశరథుండు మహాదుఃఖయుక్తుండై సిగ్గుచేఁ దలవాంచి సహస్రాక్షు వీడ్కొని నిజపురంబగు నయోధ్యకుంజని తత్క్షణమ స్వరాజ్య సమాత్యుల కర్పించి

ఉ॥ “పుత్రులుగల్గుదనకఁ దవముం బొనరించెదఁ బోయి కావునన్
మిత్రము! లేను వెండియును మీసవిధంబునఁ జేరుసంత కీ
ధాత్రిఁ గడుం గడంకను యథావిధి నేలుచునుండుఁడయ్య మీ
పుత్రులఁబోలె నెల్లప్రజఁ బూర్ణకృపం గనుగొంచు నిచ్చలున్”

వ॥ అనివక్కాణించిన మంత్రులిట్లనిరి,

తే॥ యుక్తమైనద నీచేయు నుద్యమంబు, పుత్రకులు లేనితర్వాతఁ బూరుషులకుఁ
బ్రాజ్యసామ్రాజ్యములతోడిపనియ దేమి, ధనముతో నున్న పనియేమి తలఁచిచూడ

తే॥ మేముపాలింపఁగలము నీమేటిరాష్ట్రి, మీవు సుఖముగఁ జని భవదీయజనకు,
డిద్ధతపమున సంసిద్ధినెనసినట్టి స్కంధనగరిఁ దపోనిష్ఠ సలుపు మనఘ!”

—※ రాజవాపీమాహాత్మ్యము ※—

వ॥ అనియిట్లు మంత్రులచేఁ బనుపంబడి దశరథుండు హర్షపూర్వకంబుగా హాటకేశ్వరంబునకరిగి పుణ్యోదకంబగు తత్రత్యకుండంబునను నన్యతీర్థంబులను గృ

తావగాహుండై వెనుక జనకుండు ప్రతిష్ఠించిన యమ్మవారి కోవెలకును ముఖ్యంబు లగు నితరాలయంబులకును జని భక్తియుక్తంబుగం బరిపూజించి దేవదేవుండగు త్రివిక్రమున కొక దేవళంబు గట్టించి తత్ప్రతిమ నందు స్థాపించి తదగ్రతలంబున స్వచ్ఛోదకపూరితంబును సోపానపంక్తియుక్తంబును సాధుప్రశంసితంబును నగు నడబావిం ద్రవ్వించి తజ్జలంబుల దైవతాభిషేకాదు లొనరించుచు బహుప్రకారంబులం దీవ్రతపం బాచరించుచుండుటయు వేయియేడులకు విష్ణుండు తుష్టుండై విబుధోపేతంబు విహగాధిపు నధిష్ఠించి విచ్చేసి దర్శనమిచ్చి

కం॥ "సంతోషము పెట్టితి వత్యంతము నను వత్స! వరము నడుగు మిడెద నీ
స్వాంతమునం గలగ్రిచ్చ రవంతయు శంకింప కేమొయంటి నటంచున్"
వ॥ అనినవిని దశరథమహారాజిట్లనియె,

ఉ॥ "పుత్రులం గూర్చి యీతపము పూనికి యంతయుం గానం బంకరు
ట్పత్రసునేత్ర! చక్రధర! వంశవివృద్ధిదులైనయట్టి స
త్పుత్రుల నిమ్ము, నీదుకృప పూర్తిగనుండుటం దమ్ము శ్రీకి నే
మాత్రము లోటువాటిలదు మద్గృహమందున వాస్తవంబుగన్"
వ॥ అనినవిని శ్రీమహావిష్ణుండు

ఆ॥ "ఏను నీయింట నవతారమెత్తనుంటి దేవకార్యార్థమై నాల్గుతీరులుగను,
వీటికింజని తాతలనాంటినుండి యుండియుండిన రాజ్యంబు నోముపొమ్ము"

కం॥ నీవు వినిర్మించిన నడబావియు లోకమున రాచబావియనంగన్
దా విఖ్యాతిం గాంచెడు బ్యాపల్లభ! నేంటినుండి స్వచ్ఛజలంబై

కం॥ ఈరాజవాపిం బంచమి నీరాడి సుదర్శకర్శ నెఱవేఱిచి పి
త్రారాధన మద్దాంతము కోరికమెయి జరుపువాండు కొడుకులం బడయున్"

వ॥ అనియానతిచ్చి యంతర్ధానంబునొందిన నారాజును బ్రహృష్టవదనుండై యింటికరిగె, నంత నల్పకాలంబునక యాయనకళత్రత్రయంబున లోకవిఖ్యాతం బగు పుత్రచతుష్టయం బుదయించెం, గౌసల్యయను మంగళాంగి తజ్జ్యేష్ఠభార్య యాపెయందు రాముండును గేకయియను కనిష్ఠపత్నియందు భరతుండును సుమిత్రియను మధ్యమజాయయందు లక్ష్మణశత్రుఘ్నులును వరవర్ణినియగు మఱియొక కన్యకయు జనియించిరి, శతక్రన్యకం బుత్రహీనుండగు లోమపాదునకొసంగి యిట్లు దశరథుం డానృణ్యంబువడసి పితరుల స్వర్గంబునకనిచి కృతకృత్యుండయ్యె,
యంత రాముండు దేవకంటకుండును దుర్ధర్షుండును నగు రావణుం బరిమార్చి స్వార

భూమిపీఠంబలంకరించి యిచట రామేశ్వరుని లక్ష్మణేశ్వరుని సీతాదేవినిం బ్రతిష్ఠించె'' ననిసూతుండు వినుచుటయుఁ ఋషులిట్లనిరి,

—* శ్రీరామునిసన్నిధికి దుర్వాసుఁడువచ్చుట *—

తే॥ "ఇచట శ్రీరాముచేత రామేశ్వరుండు సీత లక్ష్మణుఁడును బ్రతిష్ఠింపబడిరి
యనుచు నీచేత నెయ్యదివినఁబడెనో యయ్యది మహాశ్చర్యమై యగపడియెమకు!

శా॥ రాముం డల్ల విదేహరాజతనుజారత్నంబు సౌమిత్రితో
రా మోదంబునఁ గానకేగి యిదె క్షేత్రంబుం బ్రవేశించి స
త్ప్రేమాపాదకతం దనర్చెడి గయాశీర్షంబునన్ శ్రాద్ధమున్
నేమం బొప్పఁగఁ బెట్టి లక్ష్మణుఁడు తా స్నేహోర్ఘితుండౌటకున్

ఆ॥ అలుకఁబూని మగుడనడవికిఁజనెనంచుఁ జెప్పియుంటి పూర్వ, మప్పుడిటఁ బ్ర
తిష్ఠసలిపెనంచుఁ దెలిపెద విపు, డిందు సందియంబుగలిగెఁ జాలమాకు''

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించిన రౌమహర్షిణి మఱియు నిట్లనియె

కం॥ "ఇందున నా కించుకయును సందేహము లే, దదేమొ జనియించెనుమీ,
కందున విశేషముగ మీకుం దెలిపెద వినుఁడు శ్రద్ధ క్షోణీదేవుల్!

వ॥ ఈక్షేత్రం బనాదిసిద్ధం, బెన్నటికిని నశించునదికాదు, రఘునందనునకు సౌమిత్రితో విరోధంబు వాటిల్లిన దొకదినంబును దుఃఖితుండై యత్యంతభక్తి రామేశ్వరుం బ్రతిష్ఠించిన దొకదినంబును నైయున్నయవి'' యనవుడు వెండియు నమ్మునీంద్రులు

కం॥ "ఏకాలప్రదినమున నిక్ష్వాకుకులాభరణుఁ డటకుఁ జనుదెంచెనుదా?
లోకారాధ్యుఁడయిన యా జ్యాకాంతున కేమిదుఃఖ మాగతమయ్యెన్?''

వ॥ అనియడిగిన సూతుండు వెండియునిట్లనియె,

కం॥ "లోకాపవాదభయమునఁ గాకుత్స్థుడు సీతవిడిచి క్రతుసిద్ధికిఁగాఁ
బ్రాకటసువర్ణసీతాస్వీకృతి రాజ్యంబుచేసెఁ జిరకాలంబున్,

వ॥ అట్లమ్మహాభాగుండు భార్యాంతరంబుం బరిగ్రహింపక పదునొకండు వేలయేండ్లు బ్రహ్మచర్యంబున నిహతకంటకంబుగా రాజ్యంబుసేయుటయుఁ దత్సదనంబునకు దేవదూతచనుదెంచి

ఆ॥ "నిర్జరాధిపుండు నీపాలికనిచెన, న్నట్లుగాన లక్ష్మణాగ్రజన్మ!
మంతనమునవచ్చి మత్సమావేశంబు చేయవలయునిచట శీఘ్రమిపుడు''

వ॥ అని వాక్రుచ్చిన రఘునందనుం డతిరహస్స్థలంబునం జేరి యాదూతతోడి

సంభాషణ ముపక్రమించెఁగాని యచ్చోఁగూడ హితులు పెక్కండ్రు కూడుటం జేసి రహస్యంబు పొసంగదయ్యె, నంత నాదూత యేకాంతంబునఁగూడ సముపస్థితం బగు జనసంసర్గంబు నాలోకించి కోపావిష్టుండై నవ్విధ మిట్లనియె,

కం॥ కోఱలుతీసిన సర్పముతీరునను మదంబుదిగిన ద్విరదముభంగిన్
ధారుణిఁ బరిభూతుండగు సాకేతుఁ బ్రజచేత మాటసాగని ప్రభువున్,

కం॥ భవదాజ్ఞ జనులమీఁదను లవమేనియు లేదు, తెలిసె లక్షణమెల్లన్,
దివిషన్నాథాలాపము శ్రవణింపఁగలేకపోతి రఘువర! యొంటిన్''

వ॥ అనినవిని రాముండు కోపసంరక్తనయనుండై మొగంబున మూఁడుముడతలువడ లక్ష్మణుం గనుంగొని

ఆ॥ ''ఇచటఁగూరుచుండి యీయనతోడ నే మాటలాడుచుండ మధ్యమందు
నెట్టినెయ్యుఁడేని యేతెంచఁగూడదు, వచ్చెనేని ద్రుంతు వాని నేన,

ఆ॥ అట్లు వానిశిరము నవనికి బలియీయకుండ నేను మిన్నకుంటినేని
పుణ్యపురుషులేగు పూజ్యంపుగతులకుం దప్పువాఁడ, నిజముచెప్పినాఁడ,

కం॥ ఈరీతిఁ దెలిసి రాజద్వారంబునయందు నీవు వర్తిలవలయున్,
ఘోరంబుగాగ నిపు డెవ్వారికి నాచేతినుండి వధ లేకుండన్''

వ॥ అనినవిని శుభలక్షణుండగు లక్ష్మణుండు ''చిత్త'' మని రాజద్వారంబు నిర్జనంబుగావించుటయు దేవేంద్రునియొక్కయు స్వర్గవాసులగు నితర దేవతలయొక్కయు నాదేశంబు రఘూద్వహునకు నివేదింపఁదలఁచి దేవదూత యిట్లనియె

ఉ॥ ''నీవిల రావణాసురు ననిం దెగటార్ప జనించినాఁడ, వా
కావలుఁడుం ద్రిలోకజనకంటకుఁ డింతకుఁ గూల్పఁగాఁబడెన్,
దైవతకార్యమంతయును ద్వత్కృతమయ్యెను, గాన సర్వదే
వావలియున్ సనాథముగనయ్యెడుఁ గాత మికన్ రఘూద్వహా!

ఉ॥ ఈవొనరింపనున్న పని కింతయు నడ్డొనరింపఁగూడ దో
శ్రీకర! తావకీనమగు చిత్తమునన్ రుచియించెనేని యీ
దేవతలం గృపార్ద్రమగు దృక్కులఁ జూచి కరంబు నింద్యమా
ష్మ్రకలయంబుఁ బోవిడిచి స్వర్గముఁ జేరఁగరమ్ము చెచ్చెరన్''

వ॥ అనియిట్లు వివిక్తంబునం జేరి దేవదూత రామునకు సురసందేశము విన్నవించుచుండ దుర్వాసుండు క్షుధావిష్టుండై చనుదెంచి ''రఘూత్తముం డెక్కడ నెక్కడ'' నని యడుగుటయు లక్ష్మణుండు వినయావనతుండై

ఉ॥ "తన్నరనాథవర్యుఁ డొకదైవతకార్యములోన వ్యగ్రుఁడై
యున్నకతంబునన్ మహిసురోత్తమ యొక్కముహూర్తమాత్ర మీ
తిన్నియ విశ్రమింపుఁడు మదీయను విన్నప మాలకించి మా
యన్న సుపర్వదూతికిఁ సమగ్రపుటుత్తరమిచ్చి వచ్చెడిన్" ౪౬౩

వ॥ అనివిన్నవించిన దుర్వాసుండిట్లనియె. ౪౬౪

కం॥ "చెచ్చెరవచ్చిరఘూత్తముఁ డిచ్చో మాకనులఁ బడకరయే యుండినచో
నిచ్చెదశాపం బిప్పుడ యచ్చపుఁగులమెల్ల ధ్వంసమయ్యెడిరీతిన్" ౪౬౫

కం॥ననుదర్శించుటకంటెను ఘనమైనవికావు తక్కఁగలకార్యము లో
యన భిక్షు!వ్యర్థముగ మీపోనరించెడిపనినిగుఱిచి భూషింతుకదున్ ౪౬౬

వ॥ అనినవిని లక్ష్మణుండు వంశక్షయంబునకంటె నొక్కండమడియుటయ
మేలని నిశ్చయించి రామునపిధంబునకుం బరువెత్తి కృతాంజలియై. ౪౬౭

కం॥ మీదర్శనమొనరింపఁగ నాదుర్వాసుండు ద్వారమందున నున్నాఁ
డో దేవ లోపలికిరాఁ దాఁ గొరపడుచున్నవాఁడు తతనుగు క్రుధచేన్ ౪౬౮

వ॥ అనిమనవిచేయుటయు రఘురాముండు దేవదూతం గనుంగొని యిట్లనియె

కం॥ చనిచెప్ప నాదుమాటగ ననిమిషనాథునకు నిశ్చయంబుగ నీవో
యనఘుఁడ యత్యాంతమునకు, గనుచెంచెద నేను నీదుసన్నిధికనుచున్ ౪౭౦

వ॥ అనియిట్లుపనింపనిచి వానిని లోనం బ్రవేశపెట్టుమని లక్ష్మణున కాజ్ఞా
పించి యభిముఖంబుగంజని యర్ఘ్యంబొసంగి శిశ్వాదాచరితప్రణాముండై హర్షగద్గద
స్వరంబున నమ్మునికిట్లనియె ౪౭౧

కం॥ స్వాగతమునీకు నతిసుస్వాగత మోమౌనిచంద్ర సద్గుణసాంద్రా!
యీగజగథతురగాదిక మీగురువిభవంబు నీద యీ రాజ్యంబున్ ౪౭౨

శా॥ నాపైనన్ దయయుంచి చక్కనొను మునీంద్రా! వీనినన్నింటి, ని
స్వాపంబైనది మద్గృహంబు త్రిజగత్సంపూజ్యమానుండ వౌ
నీపాదంబులధూళిపాతి, యయితిన్ నేధన్యుఁడన్, సత్తప
శ్శ్రీపూతాత్ముల రాకనుండి యొడఁసంసిద్ధింప దిద్ధారుణిన్ ౪౭౩

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయు నమ్మునిశ్రేష్ఠుండు ౪౭౪

కం॥ చాతుర్మాస్యవ్రతమును నిరాహారముగఁ జలిపి విపులబుభుక్షో
పేతలమైఁ జనుదెంచితి సీతాపతి! యశనకాంక్ష శ్రీమద్గృహమున్ ౪౭౫

ఆ॥ కాన భోజనంబు గావలయును నాకు, సిద్ధపరుపుదాని శీఘ్రమీవు,
అన్నివదలుకొన్న సన్యాసివానికి లేదుపని భవ ద్ధనాదికమున, ౪౭౬

క॥ అనివార్యక్రమంబున రఘునందనుండు బహువిధవ్రతాన్నంబుల భుజియింపఁ జేయుటయు.

—♦ లక్ష్మణ నిర్యాణానంతరము రాముండు కిష్కింధకరుగుట. ♦—

ఉ॥ ఇమ్మెయి రామభూమిభుజు నింట సమర్పితమైన సత్క్రియా
కమ్ము నివంటకమ్ము దనకర్పణఁబట్టినయంత నిచ్ఛమై
నెమ్మనికాంబసాపడి మునిప్రవరుండు శుభానువాదపూ
ర్వమ్ముగ వెళ్లిపోవుటయు వైశ్వమ సంస్కృతతీక్ష్ణఖడ్గుఁడై ౪౭౮

వ॥ లక్ష్మణుండు రామునితో నిట్లనియె. ౪౭౯

కం॥ ఏనత్రుడఖడ్గమ్ముగైకొని నాతల ఖండించు మవనినాధ! నడిఁ బ్రతి
జ్ఞాతంబగు నీవచనం బేతత్కార్యంబు చేత నీరేతీవడా॥ ౪౮౦

వ॥ అనియిట్లు వచియించిన రాముండంతఃప్రవిష్టుండగు పురుషు హతము గావింతునని తాముననొసర్చిన ప్రతిజ్ఞ యెట్టకేలకు జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుకొని వ్యాకులితాంతరంగుండును బాష్పపూరితనేత్రుండును నై పన్నగంబుభంగి బుసకొట్టుచు దీనవదనుండై యుండుటయు సౌమిత్రి వినయావనతుండగుచు. ౪౮౧

ఆ॥ తనదుమాటఁదాను దథ్యంబు సేయుటే పరమధర్మ మెల్లప్రజల కనని,
నందు భూమిపాలు రత్యంతమగుశ్రద్ధ దీసికొందు రలయు దినియందు. ౪౮౨

శా॥ ఏనుడా మాలెయు మాటలాడకొనుచో నిచ్ఛయి కేతెంచున
వ్వానిఁగూల్చెద నేన, లేనియెడలం బాపుండనైపోదు, నం
చే నాకష్ణన సేయుమండ ననియుం టీవో ప్రభూ! కినకైనైం
గానఁగా సంయమినాపభీతి నిట వేగఁగా వచ్చె నద్రుగవనా॥ ౪౮౩

వ॥ అనినవిని రాముండు బ్రాహ్మణులతోడను మంత్రులతోడను బెద్దయుం బ్రొద్దు నాలోచించి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. ౪౮౪

తే॥ చనుము లక్ష్మణ! శ్రీరఘువంశస్థలమునుండి, నిన్ను త్యాగంబు సేసితి నేఁటితోడఁ
త్యాగమునయును వధయును దాంతపత్యముండదని సాధువులు చెప్పుచుందురుర్వి

కం॥ నీసుఖమునే నాపేఁజూడను, మాంసకదేశమునఁగనుడ మన యెటకేనిగా
నీమనసువచ్చుచో టికిఁ బో మన్త్రిప్రయాసుండు నీదుగతియై యున్నా. ౪౮౬

వ॥ అనినవిని లక్ష్మణుం డభివాదమొనర్చి యంగనాపుత్రమాత్రాదుల నేరి నామంత్రింపకయ యామాత్మణంబ యన్నగరంబు వెడలి సరయూనదిని స్నానమాచరించి శుచియగుచుఁ దత్తీరమునందలి వివిక్తప్రదేశంబునం బద్మాసనాసీనుండై యాత్మయం దాత్మనునుచి బ్రహ్మరంధ్రంబునుండి తేజోరూపంబును విసర్జించుటయు

వియద్గతం బగు నమ్మహాతేజంబును రాఘవుండు విలోకించి యాశ్చర్యంబున నేమి యుం దెలియని యాలోచింపకుండంగ, నట్లు వైష్ణవంబగు తురీయభాగంబు లేచిపోవుటయు గతశ్రీకంబును గాష్ఠలోష్టసమంబును నై తచ్ఛరీరంబు శరయూపులినంబునం బడి యుండుటవిని విలపించుచు రాఘవుండు ససుహృదమాత్యంబుగఁ జని కరుణంబుగా

సీ॥ ఎవని నన్వహము నాత్మీయప్రాణముకంటెఁ బ్రోక్కంపుఁ బ్రియునిగాఁ జూచుకొంటొ
యెవని నీవతిభక్తిఁ దవిలి యగ్రజుఁడంచు జనయిత్రిస్థానమం దునిచికొంటొ
యెవనిని భవదీయహృదయంబునందున నెంతయుఘనునిగా నెంచికొంటొ
యెవని సద్గుణగణాకృష్టునిగాఁ జేసి లలి నీదుమతమున నిలిపికొంటొ
యట్టినన్ను విడిచి హా వత్స! యొకఁడవ యెట్టులేగితయ్య యింద్రపురికిఁ?
బురము విడిచి కానకరిగెడియెడఁ గూడ విడువ, విడ్వ నెట్లు విడచితయ్య? ౪౮౮

సీ॥ నను నాదుపెండ్లియుం గనుటకుఁ బ్రయతించు ఘోరవిరాధునిం గూల్చినావు,
ఇంతటివాఁడయో యింద్రజిత్తునిబట్టి దురమునందునఁ దలనఱికినావు,
అస్మదనుజ్ఞమై నల్లశూర్పణఖకుఁ గోనకొని ముక్కుజెవు ల్గోసినావు,
క్రూరులౌ రాక్షసవీరులం బరిమార్పఁ బలిమి నాకు బాసటై నిలిచినావు,
తుదకుఁ బ్రాణములను వదలి యనాథవైఖరిని ధరణిపైఁ బడి నొరగినావు,
అకట వత్స! నన్ను నగ్రజు విడనాడి యరుగ నెట్టులిట్టు లయ్యెనోయి? ౪౮౯

వ॥ అని జననీప్రముఖ సకలస్త్రీజనమధ్యంబునం జేరి బహుప్రకారంబులం బలవించుచుండ బ్రెగ్గడలు సమీపించి ౪౯౦

కం॥ "ప్రాకృతజనునివిధంబున శోకింపకు రామచంద్ర! సుగతికిం బనుపన్
లోకాచారవిధంబును గైకొని తగునౌర్ధ్వదైహికము చేయుమికన్ ౪౯౧

కం॥ మృతనష్టాతీతములకు హితగా వెతఁ జెందుదు రెందు నిగితవివేకుల్,
మృతసుగుణ మున్నె మృతసన్మతులకు, నష్టంబు మున్నె నష్టంబ రయన్,,

వ॥ అని పలికి రా లక్ష్మణకళేబరంబు నిండం గస్తూరీగురుమిశ్రితంబు లగు చందనోశీరకుంకుమకుసుమ్మలును సుగంధయుతంబు లగు పుటికొన్నింటిని జల్లి నూతన వసనంబులు గట్టి కుసుమంబులచే నలంకరించి చందనాగురుకాష్ఠంబులం బేర్చి చితిం జేర్పించి దక్షిణముఖంబుగా నందుఁ జేర్చి నిప్పుముట్టించుటయుఁ బుష్పవృష్టియు నావెంటనె సకలదిక్కులం బ్రతిధ్వనిసేయు నొక శబ్దంబును నద్భుతంబుగా గగనాంగణంబునుండి బయలువెడలె, ౪౯౩

ఆ॥ "రామ రామ! నగవరా నట్టి పనికి నై వగచెదేల యిట్లు వ్యర్థముగను?
నాత్మవేత్తయైన యనుజు నితనినిట్టు లగ్ని దగ్ధ మేలయాచరింతు? ౪౯౪

ఆ॥ బ్రహ్మవేత్తలయును బరమయోగులయును సన్యసించినట్టి సజ్జనులయు
దేహములకు నగ్నిదాహంబుగూడదం చనుచు ధర్మశాస్త్రమునను గలదు, ౪౯౫

ఆ॥ అవనిఁ బృథులకీర్తి నార్జించిమించిన యుష్మదవరజుం డనుత్తముండు,
బ్రహ్మరంధ్రమునను బ్రాణము ల్వెడలించి పడసియున్నవాఁడు బ్రహ్మపదము"

వ॥ "అనియిట్లాకాశవాణి వచించుటయు నమాత్యులాకర్ణించి ౪౯౬

ఆ॥ వందురఁగూడ దిందులకుఁ, ద్వత్సహజన్ముఁడు సిద్ధుఁడైనవాఁ,
డెందులకింక నిందునికి? యేగుద మింటికిరమ్ము, గాచ సేఁ
తం దిలకించికొన్నుమఁతజి తమ్మునిగూరిచి యూర్ధ్వదైహికం
బుం దలపెట్టు మర్త్యనిధి భూసురవర్యులనడ్గి చెచ్చెరన్ ౪౯౮

వ॥ అనివకాక్రణించిన రాముండిట్లనియె, ౪౯౯

ఆ॥ "లక్ష్మణుండులేక లలిఁబాసి యింటికి నేమటంచువత్తు నేనుమరల?
నాతఁడెట్లువిడిచె నట్లేను బ్రాణము ల్విడుచువాఁడ, దివికివెడలువాఁడ, ౫౦౦

చం॥ కుశుఁడు మదాత్మజాతుఁ డిడుగో కొనుఁ డిచ్చెద, నాకిక్రియా
కుశలుఁడు, నాదురాజ్యమునకుం దగువాఁడు, సమస్తలోకముల్
శిశువులఁబోలె మన్పఁగల శేముషివాఁడు, రుచించెనేని యీ
దృశునకు మీరు బాసటయి రేలుఁడు పొందు మదీయరాష్ట్రముల్" ౫౦౧

వ॥ అనియిట్లుపలికి స్వర్గంబునకు గంతుకాముఁడై మిత్రుండగు విభీషణుం
దలంచుకొని ౫౦౨

ఉ॥ భక్తికిమెచ్చి యాటవిడిఁ బట్టముగట్టితి లంకనేలుమం,
చుక్తవిధిన్ రవీందుభము లుండెడిదన్క నదట్లుగావు సే
యుక్తను గాని యాయ్యసురయూథము క్రూరతమంబు, గాన సు
వ్యక్తముగన్ వరంబు నొసఁగితి లువారికి యెంచిచూచినన్, ౫౦౩

ఉ॥ సెంపునహించియుండిన విభీషణుఁ డాసురభావమూని నై
లింపగణంబు రావణునిలీఁ నరాతులఁగాఁగఁ జూచుచోఁ
ద్రుంపకయూరకుండ దెటొ క్రోవను వారలనిన్, మదీయవా
క్సంపద యుష్ట్ర వ్యర్థముగు, సత్యనిమాఁడనాదు సెంతయున్, ౫౦౪

కం॥ కావునఁ దన్నికటమునకు నేవేగంబోయి యెట్లు విబుధులతోడన్
దా వైరుధ్యముపూనఁడో యావిధమున బుద్ధిగఱపి యటనరుదెంతున్, ౫౦౫

సీ॥ అస్మద్విశిష్టప్రాణసులల హనూమంతుండు, దరిసింపవలయు నాపరమభక్తుఁ,
బ్రాణసఖుండు తద్వానుతనూజుండు సుగ్రీవుఁ, డాతనిం జూడవలయు,

సత్యాదృతికిఁ బాత్రుఁ డాజాంబవంతుండు, కడువృద్ధు నాతనిం గాంచవలయు,
నత్యంతసహకారి యంగదాభిఖ్యుండు, వీక్షింపవలయు నాయింద్రపౌత్రుఁ,
గుముదతారాదికపులింకఁ గొంతమంది కలరు భృత్యులు, వారలం గనఁగవలయు
నందఱం గనుగొని మాటలాడి ప్రీతి నటుపయిని వేలుపులప్రోలి కరుగవలయు"

వ॥ అని తడవుచింతించి పుష్పకంబు నాహ్వానించి యం దధిరోహించి త్వరితంబుగఁ గిష్కింధకరుగుటయుఁ బుష్పకప్రకాశంబుం బొడగాంచి వానరులు రాఘవురాకం దెలిసికొని ససంభ్రమంబుగా నెదుర్కొని మార్గంబునుండియె మోకాళ్లమీఁదఁ బుడమికొరగి నమస్కరించి జయజయశబ్దంబుల నీపార్శ్వంబునుండి యాపార్శ్వంబునకు నాపార్శ్వంబునుండి యీపార్శ్వంబునకు నురుకులువెట్టం గడంగిరి, యంత రాముండును సత్వరంబుగా సర్వాలంకృతంబగు పురంబు ప్రవేశించి కూరుచుండి పథశ్రమదీర్చికొనుచుండుటయు నవ్వానరులు ౫౦౭

ఉ॥ "తేజముఁ బాసియున్న యది దేవ! త్వదాసన మేమిహేతు, నీ
యోజఁ గృశించియుండుటకు నొండొకకారణ ముండియుండునా,
భోజనమాచరింపనొకొ పొత్తుగఁ, జిత్తమియత్తలేని దు
ర్వ్యజవిభాగమందనగు, వేశ్మమునం గుశలంబకా ప్రభూ!

చం॥ ఉడలునఁదాల్పఁబట్ట తొడవోయనఁ బాయకయుండునట్టి త
మ్ముఁడు కనుపట్టఁ డొద్ద శుభమూర్తి సుమిత్రయనుంగుబిడ్డఁ, డె
ప్పుడు నిజపార్శ్వమందునను బొల్చెడి ప్రాణసమాన సీత, యా
యిడయును గానరాదు, విన వేడుకయయ్యెడుఁ జెప్పఁగంగదే" ౫౦౯

వ॥ అనియడిగినఁ దడవు నిట్టూర్పువిడిచి రాఘవుండు బాష్పపూర్ణేక్షణుండై యంతయును వక్కాణించెఁ, దదుక్తం బాకర్ణించి సుగ్రీవుండొట్టి వానరులందఱు రఘూత్తము నాలింగనంబుచేసికొని పెద్దయుంబ్రొద్దు వందురి కడకు వైస్వర్యంబున నిట్లనిరి. ౫౧౦

కం॥ "నెలవిమ్ము రఘూద్వహా! మావలనం గానున్న పని యావశ్యము చేయం
గల, మీవు చెలిమిమై మాయిలుసొచ్చుట ధన్యులైతి మేమందఱముఁ" ౫౧౧

వ॥ అనినవిని రాముండు సుగ్రీవునితో నిట్లనియె. ౫౧౨

ఆ॥ "యుష్మదాలయమున నొకరాత్రివసియించి పోదు లంక కేను బ్రొద్దునం, బ్ర
ధానమంత్రితోడఁ దద్విభీషణునింటి కీవు నాదువెంట నేగుదెమ్ము" ౫౧౩

—◆ సేతుమధ్యంబున శ్రీరాముఁడు రామేశ్వరుం బ్రతిష్ఠించుట ◆—

వ॥ అని యీప్రకారంబున మారేయి సకలవానరులచేతను భక్తిమై నుపాస్యుండగుచు నివసించి రఘూత్తముండు సూర్యోదయంబునఁ బ్రాభాతికకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని సుగ్రీవాంగద హనుమజ్జాంబవదాది కపుల పదుండ్రతోడం బుష్పకంబు నధిష్ఠించి తొల్లి సమరంబు జరిగిన యాయాప్రదేశంబులం దిలకించుచు మనోవేగంబున నొక్క నిముసంబునకు లంకాపురిం జేరుటయు దేదీప్యమానమగు పుష్పకవిమానముం బొడగాంచి విభీషణుండు రాముండు వచ్చువాఁడుగా నెఱింగి ప్రహృష్టుండై ససుతామాత్యభృత్యంబుగా నెదుర్కొని విదూరంబునన దండంబువోలె ధరాస్థలింబడి జయజయశబ్దంబులు సల్పుచు నత్యాదరంబున నాతని నక్కునంజేర్చుకొని రామదేవుండు లంకం బ్రవేశించి విభీషణు వేశ్మంబున విడిసి వానరులెల్లరుం జుట్టుఁ బరివేష్టింప సింహాసనాసీనుండగుటయు నయ్యసురేశ్వరుం డాత్మీయరాజ్యంబును బుత్రమిత్రకళత్రాది సకలస్వంబును సమర్పించి కృతాంజలిపుటుండగుచు నెదుట నిల్వఁబడి సవినయంబుగా నిట్లనియె. ౫౧౪

ఆ॥ "ఆనతిమ్ము వీని కాచరితవ్య, మాకస్మికముగ రాను గతమదేమి?
రాదు నీదు వెంట రమణి యాజానకి? యేల" లక్ష్మణుండు సేరఁడేమొ? ౫౧౫

వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నింప రాఘవుండు బాష్పపూరప్రతిచ్ఛన్నవక్త్రుండై మాటిమాటికిని నిట్టూర్పులు విడుచుచు గద్గదస్వరంబున నంతయు నివేదించి యుమ్మలికంబుఁ జెందియున్న యవ్విభీషణు సంబోధించి సత్యార్థంబగు హితంబుపదేశించువాఁడై యిట్లనియె, ౫౧౬

ఉ॥ "నేను స్వరాజ్యమున్విడిచి నిర్జనరాజ్యముఁ జేరఁబోదుఁ, ద
త్స్థానమునందు లక్ష్మణుఁడు తా వసియించుచునున్నవాఁ, డిఁకన్
మానవలోకమందునను మచ్ఛ్రీయబంధువులేక వర్తిలన్
లేను ముహూర్తమేని రజనీచరనాయక! పెక్కులేటికిన్, ౫౧౭

ఉ॥ నేనిటకేగుదెంచుటది నీకు విభీషణ! నీతిఁజెప్పఁగన్
గాన మనంబు నిశ్చలముగా నొనరించి వినంగనౌను, న
న్దాని నటు లొప్పనగ్పనగు, ధారుణిలోపల రాజ్యలక్ష్మి రా
జ్యానికిఁగూడ మత్తతను వాటిలఁజేయును మద్యమట్టులన్, ౫౧౮

కం॥ కావునఁ దన్మదమునకుం దావలమవుగాకుమీవు దైతేయవిభూ!
దేవతలు నీకుఁబూజ్యులు, సేవించుము రాజ్యలక్ష్మి స్థిరమైయుండున్, ౫౧౯

ఆ॥ అస్మదుక్తి సత్యమగు, నందులకుఁగానె యేగుదెంచినాఁడ నింతదవ్వు,
బలియుఁడయ్యు నీదు భ్రాత దేవతలతో నిగ్రహించి తుదను నీల్గఁడొక్కొ?

ఆ॥ ఎవ్వఁడేని మనుజుఁ డీపాట్లు పడియె యిచ్చటికి వచ్చుచో నిశాచరేంద్ర!
మచ్ఛరీరమటుల మనుజాదులందఱుం జూడవలయుఁ, దాఁక నోడవలయు,

కం॥ సేతువును దాటి యావల కేతెంచంగూడదనుచు నీవు నిలింపా
రాతులకుఁ జెప్పియుంచుము, జాతిం బ్రాంగోపములగుట సమయింత్రు ప్రజల్"

వ॥ అని యిట్లు వచియించుటయు విభీషణుఁడు ౫౨౭

తే॥ "ఇట్ల భవదాజ్ఞ శిరసావహింతుఁ గాని నీవు చను వెనక జీవము ల్నిల్పఁజాలఁ
గాన ననుగూడఁ గొనిపొమ్ము కరుణయుంచి కూడియుండెద లక్ష్మణుతోడ నవట"

వ॥ అనిపలుకుటయు శ్రీరాముండు వెండియు నిట్లనియె

ఆ॥ ఏను నీకు రాజ్యమిచ్చెడి పట్టున నక్షయముగ నేలుమంటిఁ గాన
నను నసత్యవచనుఁ బొనరింప కెటులేని యాతుధానవర్య! యనఘచర్య!

తే॥ నేను గీర్త్యర్థ మీ సేతునికటమందు శంకరత్రయము ప్రతిష్ఠ సలుపనుంటి,
గ్రహములుం దార లున్నంతకాలమీవు భక్తిఁ బూజించుచుండుము మా పార్వతీశు

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చి తొల్లి సంగరంబున జరిగిన చిత్రకథలఁ జెప్పుకొనుచును వివిధంబులగు యుద్ధస్థానంబుల వీక్షించుచును నత్యంత బలశాలులై యాయోధనంబున కభిముఖులై వచ్చిన కుంభకర్ణేంద్రజిత్ప్రముఖ ఘోరరాక్షసులఁ బ్రశంసించుచును రఘుశ్రేష్ఠుండు కపిశ్రేష్ఠులతో లంకాపురంబున దశరాత్రములు వసించి యేకాదశదివసంబున విభీషణపురస్సరంబుగాఁ బుష్పకంబుపైఁ బోయి శ్రద్ధాపూతచిత్తంబున సేతువు నాదిమధ్యాంతంబుల మూఁడింటను మూడు రామేశ్వరమూర్తులం బ్రతిష్ఠించి యయోధ్యకుఁ బయనమగుటయు విభీషణుండు సుహృ రాచరిత్రప్రణాముండై ౫౨౮

శా॥ ఏతత్సేతుపథంబునన్ జనులు రామేశుం బ్రదర్శింపఁగా
నేతెంచంగలవారు, రాక్షసులు తారెన్నన్ మహాక్రూరు, లా
యాతుంబట్టి భుజింపఁజూచు నెడ నాజ్ఞాతిక్రమాగస్సమ
న్వితుండయ్యెడు నీదు భక్తుఁడు ప్రభూ! నీవిందు కేమందువో, ౫౨౯

వ॥ అనిన విని రఘుసత్తముండు విల్లు నెక్కువెట్టి నిశితశరంబులం గీర్తిరూపంబగు తత్సేతువును మధ్యభాగంబునఁ బదియామడపర్యంతముం బడఁగొట్టుటయుఁ దత్స్థాపిత శంకరలింగంబు సశిఖరంబుగా సముద్రంబునం గూలవలసివచ్చె, నిట్లు సేతుమార్గంబునఁ బోరామి కలిగించి కపిరాక్షసులతోడం గదలి స్వగృహంబున కరుగుచుండుటయు ౫౩౦

-శ్రీరాముఁడు హాటకేశ్వరంబున సీతాలక్ష్మణాదులఁ బ్రతిష్ఠించుట-

క॥ ఆకస్మికముగఁ బుష్పక మాకసమున నిల్వఁబడియె నదియేమందున్,
గాకుత్స్థుఁ డబ్బురమంది వివేకనిధిని హనుమఁ గాంచి వెస నిట్లనియెన్, ౫౩౧

తే॥ "ఈవు పుడమికి దిగి శీఘ్రమే మిక తమొ యరసి చను దెమ్ము పొమ్మయ్య యాంజనేయ
దేవతాజ్యేష్ఠు కంటెనా నీవిమాన మెవరు వారించియుండరె తెల్పు గేని." ౫౩౨

వ. అనినవిని హనుమంతుండు ధరణీతలంబునకు దిగిపోయి వేగంబ క్రమ్మఱి రఘూత్తమునకుం బ్రణమిల్లి. ౫౩౩

ఆ॥ "దీని క్రిందఁ గలదు దివ్యమౌ క్షేత్రంబు, హాటకేశ్వరంబటండ్రు దాని,
బ్రహ్మఁ దొట్టి సకలబహిర్ముఖులుగూడ నటవసించుచుందు రన్వహంబు ౫౩౪

క॥ కావున నీక్షేత్రము సీతావర! మన పుష్పకంబు దాటఁగలే కీ
తోవం గదలక యున్నది, యీవిధమంతయును సత్య మే మందునిఁకన్" ౫౩౫

వ॥ అనివిన్నవించిన రాఘవుండు కౌతూహలసమన్వితముగాఁ బుష్పకంబు నుండి రాక్షసవానరులతోడఁ దత్క్షేత్రంబున నవతరించి తత్రత్యదేవాలయంబులును దీర్థంబులును విలోకించి పితామహప్రతిష్ఠితంబగు చాముండను గామదాయకమగు కుండంబును చిత్రప్రతిష్ఠితుండగు చతుర్భుజుని రాజవాపిని దరిసించి కుండవాపులం గృతావగాహుండై పితృతర్పణంబులు విడిచి ౫౩౬

క॥ బలుపుణ్యంబుల నియ్యంగల దీక్షేత్రంబు ప్రజకుఁ గావున నిచటన్
నిలిపెద లింగంబులనే, నల మత్పిత విష్ణు నిలిపినట్టుల భక్తిన్, ౫౩౭

ఆ॥ అట్ల యస్మదనుజుఁ డల లక్ష్మణుండు తా స్వర్గలోకమునకుఁ జన్నవాఁడు,
వాని పేర నొక్క వరలింగ మిచ్చోట నిలుపువాఁడఁ, బ్రీతిసలుపువాఁడ, ౫౩౮

క॥ సీతారూపం బిచటం బ్రీతిని స్థాపించి నాదు పేరటఁ గూడన్
జేతును లింగస్థాపన ఖ్యాతంబై యుండ నీజగంబున నెపుడున్" ౫౩౯

వ॥ అనినిశ్చయించి యన్నింటికి నన్నియాలయంబులు గట్టించి యందుఁ బ్రతిష్ఠించుటయు వానరులును దానవులును దమ పేర లింగంబుల స్థాపించిరి, యందఱును నట్లు లింగప్రతిష్ఠలొనరించి కొన్నిదినంబులట వసించి యయోధ్యకుం బోయిరి, రామేశ్వర లక్ష్మణేశ్వర సీతాప్రతిష్ఠాపనవృత్తాంతంబియ్యది మీకు సకృత్స్నంబుగా వినిపించితి"నని యట్లు సూతుండు వక్కాణించుటయు ఋషులిట్లనిరి ౫౪౦

ఆవర్తక తీర్థకూపికా మాహాత్మ్యము.

ఉ॥ "రక్కసులుం గపీశ్వరులు రంతులుమాని యటఁగ స్వలింగముల్
పెక్కులు నిల్పువారలన విస్మయమయ్యెడి సూత! కాన, నా
రెక్కడనెక్కడఁగ మఱియు నెట్టెటు నిల్పినవారొ లింగముల్
చక్కఁ వచింపుమయ్య, యది స్వాంతము రంజిలఁజేయు నెంతయుఁగ॥" ౫౪౧

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించిన సూతుండిట్లనియె, ౫౪౨

క॥ "సుగ్రీవుఁడు మొదలామూలాగ్రముఁ దత్క్షేత్రరాజమునందునఁ దిరిగఁగ,
దా గ్రహియించెను నటఁ దీర్థాగ్రిమమగు బాలమండనాఖ్యము సరిగఁగ, ౫౪౩

వ॥ పదపడి యా బాలమండనతీర్థంబున స్నాతుండై సదాశివు ముఖలింగం బచ్చటఁ బ్రతిష్ఠించె, నట్లితరవానరులందఱును దమతమపేళ్ళ ముఖలింగంబుల సంస్థాపించిరి. పుష్కరకూపంబున నెవఁడా లింగంబులఁ గంబగాలంకృతంబులం జేయు వాఁడు శివలోకంబుఁ జెందఁగలుగు, నంత నా క్షేత్రంబునకుఁ బశ్చిమదిగ్భాగంబున రాక్షసులు చతుర్వక్త్రలింగంబుల స్థాపించిరి, భక్తియుక్త చిత్తంబున రాముండు రామేశ్వరాదులఁ బ్రతిష్ఠించినది పూర్వదిగ్భాగంబున, నట్లారామునిచే దక్షిణదిగ్భాగంబున నావర్తియతటాకంబునకుఁ జేరువగాఁ బాపనాశినియగు కూపిక యొకటి త్రవ్వింపఁబడియె. దక్షిణాయనంబున నెవఁడి ద్దాన శ్రాద్ధంబు బెట్టువాఁడశ్వమేధఫలంబునొంది పితృలోకంబున సర్వోత్కృష్టుండై వర్తిల్లెడు, నెవఁడచటఁ గార్తికమాసంబున దీపారాధనముచేయు వాఁడు రౌద్రంబులగు నేకవింశతి నరకంబులంగనుంగొనఁడు మఱియు నెక్కడెక్కడ జనించునో యక్కడక్కడ నొక్కడనేని యంధుండుగాఁడు" నావుడు శౌనకాదులు ౫౪౪

క॥ "ఆవర్తియతటాకము తానచ్చట నెవనిచేతఁ ద్రవ్వింపఁబడెఁగ?
దాని ప్రభావంబెట్టిది? దీని సకృత్స్నంబుగాఁగఁ దెలుపఁగదయ్యా॥" ౫౪౫

వ॥ అనియడిగిన సూతుండిట్లనియె, ౫౪౬

క॥ "ఆవర్తియతటాకానూనమహత్త్వంబు నొక్కనోట వచింపఁగ
బూనిన వర్షశతంబులకేనియు సాధ్యంబుగాదు ఋషివరులారా! ౫౪౭

వ॥ ఆశ్వయుజశుద్ధచతుర్దశీదినంబున సమాహితుండై యందు నీరాడి విధిపూర్వకంబుగా దేవపితృతర్పణంబు లొనర్చునది, యంత దీపోత్సవదినంబున శ్రాద్ధము నర్చి గంధపుష్పానులేపనంబుల భక్తిమై దామోదరదండధరులఁ బూజించునది, గోవిందుండు గూర్చుఁ గాకయని మినుములును నువ్వులును బ్రాహ్మణున కొసంగు

నది, తిలమాషప్రదానంబునను దేవపితృతర్పణంబునను యమసహితంబుగాఁ బురు
షోత్తమదేవుండు ప్రీతుండయ్యెడు, నానత్తీర్థంబున నెవఁడిట్లు సల్పు వాఁ డశ్వ
మేధఫలంబునుబొంది బ్రహ్మలోకంబునం బ్రకాశించు, సంప్రీతిని రాముం డవటి
కరిగిన సాదరంబుగా ద్విజోత్తములెల్లరుం జనుదెంచి. ౫౪౭

క॥ "ఇచట నగస్త్యమునీంద్రుఁడు రచితాశ్రముఁడై యెసంగు రఘునందన!, యా
సుచరితు నుర్వీసురవరు నచిరంబుగఁ బోయిచూడు, మదె కనుపట్టున్, ౫౪౮

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నారాజీవలోచనుండు ప్రహృష్టుండై వానరదానవుల
తోడం దూర్ణంబుగఁ జని సాష్టాంగనమస్కారంబు సలిపి యమ్మహాత్మునిచే సానం
దంబుగం గౌఁగలించుకొనఁబడి వినయసహితంబుగాఁ దన్నాతిదూరస్థ ధరాపృ
ష్టంబునం గూరుచుండి కృతాంజలిపుటుండయి మునియడిగినమీఁద స్వగ్యానవాం
ఛయు సీతాపరిత్యాగంబును దనచే విసర్జింపఁబడి మహాత్ముండగు సౌమిత్రి చేసిన
ప్రాణపరిత్యాగంబును సుగ్రీవవిభీషణులకడకరిగి సంభాషించినచ్చుటయుఁ బుష్ప
కంబు నడవమి మున్నుగాఁగల యాత్మీయవృత్తాంతం బంతయు విస్తరించి వక్కా
ణించె, నంత నగస్త్యుండు తదగ్రతలంబున బహుదృష్టాంతపురస్సరంబుగం బురాణ
రాజర్షుల చిత్రచరిత్రలం జెప్పి కథావసానంబునఁ జలచిత్తుఁడగు రఘూత్తము విలో
కించి నరసురోరగయక్షసిద్ధవిద్యాధరులకును నలభ్యంబయి వజ్రసహస్రంబులకుం
బురుషుగాక కృష్ణపక్షరాత్రియందును సూర్యకాంతులీను నుత్తమరత్నాభరణం
బొసంగుటయు రాముండు గ్రహించి కౌతుకావిష్టుండై విస్మయోత్ఫుల్లలోచనం
బుల వీక్షించుచు. ౫౫౦

తే॥ "ఒసఁగితివి నాకుఁ గరుణమై నో మునీంద్ర! కనము వెలుఁగొందు రత్నపుఁగంఠమాల
చిమ్మచీఁకట్లఁ దా నెగఁజిమ్మకొనుచు నక్కజమొనర్చ నెక్కడిదయ్య యిద్ది?",

వ॥ అనినవిని యాగస్త్యుం డిట్లనియె, ౫౫౧

ఆ॥ "అస్మదాశ్రమమున కతిసమీపస్థలి నీక్ష్యమాణమైన యూతటాక
మమరఖాత, యచట నాశ్చర్య మొకటేను గనినవాఁడ, దాని విను వచింతు,

ఆ॥ ఒక్కనాఁటి రాత్రి వ్యోమంబువంకకుం జూచుచుండ నేను సూర్యదీప్త
మప్సరోవృతంబునగు విమానము దానిలోన నొక్కయువయుఁ గానఁబడిరి,

శా॥ అంధుండాతఁడు, గాని స్వచ్ఛముగు నీ హారంబు గ్రీవన్ జగ
ద్బంధుంబోలె ధరించి కిన్నరులచేఁ బ్రస్తూయమానుండు, స్వ
సంబంధంబందునఁ దేర్చి దింపె నొకఁ డాకంటగప్పఁ గాను, నీ
సింధుప్రాయతటాకతీరమునకుం జేర్చెం గడుక్ మెల్లగన్, ౫౫౨

చ॥ అటుతరువాత నప్పురుషుఁ డప్పలనుం డిడి కొంక్క పీనుఁగున్
దటుకున వద్దకీడ్చుకొని దంతముఖంబులఁబట్టి చీల్చుచున్
బెటపెటమన్ రవంబు గడుఁ బెల్లుగఁ దన్నరమాంసభక్షణం
బెటులొనరించె నట్లు పరియేర్పడె దానికిఁ దొంటిరూపహో! ౫౫౬

ఉ॥ అంతటఁ గొంతసేపటికి నాతఁడు తృప్తిని బొంది శుద్ధుఁడై
యెంతయుఁ బ్రీతి నీరముల యావలకుం బఱతెంచి దేవయా
నాంతరధిష్ఠితుం డగుడు నంతటిలోనన యేను బోయి ప
ర్యాంతము కిన్నరాదిపరివేష్టితమైనను గంటి నిట్టులన్, ౫౫౭

ఆ॥ "ఉండుముండు మొకముహూర్తమాత్రంబు వైమానికాగ్రగణ్య! నానిమిత్త,
మాత్మజుఁడను మునుల కల్లమిత్రావరుణుల, కగస్త్యుఁడందు రిలను నన్ను, ౫౫౮

ఆ॥ అనివచించుటయును నభిముఖుండై యతండల సమానచారులైనయట్టి సకలకిన్న
రాదిసంఘంబుతోడను నరుగుదెంచి భక్తి నెరఁగె నాకు, ౫౫౯

చ॥ నతియొనరించి భక్తిమెయి నాకుఁ బురోగతుఁడైన యామహీ
పతిని గుఱించి నేను నిటు ప్రశ్న మొనర్చితి, "వ్యోమయాన సం
స్థితుఁడవు, శ్రీసమేతుఁడవు, దివ్యనవస్రగ్విభుండ, నప్సర
స్తతియును గిన్నరాదులును దద్దభజింపుచునున్నవారు నిన్, ౫౬౦

ఆ॥ ఇట్టినీ వెవండ? వీచెర్వ్యనను మహామాంసభక్షణమున మనుట దేల?
యేలయేరుపడియె నీదృష్టివైకల్య? మంతయును వచింపుమయ్య నాకు,, ౫౬౧

చ॥ అనవిని యాతఁడిట్టులనె, "సత్యనుకూలము నీదుగాక యో
మునివర! సాధుదర్శనము పుణ్యము, వారలు తీర్థభూతు, ల
ల్లనఫలమిచ్చుఁ దీర్థము లిలాంతలమందునఁ జూడ, సాధుద
ర్శన మపుడే ఫలప్రదము, సాధుసమాగము మెన్నఁ జిన్నదే, ౫౬౨

ఉ॥ కాన వచించెదన్ విను మగస్త్యమునీశ్వర! నింద్యమైన యీ
మానవమాంసభోజన మమానుషవైభవ మాదియౌ మదా
ఖ్యానము నానుపూర్వ్యముగ నంతయు నీకట, శ్వేత నామభూ
జానిని నేనుమున్ను, కలుషంబుల కాలయమున్ నితాంతమున్, ౫౬౩

సీ॥ చిల్లిగవ్వైనియు. జేతఁబెట్టియెఱుంగ దీనాంధపంగుభూదేవతలకు,
విధిహీనముగ నేని వ్రేల్చియెఱుంగని హవిరాదికముచేత నగ్నిలోనఁ,
గార్యసాధనకేని కాచియెఱుంగ స్వరాజ్యస్థమౌ ప్రజాంజిఁ గరుణ,[యమున,
యశముగూరిచియేని యభయమిచ్చియెఱుంగ శరణంబుఁజొచ్చిన యార్తసముద

మట్లు సకలలోక ములజడిగుడుపుచుఁ గానవచ్చు దేహి కడఁగలట్టి
రత్నమెల్లఁగొనుచు రమణమై నానర్తవిషయమునకుఁ బతిగ వెలసియుంటి ౫౬౪
ఆ॥ పిదప మునిబిడౌజ! పెద్దకాలమునకు ముసలితనమువచ్చి మూల్గనేను
నాదుకొడుకువచ్చి నన్ను బలాత్కృతి నవలనెట్టి రాజ్య మపహరించె, ౫౬౫
క॥ అంత జరాగ్రస్తతమైఁ జింతిలు చందందుఁదిరిగి చివరకు నెటులో
గొంతంతయు నెండఁగ నీప్రాంతమునకు వచ్చితిం బిపాసావశతన్, ౫౬౬
క॥ పిమ్మట శుభదమ్మగు నీర మ్మట నగుపడుచుఁ జొచ్చి రయమున నవగా
హమ్మొనరించితిఁ గానీ హుమ్మని యూఁకంటిమంట యుద్ధృతమయ్యెన్, ౫౬౭
ఆ॥ ఆఁగలేక యుంత నాకంటిమంటకుం జావసిద్ధమగుచుఁ జదికిలఁబడి [౫౬౮
యుండుటయును నెపుడొ యూపిరివోయె నీజలమునందుఁ బుణ్యానిలయమందు
ఆ॥ అంతఁ దక్షిణంబ యమరదూతాక్రాంతమై విమాన మొకటి యరుగుదెంచె,
నవ్యదేహధారినగు నన్ను దానిపైఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొనిరి వారు, ౫౬౯
సీ॥ స్వర్గీయమైన యా సనసన్న పట్టుము లట్టఁబెట్టిరి నాకు మొట్టమొదలు,
తత్తన్మహా సుగంధద్రవ్యపంకంబు లలఁది యూర్ధ్వశరీరమంత నంతఁ,
బారిజాతాదిపుష్పములలోఁ గ్రుచ్చిన సరులు వైచిరి గళస్థలిని బిదపఁ,
కటిశిరఃకంఠాస్యకరకర్ణయుగముల వెలలేనిభూషలు వెట్టి రవలఁ,
బ్రీతి శోభనంపుఁ బెండ్లికుమారునివగిది నివ్విధమున సొగసుచేసి
యమరయూథ లభ్యయానంబుపై నన్ను క్షణములోన బ్రహ్మసభకుఁ జేర్చి, ౫౭౦
ఆ॥ గ్రుడ్డివానిఁజేరి కూర్చుండఁబెట్టిరి యిట్టినన్ను వారు తుట్టతుదకు,
నబ్రమంది సభికు లన్యోన్య మీక్షించుకొని, కిసీయటంచుఁ గొందఱనిరి, ౫౭౧
ఉ॥ కింకరులంత నన్నుఁగని కృత్యము వాకొని రీవిధంబునన్,
‘ పంకజయోని యీయన, సుపర్వసమన్వితమైనయట్టి యీ
పంకపుటోలగంబు విను భూతలనాథ! తదీయ, మీవు ని
శ్శంకగఁ బోయి యాయనకు సాగిలిమ్రొక్కుము, లెమ్ము చెచ్చెరన్,, ౫౭౨
క॥ అనవుడు నే నుచ్చైస్స్వరమున “నోహో దేవ! నాదుమ్రొక్కులఁగొను, మం
చని యొనరిచి సాష్టాంగప్రణతిని నొకమూలఁ గూలఁబడితిని బ్రీడన్, ౫౭౩
ఉ॥ అంతసభాసదు ల్నగనరాధిపభూసురపుణ్యగాథ ల
త్యంతముఁ జెప్పఁగోఁ దొడఁగి, రయ్యవి విన్నకొలంది నాకు నిం
తంతని చెప్పరాని వ్యధ యాటయు రాఘులో అప్పలో తినన్
జింతిలి యంతరంగమునఁ జేయవ నెప్పయు లేమి బ్రహ్మకున్, ౫౭౪

తే॥ మరలఁ బూర్వోక్తవిధముగా నెఱిఁగి నేను సిగ్గువిడచియిటులంటిని, "చెపుము దేవ!
యాఁకఁ జాలకయున్నాఁడ నాఁకటికిని, నెదియునుం గానఁబడదు నాకిట భుజింప,

ఉ॥ ఏ భుజియింపఁదగ్గ దెదియే నిట నుండిన నిమ్ము దేవ! యా
హా! భవదీయలోకమున నాఁకలిదప్పికలుండవంట, యా
ప్రాభవ మేమియైనయది ప్రస్తుతమందున? నెందుకోస మీ
క్షోభముపాలు చేసి నను శోషిలఁ జేయుచునుంటి వీగతిన్" ౨౪౬

చ॥ అనుటయు బ్రహ్మ యిట్టులను, "నన్నముఁ బెట్ట వొకప్పుడేనియున్
జనులకు నీవు ధాత్రిపయి, సత్పథమూరుఁడవౌచు నెంతయున్
గనఁబడు రత్నమెల్లఁ గడఁకన్ హరియించితి కొట్టి లోకమున్
గనుకనె యీ క్షుధార్తియును గన్నులు లేమియు నీకు నేర్పడెన్, ౨౪౭

శా॥ మల్లోకంబున కేగుదెంచియును నీ మాడ్కిం గృశింపంగ నే
తల్లోపంబ ప్రధానకారణము, తథ్యంబిద్ది, యోజింపఁగా
మల్లోకంబున కేగుదెంచుటయు సామాన్యంబుగా, దందు నే
పల్లన్ మున్నిదియాచరింపఁబడెనో వాక్రుత్తు విన్మింతయున్, ౨౪౮

కం॥ పాపాత్ముఁడు డవగు నీవే పానీయముల విడిచి తిరవగు నసువుల్
భూపాల! యచట శ్వేతద్వీపేశుఁడు కలిభయమున స్థిరుఁడైయుండెన్, ౨౪౯

కం॥ కావునఁ దత్స్వర్గమున నీవపుముల విడువఁగలిగి తెంతయు నపుడే
యే వానికన్న మొసఁగక పోవుట క్షుద్బాధ విడిచిపోవదు నిన్నున్, ౨౫౦

ఆ॥ అట్లు రత్నసమితి హరియించుటంజేసి గ్రుడ్డివాఁడ వగుచుఁ గుములుచుంటి,
వింతకన్న లేదు హేతువు మఱియొండు, నిజము చెప్పినాఁడ నీకు నేను" ౨౫౧

కం॥ అనవుడుఁ బ్రహ్మకు నిట్లంటిని నే "నరకమును మించె నీ లోకము, గా
వున నన్నచటికె పనుపుము, పనియేమిఁక నిచట నునికి పంకజజననా!" ౨౫౨

ఉ॥ నావుడు నా విధాతయును నన్గణియించి "యవశ్య మట్టులే
యీవట కేగు, మేమిపని యిచ్చట, నారకమందుఁ బోదు నీ
కే విధిచేతఁ గూడ నవనీశ్వర! యా తెలిదీపి సత్త నా
శావహమౌనె యెన్నటికి? నయ్యెడ శాస్త్ర మబద్ధమట్టిచోన్, ౨౫౩

ఉ॥ కావున నీవు ప్రత్యహముఁ గామగమైన విమానమెక్కి మున్
జీవముఁ బాసినట్టి పెదచెర్వున జీర్ణము గాకయున్న యా
తావక దేహమున్ దినుము, తత్తను వస్మదనుజ్ఞ నక్షయం
బై విలసిల్లు నీరముల, నయ్యెడఁ గన్నులు గానవచ్చెడిన్," ౨౫౪

కం॥ అనవుడుఁ దదుక్తరీతిం బనివడ దీపోత్సవదినంబు నిశీథక్
జనుదెంచియిటకు మాయకె తనువును దినుచుండు నేను దనిపి సహంగర్, ౫౮౫

ఆ॥ అమరమాన వసు నయ్యేడిదివసంబ యనని జనుల కొకక్రయ్యబ్దమగును,
గాన నాదు పాక దైనందినంబయ్యె వార్షికంబు గాఁగ వఱలెనిచట, ౫౮౬

ఉ॥ సంభ్రమునాఁ దమించి యిల శాశ్వతకీర్తిఁగడించినట్టి గారా
గీంద్రుఁడవీవు, నీకు నెదిరేని యసాధ్యము లేదు కావునన్
సాంద్రకృపాపిలోకములఁ జయ్యనఁజూచి ననుం బ్రధాననే
త్రేంద్రియపాటవంబునకు నెంతయుఁ బాత్రునిజేసి ప్రోవుమా, ౫౮౭

ఆ॥ అటులె గర్హ్యమైన యాత్మయకాయభక్షణమునింక నేను సలుపఁజాల,
యోకృపాసముద్ర! నీకన్నగతిలేదు నాకటంచు నతఁడు నాకొనుటయు ౫౮౮

కం॥ నీరయిపోయినునాపది శ్రీరామా! యేమటంచుఁ జెప్పుదు నీతో,
నారీతినగుట యు విమానారూఢునితోడ నిట్లుఁ బంటిని దుదకున్, ౫౮౯

కం॥ నీయాఁకలి శమియించెదు, నోయవనీనాథ! యస్మదుక్తము వృథగం
జేయక యాస్నక్రియమున నీయం దలపెట్టుము యీగళభూమన్, ౫౯౦

ఆ॥ అట్లు నేఁటినుండి హరి కేశవస్థిరమునను రత్నదీపములను బెట్టు,
మందువలన నీమున్న నక్షులు కనుపించు నస్మదుక్తరీతి నష్టశేక,, ౫౯౧

చం॥ అనవిని యూతెఁ డందులకు హర్షముఁజెంది ‘దయామయుతుండవై
యనఘ! పవిత్రపఱచవలె నవశ్మణిభూషణ మీవ,, మంచు నన్
వినయవినమ్రకాయుఁడయి వేడ వితృష్ణుఁడనయ్యు నేను న
వ్వని నురీకరించితిని, బట్టితిఁ దద్గళహారదానమున్, ౫౯౨

కం॥ చరణములుకడిగి నా కప్పురుషుం డన్నక్రమమున భూషణమిడుదున్
సాగున తృష క్షమియించెను, బరితృప్తియుఁగలిగ నమృతపాయికిఁబోలెన్,

ఆ॥ ఆతటాకతోన దక్షిణంబౌను నుండియున్న యటనిగోడలుకూడ
నష్టమయ్యె. నంత నలినాక్షు నటఁ బ్రతిష్ఠించెనతఁడు గుడికట్టించి యందు,

తే॥ అటుప్రతిష్ఠించి యాదేవునగ్రమునఁదుఁ బ్రీతి రత్నప్రదీపము లుంపట్టుకొలఁది
స్వప్నమగుపృష్టి యొప్పెడి జనకేశ! యప్పుమాంసున కది యేమియద్భుతంబొ,

ఆ॥ అట్టి లోకప్రసిద్ధ సమ్మోహనాఖ్యచమ దివ్యనట్టునగుచుఁ దేజరిల్లె,
బెట్టి పత్రనగరులఁ దద్దయు స్పృహణీయుఁడయ్యె సామవినీతి నెంతటికని,

ఆ॥ అంత సంతసించి యాముష్మాసంతుండు నీతి వెట్టినాడు ఉప్పగక్తి
గద్గదస్వరమున ఘటితాంజలిపుటుండై యమునిని మెల్లనిట్లు నడియె,

ఆ॥ "భవదనుగ్రహమున బ్రాహ్మణాగ్రేసర! మద్బుభుక్ష యుపశమంబుఁ జెందె,
దివ్యదృష్టిఁ గలిగె, దేవరయాజ్ఞఁ గాంచఁ జనుదు నింక బ్రహ్మలోకమునకు నేను", ౫౯౮
చం॥ అనియిటు లస్మదాజ్ఞఁ గొని యాతఁడు క్రమ్మఱఁ బిత్రువారముల్,
ప్రణతులొనర్చి నాకుఁ జనె బ్రహ్మసభాస్థలి. శ్రీవిభూషణాం
బనఘ! మదీయహస్తగతమాటకుఁ గారణమిద్ది, యద్ది నీ
తెనువునఁ దాల్పదగ్గదని తద్దయుఁ బ్రీతి నొసంగితిం బ్రభూ! ౫౯౯
ఆ॥ నాఁటఁగోలె నిటకు నరులు కార్తికమున నేగుదెంచి క్రుంకి యీ జలముల,
రత్నదీపములను రహిమీఱఁ బెట్టుచు జనుచునున్నవారు కొనకు దివికి, ౬౦౦
కం॥ ఎవరు సమాహితులై యిట వినశనఁ దగు షాగ్రిణంబులను పినుకుగా వారల్
దివిషజ్జ్యేష్ఠ హిరణ్యగర్భ భవనాతిథులగుదు రతులపాతకులయ్యున్, ౬౦౧
తే॥ అంత నేతత్ప్రభావ మాయసురనాథుఁ డీక్షణముచేసి ప్రోద్బించె నేమనందు,
నట్టి ఘనమ్యాంపు దీపోత్సవాహమిద్ది, నూయి [illegible] లచుమిట నాదునుడిగణించి, ౬౦౨
తే॥ దాన స్నాతుండవై పితృతర్పణంబు జరిపి యీ దేవు నెదుట భాసురములైన
రత్నదీపంబులిడ వేగ రామ! మనుజకాయమునఁ బోదు బ్రహ్మలోకమునకీవు ౬౦౩
వ॥ అనియిట్లగస్త్యుండు వాక్రుచ్చుటయు రాఘవాదేశంబున రాక్షసవానరు
లందఱును దత్ప్రదేశంబున విశాలోదకంబగు కూపికం ద్రవ్వియందు స్నాతులై
పితృతర్పణంబులు విడిచి రత్నదీపంబులు వెట్టి కార్తికమాసంబంతయు నటవసించి
యయోధ్యకుం బోయిరి, యంతఁ దత్తీర్థప్రభావంబున విభీషణ హనుమంతులుదప్పఁ
దక్కినవారలందఱును బ్రహ్మలోకంబు వడసిరి. యిప్పటికిని నెవ్వఁడేన్నఁటఁ గార్తి
కమాసంబునఁ దజ్జలంబుల స్నాతుండై దీపదానంబొనరించు వాఁడు సర్వపాతకము
లనుండి విముక్తుండై బ్రహ్మలోకంబును బొందంగలిగెను, నా నక్షత్రియుపట్టాకం
బట మద్భవించిన దివ్యస్థలంబున, శిష్టనామికయు నట్ల యేర్పడియె నని సూతుండు
వచించుటయు ఋషులిట్లనిరి, ౬౦౪

— కుశేశ్వర లవేశ్వర ప్రతిష్ఠ —

కం॥ "రాక్షసు లేలింగంబుల నక్షీణశ్రద్ధతోడ నట నిల్పిరి వా?
రక్షయతన్మాహాత్మ్యఫలత్క్షణ మెటువంటి? లోకలాపిద! చెప్పుమా" ౬౦౫
వ॥ అనవుడు సూతుండిట్లనియె, ౬౦౬
తే॥ "స్వప్రతిష్ఠితలింగపూజనమునసల్ప బలియుడగు రాక్షసులు చాలభ [illegible] దముగను
లలిని జనుదెంచ సాగిరి లంకనుండి వేలకొలఁదిగఁ బూర్వంబు విప్రవ [illegible]! ౬౦౭

వ॥ ఇట్లా క్షేత్రంబునకు వచ్చుచుం బోవుచు మధ్యేమార్గంబున మానవులను విశేషించి బాలవృద్ధులను బట్టి వధింపంగడంగుటయు వారలు ప్రాణరక్షణతత్పరులై సర్వతోముఖంబుగం బరువెత్తి యందుం గొంద ఱయోధ్యకుంజని యచట మూర్ధాభిషిక్తుండగు కుశుం బొడగాంచి మొఱబెట్టుచు ౬౦౮

ఉ॥ "నీపితతోడం దొల్లి రజనీచరులైన విభీషణాదు లే
దోపని హాటకేశ్వరమునొద్దకువచ్చి చతుర్ముఖంబుచేఁ
దీపితమైన లింగములు నిల్పిరి తద్వరుణాళిఁ, దత్సమ
ర్చాపరులౌచు నిత్యమును సన్నిధిసేయుచునుండి రిచ్చటన్, ౬౦౯

ఆ॥ అట్టి జనులఁ బట్టి యుదయులై భక్షించుచున్నవారు వారలో మహీశ!
యన్యుఁ డెవ్వఁడేని యాలింగపూజకుం జనినఁ దత్క్షణంబ సమసినాఁడె, ౬౧౦

కం॥ ఇట్టిమహానర్థంబులు పుట్టెడునెడ రక్షకీవు పూనవయేనిన్
గట్టిగ నీజగమంతయు నట్టేటమునింగిపోవు, నమ్ముము దీనిన్, ౬౧౧

ఆ॥ క్రూరులైన యసురవీరులు నరమాంసభక్షణాశ నెప్పుడుఁ బరుగులెత్త
నేవిధమున నింక నీక్షేత్రరాజంబు పేరుమాయకుండఁ బృథివినుండు?" ౬౧౨

వ॥ అనినవిని యా కుశమహీపాలుండు సత్వరంబుగా రాజ్యభారంబ మాత్యులపైనునిచి ససైన్యంబుగం దత్క్షేత్రంబునకుఁ జనుటయు హతశేషులగు ద్విజోత్తములరుదెంచి పరుషాక్షరంబులగు వచనంబుల నాతని భర్త్సించుచు ౬౧౩

ఉ॥ "ఏమి యొనర్పఁగాఁ బడెను? నీవు నృపాధముపోల్కి నేలుచుం
టీమహి, లేకయున్న నెటు లీగతిఁ గూల్తురు రాక్షసు ల్ద్విజన్?
రామునకున్ జనింప, వల రావణువీర్యమునుండి పుట్టితే,
యీమెయి దైత్యపీడితుల నీక్షణచేసెదె కాకయుండినన్, ౬౧౪

చం॥ నిజము స్వవర్గజాతుఁ డవనీపతియైన సుఖంబుగల్గు భూ
ప్రజకని నీతిపారగులు పల్కెడిప, ల్కటుగాన నీవు త
ద్రజనిచరాత్మజాతుఁడవ, దానఁ దదాశరభక్ష్యమానులౌ
ద్విజులను దక్కవారల నుపేక్షయొనర్చుచునుంటి వీగతిన్, ౬౧౫

ఆ॥ ఎచట నార్తజనుల యీక్షణములనుండి యశ్రుబిందువితతి యవనిఁబడెడు
నచటనుండునొడయాఁ డత్యంతదుష్టాత్ముఁ, డతనిదోషమునన యట్టులగుట,,

వ॥ అని నక్రాణించుటయుఁ గుశుండిట్లనియె, ౬౧౬

పంచచామరము॥ అనుగ్రహింపుఁడీ ద్విజాతులా సురవ్రజంబు మీ
కొనర్చుచున్న యయ్యవజ్ఞ యొక్కయింతయే నెఱుం
గనేను గాన నేఁటినుండి క్ష్మాసురుండొ యన్యుఁడో
వినాశ మొందుచో నఘంబు వేయుఁడింక నాపయిన్, ౬౧౭

వ॥ అనియిట్లు ప్రాకుచ్చి విభీషణునిపాలి కొకదూతం బయనంబుసేసి యాతనితో

ఉ॥ "ఏగుము మానవశిక్షుక్రముగ, నేగి విభీషణుతో నిటన్ననా
తోఁ గడు మైత్రిచేసితివి తొల్లి రఘూద్వహుతోడఁ బోరెసీ
వీగతి విశ్వసించియును నెంతయు మత్తతనస్త్ర దుస్స్వగ
తోగణసంయుతంబుగను జొచ్చి యనర్థము సేయఁ బూనితే ౪-౨౦

ఆ॥ మంచితనముతోన మామకభూమికిం। జేటుగూర్చనీకుఁ జెట్టచేత
మన్నఁ జేయరాకయున్నది యేమందుఁ బిత్ప్రప్రతిష్ఠితంబు వితరయొనర్ప ౪-౨౧

కం॥ భవదగ్రజాతువలెనినుఁ। నవనికి బలియిచ్చు టర్హ మగుఁగాని విప
ద్రుపుకుండఁ దునమఁ దగనిద। స్వవర్ధితంబైనయపుడు సజ్జనతతికిన్ ౪-౨౨

ఉ॥ కావున నేటినుండి యొకకర్బుఁ జేసియు దాటి సాగరం
బీకలకేఁగుదెంచునెడ నే సబలంబుగవచ్చి లంక న
ప్పావరుపాలొనర్చెదను, బట్టివధించెద నెల్లదైత్యులన్
జీవముతో బలాత్కృతిని నిం జెఱసాల నిబద్ధుజేసెదన్ ౪-౨౩

వ॥ అనివచించుటయు నామాట సేతువునకుం బోయి రామత్వరయుదక్కించి తదగ్రితలంబు
ననుంటఁ గొందఱుజను లచ్చోటికేతెంచి ౪-౨౪

కం॥ "ఎవడవునీ, విచటికిరా। నవసర మేమేరుపడేందు నర్భక! నీకున్,
వివరింపు, మనుజు లిచటికి। నెవరును రా, రెచటనుండి యింవరుదెంతో" ౪-౨౫

వ॥ అనివారు కుచ్చిన దూతయిట్లనియె. ౪-౨౬

కం॥ "నే నక్కౄశభూపాలుని। చే ననుపఁగఁబడితి నొక్కౄచేఁతకుఁగాన్
దానవనాథు విభీషణు। స్థానముగమ్యం, బిటందుఁ జనఁగలుగుదునే" ౪-౨౭

వ॥ అనియిట్లు చెప్పుటయు నమ్మనుజులు ౪-౨౮

ఉ॥ "అరుగఁ దరంబుగా దుదధియావలి కేరికిఁగూడ, సేతువున్
నటుకినవాఁడు, తొల్లి రఘునాథుఁడు మధ్యమునందు, నా నఁ నా
శరపతియే విభీషణుఁడు సల్పగనుండెనకార్యమిందు చే
కుఱడి వసింపు మాకుఁ జెటుకుం జనుపంచఁగలాఁడు గామునిన్ ౪-౨౯

శా॥ బల్మిన్ లంక కుఱంగటన్ జెలఁగు నాభోలాంతుఁ గల్యంబునం
దత్తోయార్థుని సేతుమధ్యగతు మధ్యాహ్నంబునం దీక్షిదీ
ప్తోత్తుంగధ్వజు నర్థగాత్రమున నీరాజన్ సమర్పించెడిన్
నిత్తెంబాతఁడు దాఁ ద్రికాలములలో నిష్ఠం ద్రిరామేశులన్ ౪-౩౦

తే॥ తథ్య మిదియంతయుం గాన దద్విభీష
ణుండు ననుఁ జెందునట్టు నీ వుంగ మిటన
యతని దర్శించి భాషించి యలుగవచ్చుఁ
దద్గృహంబునకో లేక త్వద్గృహంబొ" ౬౩౧

వ॥ అని వక్కాణించిన విని యాదూత హర్ష సంయుతుండై మంచిదని యందు వసించుటయు నర్ధరాత్రంబున నా రామేశ్వరాలయంబునకు రాక్షసపరివారితుండై విమానంబుపైన వందిరూపులగు కొందఱు రక్కసులచే స్తుతింపఁబడుచును గొందఱిచే గానము చేయఁబడుచును విభీషణుండు చనుదెంచి విమానంబు నుండి దిగి రామేశ్వరునకు ముమ్మాఱు వలగొని నమస్కరించి యుచ్చైస్స్వరంబున స్తుతించి యథావిధి లింగంబున కభిషేకించి పూజగావించి లంకకుఁ బ్రయాణంబగుటయు నాదూత ముందునకు వచ్చి కుశుండు కనుసైగఁ జేసి యతికోపంబునఁ దనతో ముందు చెప్పిన వాక్యంబు లన్నియుం జెప్ప నవ్విభీషణుం డవ్వాని యాకర్ణించి నమస్కరించి కృతాంజలిపుటుండును, వినయావనతుండును నై ౬౩౨

ఉ॥ 'రామతనూజు రాజ్యమున రాక్షసు లిట్లధ మాచరించుచో
నేమగు సంక, నంతయును నేనొనరించినవాఁడ గాన నా
ధీమహితుండు నాకు నిది తెల్పుటకంచని, నిన్నుఁ బంచు నెం
తో మహనీయుఁడైనపని, యోగ్యుఁడవైన నిటుల్ ప్రసంగునే ౬౩౩

వ॥ అని పలికి భూతలంబునకరిగి సర్వదా మనుజుల నెవరు సహయించుచున్నవారో యా రాక్షసుల శోధించుటకై యాదూత సాన్నిధ్యంబునన యందఱను రావించి క్రోధంబున నగ్నిజ్వాల కార్చుచు నొక్కొక్కరితో నిట్లనియె ౬౩౪

తే॥ ఏదురాత్ములు పోయి నాయేలికయగు। కుశుని రాజ్యమ్మునం బ్రజంగూల్చుచుండి
రాదురాత్ములు చెల్లరు నగ్గంపు। టుమ్మలికమునఁ గృశియించు నుద్రుమతియు

సీ॥ క్షుధయుం బిపాసయుం జలుచులమని లేచు
కడుపుమంట శరీర ముడుకఁ జేయ
స్త్రీక్ష్యంపవాదిక సర్వభోగములును
గలలోనివార్తలై కానుపింపఁ
జలికి నెండకుఁ గూడ సహియింపవలసిన
యటువంటి దుస్థితి యొరుగుచేర
చెడుకంపుగొట్టెడి శ్లేష్మమూత్రంబులే
యాత్మీయ భక్షణీయములుగాఁగఁ

గీ॥ దమ్ముగను గాను వారలందఱును గూడఁ
దుతు తుథూయంచు నుమియుచుం బొలఁగిపోవఁ
గసంక్షయంకరమైన లంకాపురంబు
ద్వారమునఁ బడియుండుఁ బ్రసంగతము వారు ” ౬౩౬

వ॥ అని యిట్లు శపించి యారాక్షసపత్తముండు కృతాంజలియై మరల నాదూతం గనుంగొని ౬౩౭

క॥ 'నేఁటిసుత యెవఁడు నంబుధిఁ। దాఁటి యటేతెంచుఁడనుచుఁ దత్క్రూరసకు నా
మాటఁ జెప్పుము, తెలియమి । పాటించి క్షమింపుమనుము వడి నాతప్పున్

ఆ॥ చెడ్డజాతిఁబుట్టి సీయన నరమాంస । మునకుఁ దిరుగుచుండు మొరటుపనుల
లటుఁగాంక్షిన్నార, లవ్వారి గండుల । నిగ్రహించినాఁడ నీవుచూడ ౬౩౯

క॥ దైవికమో మానుషమో । యై వేఱొకకృత్యమున్న నయ్యదిగూడన్
దానవక భృత్యునిగాఁ దలఁచి। వే నక్షమించుమనుము, నెసచను మటకున్' ౬౪౦

వ॥ అనినవిని దూతయిట్లనియె; ౬౪౧

ఉ॥ 'రాక్షసపర్త్రింబులయి రాణ నటంగల లింగరాజి నీ
వీక్షణమందయేని యెటు సేనియు వర్ణ్యులు సేయుమయ్య సౌ
హార్! క్షణదాచరేంద్ర! పరికృత్యోచితమి వ్యాపి, సర్వలోకసం
రక్షకమైన చేఁతను విరామము చేయకు, పొమ్ము చెచ్చెరన్ ౬౪౨

క॥ రాక్షసమంత్రింబులచే । నక్షీణమహాస్త్రను జతురాననలింగాల్
నిక్షేపింపంబడి యట । రక్షఃక్రియమాణపూజ రాజిలుచుండెన్ ౬౪౩

క॥ ఎఱుఁగకె నరు దెసఁ దెనియు, । గుఱుతెఱిఁగి తల్లింగములను గొలిచినయెడలన్
సరగున మరణ ముఁజెందు న । సురసంప్రకృత్యముగను జూచితిదీనిన్ ౬౪౪

క॥ ఈకారణంబువలనన । నీకిటు సచియింపనలసె, నిశ్చయమిది, త
త్ప్రాకటలింగములుండిన । దాఁకను నటవచ్చుచుండు దానవగణముల్' ౬౪౫

వ॥ అనియిట్లువాకుచ్చుటయు విభీషణుండిట్లనియె. ౬౪౬

క॥ రామేశ్వరంబు నాపలి । భూమికిఁ జనుదెంచననుచుఁ బూర్వము నే నా
రామునిసాన్నిధ్యమునన । వేమాఱులుఁ జెప్పి యెట్లు వేలుగ వచితున్ ౬౪౭

గీ॥ ఇదియునుంగాక శివలింగ మెట్టిదేని । దానిఁ గదలుపఁదగదంచుఁ దజ్జ్ఞజనులు
పరిబలమాహేశ్వరుండనై పరిగినవట్టి । యెట్లు పగులంగఁ గొట్టుదు నేగి యటకు

ఆ॥ కాన సన్మరుక్తిగాఁ జెప్పి కుశధరి । త్రిశ్వరుని ననుగ్రహింపఁజేయు,
మట్లుకాకయుక్తమాడినఁ గీవ । శిక్షనోంద మిదియె సిద్ధమంటి ౬౪౯

వ॥ అనియిట్లు పశ్చాత్తాపంచి యవ్విభీషణుండు సాగరసంభవంబులగు ప్రభూతరత్నంబులచే నాదూత నలంకరింపఁజేసి కుశునిమోక్షకరుం బనిచె, నాయనచే శపింపఁబడిన రాక్షసులు పందురుచు శాపమోక్షంబు ప్రసాదింపుమని వేఁడుకొనుటయు నయ్యసురేశ్వరుండు ౬౫౦

క॥ "శపియింపఁబడితి, రంటును । విప్రులాజనవందనమున విఖ్యాతులరీ
రిపుడట్టు లట్టినీయెడఁ । గృపఁజేయుదుఁ, బొండు వదర కిల్బిషార్యథనుల్!

ఆ॥ కానఁ గుశమహీశుకారణంబుగ మీకు । శాపమోక్షణంబు సంఘటిల్లు'
సందియంబు లేదు, చని కొంతనడి నిరీ । క్షణముచేయుఁడీ విచార ముడిగి ౬౫౨

వ॥ అనిపచియించి రాక్షసేంద్రుండు దేవపూజకుఁడగు నొక్కమనుజుని గుశమహీశుకడకు దౌత్యంబునెఱవేర్పఁ బయనంబు గావించి యాతనితో, ౬౫౩

చ॥ చనిపచియింపుమయ్య కుశుసన్నిధియందున నాదుమాటగన్,
దనుజులు మత్ప్రశప్తులయి తా రతిదీనత గూరియున్నవా,
రనఘ! మహాదురాత్మకుల యాదరువా, రయినన్ క్షమించి కా
దనక యనుగ్రహింపు మశనార్థము నందనకుండ వారలన్" ౬౫౪

వ॥ అనిపలుక నవ్విభీషణభృత్యుండు కుశభృత్యునితోడం గలసికొనుటయు సత్వరంబుగ నతం డతనిఁ దోడ్కొనిచని యథాన్యాయంబుగ నభివాదనమొనర్చి వినయవినమితగాత్రుండై నిల్వఁబడి రఘువంశ్యునితో నిట్లనియె, ౬౫౫

క॥ "పలుమంది రాక్షసులతోఁ । గలసి విభీషణుఁడు పూజఁగావించుటకై
లలి రాఁగనుగొంటిని నే । నలనాఁ మేశ్వరు నిందలాధీశ! ధరా! ౬౫౬

శా॥ నీవారు ద్రచ్చిన యెల్లసంగతుల నేనింగూడఁబోనీక యా
దేవారాతికిఁ జెప్పితిన్, వినియె సోత్కీర్ణ శ్రద్ధనాతండు, దు
ర్వ్యాపంబూని మహోన్నిషంబు నొసఁగన్ రక్షోగణుల్ భూప్రజా
జీవంబుల్ గొను టెంతెఱుంగఁడు ప్రభూ! శప్తుండపం డారయున్ ౬౫౭

క॥ మన్ముఖమున వినియంతయుఁ దన్మతి సంప్రేష్ఠుఁ డంతఁ ద్వాఃస్థ ప్రవలన్
దుర్మేధ యనుచుల శాసించె నృపా నాథా! యికేమి చెప్పుదు నీకున్ ౬౫౮

క॥ పాపాహారవిహారులు చాపల్యసమేతులగుచు సర్వాంసహపై
నేప్రొద్దు క్షుత్పిపాసల వేపంబడుచుండ జరింప వెస శపియించెన్ ౬౫౯

క॥ వారంద ఱాతనికిఁ బలుసారులు కేల్మోడ్చి దేవ! శాపం బిడి మ
మ్మీరీతి విడుటనర్హము కారుణ్యముఁజూపుమనుచుఁ గడు వేడుకొనన్ ౬౬౦

మ॥ "కరుణింపన్, నరమాంసభుక్తిరుచిం గా నాజ్ఞయిచ్చెం, గుశా
ఖ్య రసాధీశ్వరు శాసనంబుమెయిఁ బాపాచారులౌ మిమ్ము నం

దఱ నిబ్భంగి శపించినాఁడఁ? దదిలానాథుం డు తాఁ గ్రమ్మఱన్
గరుణించుం జనుఁడం చుఁ జెప్పి యిటు సత్కశ్రేష్ఠుఁ డీగ్ర్భ్యున్యునిన్ ౮౭౬

ఉ॥ అందునిమిత్త మిచ్చటిక సంపినవాఁడు కుశాసనీశ! యిం
కిం దెదియుక్తమైన నది యీవొనరింపుము, నెక్కులేల, ము
న్నొండెఱొగక్కు లుఁడిరిల, నిర్విధి మీయెడ భక్తి శక్తి యుం
క్తిందనరన్ విభీషణునికిన్ సరిగారు తలంప నెవ్వరున్ ౮౭౭

ఉ॥ ఆయనయాన దైత్యు లిపిసూదిగ నుర్విఁ జరింపమానినా
రోయవనీశ! కాన నిఁక నుండు సుఖంబుగ, హాటకేశ్వర
స్థాయతలింగము న్వెలిచి యావల వైచుటఁ గూర్చి భక్తనా
ధీయుతుఁ డీగతిన్ మనవి దేవరసన్నిధిఁ జేయుమంచనెన్, ౮౭౮

కం॥ జంబూద్వీపంబునఁ బాదంబుం బెట్టకుమటంచుఁ దద్రఘుపతి స్వ
ర్వం బాజ్ఞయిచ్చె నాకు నిజంబుగ నట నెట్లునత్తు నవనాథమతీ! ౮౭౯

ఉ॥ ఇక్కడనుండిచేయుటకు నెయ్యదియేని విధింపుమయ్య, పే
రెక్కిన మానుషంపుఁ గ్రియ నే యయినన్ మఱియొక్క దైవస
మ్యక్కృతియైన దుష్కరమ యైన వెసన్ నిసాపహించుచున్
దక్కటిచేఁత లట్లునిచి దాని నొనర్తుఁ గుశావనీవిభూ!" ౮౮౦

వ॥ అనియి ట్లాదూత విభీషణవిజ్ఞప్తంబును గుశునకు నివేదించుటయు విభీషణప్రేషి తుండగు రామేశ్వరపూజకుండు కుశునకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లాచరించిరి. ౮౮౧

కం॥ "ఆ రక్షఃపతియస్మద్ద్వారమునం గేలుమోడ్చి తనదు సదంతం
బీరీతిని విజ్ఞాపన మారంభింపంగఁ బూనె నవధారు విభూ! ౮౮౨

కం॥ మీ తండ్రి యక్కటికమున నాతత్తమకు నాదురాజ్యమందు శుభంబుల్,
మీతండ్రి ప్రతిష్ఠించిన భూతేశు నె కొలుచు చేను బుష్టిగ నుంటిన్ ౮౮౩

ఉత్సాహము॥ నాకుఁ దెలియకుండ వచ్చినార లటకు రక్కసుల్,
నీ కనిష్ఠ మొక్కయింత నెఱపినారు దుష్టులై,
రాకుమార! వారి సందఱన్ శపించినాఁడ నే
భీకరాకృతిన్ భజించి బిట్టు కుందుచుండఁగన్ ౮౮౪

కం॥ ప్రేతలగుచుఁ బడియుండెడి దైతేయతతిని క్షమించి రఘునాహారం
బేతీరున దయసేసెదొ యేతద్భారంబు నీపయిం గల దరయన్ ౮౮౫

వ॥ అనివిన్నవించినఁ గుశుండిట్లనియె, ౬౬౬

ఆ॥ "అస్మదాజ్ఞ వచ్చి యసురాళి భూళిచే నిఖిలలింగములను నింపుఁగాక,
యటులొనర్చునెడప నవ్వాని కాహార విధము నిర్ణయించియుంతు, ౬౬౭

మ॥ రవి కన్యాగతుఁడైనకాలమున నారక్షస్సు శ్రేతెంచి యి
బ్భువిపై నుండుచు నట్టిపట్ల రహిఁ ద్విభూదేవతల్ శ్రాద్ధసం
భవమాతృప్త పితాళ్లఁగూరిచి యొనర్పంజూడరే వారు తి
న్న వరాన్నంబు జ్వరాకృతిం గుడువనౌ నాయాజ్ఞ మాసాంతముల్ ౬౬౮

ఉ॥ తత్పితృపక్షమందు తిథిదాతృ యొవం డల శ్రాద్ధపుంగ్రియన్
దత్పరుడై భుజించు నటు ధాత్ర్యమరాళి కొసంగు నెద్దియేన్
దత్పురుషుండు సాపడెఁ దండిపదార్థములున్ జ్వరాకృతిన్
తృప్తిపరపెద్యమాన దితిసూతిగణంబు భుజించుఁగావుతన్ ౬౬౯

క॥ ప్రేతాకృతినుండెడి యాద్వైతేయుల నిమసూక్తి దగఁజెప్పు మహో
న్మూత! యరుదెంచి యవ్వా గీతీరునఁ బ్రేతపక్ష మిట నసియింపన్ ౬౭౦

ఆ॥ వక్ష్యమాణరీతి వచియించు మల విభీషణునితోడ నీవు ఘనివరేణ్య
నిన్నుఁగూర్చిమున్న నే బ్రమాదంబునఁ బలికినాఁడఁ బరుషభాషణముల ౬౭౧

తే॥ వీనిఁగలనను నేమది వికృతిఁజెందదని యొఱుఁగుదు నేను రక్షోధినాథ!
జనవినాశంబు గనినపై జనసమందు కినుక నగ్గేను బరుషోక్తు లనఁగవలసె ౬౭౨

క॥ రక్షఃపతి గుసీవు సురక్షితముగనుండుచుఱకు రహిఁ మజ్జనకుం
డక్షీణబలుఁడు రాముఁడు నీక్షితి మనియుండెననుచు నేనెదఁ దలఁతున్' ౬౭౩

వ॥ అనియిట్లు వ్రాసుచ్చి రాఘవుఁడు దూతం బూజించి విభీషణుని కొఱకుఁగా బహువిధంబులగు వసనంబులును నదీసంభవంబులగు నానాధరిత్నంబులును మఱియు నక్కాలమునందు ననేకోపాయనంబులును నిచ్చి పచ్చి తత్తీర్థగతులగు బ్రాహ్మణ జనులకు సుఖంబొదగూర్చి లంకాద్వీపంబునుండి విభీషణుండుపంచిన కానుకలును నాత్మీయంబులగు గజాశ్వాదులను నగ్రహారంబులును మఱియు నెవ్వరెయ్యది వాంఛించిన నయ్యది యెల్ల నాభూసురుల కర్పించి కుశేశ్వర లవేశ్వరనామంబుల లింగద్వయంబును బ్రతిష్ఠించి స్వాత్మనివేదనపూర్వకంబుగా నవ్వారి వీడ్కొని కృతకృత్యుండై యనుజుండను లప్పుండు కూడరా నక్కుశమహీపతి యయోధ్యా పట్టణంబునకరిగనని యిట్లు సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పి మఱియును ౬౭౪

—♦ రాక్షస లింగ చ్ఛేదనము ♦—

క॥ రవి కన్యాగతులల మునఁ దానేశమును నలుపుటయును బఱతెంచిరి య
బ్భువికిం బ్రేతాకృతి దానవులందఱు నొక్కపెట్టునను ద్విజులారా! ౬౭౫

వ॥ అట్లు పఱతెంచి లింగంబులుంను ప్రదేశంబు నఱియుం బాంసుపూరితంబు సేయుట యుఁ దల్లింగభంగంబును జేసి యా క్షేత్రస్థులకే కాక సకలలోకులకును క్షేమంబు

సమకూరె, నంతఁ గొంతకాలంబున కొక్కయుగంబున సాల్వదేశంబునుండి బృహదశ్వుండను మహీపతి సనుదెంచి దేవాలయవిహీనంబగు నా ప్రదేశంబుం దిలకించి ఘనశిల్పనిర్మాణంబు సేయఁదలంచినవాఁడై వేలకొలంది శిల్పిజనుల రావించి విస్తృతంబగు నయ్యధోభాగంబుఁ ద్రవ్వించుటయుఁ దత్రత్య చతుర్వక్త్రాక్షన లింగదర్శనమాత్రంబున సహశిల్పిజనంబుగా నమ్మహీపతి మృతుఁడయ్యె, నాఁటగోలె నట నెవ్వండును నాలయంబుగాని తటాకంబుగాని కూపంబుగాని నిర్మింపం దలంపఁడని సూతుఁడు వచించుటయు ఋషులిట్లనిరి.

లుప్తతీర్థమాహాత్మ్యము.

క॥ ఆప్రేతలచేతను దుర్భిక్షమ్మట్లు పాంసుపూరితమయిపో
రూపఱిన లింగతీర్థము లేపేళ్లం దెలుఁగునవియు నెఱిఁగింపఁగదే ౬౭౮

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించిన సూతుండిట్లనియె,

ఉ॥ "లెక్కకు మించు తీర్థములు లింగములుం గలవైన నందు, నిం
కెక్కగణింప నెంచఁపుదు మునీశ్వరులార వినుండు చాలఁ జే
రెక్కిన వానినే నివచియింపఁగ దు, విష్ణుఁడు చక్రమున్ చె ము
న్నెక్కుడు, జక్రతీర్థమన నయ్యది యిట్టియెడ నమ్రయఁగాఁబడెన్, ౬౭౯

వ॥ కార్తికేయ ప్రతిష్ఠితంబులగు నంత్యదేవతల కావాసంబై మనుష్యులకు సర్వదా కామప్రదంబగు మార్కండేయతీర్థంబును ముచికుందుండను రాజర్షిచేఁ బ్రతిష్ఠితంబగు శివలింగంబును విస్తృతంబులైన మహిమగల సగర సుషేణ లచంద్రదేవ కాశిరాజులు ప్రతిష్ఠించిన లింగంబులును రూపుమాసినయవి, గార్గ్య దేశ రైభ్య చ్యవన భృగు యాజ్ఞవల్క్య హారీత హర్యశ్వ కుత్స వసిష్ఠ నారదాదిమహర్షుల యాశ్రమంబులందుండినట్టి యవి యనాయాసంబుగ శిష్టంబులయ్యె. నట్లు కాత్యాయని శాండిలి మైత్రేయి మున్నగు మునిపత్నులు సర్వదా పూజించుచున్న యసంఖ్యాకంబులగు లింగంబులును భంగంబు గాంచినయవి, ప్రేతలకు దైతేయులచే నపహృతలంబుపాంసుపూర్ణమైనంబగ నట్లు నాకయుద్ధంబు జరిగియుండె, నయ్యది మీకుఁ జెప్పెద సావధానమనస్కులరై యాలకింపుఁడు, ప్రేతలు నిర్ణిమయపాంసుమయంబగు వృష్టిం దిలకించి మాతృవర్గంబు ప్రసాదనిలయంబును సృష్టించుటయు దాన సర్వవృష్టి పటాపంచలై యొక్కఁ డొకఁడు నేని బాధానుభవంబడనీయక ప్రేతలు వ్యాంతరులును ఛిన్నలును దత్ప్రాణాంబులను బ్రాణభులునై కుశమహీపతి యొద్దకరిగి ౬౮౦

క॥ "ధరణీశా! మాచేతను గురియఁగఁబడు పాంసువృష్టి గ్రూరాత్మకలై
వరమాతృగణము శతధా [illegible] వృక్షంబులు వాతనలన్ ౬౮౧

క॥ వానివిఘాతము కోటికేదేని యుపాయంబుఁబన్ని మీవు మహీశా
దానం జేసి వెసం దత్త్రాసముఁ బూరింపవలయు రజఃపటలముచే" ౬౮౨

వ॥ అని యాక్రోశించుటయుఁ గుశమహీవల్లభుండా క్షేత్రంబునకరిగి రుద్రునారాధించి తద్దేవుండును దుష్టుండై విశ్వాంతరంబునవచ్చి త్వన్మనోభీష్టంబు ప్రార్థింపు మన ౬౮౩

మ॥ "ఎటు లీభూతవిముక్తరేణువులచే నీనేలఁ బూతింపనో
నటు నీసుకృటికంబుఁ జూపవలె నాథా! నాచేత సీ
పటుకృత్యంబునుదీర్ప వీరలిట నుంపంబడ్డవా, రద్ది యు
త్కటమాతృవ్రజ మెంతమాత్రమయినం దాసాగనీ దేవునన్ ౬౮౪

మ॥ ఇచటన్ రాత్రుస ఘోరమంత్రముల నయ్యెన్ లింగసంస్థాపనం
బచలేశస్వాస! గతాసువయ్యెడి జనం బవ్వాని సంస్పృష్టిచే
నచలంబుల్ సెకలించివైచుటను నెల్లైనన్ దనుచ్ఛేదమున్
రచియింపన్ మతి శాస్త్రమెప్పుడు సమర్థత్వంబిఁకే ల్లెర్పడున్ ౬౮౫

క॥ కావున లింగంబులచే భూపబుధుల కేపిపత్తు పొసఁగనిరీతిన్
నీవ విధింపుము నీతిని భావజమదహరణ! పాపవారిధితరణా! ౬౮౬

వ॥ అని వేడుకొనుటయు భగవంతుండగు రుద్రుండు తన్మాతృకలం బిలిచి ౬౮౭

ఆ॥ "విడుఁడు మీరలుండు విడిదిని మాతృకల్! కుశునసుజ్ఞఁ బేర్తకోటియచట
బాంసువృష్టిఁగురియఁ బ్రయతించుచున్నారు లోకహితముకొఱకలోలురగుచు

వ॥ అనినవిని మాతలిట్లనిరి. ౬౮౮

ఆ॥ "విడుతు మాస్థలంబు విశ్వేశ! భవదాజ్ఞ నిట్టిచోటుచూపు మింకనొకటి
ఏము గుహలలోనికు నీక్షేత్రరాజంబు నండఁబాయకుండ నుండవలసె ౬౮౯

కం॥ అప్పుడు సంస్థాపించెను బ్రీతినిమముఁ బూర్వమిచటఁ, బ్రియవచనములన్
స్థాతవ్యలిట సదాయని మాతో వాక్రుచ్చి చనె స్వమందిరమునకున్ ౬౯౦

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించిన నమ్మాతలంగాంచి భగవంతుండిట్లనియె! ౬౯౧

ఆ॥ ఆస్థలంబుకంటె నధికమైనస్థలంబ యిత్తు వేఱువేఱ నేనుమీకు
నదియ మేవసించు నష్టషష్టిక్షేత్రములు శుభావహములు గలవు తలఁప, ౬౯౨

కం॥ అరువదియెనిమిదివిధముల నరతనువులుదాల్చి నేను వర్తింతునటన్,
స్థిరవసతి సేయుఁ డీరును బరిపూజించెదరు వచ్చి ప్రజ లందఱిమున్, ౬౯౩

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయుఁ బ్రహృష్టలై యమ్మాతృదేవత లాస్థానంబునువిడిచి యష్టషష్టివిభాగంబున వేఱువేఱురూపంబుల సర్వదా యరువదియెనిమిది క్షేత్రంబుల నివసించిరి, పదపడి దత్పరిత్యక్తభూమండలంబును రేయింబవళ్లును జాగరూకులై ప్రేతలు పాంసుపూరితంబుం గావించిరి, భగవంతుండగు వృషవాహనుం డక్కుశు నకు వరంబొసంగి సర్వగణంబులతో నంతర్ధానంబుసేయుటయు నాతండును, దానవులగు సకలవిహారులచేతం బ్రశంసితుండై యాశీస్సులుగొని యటనుండి యయోధ్యానగరంబునకరిగె"నని యిట్లు సూతుండు వచించుటయు ఋషులిట్లనిరి- ౬౯౪

చిత్రశర్మయును నితరబ్రాహ్మణులును లింగంబుల స్థాపించుట

తే॥ "అఱువదెనిమిది క్షేత్రము ల్ధరణిమీఁదఁ గలవటంటివి సూత! సత్కులప్రసూత!
కింవిధంబుగనుండె నీ క్షేత్రసమితి చెప్పవయ్య కుతూహల ముప్పతిల్లె" ౨౦౧

వ॥ అనిన విని రోమహర్షణి యిట్లనియె ౨౦౨

కం॥ "మీరడిగిన ప్రశ్నం బతి భారంబైనప్పటికిని బరమేష్ఠి నమ
స్కారాధారుఁడనై వెసఁ బూరించెద వినుఁడు దాని భూసురముఖ్యుల్ ౨౦౩

వ॥ ఈ చమత్కారపురంబున వత్సవంశసంజనితుండగు చిత్రశర్మాభిధాన బ్రాహ్మణుండు పాతాళగతుండగు హాటకేశ్వరు నిచటికిఁ దీసికొనివచ్చి పూజింప వలయునని నిశ్చయించుకొని తపంబుండుటయుఁ బెద్దకాలంబునకు శంభుండు సంతుష్టుండై ౨౦౪

తే॥ "నరులకేకాక సురలకైనను దురాపమగును త్రిలోకాధిపత్యంబునైనఁగాని
యిచ్చెదను నేను గాన నీకిష్టమైన వరము ప్రార్థింపు భూసురవర్య వేగ ౨౦౫

వ॥ అని సెలవిచ్చుటయుఁ జిత్రశర్మ యిట్లనియె ౨౦౬

ఆ॥ తుష్టిఁ జెంది యస్మదిష్టంబు నిడెదేని విధి రసాతలమున విధియుతముగ
మును ప్రతిష్ఠసలిపియుంచిన హాటకలింగ మిచటఁ దానె సంగుఁగాక ౨౦౭

వ॥ అనిన విని భగవంతుండు ౨౦౮

ఉ॥ ఎక్కడిలింగమేనియును నించుకయుం గదలింపరాదు, పే
రెక్కు నజప్రతిష్ఠితము నింకఁదుగం బనియేమి? కాన నీ
వక్కజమైన యొక్క వరహాటకలింగము సక్రమంబుగా
నిక్కడ నిల్పు, ఖ్యాతమగు నిద్దియు హాటకనాథసంజ్ఞచేఁ ౨౦౯

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యంతర్ధానంబు నొందుటయు చిత్రశర్మ హేమమయంబగు లింగంబును స్థాపించి పూజించె, నంతనాలింగంబు త్రైలోక్యవిఖ్యాతంబగుటయు లోకులు దూరదూరంబులనుండి యరుదెంచి పూజించిరి, పదపడి యందుండు బ్రాహ్మణులు చిత్రశర్మచేష్టితంబుం బొడగాంచి గుణశాలులయ్యు నేకస్థానప్రసూతులగుటచే ౨౧౦

ఆ॥ "వీఁడు పరమశుంఠ వివరింప, నట్లయ్యు ముజ్జగములఁ బేరుమోఁగినాఁడు
మనముగూడ నట్ల యొనరించి శివపూజ వీనిసామ్యమొంది వెలయవలయు

ఆ॥ అష్టషష్టిసంఖ్య నలరారుచున్నవి క్షేత్రములు ధరిత్రి శివుని పేర
నమ్మహానుభావుఁ డన్నింటిలోపల వెలసియుండు నన్ని వేళలందు ౨౧౨

తే॥ సరగ మాహాత్మ్యఁ గను చిత్రశర్మతోడఁ గలిసి మనగోత్రములనెల్ల గణనసేయ
నల శివక్షేత్రములవలె నఱువదెనిమ్మిదై విరాజల్లుచున్న వేమనఁగవలయు ౨౧౩

తే॥ కాన భగవంతుఁడైన ముక్కంటిఁ గొలిచి వీఁడు పాతాళలింగ మిప్పుడుఁ జేర్చె
రహిఁ దపశ్శక్తిమన మెల్లరమును నిటకు క్షేత్రలింగంబు లన్నిటిం జేర్త మట్లు

కం॥ ఏనోత్రం బీక్షేత్రము బాగుగఁ గలియును సమాఖ్యబహు భక్తిని దా
నానోత్రజుఁ డాక్షేత్రము రాగోరి గ్రహింపవలయు రాజశిఖిన్నిన్ ౭౧౫

వ॥ అనియిట్లొండొరు లాలోచించి చిత్రశర్మం గలిపికొనియ వేలువేలు విధంబుల ద్విజేశ్వరాఖ్యశివలింగంబుల సంస్థాపించి పూజించుచు ననన్యదుష్కరంబగు తపఃక్రియం గావించినను బరమేశ్వరుండు సంతుష్టుండు గాఁడయ్యె, నట్లు వేయి వత్సరంబు లారాధించి యించుకయును ఫలంబును గానక క్రుద్ధులై ౭౧౬

తే॥ "అజ్ఞుఁడీచిత్రశర్మ, యజ్ఞుఁడైనగాని వడిఁ బ్రసన్నుండవైతి వీ బుధుతక్కిన
ప్రాజ్ఞులము వృద్ధులమునై బాల్యమాది నిన్నుఁ గొలిచెడి మా కప్రసన్నుడైతి

కం॥ కావున మేమందరమును దావకసాన్నిధ్యమునన తప్పక యిపుడే
పావకమందుఁ బ్రవేశము గావింతుము గాదు గరళగళ! మాకడఁకన్ ౭౧౭

వ॥ అనియిబ్బంగి సాహసించి వేలువేలుఁ జితులు పేర్చుకుని సప్రశ్రికంబుగా సుసమిద్ధహుతాశనంబునం బ్రవేశించుటయు సంతుష్టుండై భగవంతుండు తద్బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులకు దర్శనంబిచ్చి పకపకనవ్వుచుఁ జచ్చినవారలఁ బ్రతికించుచున్న వాఁడుంబోలె మేఘగంభీరస్వనంబున నిట్లనియె ౭౧౮

కం॥ "ఓ హో బ్రాహ్మణులారా! యింతటి సాహసమూనకుఁడు, చాలసంతుష్టుఁడనౌ
నా శీతవచనము విని యీమూర్తులఁ జెప్పుఁడిచ్చెదయేగెద మరలన్" ౭౧౯

వ॥ అనినవిని బ్రాహ్మణులిట్లనిరి ౭౨౦

కం॥ "ఏతత్క్షేత్రములోపల నేలత్పురిప్రముఖ నగరపదినిమిది లోక
ఖ్యాత క్షేత్రంబులుగల, వేతక్షేత్రములలోన । హితవగురీతిన్ ౭౨౧

చం॥ సతతము స్వాత్మలింగములు । సన్నిధిసేయఁగనౌను, దాన మా
కుతుకముదీరు నెంతయును, గోపమువోవు, గుణానకేతుఁడౌ
నితఁడు త్వదీయలింగమహిమేధితగర్వమునం గరం బహం
కృతివహియించి మమ్ములను గేరడమాడుచునుండు నిచ్చలున్" ౭౨౩

వ॥ అనియిట్లు ప్రార్థించుటయు స్మరహరుండు వరదుండైయుండ నిటు చెల్లెంగి చిత్రశర్మ స్పర్ధతోఁ గూడుకొన్నవాడై హరుంగూర్చియిట్లనియె, ౭౨౪

తే॥ "పండితంమన్యులగుచు నీబ్రహ్మబంధువులు మహాతప మొనరించి ఫలము లేక
ప్రాణములు పాపికొనుటకుఁ బాలుపడిరి, మెచ్చి వరమిచ్చుటకుఁ దనుగా వచ్చితీవు

కం॥ నాతోడ స్పర్ధఁ జేయుచు నీతిరునఁగో రుపీరి కీప్సితమిడుచో
నే తత్పుణ్యకళత్రాన్వితంబుగ నగ్నిలోఁ బ్రవిష్టుఁడ నగుదున్" ౨౨౬

వ॥ అనిన విని భగవంతుండగు శశిశేఖరుండు ౨౨౭

ఉ॥ "ఏమి యొనర్చువాఁడ నిఁక. నీద్విజవర్యులు సన్నుతాత్ములై
తాము వినాశమందఁ జితిదార్తిగని యుండిరి, సిద్ధసంపదం
దీమహితుండు సిద్ధపడె నిందునిమిత్తము, వీరలందఱుం
క్షేమసమేతులై ముని సుక్షేత్రమునందు వసింపఁ జేయనా" ౨౨౮

కం॥ భూసురులు, విశేషించి నివాసము వీడ్చుటను, వట్టివారు నశింపం
జేసిన మోసము గావున నీసదుపాయంబుగాను పన్ని హిత మొనరింతున్ ౨౨౯

తే॥ ఎక్కడెక్కడి క్షేత్రంబు లెక్కడోటఁ జేర్పఁబడెనంచు సర్వదా చిత్తమందు
నేను యోజించుచున్నాఁడ, దానికిఁ దగు నవసరంబు తటస్థింప నయ్యె నిపుడు ౨౩౦

కం॥ రానున్నది కలికాలము, పోనున్నది తీర్థమహిమ పూర్తిగ ధరణిన్,
గానన్ దక్షిణతీర్థస్థానంబీ క్షేత్రమొకటె తప్పనియుంకన్, ౨౩౧

ఆ॥ కలిభయంబువలన నిలఁగల తీర్థంబులెల్ల నేగుదెంచి యిందుఁ జేరఁ
గాన నఖిలపవిత్రమైన నా క్షేత్రము తీర్చువాఁడ నేను క్షిప్రమిటకు ౨౩౨

వ॥ అని యాలోచించి యమ్మహేశ్వరుండు చిత్రశర్మం జూచి యిట్లనియె,

చం॥ "వినుము మనుష్యమాత్రయును, విన్నయనంతర మట్లొనర్పు, మీ
యనఘతరస్థలంబునకు నన్నియు వచ్చెడి క్షేత్రముల్, ముదం
బెనయును బ్రాహ్మణాళియును. నీవును వీరలమీఁదనున్న స్ప
ర్ధను విడి నాయెడిన్ వినినఁ దగ్గ సమర్హత నిచ్చి బ్రోచెదన్ ౨౩౪

కం॥ వేదోక్తంపుఁ గ్రమంబున నీవరుగోత్రంబు చివర నెగడును గా, కీ
భూదైవతంబు లిది మొదలాదిని కీర్తించువారలు స్త్రవసుష్టన్, ౨౩౫

ఆ॥ కూపికాగ్రముగనె యుత్తరస్నానంబు నిత్యనీకుఁ జూడు సచ్చరిత్ర
పుత్రపౌత్రముఖరభూరిసంపదయును నొసఁగుదును రవీందులుండునందువఱకు ౨౩౬

ఆ॥ శ్రాద్ధకృత్యమును స్వపితృతర్పణమున నాద్యుఁడైనవాఁ టెట్టి యల్లపత్ను
గోత్రజుపుత్రాఖ్య గోర్కుమైఁ గీర్తించి పిదప నామములను జేరుకొందు ౨౩౭

కం॥ తరువాతఁ బితృపితామహగురుబాంధవమిత్రజనులఁ దోపఁ గ్రమమునన్
బరితృప్తిం బొందింతురు ధరణీసురవర్య; భక్తిఁ ద్వాదశకులజనితుల్, ౨౩౮

ఆ॥ యుష్మదన్వయమున నురుమోహమగ్నులై యుష్మదీయనామ ముచ్చరింప
కీఁరు పితలఁ దృప్తి నెనయింపఁజూతురో వారికృత్యమెల్ల వ్యర్థమగును ౭౩౯

ఆ॥ యుష్మదుద్భవంపు పురుశాస్త్రదానతర్పణములెల్ల నిష్ఫలములె నివదలి
జరుపకున్న యెడల జన్మదేవతార్భక! ఫలమెకింతయేని గలుగఁబోదు ౭౪౦

తే॥ కాన నహమికవీడనాడి భూనిలింప! యర్చనము సేయుమా నీవు నాకధికభక్తి,
దాన సిద్ధిం డవయ్యెదు దానికన్న నెక్కుడగు సిద్ధిఁబొందెదవింకమీఁద ౭౪౧

వ॥ అనియిట్లు బోధించి చివరవాఁడైనను దద్విప్రుని మొదటివానిం జేసి యంత నాబ్రాహ్మణులం గూర్చియిట్లనియె ౭౪౨

తే॥ "సుక్షేత్ర కట్టించి యొకటనొక్క గోత్రమునకు నొక్క లింగంబు చొప్పునను మీరయ్య
వానియన్నింటియందున వచ్చినేను దగఁ బ్రవేశంబుజేసెద ధన్యులార!" ౭౪౩

వ॥ అనియిట్లు నకారించుటయు నాబ్రాహ్మణు లచట మనోహరంబులగు భూభాగంబులం జూచి చూచి హర్మ్య సంయుతంబుగా నష్టషష్టి మితంబులును నద్రిసంకాశంబులును నగు నాలయంబులు నిర్మింపించి వానియందు వివిధలింగంబులం బ్రతిష్ఠించి క్షేత్రక్షేత్రంబులకుం దనునామంబుల వ్యవహరించుచుఁ దవశక్తిచే నారాధించుచుండుటయు నొక్కానొక సమయంబునఁ ద్రిలోచన దేవుండు ప్రత్యక్షదృష్టిగోచరుండై హృదమధుస్వనంబున నిట్లనియె" ౭౪౪

చ॥ "కలిసనుదెంచి క్షేత్రముల గౌరవముం జెడగొట్టునన్న నా
కలత నశింప నొక్కయెడఁ బ్రాలఁగఁజేయుచు క్షేత్రలింగముల్
తలఁచినయట్టిచైత్యము యథావిధిఁ బూర్తియొనర్చినారలీ
రలఘుయశస్కులార! యటులౌటను మాన్యులరైతి రెంతయున్" ౭౪౫

కం॥ కాదది యొరులకు శక్యము మేదన్యమరెందు విప్రులార! మీమదిఁగలగ్రి
చ్ఛేదిమొ తెలుపుఁడొసఁగెదఁ గాదనకది దుష్కరంపుఁగార్యమయేనిన్ ౭౪౬

వ॥ అని పలికిచ్చుటయు బ్రాహ్మణులిట్లనిరి ౭౪౭

కం॥ "దేవా! నీవు ప్రసన్నుఁడవై వరములొసంగెదేని యడిగెద మనఘా
రేవాఁడు చివరవుండెనో యావాఁడే చిత్రశర్మ యాద్యుండయ్యెన్ ౭౪౮

తే॥ అట్టి లాచిత్రశర్మసామ్యము ఘటించిప నస్మదీయాహ్వయము గూడ నఖిలశార్ధ్రి
కృత్యములలోన సర్వదా కీర్తనీయ మంధకాసురవైరి! పాపాపహారి" ౭౪౯

వ॥ అనియిట్లు వేడుకొనుటయు భగవంతుండు ౭౫౦

ఆ॥ "వేదశాస్త్రమర్మవేత్త లాముష్యాయణాఖ్యయువలు మీరు నగుదురు కను,
లేని మీరు వారి నిటు వేతొక్కనిరంతు పొందు భూసురప్రవరులు! ౭౫౧

ఆ॥ అఖిలశాస్త్ర ములను నత్యాగ్రకారకులగుచు వార లందఱనవరతము
నలమితోడఁగూడి యూష్టత్రమంగు సరించఁగలరు ప్రసింహులార!" ౭౫౨

వ॥ అని వాకుఱిచ్చి యంతర్ధానంబు సేయుటయు నవ్విప్రులు సంతసించి యా స్థానంబున వసించిరి యిబ్భంగి సకల క్షేత్రంబులును నాలయంబులును నలిఖితంబులై యచట నవ్విధా వర్తిల్లుచున్న యవి, యి బ్రాహ్మణులు శాస్త్రంబుల నక్షయ్య కారకులై సకలలోకంబునను బ్రఖ్యాతి నడసి"రని యిట్లు సూతుండు వక్కాణించుట యు శౌనకాదిమహర్షులు ౭౫౩

—♦ అష్టషష్టి క్షేత్ర మాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ "అష్టషష్టిమితములైన యే క్షేత్రముల్ యుష్మదుక్తములయి యున్న యవియొ
వాని పేర్లు చెప్పి వసుధపైగల యన్యతీర్థములును నట్ల తెలుపుమయ్య" ౭౫౪

వ॥ అనినవిని సూతుండిట్లనియె ౭౫౫

ఆ॥ "అష్టషష్టిమితములైన క్షేత్రములును స్థిరంబరంగు నితరతీర్థములును
నన్నియును రసాతలాంత ప్రవిష్టంబులయ్యెఁ గలిభయమున నార్యులార! ౭౫౬

కం॥ ఎది ప్రశ్నించితిరో మీ రదియే ప్రశ్నించెఁ బార్వతి మున్ జాత కుతూహల
ముదమందించ దానుఁ దత్సద్యదియంతయును విభుఁ డెప్ప యనసి దేవుల్! ౭౫౭

వ॥ తొల్లి దేవుండగు మహేశ్వరుండు సకలగణగణంబులతోడం గూడుకొని కైలాసశిఖరంబున వరాసనోపవిష్టుండై యుండు తఱిఁ బ్రణామమార్గమరుదెంచిన సర్వ గీర్వాణులును స్వర్గంబునకుఁ జన్న యనంతరం బర్ధాసనగతయగు నార్య ౭౫౮

తే॥ "దేవదేవ! మహాదేవ! త్రిదివవాహినీపరిష్కృతోత్తమాంగా! పురారి!
నీకు, బ్రియురాలనయినచో నెమ్మి నాకుఁ దీర్థమాహాత్మ్యమంతయుం దెలుపఁగదవె

తే॥ మూఁడునరకోట్లతీర్థము ల్భూతలమున నున్నవనిమాత్రమే మున్ను విన్నదానఁ
గాని వినను దదీయాభిధానములను, దెలుపుము వాని నన్నింటి దేవ! యిపుడు

కం॥ దేహులకు సుగమ్యములును నీహితఫలదములు నగుచు నెసఁగెడి క్షేత్రాదుల్
మోహానికృంతనతీర్థాల్ స్నేహమున సకృత్స్నముగను జెప్పుము నాథా!" ౭౬౧

వ॥ అనియడుగుటయు నీశ్వరుండిట్లనియె ౭౬౨

ఆ॥ "తీర్థశబ్ద మరయు దేవి! ధర్మస్థానములకు ధర్మకార్యములకుఁ గూడఁ
జెల్లుచుండు; వానిఁ దెల్లంబు చేసెద వినుము సావధానమనసు డోడ ౭౬౩

సీ॥ కని పెంచినటువంటి జననియు జనకుండు సలఘు సాధువుల సమాగమంబుఁ
దద్దయుం గావించు ధర్మచింతనమును నిత్యాచరిత యమనియమములును
మునులు రచించియుంచిన పుణ్యకథలును పావనతమ భూమిభాగములును
దీర్ఘకట్టినయట్టి దేవాలయములును ననఘమహర్షుల యాశ్రమములు
వరుసఁ దీర్థశబ్దవాచ్యంబులగు, వాని స్మరణదర్శనముల జంతువితతి
శతజనుఃప్రసిద్ధసర్వాఘములనుండి విడువఁబడు నిఁకేమినుడువువాఁడ ౭౬౪

తే॥ బ్రహ్మవధనుండి పొడమినపాతకంబు తీర్థసంసేవనంబునఁ దీరుచుండఁ
దక్కు చినచిన్నపాపంబు లొక్కలెక్క భస్మసాత్కృతమ్మైచనఁ బద్మనయన

కం॥ నాకుం జేతఁ దగుల్కొని వ్యాకులపెట్టంగఁ దొల్లి బ్రహ్మకపాలం
బేకాంత! తీర్థసేవనమే కా యయ్యెడి వదల్చె హితమొనగూర్చెన్ ౭౬౬

ఆ॥ ఈప్రకారముగను నెల్లతీర్థంబుల నాడి యెల్లదేవతాయతనము
లధికభక్తిఁ జిత్తమన్యత్రచననీక కొలుచుటొప్పు సిద్ధిగోరుప్రజకు ౭౬౭

ఉ॥ పాపవినాశకంబులును వాంఛితసిద్ధికరంబు లౌటచే
గోపతికేనిఁ జెప్పఁ గలుగోప్యము చేసినవాఁడ వీని, నీ
వా పరమాప్తురాల, వటులౌటనె కాదె మదాశ్రయంబులౌ
నీపృథుతీర్థరూపముల నిప్పుడు నీకు వచించితిన్ సతీ! ౭౬౮

ఆ॥ అస్త్రదాశ్రయంబులు నసునిర్ర్యాణ్యంబులు నఖిలకామదములు నగుచు జగతి
నష్టషష్టిసంఖ్యనలరారు క్షేత్రము ల్ముఖ్యముగను సేవ్యములు భవాని! ౭౬౯

శా॥ ఏయే కోర్కులఁ గోరుకొంచుఁ బురుషుం డీతీర్థరాజంబులన్
తానాంచబోయి కృతావగాహుఁడగుచున్ స్నానోర్హ్యాప్తికేశుఁడో
స్నాయత్పూజలచేఁ ననగ్గలముగా సంతోషముం బెట్టు వాఁ
డా కోర్కెల్ లభించు నిశ్చయముగా నజ్జాయతాక్షీ! యుమా! ౭౭౦

ఆ॥ అట్టి హరిహరార్కకావళి దర్శనస్పర్శనము లటంచు కటులనయన!
స్మరణమునను గూడ జలస్పర్శంబులు ఫలయుమంటు నేమిగలదు చెప్ప? ౭౭౧

కం॥ ఈయింద్రాదిసుపర్వులు నాయమరస్థఁగు నారదాదులును నన్నా
యాయాయతనంబులఁ బూజితుఁ జేయంగ నకాద దివసము చేకురెఁ దరుణీ! ౭౭౨

ఆ॥ వానినామములను వరుసవేక్కొరుగా విస్తరించి నీకు విశదపఱతు,
మనము సావధానమొనరించి యిప్పుడు వినుము యనినంతయును సురేశి! ౭౭౩

సీ॥ కాశి గయా ప్రయాగములు నయోధ్యయుఁ గురుజాంగలము నరుకోటి విరజ
నైమిశము ప్రభాసవామేశములుఁ బుష్కరము మహేంద్రము స్థలేశముఁ ద్రిసంధ్య
విశ్వేశ్వర మహేంద్ర వృషభధ్వజంబులుఁ గృమిజాంగలముఁ గార్తికేశ్వరంబు
నట్టహాసము సహస్రాక్షముజ్జయినియుఁ గోకర్ణమును రుద్రకోటి బదరి
శంకుకర్ణము మండలేశ్వరము దేవదారువనమును భస్మగాత్రంబు భద్ర
కర్ణ కేదార నేపాల కనఖలములు దండకారణ్య కోటితీర్థములు మఱియు ౭౭౪

సీ॥ హర్షిత త్రైకాలము మధ్యమకేశ్వరములును బాతాళ మోంకార భైరవములుఁ
గాశ్మీర మరుకేశ కాళంజరములును ఛాగలకముఁ బూర్వసాగరంబుఁ
గుక్కుటేశ్వర సప్తగోదావరీ వస్త్రమార్గంబులును గంధమాదనంబుఁ
గారోహణముఁ గర్ణికారంబు జలలింగ మర్కేశ్వరమును వింధ్యచలంబుఁ
బాండవంబును గైలాసపర్వతంబు దేవకానని జాహ్నవీతీర నిర్మ
లేశ జాతేశ్వరములు లింగేశ్వరంబు హేమకూటము దుష్కర్ణ మిదియుఁగాక

కం॥ రమణీమణి! లంకాద్వారమును హరిశ్చంద్రమును బురశ్చంద్ర స
త్యామల శ్రీగిరినా క్షేత్రము లణువదియేనిమిదిటికిఁ దగు నామంబుల్ ౪౪౬

కం॥ ఎయ్యది ననుఁ బ్రశ్నించితొ యయ్యఖిలక్షేత్రము మహత్త్వము నీపై
నెయ్యంబున వచియించితిఁ, దియ్యగ సారంబుఁ గ్రోలి తృప్తవు కమ్మా ౪౪౭

తే॥ వీనినన్నింటి నందును వేలువేల నేనువసియింతు సేల్పులహితముగోరి
యెవ్వఁడే తీర్థములనాశించులమినన్నుఁ గాంచుఁగీర్తించు మోక్షంబు గాంచు నాఁడు"

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు దేవి యిట్లనియె ౪౪౯

కం॥ "ఏయే తీర్థంబులలో నేయే పేళ్ళను భజింతు నీవవ్యయుఁడినో
యోయీశ! యాజ్ఞయీఁగదె పాయని ప్రేముడియె నాదుపయి నుండినచో" ౪౫౦

వ॥ అనినవిని యీశ్వరుండు

సీ॥ "కాశి మహాదేవు గయఁ బ్రపితామహు నల ప్రయాగ మహేశ్వరాభిధాను
శశిశేఖరుని బ్రభాసమునఁ గురుక్షేత్రమున స్థాణు విశ్వేశమునను విశ్వ
హర్షు హర్షితమున నట్టహాసమున మహానాదు భవుని వస్త్రాపథమునఁ
గనఖలమున నుగ్రుఁ గాశ్మీరమున విజయుని గుక్కుటేశ్వరంబునను సౌమ్యుఁ
ద్ర్యంబకుని త్రిసంధ్యయమలింగుయమలింగు దుష్కర్ణమునను దగ్రకర్ణమునను శివుని
రుద్రకోటిలోన రుద్రు మహాయోగు గా భజింపవలయుఁ గలికి! నన్ను ౪౫౧

సీ॥ తెలివ! నైమిశమున దేవదేవాఖ్య యజాగంధిసంజ్ఞ పుష్కరమునందు
నలమహేంద్రమున మహాసతుఁడను పేర వృషభధ్వజంబున వృషభనామ
ముజ్జయినీపురి నొగి మహాకాలాహ్వ దండ్యభిధానంబు దండకమున
విరజఁ ద్రిలోచనవిఖ్యాతి కారోహణమునను నకులీశ నామధేయ
మూర్ధ్వరేతుఁడనెడియురుకీర్తి దేవదారువనమునందు దయోధ్య రోహణాభి
ధానమును విధించి తజ్జ్ఞజనుల్నన్నుఁ బూజ చేయుచుంద్రు పూవుబోడి! ౪౫౨

సీ॥ మానినీమణి! నేను మరుకోటిలోన మహోత్కటుండను పేర నుండుదు మందు
జవరాల! నేను దచ్ఛంకుకర్ణమున మహాతేజుఁడను పేర నలరుచుందుఁ
గుసుమకోమలి! నేను గోకర్ణమున మహాబలుఁడందుఁ జెప్పంగఁబడుచునుందుఁ
జంద్రముఖీ! స్థలేశ్వరమునందున మహాలింగసంజ్ఞను నేను లీలనుందుఁ
దరుణి యీశానుఁడనఁగఁ గేదారమునను నలసువర్ణాక్షమున సహస్రాక్షుఁడనఁగ
గార్త్తికేశ్వరమున సుసూక్ష్మప్రభఁ గృమిజాంగలంబునఁ జండీశసంజ్ఞనుందు

సీ॥ మధ్యమకేశ్వరమధ్యమందున నేను శర్వాఖ్యవర్తింతు జలజగంధి
యేకామ్రమునను నే నెలమిమె వసియింతుఁ గృత్తివాసాభిఖ్యఁ గీరవాణి
భాగలకాహ్వయస్థానమందునను నే నుందుఁ గపర్దినా నువిదమిన్న
కాలింజరమున నే లీలమై నివసింతు నీలకంఠాఖ్యతో నీలవేణి
మండలేశ్వరమునను నే నుర్విమువాఁడ రమణ శ్రీకంఠసంజ్ఞ మరాళయాన
యల్ల మరుకేశ్వరమున జయంతుఁడన నివాసముం జేయుచుందు నే వాలుగంటి!

సీ॥ దేవికానది నేను దేవి! యుమాపతి, జాలేశ్వరమునఁ ద్రిశూలి బాల
శ్రీశైలమునను నేఁ ద్రిపురాంతకుఁడ గౌరి! యహిలోకమునయందు హాటకేశు
డమరకంటకుఁడ నే నంబ! యోంకారమం, దర్కేశ్వరమున దీప్తాహ్వయుండ,
ముగుద! హరిశ్చంద్రమున నేను హరుఁడను, శంకరుఁడను బురశ్చంద్రమందు !
బడఁతి! నేపాళమునఁ బశుపాలకుండ, జటుని వామేశమున నేను శైలజనయ
వనితరో నేను గరవీరమునఁ గపాలిఁగరిత భూతేశ్వరుఁడ భస్మగాత్రమందు

సీ॥ నిర్మలేశ్వరమున నేస్వయంభువుఁడను భైరవాకారుఁడ భైరవమునఁ
బూర్వసాగరమున బోటిరో! యమకుండఁ గర్ణికారంబున గణవిభుండ,
సప్తగోదావరిం జాన! నే భీముండ, జలలింగమున నేను జలప్రియుండఁ
గైలాసమున నేను గణనాథుఁడను జెలి! యనలుండఁ బాండవంబందు నేను,
బదరికాశ్రమమున నేను బడఁతి! భీముఁడింతి! కోటితీర్థమునఁ గోటీశ్వరుండ,
నలరుబోడిరో లంక నరాంతకుండ, నెలఁత లింగేశ్వరంబున నేవరదుఁడ, ౭౮౬

ఆ. గంధమాదనమునఁ గామినీ! ధూమ్రవాహ్వయముతోడ నేను వర్తిలుదును,
హేమకూటమునను భామ విరూపాక్షసంజ్ఞగలిగియుందు సంతతమును ౭౮౭

క. గంగాద్వారమునందు శుభాంగి హిమస్థానుఁడనఁగ వానరింతును, విం
ధ్యం గైసేయుచునుండుదు నంగన వారాహుఁడనఁగ నతిహర్షమునన్ ౭౮౮

వ॥ అనినవిని పార్వతీదేవి యిట్లనియె, ౭౮౯

తే॥ "నలువకున్నంతయాయుష్యమొలయుఁగాక, వీనియున్నంటఁగుఁకంగ వేనితరము
నిఖిలసుస్నానఫలదమై నిక్కటిలెడి తీర్థసారంబు పేరఁ జాలుఁ దెలుపు మనఘ!"

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నీశ్వరుండు ౭౯౧

కం॥ "అన్నింటిలోను మిక్కిలియెన్నికగన్నట్టి వొక్క యోనమిదితీర్థాల్,
చెన్నలరారెడివానిని దిన్నగనయింతునిను మ్రొక్కెసనంగన్" ౭౯౨

సీ॥ అంబుజాక్షిరో! నైమిశాభిఖ్యమును మఱి కేదార నామక క్షేత్రవరము
ప్రాంచి వాసీయమా పుష్కరతీర్థంబు మఁగళకర క్రిమి జాంగలంబు
వాసిగాంచినయట్టి వారణాసీపురి శ్రీమత్కురుక్షేత్ర నాయకంబు
భాసమానంబౌ ప్రభాసాభిధానంబు శాశ్వతపుహాటకేశ్వరంబు
నోయిభేంద్రయాన! యీయెన్మిదింటిని తీర్థనామనట్టి జనవరుండు
సర్వతీర్థములను స్నానంబుచేసిన ఫలముగను దాని వాస్తవముగ" ౭౯౩

వ॥ ఆనినఁ గ్రహించినఁ బార్వతి మఱియునిట్లనియె, ౭౯౪

కం॥ "కలికాలమునను నివియును గలుక్షేత్రము నఁ బోవుచుఁ బ్రజలకుఁ గానన్
లలి నాయొనిమిగతీర్థమ్ములంటోఁగల సారము బ్రబోధింపఁగదే" ౭౯౫

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు నీశ్వరుండు వెండియునిట్లనియె, ౭౯౬

కం॥ "యెనిమిదె క్షేత్రంబులలో నత్యంతమును హాటకేశ్వరాభిధ, మట నా
యనుమతి సకలక్షేత్రంబులును గలికాలమున నతిగాలుం దీర్థములున్, ౭౯౭

తే॥ కాన నల్లకడంకల మానవులను బుత్రకాంతలయు యున్న నాసక్తతోడ
నెంతయును నేవ్య మీ హాటకేశ్వరంబు, నిశ్చయము వచియించితి నెలఁత! నీకు"

వ॥ అనియిట్లు శివుండు పార్వతికి వచియించు, నయింతయు నేనువిూకుఁ
జెప్పితి "నని యిట్లు సూతుండు వక్కాణించుటయు బుషులిట్లనిరి, ౭౯౯

దమయంతి విప్రశాపంబున రాయియైనఁ జమత్కారుఁడు శోకించుట.

తే॥ "శివుని క్షేత్రంబులను విప్రసింహులకును దచ్చినానికద మాకుఁ దెలిపినాఁడ
వనఘ! యేగోత్రజులు వేని నభవుకరుణఁ దెచ్చినదియును వివరించి తెలుపవైతి,

కం॥ ఆనతఁ దేశస్థుపతియైన చమత్కారుఁడుమును పవ్వారలకున్
దా నగరముకట్టించి మహానందముతోడ నిలిపె నటనని యనుచున్ ౮౦౧

తే॥ తెలిసితివికాని యింతమందిని వసింపఁజేసినదియును! వివరించి చెప్పవైతి,
వేగ నదియంతయునుమాకు విశదముగను నానతీఁగదవయ్య యో యనఘవర్య,

వ॥ అనియిట్లు మునులడుగుటయు నా రోమహర్షణి ౧౦౩

కం॥ "కృపచే డెబ్బదియిద్దఱు విపులామరవరులచేత విధిపూర్వముగా
నుపదేశింపంబడుటయు నపుడు చమత్కారనృపతి యతిశీఘ్రముగన్ ౧౦౪

వ॥ శంఖతీర్థంబునకువచ్చి స్నాతుఁడగుటయు నావ్యాధి యుపశమించె, న
తండట్లునీరుజుండై యగ్గలంబగు సంతోషంబునఁ దద్బ్రాహ్మణాలకుఁ బలుమాఱుఁ
గేలుమొగిచి ౧౦౫

కం॥ "బంగారమొ హయములొ యేనుంగులొ రాజ్యంబొ మీ మనోరథమెదొ యీ
యంగను సిద్ధంబుంటి, తెలుంగం జెప్పుండు భూసురులు, నాతోడన్! ౧౦౬

కం॥ ఎదియొవరికి రుచియించునొ యది వారికొసంగుచుండ, నదియుగూడన్
సదయులరుకండు, దీనుఁడఁ, బదపంకజయుగళములను బడుచున్నాఁడన్,,

వ॥ అనిప్రార్థించిన బ్రాహ్మణులిట్లనిరి. ౧౦౭

కం॥ "వానప్రస్థులమేము రసానాథ! ప్రతిగ్రహంబు నలుపము, ప్రాప్తం
బౌనెడలఁ దత్పదార్థము నానిమిషమె వ్యయముచేయ యత్నింతు మెదన్,

కం॥ తాదృశ్యవృద్ధశ్రోత్రియమేదిన్యమరులకు మాకు మిడుకనె యరయన్
నీదగురాజ్యము గీజ్య మమాదయితునికరుణయున్న మాకదె చాలున్" ౧౧౦

వ॥ అనియిట్లువారుచెప్పుటయు మరల నాభూమీశుండు ౧౧౧

కం॥ "ఉపకృతుఁడైయెవ్వఁడు ప్రత్యుపకారముసేయఁజూడఁ డోరులకుఁ దానా
విపరీతుఁ గృతఘ్నునిగా విపశ్చిదింద్రులు వచింత్రు విపులాస్థలిలో, ౧౧౨

సీ॥ బలిమి బ్రాహ్మణుపైఁబడి యేవిధముననో ప్రాణముస్వారియించు పాపునకును
సారాయిత్రావి దుర్జనులసంగతితోడ నాడవెలుంగళ్ళ్రేపేలు చెడుగనికిని
గడుఁగష్టపడి యొరుల్గడియించుకొనినలిబ్బిని మ్రుచ్చిలించు పాపిష్ఠునకును
గోరిపట్టిననోము కొనవెళ్లజరుపకే యొలమిమైఁ జరియించు నలనునకును
గూఢముగను బరులకొలకు నప్రియముల నాచరించుచుండు నల్పునకును
గలదు కానిశలఁక నిలను బ్రాయశ్చిత్తమలకృతఘ్నజనున కనుచితంబు, ౧౧౩

ఆ। కాన ఋణవిముక్తిఁ గలిగెడుభంగిని జీవితంబు సఫలమౌ విధమున
ఎద్దియేనుపాయ మీక్షించి చెప్పుఁడో యోగులార! కరుణయుంచి నాకు. ౮౧౪

వ। అనినవిని మునులిట్లనిరి, ౮౧౫

ఆ। "సత్యమిది, కృతఘ్నజనునకు నిష్కృతి జెప్పఁబడదు బుధులచేత నెచటఁ
గాని యిచట నొకటి కలదు విశేషంబు, దాని వినుము చెప్పెదము నృపాల! ౮౧౬

తే। ప్రతిఫలాపేక్షియగు వానిపట్ల మాత్ర మగుఁ గృతఘ్నత యయ్యది యరసి చూడఁ
బ్రతిఫలంబీయఁ గోనన్న వానియెడలఁ గాఁడొకింతుక యును దోషకారి యతఁడు,

కం। కావున నిహపరములలో భావుకదంబైన రీతిఁ బ్రాచీనంబౌ
తావక రాజ్యము నేలుము భూవల్లభ! పొమ్మికేల పొక్కెద వింకన్" ౮౧౮

వ। అనియిట్లు సహస్రధా నిషేధింపంబడి యెట్టకేలకు వారలకుఁ గేల్మో
డ్చి స్వగృహంబునకుం జని ప్రహృష్టాంతరంగుండై యథాపూర్వంబుగా రాజ్యంబు
సేయుచు, ౮౧౯

కం। "ఈనాఁడు మెయి సురవర్చస మైనెగడ నిదానభూతులగు విప్రులకున్
నే నెట్టులుపకరించుదు, నానృణ్యం బెటు ఘటింపవగు నా కింకన్" ౮౨౦

వ। అనిచింతింపుచుండె, ౮౨౧

ఉ। అమ్మునివర్యులందఱును నంబరయానములం జిపోవుచున్
త్యమ్మున నెల్లతీర్థములు తారు చరించుచు వానిలోన స్నా
నమ్ము జపాదికమ్మును ఘనమ్ముగు భక్తి నొనర్చి హాటకే
శమ్మునఁ బ్రాణయాత్రలను సల్పుచునుండిరి వచ్చి క్రమ్మఱన్. ౮౨౨

ఉ। తక్కటిభూమిదేవులును దాపసవతులు తీర్థజాతమున్
గ్రుక్కన నేగి భక్తి నొకవాఁడొ దినద్వయమో త్ర్యహమ్ములో
యక్కడనుండుచున్ మరల హాటకనాథుని క్షేత్రభూమికే
చక్కఁగఁ జేరవచ్చి కడుసంతసమొప్ప వసించి రచ్చటన్, ౮౨౩

సీ। వాంఛింపఁ డెవఁ డొక్కవాచంయమీంద్రుండు వారాణసీపురీవాసమునకు,
నూహింపఁ డెడఁదఁదా నొకబ్రాహ్మణుండును వల ప్రయాగములోన నధివసింప
నర్థింపఁ డొక్కఁ గేస్తైవను మనమునఁ బుష్కరంబునకేని పోయియుండ,
భావింపఁడట యొక్కబ్రహ్మచారియుఁ దాను నైమిశమున నొక్కనాఁడు నిలువఁ

గోరడొకడుఁ బ్రభాసకేదారసులను గొంతె కాలముసేయించి సంతసపడ,
హాటకేశ్వరమునను న్న సామ్మహాస్త్వమేను తత్రిత్యులేర్వైరిరాల్లవారు ౮-౨౪

వ॥ ఒకానొకసమయంబున నా జన్ని గట్టులెల్లరును గాతిలకమునమని పుష్యరతియంబునకుం బోవుటకు నిశ్చయించుకొని, ౮-౨౫

ఆ॥ "పంచరాత్రిమట వసించెద, నందాక నన్ను లిండ్లలోన నలరుచుండుఁ,
గరముశ్రద్ధతోడఁ గాపాడుచుండుఁడీ వాలుజాస్యలార! వానిమీరు,, ౮-౨౬

వ॥ అని భార్యలకు సమయమునఁ బరించినగేతటయు నాగర్భూపతి యొత్తింగి దమయంతి నాఁబడు తన తరుణింబిలిచి ౮-౨౭

కం॥ "చని హాటకేశ్వరమునకు మునిముఖ్యులఁ గలసి సూలసి ముదమందుచు నీ
యనుపమభూషణములు నా వనజముఖికిచ్చి మ్ముక్కన వనజాక్షీ! ౮-౨౮

కం॥ ఎంతబ్రతిమాలుకొనినను సుందరయుగ్మ యుంపకేరిమా, తద్భర్తల్,
కాంతలకునగలపైఁగల చింత యనంతంబు నాఁడఁ జేయుమి గుటాలట, ౮-౨౯

సీ॥ మట్టెఁజెట్టి నవ్వనట్టిసే యగుఁగాక నల్లలనలుదాల్చ నాల్లనొక్క,
కడుఁదీర్ఘఁబడు పూంపుడక యయుఁగన ముకుచెవులనుసారిచ్చి మఱియొక్క
లక్కనింపిన పైడిజుక్క లేమంగ నక సొంపుగ సెట్టిధరించు మేనొకర్తె
కేమకుచంబైన గాజులే యగుఁగాక కరములు జ్ఞానేసి తిరుగ నొక్క
నాటిములఁ బేనఁబఱచుచు సే తనరుఁగా కజపలులోళ్ళల సంతసంగఁ గడఁగ నొక్క
దేని చేతను నిర్మితంబైన సరుగ, యయెఁగన నెగల్పపాలంబు స్త్రీకి ౮౩౦

తే॥ ఈయదియ యిరిగ్కపక్వతి యెయెనన సుట్టసదుపాయ మటియగ నంబుజాక్షి!
యొంతకష్టంబుపడినఁగాని న్నునంపర నెంపికన్నను నేలుం డిఁకేమనందు,, ౮౩౦

వ॥ అనివాక్రిన్నుటయు నా సమయచ్చిన్న తత్స్త్రీసంబునకుంని పర్వతోపమంబగు భూషణరాశి నొక సత్యాశి నుపగంబున నుంచి బోధిన్నె కాదశీశుభదినంబునందుఁ దీక్షమాడి యుపవసించి సమాధిగమ్యా యుంకు సమయంబున కాలాప సస్త్రీలు కౌతుకాన్వితలై రాజపత్నిఁ జూచి తమని యిరిగ ౮౩౨

ఆ॥ "లలిత దేహ సర్వలక్షణలక్ష్మి భూరిభూషణాతిభాగ్య కాంగి
రాజపత్ని యగుట వాసిలు దిననిలి తలఁచిచూడ మిగుల ధన్యురాలు,, ౮౩౩

వ॥ అనియించుచు మాహిమ యు సమాప్తంబున వారి విలోకించి యదరటాకు పోహాయుట బహుజలయుగును మ్మంగ ధురవచనంబులు నిట్లను,

కం॥ "నాపావాసట నాకుట ధరతితేనుమున్న నగుచు తద్భార్యముగా
జాతద నుపవాసంబు ను హాతినుచేలంచి నాఘణావ మిత్తుఁగ, ౮౩౪

ఆ॥ కాన నేనొసంగ నిట్టిభూషణములఁ బరికింతు వారిదాకొంతలార!
నను గృపాద్రదృష్టిఁ గనుగొని ధన్యగం జేయుఁడనుచు నమ్మనెచేయుదాన,, ౮౩౫

వ॥ అనియిట్లుపల్కుచుండుటయు నందొకర్తుక ౮౩౬

కం। "ఈముక్తాదామముపై నామది దగిలినది గాన నాకది యొకఁడుం
డో మనుజేశ్వరభామిని! ప్రేమ నొసంగంగదమ్మ ప్రియపడుదానన్" ౧౩౮

వ। అని వారు ప్రిచ్చిన నమ్ముక్తావళి యర్పించె, నంతమఱియొకత హారంబును యాచించుటయు నాపె కయ్యది యర్పింప నన్యనారీ యపరంబగుహారంబు నందుకొనియె, నంత నవశిష్టతాపసకామినులును సముత్సుకలై యత్యంతస్పర్ధ నాకు నాకని స్వయంబుగనే గ్రహియించిరి, పదపడి యొకరినొకరు ధర్షించుకొనుచు నొకరి చేతిలోనిది యొకరు బలాత్కారంబుగా గుంజుకొనమొదలిడిరి, యట్లు తాపసస్త్రీలు భూషణభూషితలైనకొలంది దమయంతి తా సంతోషపడుచుఁ దన్నంబాధంబున కాఁగలేక మిగిలినభూషణంబుల సహస్రధాపై కెగఁజల్లెఁగాని యప్పటికిని సంతృప్తకాదయ్యె, నట్లు భూపాలపత్ని భూషణాభావయై, ౧౩౯

సీ॥ 'సంతసించుఁడు తాపసకాంతలార! శోధ్ధునం దెత్తు మరల భూషణముల, నెవరి కెయ్యవి ప్రియమైన నవికొనుఁడు వానిఁ గోరి, శంకింప నవలవ దందు'

వ। అని వని నఱునాఁటిప్రభాతంబున భూషణాంబరంబులం బట్టించుకొనివచ్చి వారల కర్పించుటయు యథాపూర్వంబుగ వారును బరిగ్రహించిరి, యిట్లు క్రమంబుగాఁ బంచరాత్రంబులు గడచుటయు ఋషిభార్యలెల్లరును బరితృప్తలైరి కాని దమయంతిమాత్ర మింకను సంతృప్తకాదయ్యె, నొక్క తాపసీచతుష్టయము వల్కలాజినంబులనే ధరించుచుఁ దక్కిటిస్త్రీలపై నీర్ష్యగాని భూషణంబులపైఁ గోర్కిగాని లేక తనసమీపంబునకు రాకుండుటఁ బని యానృపాంగన పంచమదినంబున వారిమోఁ బిలకరిగి ననుఁ గటాక్షించుఁడని వేడుకొనుటయు వారలిట్లనిరి,

తే। "లేదుపనిమాకు నగలతో లేశమేని, నారచీరలుగట్టెడివార మేము, కాన గేహంబునకుఁ జని దీనులైన యర్థిజనముల కర్పింపవమ్మ వాని", ౧౪౨

వ। అనియిట్లు రాజాంగనతో మునిపత్నీచతుష్టయము చెప్పుచుండఁ దద్భర్తలగు శునశ్శేప శాక్తేయ బౌద్ధ గౌతములు నలువురు నాకాశమార్గంబునం జనుదెంచి వికృతాకారభూషణంబగు స్వాశ్రమంబును వీక్షించి, ౧౪౩

కం। "ఏమిది యీజనమంతయు నీమెయి నున్నయది, యెవ్వఁడిడె నీతొడవుల్? తా మోసపుచ్చె నెవ్వఁడొ కామినులను మేము లేమి కనిపెట్టి కటా!" ౧౪౪

వ। అనినవిని తత్పత్నులిట్లనిరి, ౧౪౫

భుజంగప్రయాతము। చమత్కారభూనాథు చార్వంగి యీయా
శ్రమమ్ముం బ్రవేశించి శ్యామాళికిన్ వ
స్త్రము ల్సొమ్ము లర్పింప సర్వంబు మేమె
ల్లనన్నం దదబ్జాస్య లజ్జించి యేగెన్", ౧౪౬

వ। అని యిట్లు చెప్పుటయు నమ్మునులు కోపమూర్ఛితులై రాజభార్యనుద్దేశించి

ఆ। "కార్తికమని వాయుగతి నభఃపథమునఁ బుష్కరమునఁ గ్రుంకఁ బోయియుంటి, మింతలోనవచ్చి యిడి నగల్ నెమ్మోల్ మోసపుచ్చె స్త్రీల ముండ యొకతొ,

తే॥ అష్టదబలలునల్వురు నవ్విగోనమి క్షేమముగ నిచ్చటికిమేము చేరినాము,
తక్కుగల యర్వదెననంద్రుతాపసులును వడిగతిభ్రంశముం జెందిపుడమిఁబడిరి.

కం॥ ఇప్పగిదిఁ దాపసాశ్రమ మప్పాపిని మోసపుచ్చె, నాహేతువునన్
గొప్ప శిలాకృతిదాల్చి యెప్పుడుఁ బడియుండుఁగాక యిప్పుడమిని దాన్"

వ॥ అనిశపించుటయు నారాజపత్ని తత్క్షణంబ చేష్టలుడిగి శిలారూపయయ్యె, నంతఁ బరిజనము నిజపురంబునకరిగి సమాచారమంతయుం జెప్పుటయు నేలిక యాలకించి విప్రప్రసాదనమునకై వనంబునకుఁ జనియె, నదపడి తమ్ములు నల్వురు నాతండు వచ్చుటయెఱిఁగి సాగ్నిహోత్రకళత్రంబుగా నాకాశమార్గంబునం గురుక్షేత్రంబునకరిగిరి, భూపతి వారల నన్వేషించి కానక శిలారూపంబునఁబడియున్న భార్యకడకరిగి హాహాకారంబొనరించుచు మూర్ఛితుండై పుడమిం బడిపోయి తో యసముత్థితుండై యెట్టకేలకు మఱఁదఁ దెలివొంది తత్సుగుణంబుల స్మరించి ౧౫౧

తే॥ "హాప్రియా! మృగశాబాక్షి! యస్మదీయప్రాణహారిణి! ప్రియకాంతుఁడైననన్ను వదలి యెటకేగితే శుభవదన! నీవు, ఎట్లు బ్రతుకుదు నినువీడి యింక నేను,

తే॥ కుడిచియెఱుఁగ వాకప్పు నేఁగుడుసకుండ, నిద్రింపకమును నెప్డు నిద్రింప, వధికసౌభాగ్యవతినన్నుఁ సహముతోడ నాజ్ఞ జవదాటియెఱుఁగ వీవకట! యెపుడు,

కం॥ ఏకాంతమందుఁ నీవాడున వికృతంపుటుక్తి పలుకంబడ నే నాకర్ణించియెఱుంగ, ననేకులలోసంగతి యిఁక నేమనవలఁయున్" ౧౫౪

వ॥ అని విలపించుచుండ మంత్రులువచ్చి రాజుదార్చుటయు నతండతినూతనంబగు నాలయంబుఁగట్టించి పాషాణరూపంబునఁ బ్రవర్తిలుచున్నను భార్యను గర్పూరాగరుధూపాదులతోడను వస్త్రకుంకుమ చందనంబులతోడను బూజనంబు జేసి ౧౫౫

ఊషరక్షేత్రముల యుత్పత్తి

ఉ॥ అంతటఁ గొన్నినాళులకు నా పరివారసమేతుఁడైన భూ కాంతుఁడు వీటికింజనుచుఁ గాలినడం గడుఁ జిక్కిపోయి య త్యంతము శ్రాంతులౌచు ద్విజు లర్వదియెన్మిదిమంది యాశ్రమో పాంతముఁ జేరవచ్చి సమావృతభూరజ ఆననంబులన్, ౧౫౬

వ॥ అట్లువచ్చి స్వగారలను వీక్షించి విస్మయావిష్టులై, ౧౫౭

ఉ॥ "ఏమిది జెట్టలార! మవు విట్లు విరుద్ధము చేసినారు? లీ క్షేమము లెట్లువచ్చినవి? స్వర్ణవిభూషల నెవ్వరిచ్చినా? రేము ఖవీధినుండియిటు లెంతయు భ్రష్టులమౌట కంతకీ బూనిరె కారణంబు, పడిపోదుమె యొందువిధిన్ వసుంధరన్" ౧౫౮

వ॥ అని నిందించుటయు నాతాపసస్త్రీలు సర్వవృత్తాంతంబును నివేదించిరి, యంత నమ్మునులు కుపితులై రాజపరిగ్రహము తపస్వులకు విశేషించి నింద్యంబగుట రాజును రాష్ట్రంబును వినాశంబునొందింప జలంబులను గ్రహియించి ౨౫౯

కం॥ "కల్లయుఁ గపటము నెఱుఁగని పల్లలనల లోభపెట్టి మా యధ్రిగతిక్
దుల్లఁగఁజేసెను దుర్భూవల్లభుఁడే మగ్గలముగ వ్యసనపడఁగన్" ౨౬౦

వ॥ అని శపింపఁబోవుటయుఁ గనుఁగొని తద్భార్యలిట్లనిరి, ౨౬౧

తే॥ "భూసురోత్తములార! యాభూమిపతికి శాపమీకుఁడు, మామాటసరిగవినుఁడు,
అన్నరేంద్రునిభార్య మముఁదఱు నలంకరించెను భక్తిఁ జేలముల నగల,

ఉ॥ మేము దరిద్రదోషమున మీ సదనంబులనుండి సర్వదా
బాములఁ బొందుచుంటిమి, ప్రపంచసుఖంబు నెఱుంగ మించుకే,
నేమహితుల్తపోరతి నెప్పు వసింతురో పారలౌకిక
క్షేమమె వారు పొందెదరు, చేకుర దైహికసౌఖ్యమింతయున్, ౨౬౩

తే॥ దర్వపయములలోపల దూర్చిమనము నన్వహము భోగపరతంత్రమై చరించు
ఖలజనంబున కిలలోన పలసినంతసౌఖ్య మొనగూడుచుండు నిశ్చయముగాను,

కం॥ తపధర్మంబులఁ దా మనయముఁ జక్కఁగ నడపుకొను గృహస్థులకో స
త్క్రియముగ నిహమును బరమును సమకూరును, వలవదిందు సందియ మందన్, ౨౬౪

కం॥ మనమును గార్హస్థ్యంబున ననుత్తమమ్మైన యైహికాముష్మికముల్
కొనకొని సాధింతము, యోజన సేయుఁడు మంచియిండ్లు సంపాదింపన్, ౨౬౬

ఆ॥ భూమిపాలువలనఁ బుడమిగడించి కల్పింపుఁడికఁ దగినవృత్తి మీరు,
పుత్రపౌత్రబంధుమిత్రకళత్రసౌఖ్యమును జూడుఁడీ మహాత్ములార! ౨౬౭

శా॥ మామాటల్విని మీరలందఱును దన్మార్గంబునం బోవరేన్
మే మేతత్క్షణమందె ప్రాణముల బల్మిం గోలుపోనుంటి,మా
పై మీ మొమ్మందును స్త్రీవధాఘము,మటుపైఁ బ్రాప్తించెడిన్ దుర్గతుల్,
మోమోటంబుఁగనేల చెప్పితిమి మున్ముందే నిజంబంతయున్" ౨౬౮

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించుటయు నమ్మునులు శాపార్థమై గ్రహియించిన జలంబు భూపృష్ఠంబున విడిచిరి-యంత నప్పుడమి యూషరత్వంబు భజియించె, నందుఁ బచ్చికయేని మొలువదు,పులుగుగాని పురువుగాని మృగంబుగాని యుదయింప,దిఁక నన్నగతప్రాణులగు ప్రజలసంగతియడుగనేల, ౨౬౯

కం॥ అంతట బ్రాహ్మణులెల్లరు సంతతిదంబగు గృహస్థసద్ధర్మమునన్
స్వాంతముప్రవేశపెట్టిరి,యింతులనుడి వినకపోవ నెవ్వరివశమౌ, ౨౭౦

వ॥ ఇంతలో రాజా తత్సన్నిధికరిగి ప్రణామంబాచరించి నిల్వఁబడి ౨౭౧

ఆ॥ "భవదనుగ్రహమున బలు తెగులు శయించె, సఫలమయ్యె నాదు జన్మమిపుడు,
కాన నానతిండు కార్యంబదేనియు, సిద్ధమున్నవాఁడ జేయ నిపుడు, ౧౭౨

వ॥ అనినవిని బ్రాహ్మణులిట్లనిరి, ౧౭౩

తే॥ "యుష్మదంగన గర్భంబులొసఁగి పెక్కు మనుజసుతార్థులఁజేసెనో మనుజనాథ!
కాన గార్హస్థ్యమును సుఖంబుగ నుగడపఁ బరమునిర్మింపు మాక్షేత్రమున నమాకు,

కం॥ కొల్లగ దక్షిణలొసఁగుచు నెల్లసుఖంబులనుగూడ నిట నాదరిచి మే
ముల్లంబులు రంజిల్లఁగ జల్లగ నివాసముం బంబు సాధింతు మికన్" ౧౭౪

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నప్పృథ్వీనాథుండు పురంబు నిర్మింపించి నక్షేత్రం
బున నటువదెనిమిది గోత్రంబులవారినుంచి యటువదెనమండ్రు గురుల
నర్పించి యటువదెనిమిది గ్రామంబులొసఁగి తనతనయుల మనుమలం బిలిచి

మ॥ "వినుఁడీ విప్రుల కగ్రహారములతో నీడొంగ గట్టించి యి
చ్చినవాఁడన్ శ్రమముం బరాభవము నే చేటొప్పటు లేకుండఁగా
మనుపుం డీరలు వత్సలార! యిటు సన్మానించు నవ్వాఁడు వృ
ద్ధిని బొందంగలఁ డెవ్వఁడైనను, మఱిన్ దవ్వాసముం గాంచెడిన్, ౧౭౫

శా॥ అపరాధంబులు సేసినారలని యాయా వృత్తి నెవ్వాఁడు సి
చ్చపుఁడై వందరజేయుఁ జెక్కువిధుల న్నిశంబు నాదించు నా
నృపుఁ డుగ్రాయులచే జయింపఁబడి యంతే నిక్ దురాగ్రహుండై
విపులంబొందు వియోగముల్ తుదకుఁ గుంభీపాక మగ్నుండగున్., ౧౭౬

వ॥ అని వారలకుఁ గర్తవ్యం బుపదేశించి దివారాత్రంబులు తాన తద్రక్ష
ణంబొనరించుచుండుటయుఁ దద్విప్రభార్యలు స్నేహవశలై దమయంతి కాల
యంబు గట్టించి తదర్చం బూజింపఁ దొడంగిరి, యారాజును బ్రత్యహంబు నట్ల
యాచరించె, నంత నాతాపసస్త్రీలు భూపతికి సంతోషము గలిగించుచు నొకరి
తో నొకరు ౧౭౭

కం॥ "మన లోగిండ్ల వివాహోపనయనములు జరిగినపుడు ప్రథమమునం
దునఁ జివరఁగూడ దమయంతిని బూజించుద మికన్ సతీమణులారా! ౧౮౦

కం॥ ఈయమదర్శన మొనరిచి పాయనిభక్తి మెయిఁ బెండ్లిపందిరి డాయం
బోయిన పెండ్లికొమారిత నాయకునకుఁ బ్రాణతుల్యనాఁబడి యుండున్, ౧౮౧

తే॥ అక్కాలంబున విశ్వప్రయత్నముల వివాహకార్యంబు డాయంగ వచ్చినపుడు
దర్శనము చేసి దమయంతిఁ దగినభక్తిఁ బూజించుచుండ సౌఁ బడఁతులారా!,,

వ॥ అని యనుకొనిరి, యిట్లు మహనీయుండగు భూభుజుండా పురంబున
నటువదెనిమిది గోత్రాలవారిని వసింపఁజేసి సుఖంబొడఁగూర్చె, నందు నాలుగు
గోత్రములవారు మాత్రము సర్పభయంబునఁ బూర్వస్థలంబునకుఁ జనిరి తక్కిన
యటువదినలుగురు నందుండుచున్నవా,,రని యిట్లు వచించుటయు బుషులిట్లనిరి,

—♦ అగ్నికుండ మాహాత్మ్యముచేఁ ద్విజాతుఁడు శుద్ధుఁడగుట ♦—

కం॥ "వారికిఁగలిగినయహిభయ మేరీతిది? యచటినుండి యెక్కాలమున మఱ
దారున్న యెడకె మరలంజేరిరి? వివరించి మాకుఁ జెప్పు మహాత్మా!" ౧౨౪

వ॥ అనినవిని సూతుం డిట్లనియె, ౧౨౫

కం॥ ఆనర్తాఖ్యవిషయభూజాని ప్రథంజనుఁడు ధర్మశాస్త్రవిదుఁడు స్వా
నూనప్రతాపమున రిపుభూనాథులఁ గాలుపురికిఁ బుచ్చుచు మిగులన్ ౧౨౬

వ॥ పేరుగాంచియుండుటను వార్ధక్యంబున నమ్మహీపతి కఖిలగ్రహంబు
లు నరిష్టస్థానస్థంబులగుచుండ నొకసుతుం డుదయించె, నంతనతండు దైవజ్ఞులఁ
బిల్పించి యుద్భవకాలంబు నివేదించుటయు వారలిట్లనిరి, ౧౨౭

శా॥ "ఇంద్రం బప్రియకారియున్ మఱియు జ్యోతిశ్శాస్త్రగర్హ్యంబునై
గండాంతత్రితయోద్భవంబయిన దుష్కాలంబునన్ బుట్టె, నీ
కుండం జేసుతుఁ, డుండెబో, నగరదేశోపద్రవప్రాప్తికిన్
దండే కారణమౌఁ బ్రభంజనమహీంద్రా! యెక్కాలంకేటికిన్" ౧౨౮

వ॥ అనియిట్లు వాచ్చుటయు నమ్మహీపతి ౧౨౯

కం॥ "యిల్లందును దేశంబును జల్లగ నుండగ నెయ్యట్టి సదుపాయము వీ
యుల్లమ్ములలోఁ గనుగొని తెల్లముఁ జేయుండు మనుజదిగ్జకృతములన్" ౧౩౦

వ॥ అనినవిని బ్రాహ్మణులు వెండియు నిట్లనిరి, ౧౩౧

సీ॥ "యంత్రమునను నెట్లు యంత్రంబుభిన్నమౌ బలుశరప్రహారములకుఁ గవచ
మెట్టుల వారకంబగు యట్లు శాంతికము వారకంబుచూడ గ్రహవికారములకు,

కం॥ దుష్టస్థానస్థితులయి కష్టంబులుపెట్టుచున్న గ్రహములె యత్యం
తేష్టదులగుదురు కావున నష్టవిశోకుండవై నెయునర్పుము శాంతిన్,, ౧౩౨

వ॥ అనియిట్లు వాకొనుటయు నమ్మహీపతి సమత్కారపురంబునకరిగి యచ
ఖిలబ్రాహ్మణులం గలసికొని ౧౩౩

ఉ॥ "ఏము భవత్ప్రసాదమున నిమ్మహి నేలుచునున్నవార మో
భూమిసురేంద్రులార! మిను పోయినవారును వచ్చువారునౌ
మామకవంశజాతులు క్రమంబుగ యుష్మదధీను, లీరెగ
క్కాలముగ వారికందఱకు నుర్విని వైరుల కక్షమట్టులన్, ౧౩౫

కం॥ గ్రహములు దుస్థానంబుల నహితప్రదులగుచునుండ నాత్మజుఁడొకఁడీ
యహమున నా కుదయించెను, విహితంబగు శాంతి, కాలవిదు లని రిటులన్,

కం॥ కావునఁ బుత్రుఁడు రాజ్యం బీవిధ మము వృద్ధిఁజెంద నీరలు కరుణన్
గావింపుఁడు శాంతిక్రియ వే విప్రవరేణ్యులార! విధిపూర్వముగన్" ౧౩౬

వ॥ అని పలుకుటయు నా బ్రాహ్మణులు కొండొరు లాలోచించుకొని ౮౯౯

తే॥ "భూధవా! నీదు క్షేమంబు పొంకపేమపదియు నాస్తులున్ స్వజనులము బ్రయతులమయి శాంతికము చేయుదము సదా శాంతికొఱకిని, భక్తిమైనుపహారముల్పనుపుమీవు,

చం॥ నెల లోకమాఱు చేయవలె నిప్పను రుద్రఘటాభిషేకముల్,
సలుపగనిట్లు కొంతపడిఁ జక్రిగవర్తిలు యుష్మదాత్మజుం,
దలఘుతరంబు గుణ నృప! త్వదక్షము, రాష్ట్రము వృద్ధిఁ జెందు, మం
టలు వెయియేల సర్వమును డంబువహింపదును, జింతయేటికిన్" ౯౦౦

వ॥ అని వచించుటయుఁ జని సంభారంబులం బంపించె, నా బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులు శాంతి జపంగడంగిరి, రాజును మాసాంతంబున వచ్చి యభిషేకము చేయించి స్వస్థానంబునకుఁ జనుచుండె, నిట్లు శాంతికము ప్రవర్తమానమగుటయు క్షేమారోగ్యధనాగమంబులతోఁ బెద్దకాలంబు చనియె, నొకసమయంబున శాంతికంబు ప్రారంభమగుచు మాసారంభముననే భూపాలునకును విశేషించి తత్పుత్రునకును సంపుత్రుగంబునకును రాష్ట్రంబునకును మహావ్యాధి యేర్పడియె, నంత నయ్యేక విశేషించి సంభారంబులను బంపుటయు బ్రాహ్మణులు వాని వైశ్వానరంబున వేల్చినకొలఁది రోగంబులు వృద్ధిఁ జెందె, గుఱ్ఱంబులును నేనుంగులును మరణించె, నంత దెసలనుండి పగతురు పట్టెంచిరి, యంత నమ్మహీపతి సకలభూసురులం బిలిచి ౯౦౧

ఉ॥ "స్వాములు మీరలుండఁగనె సర్వము పక్షులు సంభవించెనా,
యేమిది యయ్యలార! యిటు లేలయొ సంక్షయమొందె సంపదల్,
వేమఱు శత్రుసంఘములు వేపఁదొడంగను, నాకు చ్ఛేగమున్,
హా మమ్మొనర్చఁ జయ్య యాయరో మహనీయులు! యన్ని వృత్తికిన్, ౯౦౨

క॥ ఈసమకూరిన గాసిని జూసిన జాలు నడనాడె కనవే యార్యులారా
భూసురవరులకు దానముఁ జేసెదఁ దీసికొనుఁ డన్న సిరియంతయు నస్! ౯౦౩

వ॥ అని మొఱపెట్టుటయు బ్రాహ్మణులందఱును దత్సమాఖ్యుండైన శాంతికంబొనరించుటయు భూపతికి రోగంబు ప్రవృద్ధంబయ్యె, నంత నా ద్విజసత్తములెల్లరుం గ్రుద్ధులై ౯౦౪

ఆ॥ "విధియొకింతయేని విడువక భక్తిమైఁ గొలువఁబడుచుండెకూడ గ్రహము
లేఁచఁదొడఁగెఁ గారమెంతయును త్వబంధుపశుసమేతముగఁ బ్రపంచ్యజించి"

వ॥ అని శాపంబొసంగ సంసిద్ధులగుటయు నగ్నిమూర్తి గనివించి

క॥ "ఈయకుఁడు శాప మీరయిసుయికి మీ గ్రహగణంబు, మాటనిమ్మండ
న్యాయంబంతయు నిజముగ మీ యుపే కలదు, నిను మీకది వినుతుల్

క॥ నెలనెల నాలో హోమము సలిపెడి పదునాల్గువేళ షణ్మదేవులలోఁ
గలఁడొక్కరుండు దుష్టమూర్తిపతుఁ డట్లు నిలుచుఁ డింకన్,

శా॥ దానన్ దూష్యము గాఁగ నయ్యె హవన ద్రవ్యంబు సర్వంబు, త
ద్ధ్యానుండగ్ని గ్రహంబులన్నియును మద్ద్రవ్యంబుఁ దానొల్లఁ డీ
భూనాథుం గర మేఁచఁ జొచ్చి, కతనిం బోనాడి త్రేళ్ళ్వాం డిఁకన్
స్వ్యాన ప్రీతి ననామయంబు దయసేయన్ ఘోటముల్ ప్రమ్మెఱన్, ౯౦౮

కం॥ ఎకిమీఁడ డీకఁ బోఁడటుఁ గదా సుకృతుం బడయంగలండు సుతయుతముగఁదా,
సకలాభిమానిగణములు వికలులగుచు సురలఁగలరు వెచుకకుఁ బ్వరగన్ ౯౦౯

వ॥ అనిపలికి యదృశ్యసంబుఁ జెందుటయూ విప్రులు పావకు నుతించుచు ౯౧౦

కం॥ వన్యాకృశించు శ్రీజాతుం డెకృడున్నాఁడో, వాని నీక్షణమున నే
అక్కులుపటి లేమిని మరుకృప కీన్వెడను, శాంతి నొనరింతు మటన్ ౯౧౧

కం॥ మహనీయుఁ డైనయా తన్మహీపతి దోషంబు లెల్లమడు మాయముగా
"హీనాకురంతుము శాంతిని, వహనా! నన్నాని యెకుఁదయఁ జూపఁగను"

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయూ వర్ణయుష్మంబు, ౯౧౩

కం॥ "చెప్పను విపుప్రులెప్పల నెప్పని నేను చిరి సెలుకయయున్నన్
నొప్పగఁ జూచుచునుండుచు, చెప్పుమిది నాకు వర్షమ్య యంతియు వారల్ ౯౧౪

వ॥ అనిన విని పుడమి వేల్పులు ౯౧౫

కం॥ "ఓకర్మసాక్షి! యాత్మన్ మాయుం రక్షింపవేని మున్నింపకిఁకన్
నీవిఁకన్ శాపమును సంస్, మూకోఁడమున వచింపు మవ్వాని నిఁకన్ ౯౧౬

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నర్కభయము సమన్వితుండై ౯౧౭

చం॥ "ఇతనొకఁడు ... విని సుమి సూనృతమునికి, నితఁడె
పతిఁజుడటంచు నాకొనరఁ బాపము నిచ్చునతింపు తిట్టు, నం
నితుఁడను వాని వీరలకుఁ జెప్పకయుండె ... , ... ందుకున్
గతియునరింప నాయి నెలకొంటి నాయి తటస్థమయ్యెఁబో" ౯౧౮

వ॥ అని సద్దయూర ... చింతించుచుండుటయుఁ వద్గాత్రంబునుండి యగ్గ
లంబగు స్వేదం బొక్కాళ్ళి ... మకుండంబును బూరింప దానినుండి బహిర్గతుండై

తే॥ "ఏను నానోటి విడదుగా నంతమాత్ర మునినిసురుతప్పు వచియింప నశ్మమతింపఁ
గాన నో భూమిదైవతాగ్రణులు! వివాకించుడు సత్యమానాన్యదుడై,"

సీ॥ చెమ్మటనీటిలోనడిగి ... మహర్షి ... సు
గ్గమ్మగురీతి వీరు పదునాల్గురు స్నానము సేయుఁ ..., స్టవ
త్సమ్మ శ్రీజాతుఁ డీలకు నాగతుఁడయ్యెడు, నౌచిత్యమ్మ లం
గమ్మునఁ జెలుదేరి యధికమ్ముగ వాని నెఱుంగఁజేసెదన్,, ౯౨౧

వ॥ అనిపలుకుటయు నందు మునింగి త్రిజాతుండు దప్పక దక్కటివారు శుద్ధులైరి, యంత నాస్తికాన్వితుండగు నతనిం గాంచి జనులు కోలాహలం బొనరించిరి, యతండును సిగ్గిలి యూరివారలకుం జనియు, నప్పుడా పితృహోత్రుండును ౨౨

ఉ॥ "ఈభవదీయ కార్య మెటులేని సుసాధిత మాదగాపునన్
నాభర మెల్లఁ దీరినది, నైజనివాసముఁ జేరఁబోదు, నే
లాభము లేక నన్గను టిలం గలనేని ఘటింపకుంట నే
దో భవదీయచిత్తమున నుండు నభీష్టముఁ గోరుఁ డిచ్చెదన్" ౨౩

వ॥ అనియనుటయు బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి, ౨౪

కం॥ "ఈ యుష్మద్ఘోరోద్రక మోయన్న! యనయ మింద యుండఁగఁ గలయూర్
బాయని భక్తిని స్నానముఁ జేయంగ నెవ్వరలు శుద్ధిఁ జెందెదరితర్, ౨౫

ఆ॥ అన్యజాతుఁడైనయట్టి నరుఁడు దేవ్వఁడైన దాంచిప్రీతి నిందుఁగుంకు
వానియంగ మెల్ల వ్రణచిహ్నయుతముగా నలుపనలయు నీవు జన్మలన! యిపుడు,

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు నవ్వాపకుండు తథాస్తు, యని యంతర్ధానంబు
నొందె, నంత బ్రాహ్మణులిట్లు ౨౭

తే॥ "నేఁటినుండి యెల్లధారుణీనిర్జరులును శుద్ధులయ్యు నీమార్గంబునఁ జూడవలయుఁ,
దొల్లి పితృమాతృకృతములౌ దోషములకు వెలియనుం దేనివిధ మున నలుపవలయు,
తే॥ ఈచమత్కారపురిఁ బుట్టి యున్నఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగ గణియింపఁబడెడినో
పుడమిలోన
వాఁడెవశ్య మిక్కటం బ్రముఁ కనలనువచ్చి, యట్టిపుత్రుండనవాఁడె శుద్ధాత్మకుఁడు

కం॥ కులపుత్రకుఁడౌ, దతనికె యిలమియొంపిలిచి కన్య నీయఁగఁ గలయూన్,
దలపంగ శ్రాద్ధములందుఁ గల భోక్తృత్వమున నతఁడె పాత్రుండగు మిగులన్, ౩౦

తే॥ ఆజున వనిమిదిగోత్రాలయునవారు బాయగానందఱికి కృచోదియుండఁ
దత్సమత్వంబునందు శుద్ధాగతిం డెమువాఁడె పరిశుద్ధుఁడుం బంక్తిపావనుండు,

శా॥ మోయుంగా నపవాదము ల్పలు, కడుర్ మాహాత్మ్యమొందినంబూని తా!
శేయుంగాకిల బ్రహ్మహత్యలు, మరిన్ శిష్టేతర ప్రోక్తదు
ర్వైశ్యగణం సంశయకారకంబులగుచున్ రాజిల్లఁగా, నట్టివాఁ
డే యైనన్ గులపుత్రుఁ డొనుండగా నెన్నందగున్ ధూర్జటీ, ౩౨

కం॥ అపవాదంబులు నిత్యము లపుడే నాశంబుజెందుఁ నవ్వానికి, న
ట్టి పవిత్రుండె చమత్కారపురి నఖిలధర్మకృత్యుల రక్షింపఁ జొచ్చెఁ డీనికన్,

కం॥ ఎందాఁక సకలపిత్రులముందర నిచ్చోట స్నానము జరుపఁబడదో
యందాఁక వాని బ్రాహ్మణబృందంబునఁ జెప్పఁగరాదు దెల్లక మింకన్,, ౩౪

వ॥ అని యన్యోన్యము సమయంబుఁ జేసికొని శాంతికం బొనరించి, యం
త నవశిష్టబ్రాహ్మణులును శుద్ధినిమిత్త మాకుండంబున స్నానం బాచరించిరి, తత్

ణంబ యాతండు నీరోగుండయ్యె, నిప్పటికిని గార్తికమాసంబున నెవండుచట స్నా
తుండగు వాండు పరనారీసంభోగపాతకంబులచే ముక్తుండయ్యెడు, జన్నిగట్టు లిట్టు
వ్యవహారచేయుటం జేసి నేంటికిని దత్కుండంబున స్నాతుండగు శ్రీజాతుం డగ్నిచే
దహింపంబడియెడి, ౯౩౫

——♦ నగరసంజ్ఞోత్పత్తి ♦——

శా॥ ఆ పాండుండును స్ఫోటకాభివృతుండై యత్యంతమౌ లజ్జ భా
ర్యాపుత్రాదుల వీడిపోయి యతిఘోరంబైన కానన్ బిరా
గోపేతం బొనరించి పట్టుకడ నా యద్రిగుం బ్రతిష్ఠించి ప
త్రోపాహారముఁ జేయుచున్ నియమసంయుక్తిం దపంబుండుచున్ ౯౩౬

వ॥ పెదకాలంబునకు మహేశ్వరుండు దర్శనంబొసంగి "వరంబడుగు" మనుట
యుఁ ద్విజాతుండిట్లనియె, ౯౩౭

మ॥ "జననీదోషముచేత భూమిసురరా సాన్నిధ్యమందేను ది
రనివైలక్ష్యముఁ బొందినాండను, సుధీరత్నంబునయ్యుం ద్విజా
తునిగా నెనను గుర్తెఱుంగరు పెందుం బోవంగాంజాల, నె
వ్వనికిం జూపంగంజాల నా మొగము దేవా! భక్తకల్పద్రుమా! ౯౩౮

ఆ॥ కాన సామిదేవ ణముంగో సర్వోత్తమత్వమెుంద యలరునాడ్క్రగాను
నీతి యొకరి విధించి నెవ్వగదీర్పు మీ క్రమమునాకు, నొందువరము లెల, , ౯౩౯

వ॥ అనియిట్లు ప్రార్థించిన భగవానుండు ౯౪౦

తే॥ అత్యచ్ఛమత్కారపురింగాని ధరణీసురుల కల్లసమనీవు మేటివయ్యెదవు విప్ర!
కానన క కొంతవడి నిరీక్షణం మొనర్చు, సమాయుమరుడెంచినప్పుడు చనుదమటంచు,

వ॥ అనిపలికి యదర్శనంబుఁ జెందుటయుఁ ద్విజాతుం డిట్లు తపంబొనర్చుచుండ,
నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ జమత్కారపురంబున మౌద్గల్యవంశజుండగు దేవరాతు
డను ద్రిషుండనువాండు శ్రావణబహుళపంచమీదినంబున నాగతీర్థంబునకుం జని
జననీసహితంబుగా నందుండు నాగరాజతనూజు రుద్రమాలుండనువానిలగుడంబున
ద్రేయుటయుఁ దజ్జనని కుమారుం జూచి ౯౪౧

ఉ॥ "హా కుమారక! పునరావృత్తి సహితమౌ నెచటికరిగినాండవు విప్రుడునీవు"
నను బరిత్యజించి చనితివి, నాకుందలయు పేటు యట్లుచనియెఁ జెప్పుము,

శా॥ ఏపాపంబు నెఱుంగకుండినను దా నెవ్వాండుదునాన్కడేరా,
హా పుత్రా! నినుఁ, బంచమీదినమునం దర్పింప కొన్ఁగి దం
డాకేతాసువుఁ జేసిపోవ నకటా యింపాగారుఁడ వేప్పైఁ
గోపంబూనెఁ బరేతరాట్టు చెప్పుమా కుంఠీనసాధీట్సుతా! ౯౪౪

తే॥ మట్టితో నాటలాడి యొట్టెట్టొ వచ్చి నా మతోడపైనఁగూర్చుండి నవ్వుపుట్ట
వచ్చి రాని వ్యుచ్ఛమాటలు వలుకుకొనుచఁ బుట్టమును మాపవైతివి పుత్ర! నేఁడు

తే॥ తండ్రి తొడమీఁదఁ గూర్చుండి తద్దప్రీతి మిగులఁ జెలఁగిన గడ్డము మీసములను
బట్టి గుంజుచు సంతోషపెట్టుటకును నినువినా యెవ్వఁడున్నాఁడు తనయ! యింక,

కం॥ తుంటరి భూలోకమునకు వెంటంబడి వచ్చునపుడు వేమఱు వలదం
చంటిని నినుఁ దండ్రె! వినకుంటం గద యిట్టిమరణ మొలసెను నీకున్ ౯౪౭

వ॥ అని విలపించి మృతసుతుం గైకొని యనంతుపాలికేగి బాలకుం దదగ్రతలంబున డించి విలపించుచుండుటయు నాగరాజును శోకపీడితుండై మూర్ఛిల్లి శీతజలసిక్తుండై యెట్టకేలకుఁ దప్పిఱి ప్రాకృతపురుషుండునుం బోలె విలాపంబులొనరించుచునంతలో నాగులందఱుం బలువరించి పుత్రశోకాభితప్తుఁడగు పన్నగాధిపు ననేకదృష్టాంతంబులచే సంబోధించిరి. యంతఁ బెద్దయుం బ్రొద్దున కా పవనాశనుండు పుత్రునకగ్నిదాహ్యంబు గావించి జలదానకాలంబున సర్పంబు లన్నిటిం బిలిచి ౯౪౮

ఉ॥ ఈరును దక్కుబంధుగులు నెంతయు నేని నచింత్రు గాక, యా
క్రూరుఁడు మత్కుమారకునిఁ గూల్చిన పాపి సుతాంగనాపశీ
వారసమన్వితంబు సమవర్తిపురంబునకుం గుదాఁకనీ
దారకుఁ గూర్చి నేను జలదాన మొనర్పను నిశ్చయంబుగన్ ౯౪౯

వ॥ అని పలికి క్రోధించుచు నప్పన్నగాధిపుం డా పవనాశనంబుల నాలోకించి

తే॥ హాటకేశ్వరమునకు మీ రరిగి తొరగఁ బుత్రఘాతకు సకళత్రపుత్రమిత్ర
ముగ వధించి చమత్కారపురము నంతయును గ్రసింపుచునటు నేయుండుఁ డింక ౯౫౦

వ॥ అనిపలుకుటయుం దత్క్షణంబ పోయి దేవరాతిసుతు సమయించి యాట్టిపైనఁ దత్పుత్రులుం దమనంతరయుం గబళించి బాలవృద్ధకుమారకులం బట్టి భక్షించిరి యింతలోపలఁ బాములు పాములని దుర్గ్రలంబగు నాక్రందనంబు బయలువెడలె నటఁ జూచినను గృష్ణసర్పంబులు వ్యాపించిపోయె మృతిఁ జెందినవారును విషము తలకెక్కి పడిపోయినవారును గృహక్షేత్రపుత్రమిత్రాదులం బరిత్యజించి వనంబునకుఁ బాఱిపోవువారును సంతోషించ్చాటనచేయువారును నోషధులకు వెదకువారును నై యానగరంబున బ్రాహ్మణుఁ డొక్కరుండును లేకుండఁ బోయిరి, యిట్లు పురమంతయు శూన్యంబై నర్పపన్నగోత్తము లాతిగంబులందును దేవస్థానంబులందును యథేచ్ఛావిహారంబులయ్యె. దత్క్షేత్రంబునుండి వెలుపలికిఁ బోయుడి పన్నగంబును బ్రవేశించు మానవుండును గనంబడఁడు, సర్పంబులును మనుష్యులును బాహ్యాభ్యంతరంబుల నొకరినొకరు పిలువుమార్చకొనుటకు వ్యవస్థఁ జేసికొనిరి, యదియంతయును వీక్షించి శేషుండును పుత్రదుఃఖంబును వీడి స్వజాతిసహితంబుగా నకుమారునకు జలాంజలివిడిచె, నంత నప్పథయంబున దినంతంబులొనర్చిన బ్రాహ్మణులెల్లరుఁ గలసికొని సంతోషంబునఁ ద్రిజాతుండు వసించు నడవిఁ జనుటయు నటందు వారి విలోకించి తానును సుఖాసమాసీనుండై ౯౫౧

చం॥ "వినుఁడు మదుక్తి లోకపురము వెల్వడిపోయి మహేశుఁ గూర్చి నే
ఘనతపమాచరింప నెనకం బనఁగంగ వరంబొసంగి నా
ధనపతిమిత్రుఁ డప్పుడిది దాఁచితి, యిప్పుడు తీసికొందు, నీ
మనపురి పాడొనర్చిన సమస్తభుజంగుల రూపుమాపుదున్ ౯౫౩

వ॥ అని వాక్రుచ్చి పరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించుటయు నతం డస్వాభిప్రాయంబును జెప్పు మనియె నంత నాత్రిజాతుండు ౯౫౪

ఉ॥ నాగము లస్మదీయపురి నారవిహీనముఁ జేసెఁ గాన నా
భోగికులంబు నాశమును బొందునుగాక పురంబు వెండియున్
బాగుగ విప్రయుక్తమయి భాసిల స్వీయపురీసమృద్ధిన్
వేగమ నాదుకీర్తి భువిం బ్రకటంబగుఁగాక యంతటన్ ౯౫౫

వ॥ అనినవిని భగవానుఁడిట్లనియె ౯౫౬

మ॥ మహనీయాహులు చేసినట్టిపని యేమాత్రంబుయుక్తంబుగా
దు హతుండయ్యెను దోషవర్తితుఁడు నాతప్పునందు మీచేత నో
మహిబర్హిర్ముఖ! యందుఁ బంచమి నభోమాసంబునన్, భూజనుల్
రహిఁ బూజించుచునుండ్రు మీరుఁ బరమార్గంబు నేము కన్పట్టెఁగా ౯౫౭

ఉ॥ కావున సిద్ధమంత్రము నొకానొక దయ్యెడ నీకుఁ జెప్పెదన్,
భూవిబుధాళి నీవు నటుపోయి మహోచ్చరవంబుతోడ నా
పావనమంత్రముం జదువ పాములు తోడనె నిర్విషంబులై
పోవు నిసాపలంబునకు భూప్రజ యంతయుఁ బ్రీతి నొందగన్,, ౯౫౮

వ॥ అనియిట్లు వచియించి నఁ బ్రీతుండై వెండియు నిట్లనియె, ౯౫౯

తే॥ "అఖిలభీతివినాశకమైనయట్టి యన్మహామంత్రంబును నాకు దయవచింపు,
మద్ది జపియించు నస్మదీయపురి కిఁక పడగదారికులంబును బాడొనర్తు,, ౯౬౦

వ॥ అనియిట్లు నమస్కరించుటయుఁ బ్రసన్నుఁడై భగవానుండు ౯౬౧

కం॥ "గరమన విషు, మన్వ్యాది య ద్వరమంత్రోచ్చారణమున వర్జింప దెటన్
ధరణీసురవర! దాని నగరమని వచియింత్రు మంత్రికప్రవరు లిలన్, ౯౬౨

కం॥ నగరము నాఁ రంబచుచుం దగునతి జపియించు చదురగఁ దత్స్థానస్థా
రగములు సుగముగ పథ్యములగు, నగరంబనఁగఁ జెల్లు నానెల వింకన్,

ఆ॥ అట్లు శుద్ధవంశ్యుఁడగు నన్యనాగరజనుఁడుకూడ నగరమనువుతో వి
మలజలంబు నిష్ఠ మంత్రించి మొగముపై జల్లి సర్పదష్టు సరవి మనుపు, ౯౬౪

చం॥ మఱియొకచోట వర్తిలెడి మానవుఁడున్ నగరాఖ్యమంత్ర సం
స్మరణమొనర్చి పండుకొన సర్పభయంబు దొలంగువానికిన్,
గర మెటువంటిదే యగును గాక కనన్, నగరాఖ్యమైన యీ
వరమను వుచ్చరింపఁబడ వైళము తా నమృతాయితంబగున్, ౯౬౫

ఆ॥ జఠరజంబులైన సర్వరోగములు నజీర్ణజంబులైన చెడువెగుసులు
నన్నియును వినాశమందు నీత్ర్యక్షు మంత్రమహిమవలన మహీసురేంద్ర!''

వ॥ అనిపలికి చమురులేని దీపంబుభంగి నదర్శనంబుఁ జెందుటయుఁ ద్రిజాతుం డును నఖిలభూసురులతోడం గూడుకొని నగరం నగర''మని యుచ్చైరవంబున నుచ్చరించుచు హాటకేశ్వరంబున కరుగ నప్పన్నగంబు లన్నియు నిర్విషంబులై యటునిటుఁ బరువులిడియెఁ గొన్ని వల్మీకంబు లాశ్రయించెఁ గొన్ని పాతాళంబుఁ బ్రవేశించెఁ, బరువులిడఁ జాలనివి బ్రాహ్మణులచేఁ బ్రహరింపఁ బడియె, నిట్లు వానిన న్నింటినిం బొలియించి బ్రాహ్మణులు గతవ్యథులగుచుఁ ద్రిజాతుం బురస్కరించు కొని స్థానకృత్యంబుల నెఱవేర్చిరి దేవదేవు ననుగ్రహంబునఁ దన్నగరం బిబ్భంగి నేర్పడినది. యిన్నగరోపాఖ్యానం బెవ్వండు పఠించు వానికెన్నఁటికిని సర్పభయం బు గలుగ నేరదని ౯౬౬

క॥ ధిక్కృతఖలపాక! మనోవాక్కాయాచరిత పుణ్యభాగుపకారా!
కోకోద్రేకస్త్రసముదిత శక్రక్రతౌనన్యజాజి బహుసంచారా! ౯౬౭

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు కరుణాకటాక్షసంప్రాప్తకవితాసాహిత్యని
ధాన హరితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా
గర్భశుక్తిముక్తాయమాన విద్వత్సభావిష్కృతావధాన
విధాన జానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన సమాంధ్రీ
కృతంబగు శ్రీస్కాందమహాపురాణాంత
ర్గత నాగరఖండంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము

నాగరఖండము.

పంచమాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీయాజ్ఞవల్క్యఋషికాశ్రయ! కపిశ్వరనికాయగేయ! మనోజ్ఞ
న్యాయ! బహిష్క్రియమాణాన్యాయ! మహోదాయ! శ్రీపరాంకుశరాయా! ౧

—• గోత్రసంఖ్యానకము. •—

ఆ॥ అవధరింపు మట్లు శివమహాపురాణ వేత్తయనసూతుఁ డత్తపస్వి
వర్యులనుగుఱించి వచియించుటయు వారలలమిఁ జెంది యతని నిట్టులనిరి, ౨
ఆ॥ అత్రిజాతుఁడైన యవనీసురశ్రేష్ఠు నాఁడు మేము గోత్రనామమేము
యవనివలనఁ బుట్టి యేమేమిసంజ్ఞల వర్తిలెనో వచింపు వాస్తవముగ? ౩
వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు సూతుండు [వాఁడు,] ౪
తే॥ అతఁడు సాంకృత్యుఁడనుముని యన్వయమున నిమికి సుతుఁడు ప్రభావాఖ్యనెగడు
ఉద్ధరించి నిజస్థాన మొసఁగె నపుడు లలిఁ ద్రిజాతేశ్వరాఖ్యుని నిలిపె శివుని, ౫
వ॥ అట్లు నిలిపి దివానక్తంబు లారాధించి సశరీరంబుగా స్వర్గంబు
నకుం జనియెనని యనుటయు శౌనకాదులు సూతున కిట్లనిరి, ౬
కం॥ "ఈహాటకలోకనుండిన యేవారలగోత్రములు ప్రవృద్ధిని గనెనొ?
ఏవారిచే ప్రతిష్ఠంబులు కావింపఁబడియెఁ? జెప్పఁగదవె మహాత్మా!" ౭
వ॥ అనినవిని సూతుండు, ౮
కం॥ ఆవరకు త్రింశద్గోత్రజాతులు నుతియును ముప్పదిగోత్రములుండెను రో భూ
సురులను ... ర్వాణ్యామహాగణేశుఁడు భాగ్యులు లును దైవజ్ఞముగ, ౯
వ॥ కురుక్షేత్రంబునకుం జనిన హిరణ్యసుతులుం బోలె నిమాణ్డు గోత్రములవారును
మరల నప్పురంబున కరుదెరరు, వీరని దశాశ్వమేధంబు నాగతీర్థంబున నష్టంబగు శుకా
దులగోత్రంబులను విడిచి యవశిష్టగోత్రసంభవుల నర్కాణించెదను వినుండు, కౌశికా
న్వయసంభూతు లిరువదియేన్గురును గశ్యపాన్వయసంభూతులెనుబదియేడ్గురును లక్ష్మణా
న్వయసంభూతు లిరువదియొక్కరును వచ్చి నష్టింబొంది దుఃఖితులై యుండి వసించిరి,
భారద్వాజ కౌశినస దాశాహ్వ కాత్యాయనన్య జైమినులు ముప్పదియు ముప్పదియును గౌతమీయు
లు పదునల్గురును ఆత్రి శాలంకాయన మౌద్గల్యు లిరువది యొకఁడును బారా

శర్యు లెనమండ్రుగురును గర్గు లిరువదియిద్దరును హారీత గౌతమ బహ్వృచ మాండవ్యు లిరువదిముగ్గు రిరువదిముగ్గురును సౌర్వ భార్గవు లిరువదియైదుగు రిరువదియైదుగురును గౌతము లిరువదియేగ్గురును వశిష్ట సాంకృ త్యాత్రేయ శుక్లాత్రేయ జైమినేయులు పదుండ్రు పదుండ్రును వాత్స్య భార్గ వాంగిరస గోభిల కాక్వ కృష్ణాత్రేయ దత్తాత్రేయు లైదుగు రైదుగురును గౌత్సులు పదునాల్గురును శాండిల్యు లేడ్గురును బోధాయన కౌశిక యాజుషులు ముప్పదిమంది ముప్పదిమందియును నధర్వ నైధ్రువు లేబదియైదుగు రేబదియైదుగురును మౌనస కాపిష్ఠ శార్కరాక్ష భారద్వాజులు డెబ్బదియేడ్గురు డెబ్బదియేడ్గురును బాభ్రవు లిరువదియేడ్గురును నాగస్త్యులు ముప్పదిముగ్గురును బాశీనులు డెబ్బదిమందియును లోకాక్షు లెనమండ్రుమందియును నైణికులు డెబ్బదియిద్దరును శార్కరవ నారాయణ శౌనకేయ జాబాలులు నూర్గురు నూర్గురును మఱియు గోపాల జామదగ్న్య శాలిహోత్రి కర్షిక భాగురాయణ మాల్యక త్రైణవులును నందు వసింపఁ గలిగిరి, వీరి యందఱి సంస్కారములు ముప్పదియిద్దరు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మచే నిర్దిష్టులయిరి. సంధ్యాతర్పణ వైశ్వదేవ శ్రాద్ధ పశుకృత్య పిండ మౌంజీ శిఖలు వీరి కందఱకు భిన్నంబులు. వీర లందఱిలోపలం బ్రియులు, త్రిజాతుండు పితామహు నారాధించి యిట్లొనర్చె"నని వచించుటయు నమ్మహర్షులు ౧౦

ఆ॥ "తమ్మిచూలి చేతఁ దా నిత్రిజాతుండు సంతసింపఁజేయఁ జాలినాఁడు?
కర్మకాండమెల్లఁ గరము మహాత్ముఁడో నాతఁ డెట్టుల భిన్నమాచరించె?" ౧౧

వ॥ అనియడుగుటయు సూతుండిట్లనియె, ౧౨

ఉ॥ "ఆతనిఁ గూర్చి భూమిసురులందఱు ధాతఁ బ్రసన్నుఁ జేసి "యో
తాత! యితండు మాకకము స్థానము నంపయు నుద్ధరించె సం
ప్రీతిని గాన నందఱికిఁ బెద్దగ నుండెడి రీతి నేదియో
నీతివిధింపు మాపయిన నీకు ననుగ్రహ ముండెయున్నచో, ౧౩

కం॥ వేదజ్ఞాన సముత్తమ మోదేవజ్యేష్ఠ! యితని కొసఁగుము, దీనన్
భూదివిజుల కర్మములను బ్రాదుర్భావంబు గాంచుఁ బట్టణమందున్" ౧౪

వ॥ అని ప్రార్థించుటయుఁ జతుర్ముఖుండు వేదార్థంబు సర్వంబును యజ్ఞకర్మం బును విదితమగునట్లు మంత్రిగ్రాహ్యం బతనికి దయచేసి యాబ్రాహ్మణులం జూచి ౧౫

తే॥ "ఇతఁడు వేదార్థసంపత్తి నెనసి చాల యశము నార్జింపఁగలుగు నియ్యవనియందు,
యజ్ఞకర్మప్రచరుఁ డగుచు మఱియు యజ్ఞదత్తుండునా ఖ్యాతి నందఁగలఁడు, ౧౬

సీ॥ ఎవని పనియించు మీకు నిఁక దెంపుయుఁ బ్రాజ్ఞతఁ గర్మకాండ మ
ర్యాది విచికిత్స వీడి పోఁ నాచరితమ్ము, నాదు బోధలన్

హృదయములందుఁ జొన్పి తమి నిట్టు లభ్యసింపుఁ జేయఁగల్గువోఁ
బదఁపడి స్వర్గమోక్షములు ప్రాప్తములయ్యెడి మీకు రూఢిగన్, ౧౮
కం॥ వేదార్థంబుల నీతఁడు భూదేవతలార! మీకు బోధింపఁగలం,
డేదేశమునను మననిం, డాదేశముఁబోయి నుదువు నట యందఱుకున్, ౧౯
తే॥ బుద్ధియోజించి యేకర్మములఁ బ్రినాముననుఁదెచ్చునో యవి వేదమూలకములు,
నుతుకఁ డీపఁ డబద్ధ మెయ్యెడలఁగూడఁ, బాపపుంగ్రియ సేయఁగఁ బాలుపడఁడు"॥
వ॥ అని వాక్రుచ్చి పిలిపించుటయు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డయ్యజ్ఞక్రియలన్నియు నెఱ
వేర్చి బ్రాహ్మణహితార్థము క్షేత్రమ్ముం బదిసభంబులుగా భాగించి యరువదినాలుగు
గోత్రంబులవారి నచ్చట నివసింపంజేసెఁ, దద్గోత్రంబుల నిందుమించు పదియేనునూఱుల
మంది యధికయనంమటయు వారల కందఱికిని సమానభోగమోక్షంబులు నిర్దేశించి
యష్టషష్టివిభాగంబుచేనున్న తొల్లింటి యాయవ్యయంబుల సంస్కరించె, నాటఁగోలె
నందఱును సమానభోగభాగ్యంబులనుండిరి, త్రిజాతు నాజ్ఞానుసారము దూరస్థితులుగూడ
నదుదెంచిరి, యంతె నప్పురంబు పుత్రపౌత్రప్రపౌత్రులతోడను భాగినేయదౌహిత్రుల
తోడను బూరింపై యభివృద్ధికివచ్చె,

—♦ అంబ రేవతితీర్థమాహాత్మ్యము ♦—

తే॥ అట్లు మఱియొక్క దేవర యచటనుండె నంబరేవతియను ఖ్యాతి నందుకొనుచు,
బొట్టెలకును సుఖప్రద, పూరుషులకుఁ గానరాయని, యిఁక నేమిగలదు చెప్ప,
కం॥ ఎప్పుడు చిలుకలరాయం 'డిప్పురము బాడు సేయుఁడీ' యని కినుకన్
నప్పములకుఁ దాఁజెప్పెనొ యప్పుడు సుశోకపీడితాంతరయగుచున్ ౨౨
వ॥ తదంగన తాన ముందుగాఁజని స్వసుతపాశాపహారియగు ద్విజు సకుటుం
బంబుగాఁ గబళించుచుఁ దపోయుక్తయు బ్రహ్మచర్యవ్రతయుతయు భట్టికాఖ్యయు
బాలవిధవయు నగు నతని చెలియ లయ్యది వీక్షించి హస్తంబున జలంబు గ్రహియించి
ఉ॥ "కూల్చితి మత్కుటుంబమును, గూల్చితి మామక బంధుజాతమున్,
బెల్చన దుఃఖభారమును బెట్టితి నా తలపైనఁ, గావునన్
దాల్చి మనుష్యదేహమును దప్పక మానవధర్మపత్నివై
కొల్చుచు సంతుగాంచి తుద గొప్ప కుటుంబినివాలవై యటన్ ౨౩
ఆ॥ అక్కుటుంబమెల్ల హతముగా నత్యంతదుఃఖవనధిలోన దూఁకు దీవు,
భుజగరూపమునను బొడకట్టునీకిదే శాపమొసఁగినాను చను కుశీల!" ౨౪

వ॥ అనిశపించిన రేవతి మహాక్రోధంబున భట్టికంబట్టి కఱచి చర్మంబుగూడ భేదింపఁజాలక స్వరక్తస్రావితాననంబున విషణ్ణయై ధరాతలంబునఁ గూలఁబడుచుఁ దక్కుటినాగంబు లరుదెంచి ౨౬

తే॥ ఏమిటిదియంబ! నీమొగం బివ్విధమున రోగభూయిష్టమయ్యె నశోచకముగఁ?
గాకయుండినయెడల నిక్కుటిణి నెత్తురొలుక నెవనిపరిభావమై యుండఁదగు?" ౨౭

వ॥ అనినవిని రేవతియిట్లనియె, ౨౮

ఉ॥ "నాదుసుతుల్ బలాత్కృతి వినాశము సేసిన దుష్టయాగదీక్షిన్
సోదరి దుష్టతాపసి ననుం దన శాపమువారఁ గ్రోధి యీ
మాదిరిఁ జేసియున్నయది, మానకపోయి వెసం దినుండు ఆ
దుర్బుద్ధివిటాంగనన్ భుజగపుంగవు! లేమికచింతు మీకికన్" ౨౯

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయుఁ బన్నగంబులు క్రుద్ధంబులై యత్తపస్వినిం బట్టి కఱవ వానికిని ముఖంబులనుండి కోఱ లూడిపడియె, శేషసత్త్వకింబోలె సాధ్వీరత్నము ప్రవించెననల నా పై ప్రభావంబుం దెలకించి నక్కుటినాగంబులు భీతిల్లినవై దశదిశలకుం బఱచుటయు నాసాధ్వి తీర్థయాత్రలాచరింప వెడలిపోయె. నిట్లాస్థానంబు నాద్యాసితంబగుడు భట్టికాశాపంబును దలంచుకొని రేవతి కరము వ్యసనపాలికయ్యె ౩౦

తే॥ "ఎటులమానుషగర్భమునం దే జనింతు నెటుల మానవు భర్తఁగా నిచ్ఛగింతు,
మనుజగర్భంబునం బుట్టి మనుజుఁ బతిఁగఁ గనుట కష్టంబు పుత్రదుఃఖంబుకంటె ౩౧

ఆ॥ అటుల దశనయుక్తనైపూర్వ మిప్పుడు దశనహీనగుచుఁ దగుదునేమ
భర్త కివ్విధముగఁ బండ్లూడియున్న నా బోక్కినోరు చూపఁబోవుదాన, ౩౨

కం॥ కావున నిక్షేత్రమునన యావాసముచేయుదాన, నాత్మజునుతనై
నావాసంబున కేమనిపోవలయును బంధుజనులఁ బొడఁగాంచుటకై" ౩౩

వ॥ అని చింతించి యాంబం బ్రతిష్ఠించి యారాధించుటయు నాయన సంతుష్టయై హృదయస్థితంబుఁ బ్రార్థించుచున రేవతి యిట్లనియె, ౩౪

ఉ॥ "ఏను శపింపఁగాఁబడితి నీశ్వరి! విప్రపితంతుచేత, దు
ర్మానుషభావమొంది యట మానవునొక్కనిఁ బెండ్లియాడియున్
సూనులఁగాంచి రమ్యకృతులఁ జూచి స్వశంబు కృశింపనోపఁ, ట
ద్దానినిగూర్చి నాకుమది రద్దయు నెమ్మలికంబుఁ గొందెడిన్, ౩౫

ఉ॥ దంతము లూడిపోయినవి తల్లిరో! నాకది దుఃఖహేతు వ
త్యంతము, త్వత్ప్రభావమున నయ్యవి యెవ్విధి సంభవించెడిన్?

గాంతిమదాత్మజుల్గలుగఁగావలె వాకుఁ గులాభివృద్ధికై,
యింతియె నేను గోరునది, యింతకుమిక్కిలి యొల్ల నన్యముల్" ౩౬

వ॥ అనవుడు నంబ యిట్లనియె, ౩౭

చం॥ "కలదుభయంబునీకు పరమర్షిని! యీవిషయంబునందునన్,
గలుగును నీదుభర్తకును గట్టిగ మానుషసర్గభావన. ఖి
యిలపయి దేవకార్యమున కై తెనుఁజన్మము, తక్కువంశమునన్
బలయుతుఁ గృష్ణకాపుల ప్రభావముఁ గని దైవతాగ్రణుల్ ౩౮

శా॥ "సౌరాష్ట్రంబునుజేరియుండు నృపుఁడై జన్మింపఁగాఁగల్గుఁ, ద
న్నారీరత్నముగాఁగ నట్టి త్రిజగన్మాత్రేస్త్రి శాపంబునన్
నా రూపంబున రాజవంశభవగాఁ దద్యోషకుం బత్నివై
శ్రీరమ్యన్ బలరాముఁ జేసికొనెదా శేషావతారున్ ఘనున్ ౩౯

ఉ॥ అందున నుత్తరాగ్రమునయందు జనింపఁగనుంటివి రాఘవున్
గుందక యిందుఁగాంచి సుమకోమలి! నీకును రెండవయందునన్,
నొందఁదగలోన యంతఁగలి యుగ్రతమంబయి వచ్చుఁగాన ము
న్నందున నీకుటుంబమున ముప్పున నెల్లటయున్ హితంబయా, ౪౦

చం॥ అటుపయి యుగ్రధర్మమయి యానవసంకరము ధాత్రియెల్ల ని
ట్టటనము సేయఁజొచ్చుటయు నా భగవానుఁడు దేవకీసుతుం
డటువిక నుండనొల్లక నురాలయముం జన నాత్మనెంచి యయ్యు
త్కుటుపను నాత్మవంశమును దాన హరింపఁగలాఁడు భామినీ! ౪౧

చం॥ యగుడఁ ద్వితీయవక్త్రమున హంసిగి దంష్ట్రిలు మొల్చుఁగాన నీ
మగఁడుపసించునట్టి బలిమంచిన మల్లనఁ జేరఁబోమ్మికన్,
విగతభయంబునన్ మతియు వేనినిఁగోరదో కోరు వేగ, నీ
యగఁగ నిదె సిద్ధమంటి నిశ్చయానరా ! నీపయిఁగల్గుకూరిమిన్" ౪౨

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు రేవతి వెండియు నిట్లనియె, ౪౩

కం॥ "సచరాచరమైన జగన్నిచయంబున నాదుకీర్తి నెగడునటుల నీ
విచటన యుండఁగవలయును సుచిరంబు నదాఖ్యతోడ శుభవిగ్రహవై" ౪౪

వ॥ అనవుడు నంబ నతియునిట్లనియె, ౪౫

తే॥ "ఈప్రకారము కావింతు, నిటనయుందు, నీదుపేరట సర్వదా నేను బూజ
కులకు శ్రేయమ్ములిచ్చెదఁ గలియుగంబోఁడి ! యట సుహసవ మొదిన మహిలపము"

వ॥ అని యిట్లువచించుటయు రేవతి గృహంబునకుఁ జనియె, నదిమొదలుకొని
యంబ యాక్షేత్రంబున నాపేరులో వ్యసనకర్శినియుఁ గావదయు నగుచు లోకంబున
నంబ రేవతియనఁబడుచున్నదని వాక్రుచ్చుటయు శౌనకాదులు వెండియు నిట్లనిరి, ౪౬

—* భట్టికోపాఖ్యానము. *—

ఉ॥ "భట్టికయంచుఁ బూర్వమున బ్రాహ్మణినొక్కతెఁ జేసికొంటి వీ,
వెట్టు భుజంగదంతచయ మీ ద్విజనారికళేబరంబు సం
ఘట్టన కోర్వదయ్యె ? నధికంబగు మంత్రబలంబొ యుగ్రమై
నట్టి తపంబు సత్తయొ యథార్థము మాకు నెఱుంగఁజెప్పవే, ౪౮
ఆ॥ నరశరీరమేడ, నురువిషయుతమగు వ్యాళదంష్ట్ర లేడ? వాస్తవమున,
కట్టి వాద్విజాంగనాంగంబు తాఁకున కెట్లు విశీర్ణమయ్యె నెఱుఁగఁజెపుము" ౪౯

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నాతుండిట్లనియె, ౫౦

శా॥ "ఆవిప్రాంగన తొల్లి తండ్రిసదనంబందుండుచుం జిన్ననాఁ
డే వైధవ్యమునొందెఁ గర్మగతిచే నేమందు, శాస్త్రంబులన్
దా వించయ్యయితీర్థరాజముల నిత్యం బాడుచున్ దేవతా
సేవం జేయఁదొడంగెనంత, విధవస్త్రీకార్య మంతేకదా ! ౫౧

వ॥ అట్లు నిత్యంబును బ్రొద్దుపొడుపున లేచి కేదారదేవుగుడి చేరి సంగీతంబు పాడుచుండుటయు గీతలౌల్యంబున బ్రాహ్మణవేషంబుతో దక్షకుండు వచ్చి వినుచుండెఁ, బురవాసులును బ్రాతఃకాలంబున శ్రీకేదార్థ మచ్చటికి వచ్చుచుండిరి, కొంత కాలంబున నా తక్షకుండు నిజరూపంబు ధరియించి ఫణాగ్రంబునం జుట్టి పాతాళంబునకుం గొంపోయి కామోద్రేకంబున 'నాకుఁ బత్నివగు' మనుటయు నాయమ ౫౨

ఉ॥ "తక్షక ! శాంతమానసను ధాత్రవరాన్వయసంభవన్ రతా
పేక్షదొలంగినర్తి లెడి పిల్ల నరాకృతి నాశ్రయించిమ
న్నీక్షణసేయ నెల్లప్రజ యందు బలాత్కృతిఁదెచ్చి, తందుచే
నీక్షణమందపోయి భువి నీవు మనుష్యుఁడవై జనింపుమా" ౫౩

వ॥ అనిశపించుడు నాధానీతయగుట సపత్నియగునన్నయాగ్నశ్రీ సతనికళత్రం బాయమం గఱచిచంపఁ జనుదెంచె, నగిరయెఱింగి తక్షకుఁడు శాపవిమోచనంబు ప్రార్థించువాఁడగుట రక్షార్థ మాయమదేహంబు వజ్రవిద్యతో యోజనంబు సేయుటయు భుజంగమి కఱచియు విశీర్ణదంతయై మనుజయోనింబుట్టుమని శపింపఁబడియె, నంత నా బ్రాహ్మణి స్వేష్టపరిహారమ తక్షకునిచేఁ గేదారనికేతనంబునకుఁ గొనితేఁబడి ౫౪

క॥ సౌరాష్ట్రవిషయభూపతివై రైవతకాఖ్య యచట నలవడ భోగ
శ్రీ రాజిలి తుద కీ కేదారాలయమందు విడుతు తనువు ఫణీంద్రా ! ౫౫
ఆ॥ క్షేత్రమహిమఁజేసి స్వీయపదంబుదాఁ బ్రాప్తమౌను నీకు, భార్యగూడ
నవనిపయిజనించి యానర్తపతి కూఁతురగుచు నిన్నె పెండ్లియాడఁగలదు, ౫౬

క॥ క్షేమంకరియనుపేర నసామాన్యపురూపమునను సకలైశ్వర్యం
బీమహి నీతోఁపాటుగ నామహిళయు ననుభవించు నహికులతిలకా! ౫౭

క॥ భూలోకంబున నీగతిఁ జాలఁగ భోగించి యట రసాతలమునఁ గా
బాల యరుదెంచు, నీకే యోలిం బెండ్లాముగాఁగ నుండును మరలన్" ౫౮

వ॥ అనిప్రసాదించుటయు నతండు స్వస్థలంబునకరిగె, నాయమయు నిశాశే
షంబుగడపి మరల గీతంబు పాడుచుండ భక్తు లరుదెంచి యాశ్చర్యంబున ౫౯

ఉ॥ "ఎక్కడిదమ్మ యాభుజగ మింతిరొ! బ్రాహ్మణవేషధారియై
యిక్కడికేగుదెంచినది? యేటికిఁదోడ్కొనిపోయెనిన్నుఁదా?
నక్కడ నేమిచేసెఁ? బునరాగమనంబున కేమిహేతు? వ
మ్మక్కనిపించుచున్నది, యథార్థమునంతయు విప్పిచెప్పుమా" ౬౦

వ॥ అనియడుగుటయు నాయమ సర్వంబును వక్కాణించె, నింతలోఁ దత్కు
టుంబంబును జనుదెంచె, జననియు సఖులును నాయమఁ గౌఁగిలించుకొని తదుదీర్యమాణ
నాగలోకవృత్తాంతం బాలకించుచు నింటికిం గొనిపోయిరి, యంతఁ బౌరులెల్లరుం
గూడుకొని ౬౧

క॥ "కూడనిపనియొనరించినవాఁడీబ్రాహ్మణుఁడు పాపవర్తనుఁడగుచున్
జేడె యిలువిడిచి యితరులమేడలఁ బవళించిరా సుమేధ్యత యున్నే?, ౬౨

క॥ తరుణంగలబ్రాహ్మణులకుఁ జక్కనిమక్కలు మగండు చచ్చినకూతుం
డ్రిక్కాంతలుగూడం దా రిక్కగణిఁ జరింతురి, న్యాయమిదేయగు నింకన్" ౬౩

వ॥ అనియొండొరులు యోజించి యాభూసురుం బిలిచి ౬౪

ఆ॥ "ఈత్వదాత్మజాత యింతయు జవ్వని, యట్టిసుందరాంగి నల్పుఁడగుచు
భుజగవరుఁడు నాగభువనంబునకుఁ జేర్చ, నేమియనెనొ యచట నెవ్వఁడెఱుఁగు? ౬౫

ఉ॥ "దోషవిహీననేను, ననుఁ దోడనె వీడెను వాఁడటంచు నీ
యోష వచించుచున్నయది, యొప్పది నమ్మఁగఁజాల కేము దు
ర్భాషల నాడఁజొచ్చిరిఁక భామిను లెచ్చటికేగివచ్చినన్
దోషములేదటన్న యొకదుర్ధ్వని గల్గెడు లోకమెల్లెడన్, ౬౬

క॥ కావున నెదియొ పరీక్షణము గావింపఁగవలయు నీవె, కాకుండినచో
యావత్కామినులుం జెడిపోవుదు, రింకేమినీకు బోధింపవలెన్. ౬౭

వ॥ అనివచించుటయు నాబ్రాహ్మణుండు కుమారి నేకాంతంబునకుఁ బిలిచి

క॥ "అమ్మా! నీకడ నెవియే నెమ్మెలుగలవేని చెప్పుమి, లేకున్నన్
నమ్మకముగలుగఁ బ్రజలకు హమ్మనుచు నెదోపరిమాణ మొనరింపుమిటన్" ౬౮

వ॥ అని యడుగుటయు నాకెయ్యిట్లనియె, ౭౦

తే॥ "యుక్తాయుక్తములెంచక, నువిద తనదు కడపదాటిన నేశుద్ధిగాంచకలదు,
గాముకునితోడఁ బరదేశగమనమొనర శుద్ధిగోరుటయుం దేమినేదవ్యమండు, ౭౧

ఉ॥ కావున నేను స్వాంతనయి కల్యమునందు శుచిం బ్రకృష్టనై
పావనభావ మిందుఁగల బ్రాహ్మణకోటికిఁ జూపి వారి దు
ర్భావములన్నియుం దొలఁగుమైనను గాని భుజింప నన్నముల్,
జీవనమని గొల్వ నిదె చేయుచునుంటిఁ బ్రతిజ్ఞ యంగనల్" ౭౨

వ॥ అనియిట్లు ప్రత్యుత్తరంచుటయు నాబ్రాహ్మణాంగన లేవకమతేని పురబా
హ్యంబున దారువులఁ జేర్పింప భట్టిక జలకమాడి శుద్ధాంబరధారియై పరిజనంబులును
స్వకుటుంబంబును చూడగా విష్ణుధ్యానంబు సేయుచుఁ గాష్ఠంబులు పేర్చఁబడిన స్థలంబున
కరిగి తాన యగ్నిం బ్రజ్వలింపఁజేసి ముమ్మాఱు వలగొని కృతాంజలియై ౭౩

ఉ॥ "ఇంచుకయేని నేను మది నింతకుఁబూర్వము కామకృష్ట నా
హించితినేని బలాత్కృతి మెయిన్ ననుఁ దస్కరుఁడో యవన్యుఁడో
పంచశరాహవంబునకుఁ బొల్పడఁజేసినయేని ముందు రా
వించెదనేని హుతాశనుఁడు వెంటనె నన్ను దహింపఁజేయుతన్" ౭౪

వ॥ అనిపలికి యాసాధ్వి హవ్యవాహనంబులోఁ బ్రవేశించుటయు వహ్ని హి
మయంబయ్యె, నభస్స్థలంబునుండి పుష్పవృష్టి గురిసె, నంత దేవదూత విమానస్థుండై ౭౫

ఆ॥ "శుద్ధపతివ్రత సుందరి! నీకు సమానయైన నారి గానరాదు,
ఉండదు నా మొకంతయును నిశ్చలమందున్న గోమురాజ నొకటనెనె. ౭౬

ఉ॥ కాన సంబంధముపద్రమును గ్రక్కున నింటికిఁబోయి కేశవ
ధ్యానపరాయణత్వమును దన్యకృతు లొప్పదంపు, మీచటి
స్థానము నీకు పేరు నిక ముక్తస్థలి నొక్క సుతీర్థమై కృతి
స్నానము కాను సిద్ధదము, సత్యముఁ జెప్పితినీకుఁ దన్వియా!" ౭౭

వ॥ అనిపలికి విరమించుటయు భట్టిక యాకునకు నమస్కరించి ౭౮

ఉ॥ "ఇంటికివచ్చి చేయునది యేమియులేమిని నాదుతీర్థమం
దుంటనె నిశ్చయించితి సురోత్తమ! మాధుకరింబె వృత్తిగా
నొంటి హరిన్ భజించు చిట నుగ్రతపం బొనరింతుఁ గానఁ బో
డింటికి పూరలందఱును, నే సుఖంబుగ నుండుఁ దప్పటన్" ౭౯

వ॥ అని వక్కాణించుటయు జనకుండును బౌరవాసులును వేఱువేఱ బ్రశంసించుచు గృహంబులకరిగిరి, యాపై త్రివిక్రమప్రతిమయు మహేశ్వరలింగంబును బ్రతిష్ఠించి భిక్షాన్నకృతభోజనంబునఁ దపంబుండుమఁ జమత్కారపురస్థ సర్వజనంబులచేతం బ్రశంస్యమానయయ్యె" నని యిట్లు సూతుండు వచించుటయు మునులిట్లనిరి.

రైవతేశ్వరవర్ణనము, క్షేమంకరీప్రభావము.

క॥ "సౌరాష్ట్రమునకుఁబతియై తా రైవతుఁడన జనించుఁ దక్షకఫణి, త
న్నారియు క్షేమంకరినా ధారుణి నానర్తపతికిఁ దనుజాతయగున్" ౮౦

క॥ అని మును సంక్షేపంబుగ వినిచితివి, సకృత్స్నముగను వినుటకునై మా
మనములు వేడుకపడియెడు, ననఘా ! దయయుంచి చెప్పు మద్దాని వేసన్, ౮౧

క॥ కేదారము హిమవంతమునాదలఁ గలదనుచు విందు, నయ్యది యెటు త
ద్భూదైవతాగ్రహారములోఁ దనరెను ? సంశయంబులోఁ బడె మనముల్" ౮౨

వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నించుటయు రోమహర్షణి చుఱియునిట్లనియె, ౮౩

క॥ "ఇక్కడ మత్పితృముఖమునఁ జక్కఁగ శ్రవణించియున్న సకలంబును నే
వక్కాణించెద వినుఁడు మఱొక్క మనోవృత్తిలేక యోగివరేణ్యుల్ ! ౮౪

వ॥ తొల్లి భట్టికాశాపంబునఁ దక్షకుండు సౌరాష్ట్రాధిపతి హర్మ్యంబున రైవతుండునాఁ బ్రభవించె, నానర్తదేశాధీశునకును నొక్కపుత్రిక గలిగి క్షేమంకరియను సార్థకనామంబునఁ బ్రఖ్యాతయయ్యెఁ, బూర్వ మానర్తాధిపతియై ప్రభంజనుఁడను నొకఁ డుండ నాతనికిఁ బెక్కండ్రురాజులతో విరోధంబు సమకూరె, నంత నాశత్రువులు దేశమును హరించియుఁ బశువులఁ దమదేశములకుఁ దోలించియు రేయుంబవళ్ళు సంగరంబునకుఁ దలపడఁ గొన్నిదినంబులకుఁ దద్భార్య ప్రియంవదయనునది ఋతుస్నాతయై గర్భంబునుధరియించె, నాఁటఁగోలెఁ బురంబునకును రాష్ట్రంబునకును క్షేమంబు గలిగె, దుర్జయులయ్యును గొందఱుపగతు రతనిచే జయింపఁబడిరి, కొందఱు చంపఁబడిరి, కొందఱు మైత్రిచేసిరి, పదపడి యాప్రియంవదకుఁ బద్మాయతేక్షణయగు నొక్క కన్యక యుదయించి యంధకారబంధురంబగు సూతికాగృహంబును బ్రకాశింపఁజేయుటయు నాపార్థివుండు పరమసంతోషంబున గీతవాద్యాది మంగళధ్వనులతోఁ బుత్రునకుంబోలె నుత్సవం బొనరించి త్రయోదశదివసంబున బ్రాహ్మణ సన్నిధిని గర్భమునఁ బ్రవేశించినది మొదలు క్షేమాపాదకయగుటం జేసి క్షేమంకరియని నామంబు విధి

యించె, నిట్లు పొగడ్తకెక్కి గగనాంగణంబున శుక్లపక్షీయ చంద్రికలవిధంబున దిన దినాభివృద్ధిఁజెంది యౌవనోపేతయగుటయు శుభముహూర్తంబున సౌరాష్ట్రనాథుండగు చైత్రుని కక్కన్నియనిచ్చి వివాహంబుసేయ నాదంపతులకు యశస్వినియగు దేవపత్ని భట్టికాభిఖ్యంబున దేవతినాఁ బ్రసిద్ధినందిన రాజకుమారుఁడగు నారాజుచేఁ బరిణీతయై పుత్రపౌత్రవతియు సౌభాగ్యసమగ్రవ్రతయు నయ్యెంగాని సహోదరులయ్యు నాయమ తలిదండ్రులు పుత్రవంతులు గాకునికిఁ జింతింపకున్నవారలైరి, యంత నాదంపతులు రాజ్యంబు పెద్దకొడుకునకు నొప్పఁజెప్పి తపోర్థముగా హాటకేశ్వరక్షేత్రంబునకరుదెంచి యాశ్రమంబు గట్టుకొని వింధ్యాచలంబునఁ గౌమారవ్రతధారిణియై మహిషాసురవధింపఁ గాత్యాయనిం బ్రతిష్ఠించి తదారాధనతత్పరులగుటయు నాయమ సంతుష్టయై యొక జితేంద్రియుని నొకతనయుని దయసేసె, నంత నారాజు పగల రాజ్యంబుఁగైకొని సహాసంతోషంబునఁ గొడుకుం బెంచుకొని ప్రాయంబున నతండు శౌర్యపరాక్రమవంతుండగు నాతని రాజ్యంబునఁ బట్టాభిషిక్తుంజేసి భాగ్యతోఁ గూడ మరల నక్షేత్రంబునకు నరుదెంచి శివ లింగంబును స్థాపించి దేవళంబుగట్టించె, నాలింగంబు నిర్వాణమార్గంబున సకలదేహు లకును బాపనాశకంబగుచు చైత్రేశ్వరమనఁ బ్రసిద్ధమయ్యె, శ్రీశంకరాయఁ దక్షిణ తద్భూభుజునిచే స్థాపింపఁబడిన మహిషాసురమర్దినికి త్రిశూలాగ్రతోఁ గుడి కట్టించి కొలుచుచుండుటయు నదిమొదలు శ్రీశంకరినాఁ గీర్తింపఁబడియెఁ, జైత్రశుక్ల చతుర్దశీదినంబున నాయమను పూజించు వారి యభీష్టసిద్ధులయ్యెడు”నని యిట్లు కీర్తించుటయు వెండియు నమ్మహర్షులు

——♦ దేవసేనాపరాజయము ♦——

తే॥ “నీవుచెప్పిన కాత్యాయనీసమాఖ్య తాను మహిషాంతకరియౌ నెయ్యదియగుచు నయ్యె?
నెట్టిఁ డామహిషాసురుఁ? డెందుకొఱకు హతుఁడు గావింపఁబడెను నయ్యంబచేత?”

వ॥ అనియడిగిన సూతుండు ౮౭

కం॥ “ఈవిషయంబున మీ కోభూమివిబుధులు! శ్రవణమాత్రమున నఘహరమౌ
పావనదేవీమహిమము నేవక్కాణింతు వినుఁడు నిశ్చలమతులై, ౮౮

వ॥ మహిషాసురుండు హిరణ్యాక్షుని సుతుండై మహిషరూపంబున జగత్త్రిత యంబును ననుభవించె”నని వాక్రుచ్చుటయు నమ్మునీశ్వరులు మఱియునిట్లనిరి, ౮౯

తే॥ “యెట్టుమొదలే లులాయమై పుట్టినాఁడొ, లేక యేదేనిశాప మానాకివైరి
కేరుపడియె యటయ్యెనో,యుద్ధియంతయును సవిస్తారముగఁజెప్పు మోమహాత్మ!” ౯౦

వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నింప రోమహర్షణి మఱియు నిట్లనియె, ౯౧

సీ॥ "వెడవిల్తునకుఁ గూడ వ్రీడాకరంబౌచుఁ జూడ్కి కింపగు మేనిసొబగు గలిగి
పురుషోత్తమునితోడఁ బోల్పంగ ననువౌచుఁ గమలాయతములైన కనులు గలిగి
మోకాళ్ళపర్యంతమును సాగియుండిన యురుతర దీర్ఘబాహువులు గలిగి
కంబుసమానంబుఁ గమనీయతమమునై కనులకింపగు పెద్ద గళము గలిగి
వీర్యమున్ దేజమున్ గూడ వెలయఁ గలిగి చిత్రసముఁడన్న పేరఁ బ్రసిద్ధి గలిగి
యఖిలలక్షణలక్షితుండయియు తాను మొట్టమొదల లాసురారాతి పుట్టియుండె, ౯౨

వ॥ వాఁడు చిన్నతనమునుండి యశ్వాదివాహనంబుల నన్నిటం ద్యజించి మహిషంబుల నెక్కి తిరుగుట కలవాటుపడినవాఁడై యొకప్పుడు జాహ్నవీతీరంబున జలపక్షులం బొలియించుచు బద్ధహస్తుఁడై యున్నతపద్మాసనంబున సమాధిస్థుఁడైన దుర్వాసుండు వేగవశంబున మహిషఖురంబులచే కృష్టుండగుట చూడకుండుటయు క్షతజధారాంగుండగు నమ్మునిచంద్రుండు ప్రశాంతరహితుండగు నాదానవుం గనుంగొని క్రోధపరీతుండై నోయిటం గోయంబుల గ్రహియించి ౯౩

ఆ॥ "పాపవర్తి! మహిషపదతాడనములచే నొడలు బ్రద్దలయ్యెఁ జెడె సమాధి,
కానఁ బూర్వమున్న జ్ఞానంబుతోడ నీ మహిషరూపమునను మనుము పొమ్ము" ౯౪

వ॥ అని శపించుటయు నయ్యాసురుండు కృష్ణగాత్రశిరంబును నతిదీర్ఘవిషాణంబును గండనాదిత్రితులితంబును గగు మహిషంబై "బాల్యభావంబున నెఱుంగక చేసిన యపరాధంబును క్షమింపు"మని యనేకవిధంబులఁ బ్రార్థింప నమ్మునివర్యుండు ౯౫

కం॥ "అన్యథంబు గాదు నా నుడివినది ప్రాణంబులుండుదాఁక నీవు
హీనముగ నే పడియుండుచు మను మేతఁ దక్క పెక్కుమాటలతోడన్" ౯౬

వ॥ అని శపియించి గంగాతీరంబునుండి యెటకేనియు నడచుచు వాఁడును శుక్రుని కడ కరిగె ౯౭

తే॥ "నేను దుర్వాసుఁడను పేరి మౌనివలన నొక్క కారణమున శాపమునంగి మహిష
ముగను గావింపఁబడితి నీ విప్పుడదియ చెప్పు విధియింప నెక్కడె గురు! నాకు" ౯౮

వ॥ అని వాకుచ్చిన నతండిట్లనియె, ౯౯

ఆ॥ "అమ్మునిశాప మన్యథా యొనరింప నీశుఁడో కఁడుదక్క నెవఁడు శక్తుఁ?
డఖిలసిద్ధులొసఁగు హాటకేశ్వరమున కరిగి లింగమునకు నర్చనలు సల్పు, ౧౦౦

కం॥ అచ్చటఁ గలియుగమున నే చెచ్చెర నఖిలేప్సితములు సిద్ధించు, నిదో
సచ్చరితము ప్రథమయుగం,బిచ్చో నీయిష్టమెటుల నీడేరదిఁక౯" ౧౦౧

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయు ద్వరితంబ హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున కరిగి యచట శివలింగంబుం బ్రతిష్ఠించి కైలాసశిఖరోపమంబగు దేవళంబుగట్టించి పెద్దకాలంబు తద్దయుఁ దపంబొనరింపఁ బరమేశ్వరుండు ప్రత్యక్షుడై వరంబడుగుమనిన నద్దానవుండు ౧౦౨

కం॥ "నేను శివా! దుర్వాసోమహామునీంద్రునిశాపమునను మహిషత్వంబు౯
బూని కృశించుచునుంటిని, దాని వినాశనముచేసి దయ నేలఁగదే" ౧౦౩

వ॥ అని ప్రార్థించిన భగవంతుం డిట్లనియె, ౧౦౪

ఉ॥ "అమ్మునివాక్య మెట్లు నయథార్థమొనర్ప నశక్య మేరికి౯,
సమ్మతమౌ నుపాయమును జక్కఁగఁజెప్పెద నాలకింపు, మ
గ్రమ్మగు దేవదైత్యమనుజాదికసౌఖ్యములెల్ల నీ శరీ
రమ్మున నీకు భోగ్యములు రాక్షసరాజ! యిఁకేలచింతిల౯, ౧౦౫

కం॥ భోగార్థము సుర లసురులు బాగుగ నరతనువుదాల్పఁ బ్రియతింతురు, త
ద్భోగంబులెల్లఁ గుడుచుచు నీగాత్రముతోన యుండుమిఁక దనుజేంద్రా!" ౧౦౬

వ॥ నావుడు నమ్మహిషాసురుండు ౧౦౭

సీ॥ విద్యాధరాదికవిఖ్యాతచారిత్రయుతదశవిధదేవయోనులకును
సర్వసర్వంసహాచక్రనియంతలై యెసఁగుచుండెడి మానవేంద్రులకును
విషవహ్నికీలల విశ్వమంతయుఁ గాల్పఁజాలిన యాశీవిషంబులకును
నాత్మీయబలనిర్జితామరేంద్రుండైన పన్నగాశనుఁదొట్టి పక్షులకును
బదచతుష్టయమునఁ బరఁగు తిర్యగ్జంతులకును జంపరాక లలిఁజెలఁగుత
మీ మదీయదేహ మంతయు భోగంబు లోజ ననుభవింప నుండె నేని" ౧౦౮

వ॥ అనవుడు వెండియు భగవానుం డిట్లనియె, ౧౦౯

కం॥ "ఒక్కఁడుగూడ ధరాస్థలిఁ జిక్కఁ డవధ్యుండు దైత్యశేఖర! యెపుడు౯,
నిక్కమిది, గాన నెవరికొ యొక్కరికిని వధ్యుఁడగుట కొప్పఁగవలయు౯" ౧౧౦

వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయు నయ్యసురుండు పెద్దయుంబ్రొద్దు యోజించి ౧౧౧

చం॥ "ఒక యబలాజనంబునకు నొక్కఁడ వధ్యుఁడనైన నౌదుఁగా,
కిఁక నెటువంటివారికిని నెట్టి వధ్యుఁడఁ గావలెం బ్రభూ!

సకలుషుఁడేని శుద్ధమెయి స్నానముసేసి మదీయతీర్థమం
దొకపరి నిన్నుఁగాంచ సుదినుండినకోరికి తీర్చి ప్రోవనా, ౧౧౨

కం॥ సర్వోపద్రవనాశనపూర్వకముగఁ దేజు వృద్ధిఁబొందించుచు నీ
సుర్వనుకంప యతనిపైఁ బర్వం జేయంగవలయుఁ బ్రమథగణేశా!" ౧౧౩

వ॥ అనివేఁడుటయు భగవానుండు మఱియునిట్లనియె, ౧౧౪

తే॥ "మార్గశుక్లచతుర్దశి మహితభక్తి నీదుతీర్థంబునం గ్రుంకి నాదులింగ
మీక్షణముచేయఁ గల్గుచో నాక్షణమ శమించు భూతాదికృతమైన మేటివ్యథలు"

వ॥ అనియిట్లుచెప్పి యదర్శనంబుఁ జెందుటయు మహిషుండును స్వస్థలంబున కరిగి
రక్కసుల నందఱి నొక్కెడఁ గూర్చి బిలిపించి మహాసమ్మర్గంబున నిట్లనియె,

ఉ॥ "మత్పితయుం బితృవ్యుఁడును మత్కులసంభవులైన పెద్దలుꠇ
దత్పురుషోత్తమాది విబుధప్రకరంబులచేతఁ దొల్లి సం
పత్పరిణాశపూర్వముగ మన్నిగొనంబడినారు కాన నా
పత్ప్రదతం దదీయమగు భాసురలోకములꠇ హరించెదꠇ" ౧౧౬

వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయు సద్దానవులు ౧౧౭

శా॥ "యుక్తంబియ్యది, యస్మదీయమగు నీయుద్యోగముꠇ శత్రుఁ ద
వ్యక్తుండై యొనరించుచుండుటనె వే యందేగి యాత్మీయ దో
శ్శక్తిꠇ సర్వసుపర్వులꠇ గెలిచి యా స్వర్లోకసౌఖ్యంబు లా
సక్తింజేసి భుజించుచుండ నుచటꠇ సౌఖ్యంబుగా నోప్రభూ! ౧౧౮

వ॥ అని మంత్రనిశ్చయం బొనరించి సభృత్యబలవాహనంబుగా మేరుశృంగంబున కరుగుటయు శస్త్రాస్త్రసంయుతంబుగా నాకస్మికాగతంబగు సద్దానవబలంబును బొడగాంచి యింద్రాదిదేవతలును వసురుద్రవిశ్వేదేవసాధ్యసిద్ధవిద్యాధరాదులును యుద్ధార్థము స్వపురద్వారంబునకు బయలువెడలిరి, పదపడి మృత్యువును ముందరనిడికొని యొకరినొకరు భర్త్సించుకొనుచు సురాసురులు సమరంబున నుపక్రమించి వర్షత్రయంబు వఱకవిచ్ఛిన్నంబుగా సాగించుడు రక్తంబు నదులైపాఱె, నట్టిసంగరంబున నొక్కెనాఁ డైరావణారూఢుండును శ్వేతాతపత్రచ్ఛన్నశిరస్కుండును దివ్యశస్త్రాస్త్రపాణులగు దేవతలచేఁ బరివృతుండును నగు దేవేంద్రున కెదురునడచి దనుజాధిపుండగు మహిషాసురుండు రోషావేశంబునఁ దీక్ష్ణతరంబులగు శృంగంబుల నైరావణంబు రొమ్మునఁ గ్రుమ్ముటయుఁ నయ్యది ఘోరంబుగా నఱచి పరాఙ్ముఖంబై యంకుశ

ప్రహారంబులఁ గుంభస్థలం బవిసలగునట్లు మావటీనిచే నరికట్టఁబడియు నమరావతీ పురంబునకుఁ బాఱిపోయె, నంత క్ష్వేళనాస్ఫోటనాదములచే గర్జించుచున్న రక్షోవీరులను గర్వితుండగు మహిషునిం దిలకించి సహస్రాక్షుండు ౧౨౦

తే॥ "రాక్షసాధమ! యపుడె పురందరుండు మడిసెననుచుఁ దలంపకే వెడఁదలోన,
నే నధిష్ఠించినటువంటి యిభకలంస మవశమై యుద్ధభువినుండి యరుగుచుండె, ౧౨౧

ఆ॥ కాన నొకముహూర్తకాలంబు నిలునిలు, మిదిగొ రథము నెక్కి యేగుదెంతు,
నిశితబాణములను నీదర్పమెల్ల నడంగఁజేతు, నేల పొంగిపడెదు" ౧౨౨

వ॥ అని వాక్రుచ్చుచుండ సారథియగు మాతలి వాయువేగంబులగు పదివేల గుఱ్ఱంబులతోఁ దే రాయితంబుచేసి కొనితెచ్చుటయుఁ దక్కశాఘాతంబుల కా యశ్వంబు లాకాశంబున దుముకుచుం బరువులెత్తె, నంత నయ్యింద్రుండు క్రోధమూర్ఛితుండై క్రమ్మఱ సాహాయంబులఁ దఱిమించుటయు నయ్యసురుండు తన కొమ్ములచే బలుమాఱు వానింగూడఁ బొడిచి క్షతవక్షఃసంబులుగను రక్తప్లావితసర్వాంగంబులుగను బొనరించి యైరావణమార్గంబునే పట్టించె, నంత విముఖంబగు నింద్రరథంబుం బొడగాంచి వేలుపులెల్లరును భీతులై తన్మార్గంబున ననుసరించిరి, యట్లు భంగపాటొందిన వారలపై రక్కసులు మేఘంబులుంబోలె గర్జించుచు శరవృష్టిం గురియుటయు నంతలోపలఁ దమసావృతంబయి రజనియు నేతెంచె, నయ్యెడ నొకవస్తువును దృష్టిగోచరంబు గాదయ్యె, నంతఁ బూర్వదేవులందఱును రణంబునుండి మరలి మేరుశృంగం బాశ్రయించి విజయమూలంబగు నానందంబునం బొంగుచు యుద్ధంబు కనులఁగట్టినట్టు వార్తలం జెప్పుకొనుచు సుఖంబుండిరి, ప్రహారంబుల క్షతవిక్షతులగు బృహస్పతి ప్రముఖ దైవతంబులు హతోత్సాహంబున నొండొరులు గలసికొని ౧౨౩

సీ॥ "దనుజహంతకుల పెక్కుదాడి కాఁగఁగలేక వెనుకంజవైచెడి మనదుసేన,
పవిభంగి పడివచ్చి పైఁబడు శరములం జిల్లులుపడియొడి నెల్లయొడలు,
ఉత్సాహమనునది యొకయింతయునులేక వెలవెలవోయె నీవేల్పుమూఁక,
రణభూమి నింకమీఁద క్షణకాలమేనియు నిలఁజాలకుండుట నిశ్చయంబు,
కాన మనమందఱముగూడఁ గదలి యిపుడు వేగ నమరావతీపురి విడిచిపెట్టి
బ్రహ్మయింటికిఁ జనుద, మప్పదమునందుఁ గలుగ దెపుడును నసురులవలని భయము"

వ॥ అని నిశ్చయించుకొని సురపురిని శూన్యంబొనరించి బ్రహ్మలోకంబున కరుగుటయు నారాక్షసులు పొద్దుపొడుపునలేచి ప్రహర్షితులై సర్వశూన్యంబగు శక్రి

పురిం బ్రవేశించి తదీయంబగు స్థానంబున మహిషాసురు నధిష్ఠింపించి మొక్కలొనర్చి మహోత్సవంబు నిర్వర్తించి దేవతాభిమతుల వసతులంజొచ్చి తదగ్ర్యంబులగు యజ్ఞ భాగంబుల గ్రహింపమొదలిడిరి, ౧౨౫

—: కాత్యాయనీ జననము. :—

చ॥ మహిషుఁ డటు ల్జయించి తనమాటకు రెండవమాటలేకయే
యఖిలనరవిష్టపంబులును నాక్రమణంబొనరించి మించుచుఁ
గహిఁ గనుపట్టు వారణతురంగపురోగ మనోజ్ఞవస్తురా
జిని హరియింపఁజొచ్చె, నికఁ జెప్పెడిదేమి తదీయదౌష్ట్యముల్, ౧౨౬

వ॥ అట్లతండు ప్రవర్తించుచుండుటయు సవాసవులగు దేవతలొకచో మిళితులై తద్వధకై చింతింపమొదలిడిరి, యట్టిచో మునిసత్తముండగు నారదుం డరుదెంచి మహోత్కటంబగు తన్మహిషవ్యవహారంబంతయు నాలోకించి లోకత్రయపరిపీడనంబగు వానిచేష్టితంబంతయు సవిస్తరంబుగా వక్కాణించుడుఁ దత్సురల కోపంబు క్రమ్మఱ మఱింత పెచ్చు పెరిఁగి వక్త్రద్వారంబులవలన వెలువడి తత్క్షణంబ దెసలన్నింటినిండఁ గావురుగప్పినట్లయ్యె, నంతలో నచ్చోటికిఁ గార్తికేయుండు చనుదెంచి ౧౨౭

కం॥ "దిక్కుల యన్నిటియందును నెక్కుడు కాలుష్యమొదవె, నేటికి సురలి
ప్లొక్కుమ్మడిఁ గోపంబును ముక్కుల నెక్కించి ? యమరమునివర ! చెపుమా" ౧౨౮

వ॥ అనిప్రశ్నించిన నారదుండిట్లనియె, ౧౨౯

కం॥ "దనుజులవృత్తాంతంబును బనివడవచియించినాఁడఁ బరిస్తుతముసఁ, ద
ద్దనుజుల మదాతిశయమున ననయము ముల్లోకములును నలమటపడెడిన్,

కం॥ స్త్రీరత్నము హయరత్నము వారణరత్నంబుదొట్టి వరవస్తువు లె
వ్వారివి కనఁబడఁగూడదు, వారక విడిపించుకొందురి వడిఁ గనఁబడినన్"

వ॥ అని యిట్లువక్కాణించిన వేలుపులకుంబోలె మహాసేనునకును వక్త్రద్వారంబులనుండి విశేషించి క్రోధంబు వెలువడుడు నుభయక్రోధమేళనంబున సర్వలక్షణ సంపన్నయు దివ్యతేజోన్వితయు నగు నొక్కకన్నియ యుద్భవించి కాత్యాయనీనామంబున విరాజిల్లె, నంత నాయమకు వాసవుండు వజ్రంబును పదానమునందు శక్తిని జనార్దనుండు చాపంబును మహాదేవుండు త్రిశూలంబును వరుణుండు పాశంబును సూర్యుండు

బాణంబులను జంద్రుండు తూణీరంబును నిరృతి కత్తిని హుతాశనుం డుల్ముకంబును వాయువు ఛురికయుఁ గుబేరుండు పరిఘయు యముండు దండంబును మహిషసంహారార్థ మర్పించుటయుఁ దద్ద్వాదశాయుధంబులను విలోకించి ద్వాదశభుజసమేతయై వానిధరియించి పులకాంకితదేహయగుచు నాదేవి దేవతలంగూర్చి

కం॥ "ఎందులకై సృజియించితి రందఱు గుమిగూడి చెప్పుఁ డమరవరేణ్యుల్!
సందేహింపకచని యున్మందుగ నది నిర్వహించి ముదమొనరింతున్" ౧౩౩

వ॥ అనియడిగిన దేవతలిట్లనిరి, ౧౩౪

మ॥ "మహిషుండం చిపు డొక్కరక్కసుఁ డసామాన్యుండు పుట్టెన్ భయా
వహుఁ, డాతం డొకస్త్రీకిఁదప్ప నెపుడున్ వధ్యుండుగాఁ డోడ్ల, క
య్యహితుంగూల్పనె నిన్ సృజించితిమి మే, మట్లౌట వింధ్యాద్రికిన్
రహమైనేగి తపంబొనర్పుము మహాసాధ్వీ! వనాంతమున్, ౧౩౫

శా॥ తేజస్సంయుత శాంకరీ! నిను మా దివ్యత్వభాగస్సమం
దోజం జేరిచి తన్నిశాచరునితో యుద్ధంబుగావించి దు
ర్బీజుం ద్వచ్ఛరవహ్ని వ్రేలిచి మహాసంప్రీతాత్మతం బోయి మా
భ్రాజత్స్వర్గసుఖంబులం గుడుతు మోభద్రాంగి! యత్యంతమున్, ౧౩౬

వ॥ అని యిట్లువారు ప్రార్థించి యిచ్చిన నప్పరమేశ్వరి వాహనంబుగోరుకొనుటయుఁ బార్వతి విక్రమాసనంబగుసింహంబునొసంగె, నాయమ తదారూఢయై వింధ్యనగంబున కరిగి శ్రేష్ఠద్రుమాన్వితంబును ఫలపుష్పసమాకీర్ణంబును లతామండపమండితంబును నగు నొకశిఖరంబునఁ బ్రవేశించి తీవ్రవ్రతపరాయణత్వంబున నింద్రియంబుల నిరోధించి మహేశ్వరుంగూర్చి తపంబొనరించుటయు నెట్టెట్టు లాతపంబు వృద్ధిఁజెందె నట్టట్టు రూపంబును గాంతియు నాయమశరీరంబున వృద్ధిఁజెందె, నింతలోన దైత్యేశకింకరులం దరుదెంచి ప్రీతోపేతయు నత్యద్భుతవపుర్ధరయు నగు నాదేవిం బొడగాంచి స్వనాథుండగు మహిషునికడకేగి

తే॥ "ఎన్నడుంగూడఁజూడని కన్నెయొకతె గానవచ్చెను వింధ్యాద్రిపైన మాకుఁ
బదియురెండుభుజంబు లాభామ, కవియు దివ్యశస్త్రసమేతముల్ దేవ! వింటె,

సీ॥ అస్మదీయంబైన యసురసంఘమునందుఁ జూపట్ట దటువంటి సుందరాంగి,
చతుర్భువనస్థితీసముదయంబునఁగూడఁ గనుపట్ట దటువంటి కలభయాన,
గంధర్వకామినీగణమునందున లేని మనియుండ దటువంటి మధురవాణి,
సుమనఃపయోధరాసమవాయమునను ముఙ్ వినియుండ దటువంటి వెలఁదిమిన్న
పతినిమిత్తమె యుగ్రసంప్రాప్తికొఱకొ స్వర్గముఙ్ గుఱియించియో స్వాంతమునకు,
గోచరము కాని వింధ్యముఙ్ కొండమీఁదఁ దపము గావించుచున్న దాతలిరుఁబోఁడి॥

వ॥ అనివిన్నవించుటయు మహిషాసురుండు శ్రవణమాత్రంబునఁ గామవశుండై తచ్చారులం బురస్కరించుకొని యకుతోభయుఁడై యరణ్యంబున నిద్రించు సింహికడకు సృగాలంబువోలె సైన్యయుతంబుగా సంతోషంబునం జని బలంబుల దూరమందుంచి యాయమతో నిట్లనియె, ౧౪౦

ఉ॥ నీ నెఱజవ్వనంబునకు నిక్కముగఙ్ విపరీత మీవ్రతం
బోనలినాక్షి! కాన విడి యుగ్రతపంబు త్రిలోకరాజ్ఞికి,
మ్మెనసురాధినాయకుఁడ నింద్రునిగూడ జయించినాఁడ, స్వా
ధీనముఁజేసికొంటి విను దేవభుజంగమనుష్య లోకముల్, ౧౪౧

ఉ॥ కావున వారలెల్లరును గాలికిమ్రొక్కి భజించుచుంద్రు నిన్,
గావక దాసుఁడై మనుదుఁ దప్పక నేనును, నాకు భార్యలై
వేవురుభామినుల్గలరు వీరల కందఱ కీవు రాణివై
భావజకేళిఁ దేల్చుచును బద్మదళేక్షణ! నన్నుఁ బ్రోవుమా' ౧౪౨

వ॥ అనియిట్లువచించుటయు నప్పరమేశ్వరి కోపసంరక్తలోచనయై భర్త్సించుచు

కం॥ "మతిశూన్య! ననుఁ గుమారవ్రతధారిణిఁ గూర్చి యేల వదరెద విటులన్,
రతిపతిహతమతివగు నీమృతికయియే సురలు నన్ను పూజియించి రిటుల్, ౧౪౪

కం॥ కావున నినువధియించెదఁ, దావకమనమున నెదేని తలఁపుండినచో
వే వచియింపుము తీర్చెద, నీవిఁక సుఖియింపఁబోవ వీలోకమునఙ్" ౧౪౫

వ॥ అనినవిని మహిషాసురుండు ౧౪౬

కం॥ "మతిమంచిమాటనుడివితి సరసిజముఖిరో! కుమారి సర్వప్రాణుల్
కరమర్థింతురు కావునఁ బరమప్రియమయ్యె నిటులఁబలుకుట నాకుఙ్ ౧౪౭

తే॥ తపము ధర్మంబు సలుపుట తలిరుఁబోఁడి! స్వర్గముం గూర్చియేకద సత్యముగను,
దివ్యము ల్మానుషముఁగు నవ్యభోగములె ముహుర్ముహు రనుభావ్యములును నచట,
తే॥ కాన నన్నింటిలోనఁ బ్రధానమైనయట్టి గాంధర్వపుఙ్ వివాహంబుచేత

నాత్మనొసంగుము నాకు శుభాననాబ్జ! త్వరగ మున్నన్నమాటను దప్పకుండ" ౧౪౯

వ॥ అని వాక్రుచ్చుచుండ నాదేవి క్రోధమూర్ఛితయై వానిమొగంబునకు సూటిగా శరంబును వదలె, నయ్యది పన్నగంబు వల్మీకంబునుం బోలె వక్త్రవివరంబును బ్రవేశించె, నంత నయ్యసురుం డలుచుచుం బర్వతంబు గైరికంబుం బోలె నెత్తుటు గ్రక్కుచు మెల్లమెల్లఁగా నశరుం దమకొని క్రోధపరుండై స్వసైన్యంబులకడకుం జరిగి ౧౫౦

ఉత్సాహము॥ "దుష్టురాలైన యీపడంతి దొడ్డ విశిఖంబులన్
గష్టపెట్టి చంపకుండఁ గట్టిపట్టి తెండు పొం,
డిష్టపడి మకొని యతేని యేను బెండ్లియాడి సం
తుష్టినుండువాఁడ డనితోడఁ బెద్దకాలముల్" ౧౫౧

వ॥ అని యూరకయిచ్చుటయు యుద్ధదుర్మదులైన గర్దభాననులు తీక్ష్ణశరంబులపదునుచూపుచు నాసైన్యముఖంబునకుం జనుదెంచిరి, యుద్ధమొనర్పఁ గృతనిశ్చయులై యున్న వారినందఱం గాంచి నీలవేణి నిశితనారాచంబులఁ బ్రయోగించి సర్వశరీరంబులం బ్రహరింపఁ గొందఱు మరణించిరి, కొందఱు పాఱిపోయిరి, యుద్ధకలాపకుశలంబులం బొడఁగాంచి దైత్యుండు కోపావిష్టుండై యనేకసహస్రంబుల శిరంబు [illegible] ముల్లం [illegible] నాగదాఘ్రంబువోలె వెంటవెంట నిర్గమించుం గైకొనుచుండుటయు నద్దేవి త్రైలోక్యపావనంబులఁ బూజించుచు [illegible] హస్తంబునం దివ్యాస్త్రంబులుండఁ ౧౫౨

సీ॥ [illegible] యుగ్రవిశ్రుతతీక్ష్ణ [illegible] లును
విండ్ల నమ్ముల నెక్కుపెట్టి నేయుటకుఁగా [illegible] బాణపాలురను
మొలముట్టుకోపన [illegible] స్థానాయకులును
[illegible] తోడ [illegible] బాణాఘటనములును
నిరకను [illegible] తేప్పకలును [illegible] ముులను [illegible]
[illegible] ౧౫౩

క॥ "దేవీ! [illegible] నొక్కసారి దేని వ్రయియింపన్,
మాకలగం [illegible] యిమ్ము [illegible]" ౧౫౪

వ॥ అనియిట్లు పలికిన [illegible] ౧౫౫

కం॥ "[illegible] ఫలు [illegible] ప్రవరులు, [illegible]
[illegible] నిలవన్ [illegible] యుండు [illegible] నిపుడ [illegible]" ౧౫౬

వ॥ అని పలుకుచుండుటయు నానావిధాయుధధరులగు వారు బొబ్బవెట్టుచు వేగంబ [illegible] బలంబులం దలుపసాఁగిరి, యంత నిది మాది, యిది యితరులది యను జ్ఞానము గూడ లేకుండ [illegible] పరిస్ఫుటంబయ్యెఁ, బదంపడి [illegible] బలంబుల ప్రహారంబులచే [illegible] కృతాంగులై భంగంబు

గాంచుచు నబ్బలంబులం గనుంగొని నతిఘోరంబు కుపితుండై పరుషోక్తులంబులతో నప్పరమేశ్వరి నుద్దేశించి ౧౫౭

ఆ॥ " ఆఁడుదాననుచు నాఁగిలి నిందాఁకఁ దుఱింపకుండ నిన్ను దుష్టురాల!
కాఁక మూఁడునిగా యిఁకను నుగ్రపాషాణంబు,లేక యున్న సెట్లు నీకుఁ దెలియు" ౧౫౮

వ॥ అనిపలికి మహాకోపుండై మూఁడుమూర్తిని భర్త్సించుచు నిక్షేపించి కొమ్ములం జిమ్ముటయుఁ గోపంబున నాదేవి యభ్యాశగతుండగు నద్దానవుని పృష్ఠం బధిరోహించె సంతతనతండు మహానాదంబుచేసి యంబరమార్గంబున కెగిరియు నాదానవు వీఁపంతయు బ్రద్దలుచేయుచుండెడి యధికారపరక్షుతుండయ్యు నిండెలోపలఁ గలసి యగ్నితప్తంబనమై యొక్కసింహంబు బయలువెడలి నక్రోధంబునఁ దినఁదలంచి విక్రమంబున వాని నక్క్రం బట్టుటయుఁ గలమొదలనేక దానవుండును మహాయుద్ధంబుగా నటులు మొదలిడినను నప్పుడు ఘనఘనంబగు బ్రహ్మనాదకులంబగుచుం గంపించెను లోకంబున సంతోషకు పితృపై

కం॥ "ధీనిఁతలం దేవ నేరయుగ యానిలినిమహాసిద్ధి మహేశ్వరి! లక్ష్మి, దు
ర్గా నవ్వుచుమించు,కావునఁ బోనీకుము చేకొనుము యాలియింపు నేఁడే" ౧౬౦

వ॥ అనివాక్రమమ్ముటయు దేవ కోపమున నిన్నియుఁ జెట్టుపట్టిసియున్న వాని కంఠం బునై ఖడ్గంబునాటించె, విరిచి కనుంగొనియుండియుఁ దానంతటాలుకుఁ బరిత్యజించి గిరిమపైఁ దుఱ్ఱందంగా ఖడ్గఘాతంబున ద్విధాకృతంబయ్యు, నట్టియయ్య దానవశార్దూ, పరితీకారంబును జన్మఖడ్గధారియున్నై ఖడ్గోద్యోగకరముగు నమ్మహాదేవిని భక్తిం జూచుచు బాలార్కసన్నిభంబగు నత్కరంబున ఖడ్గంబునాటించుచు గాఁగినాగారమై గరోజం బులంబట్టి ప్రమోదంబునొందనునంతలో నయ్యసురుండును

సీ॥ "జయ సర్వదేవేశ! జయ సర్వకామద! జయ సర్వయోగసంయుతము! యచింత్య!
జయ సర్వగాని! జయ త్రిగుణాతీతనుందరి! దేవి! జయ త్రిలోకకావనప్రయత్న!
జయ యభక్తవిమోహా! జయ కృతసంతోష! జయ కృతనిజభక్తసకలకష్ట!
జయ యమతోఖయ! జయ దైత్యనాశని! జయ సర్వదుర్గసంపాదయిత!
సృష్టివీవు వరవు శ్రీవి వాగ్దేవివి, తుష్టివి స్మృతివి యతియు స్వాహావగుదు,
కానఁ బ్రాణములను గాపాడు కరుణించి, పాదపద్మములను బట్టుదునంటి, ౧౬౨

కం॥ నేను పిశాచత్వముక నూరుండ, మహాబలుండఁగా, దుర్వాసో
మౌనివరుశాపవశమునఁ బూనితి మహిషత్వ, మీవు పోఁగొట్టితి తల్లీ! ౧౬౩

ఆ॥ కాన వసుసహజమైన నా దౌష్ట్యంబు విడిచినాఁడ నేను వేడ్కతోడ,
నేఁటినుండి జనని! నీ కింకరుండనై యుండువాఁడ, దండమొసఁగువాఁడ" ౧౬౪

వ॥ అని యాగ్రహించుటయుఁ గృపణంబగు తద్వచనంబు విని యాసురేశ్వరి కృపాదృ ష్టయై వ్యోమస్థితులగు సురలతో నిట్లనియె, ౧౬౫

ఉ॥ "ఏమియొనర్తు దైన్యము వహించి నుతించుచునున్నవాఁడు వీఁ
డో మరుదగ్రణీ! విముఖు నుద్ధతిశస్త్రిఁ "ద్వదీయుఁడం గదా
దీనుఁడ" నన్న వానిని వధింపఁగఁ జాల రణంబులోపలన్
నేను దితిన్ వధించిన యనీతిపరుండయినన్ నిజంబుగన్" ౧౬౬

వ॥ అనియిట్లు నక్కార్త్స్యంగించుటయు నవ్వేల్పులు ౧౬౭

ఉ॥ "ఈయసురాధముల్ వడి లయింపఁగఁ జేయకయుంటివేని దే
వీ! యఖిలప్రపంచమును వెంటనె సంక్షయమొందు రూఢిగన్,
నీయుదయంబుకోసమయి నెట్టన మా పడినట్టి కష్టముల్
బాయని శ్రద్ధఁ దన్నుతికిఁ బద్ధ త్వదీయ శ్రమమ్ము వమ్ముగన్" ౧౬౮

వ॥ అనినవిని వెండియు దేవియిట్లనియె, ౧౬౯

కం॥ "అమరవరులార! యేతద్వ్యసనముఁ బొలియింప, నుఱుకి పిడుగనుగూడన్,
శ్రేమనునక యిట్లు కలకాలముఁ గని మిము సంగ్రహించి బలి వసియింతున్" ౧౭౦

వ॥ అనియిట్లునచించుటయు నటియు బృందారకులు ౧౭౧

ఉత్సాహము॥ "బాగుబాగ మహేశ్వరేశ! భవదుదీరితం బిదే
బాగుగ వినంబడెను సుపర్వులకును గూడ, నీ
వీగతిని ధృతాయుధవయి యంతయున్ భయంబుగన్
వేగఁ గొల్వఁబడెదు పాతుపీఁఛ్వపైన నుండుమున్, ౧౭౨

మ॥ ఎవఁడీరూపముతో దనున్నఁగనుఁడా నీక్షించి పూజించు విం
ధ్యవనావాసినివయ్యు వాని సవిధంబందే వసింతీవు, వే
యువచింపం బనిలేదు, విస్త్రఖిలలోకేష్టావహాంబా ముదు
క్తి, వరాగోమా! భవద్వశంబ యిఁకఁ బృథ్వీభృద్బలంబంతయున్, ౧౭౩

మ॥ నిను ధ్యానించి నమస్కరించి మిగులన్ నిష్ఠన్ సమర్చించి యొ
య్యనఁ బ్రస్థానమునో ప్రవేశమునో చేయంగల్గుచో నెట్టిదు
ర్జ్ఞనుఁడున్ సిద్ధినిఁబొందు సర్వవిధులన్ సర్వత్ర, వాక్రువ్వఁగన్
బనియేలేదిఁక సద్భక్తాళి యాగుచోఁ బంచాస్యసంచారిణీ! ౧౭౪

సీ॥ కలుగు దెన్నటికి నకాలికమరణంబు మారీమశూచిక భూరిరుజలఁ
బెట్టరావు పదంబు పీడాపిశాచముల్ మహితమా నాత్మీయమందిరమునఁ
బ్రాప్తింపవెపుడు నుపద్రవంబులు దుష్టశార్దూలముఖ సత్త్వచయమువలన
సంభవింపఁగఁబోదు సాధ్వసం బరిచోరసృపవహ్నిమూలమై యెడఁదలోన

నిష సితాష్టమి నవమి ని న్నెక్కుడైనభక్తితోడను బూజించు పంచజనున
కొక్క రోగాదికఋకును నిక్కముగను శ్రీమతీ! మహిషాసురప్రశ్రేష్ఠమథని!" ౧౮౫

వ॥ అనిపలికి తదనుజ్ఞాతులై యమరావతీపురంబున కరిగిరి, పాకశాసనుండు చిర
కాలంబునకు మగల స్వరాజ్యంబునుబడసి మహాసంతోషంబున హతకంటకంబుగాఁ
దై త్రైలోక్యంబుం బాలించె, నంత లోకంబులన్నియు సుఖపూరితంబులయ్యె, దేవతలు
మల్లోకంబులకుం జని యజ్ఞభాగంబులు భుజియించిరి, పదపడి యాదేవి జగన్మాతయన్న,
సర్వతీర్థక్షేత్రంబులయందును విశేషించి దేవస్థానంబులయందును ప్రఖ్యాతయైనిలిచె,
నింతిలోపల సురధుండను నానగ్రరాజొకఁ డుద్భవించి పరమభక్తి నీక్షేత్రంబునన
గూలయాదులు నిర్మింపించి కొలిచెఁ, జైత్రశుక్లాష్టమిని భక్తిమై నెవఁ డాయమను
దర్శించు నప్పురుషుండు సంవత్సరపర్యంతము గృతార్థుఁడయ్యెడు.

—♦ కేదారోత్పత్తి ♦—

కం॥ నను నీరాగడిగినవిషయము "దనుజుం డాదేవిచేతఁ దానెట్లు హతుఁడ
యెన్యను" ననునది, వినిచితినది, వినుఁడిఁకఁ గేదారకథను వినిపింతు మునుల్!" ౧౮౬

వ॥ అనియిట్లు సూతుండు వాక్రుచ్చుటయు నమ్మహర్షులు ౧౮౭

కం॥ "హిమవద్గిరి గంగాద్వారమునం గేదారమనుచు శ్రవణించితిమి, తా
క్రమమున నది యిటనుండెనొ శ్రమమునకు వచింపుమయ్య సాధునరేణ్యా!" ౧౮౮

వ॥ అనియడిగిన సూతుండిట్లనియె, ౧౯౦

కం॥ "కేదారేశ్వరుఁ డాహిమభూధరమున నష్టమాసములె యుండుచు నం
మోదమ్మున నీక్షేత్రములోఁ దక్కటినాల్గు నెలలు లోపలి నుండుఁగా, ౧౯౧

కం॥ నాల్గునెల లెండకాయున నాల్గునెల ల్వానకాయునను నటనుండఁగా
గ్గలైడిఁగానీ చలివడినాల్గునెల ల్తప్ప కిందునన వసియించుఁగా" ౧౯౨

వ॥ అనియిట్లువచియించుడు నమ్మహామునులు మఱియును ౧౯౩

ఆ॥ "ఏల యమ్మహేశుఁ డీక్షేత్రమున నాల్గునెలలకాల ముండవలసివచ్చెఁ,
గగముసందియంబు గలిగె మానసములఁ, దీర్పవయ్య వేగ ధీవరాగ్ర్య!" ౧౯౪

వ॥ అననవిని సూతుండు వెండియునిట్లనియె, ౧౯౫

కం॥ మును వైవస్వతనామకమనుకాలారంభమందు మహిని హిరణ్యా
క్షునిశాసకుండు తేనోఘనుఁడు తపోబలయుతుండు కడఁక జగంబుల్ ౧౮౬

వ॥ వ్యాపించి త్రిదశాధిపు నిరసించి వీర్యప్రభావంబువలన దేవతల హవిర్భాగం
బులు హరియించుచుండుటయు రాజ్యశ్రీపరివర్జితుండైన శక్రుండు దుఃఖార్తుండై
సురలతోఁగూడ గంగాద్వారంబునకరిగి తపంబొనరించె, నంతఁ దత్తీవ్రతపోమయుం

డగు మహాదేవుండు స్వయంబు సుహిమరూపంబు వహియించి యింద్రునితో ౧౮౭

తే॥ "ఎల్లయసురులలోపల నెవ్వనిపుడు దారుణముచేయవలెనొ యాతనువుచేత
సంతసమున నాకుఁ జెప్పు మోయి సురనాథ! యరిగి శిక్షింప నాపని నాచరింతు"

వ॥ అనిపలుకుటయు నింద్రుండిట్లనియె, ౧౮౯

సీ॥ "అసురవర్యుండైన యాహిరణ్యాక్షునకు దాపదుష్టకుఁడైన సర్వ మూర్తి,
నిజబాహుబలమున నిర్జితాఖిలసురుం డాహవభూమి సుబాహునాముఁ,
డురుపీఘ్నగచక్రకంకణధరుండగుచుండఁ గాఁ గర్హితజ్ఞయుండు వక్రకంధరుండు,
తనను శృంగములచేతన మాఱుకొనలోకములఁ బొలియించుచుండెడిదైత్యుఁడు త్రిశృంగుఁ,
డనయము గ్రుద్ధాయుధాంగ్రసమయుండై లోకములను ద్రుంగు లోకహితాహితుఁ,
డిట్టి దైత్యులకుని బట్టి విదారింప హేతువైన దక్షుఁడును లవ్వలగుట" ౧౯౦

వ॥ అనినవిని భగవంతుండు మహాబలుండగు హిరణ్యాక్షునాసవాంఘ్రికేశుండును నెడకు నడచుటయుఁ బర్వతోపమునై భయంకరంబగు నంగంబంతేంను నసృక్పానాసక్తుని దారుణంబగు పొడగాంచి కొందఱు బాహ్వస్త్రంబులను గొందఱు కత్తులతోడను రక్కసులు నలుదిక్కులం జుట్టుకొని కొట్టుచు మొదలిడి నలుదిక్కులం బొంచలు నెలువై మహానుభావుని భుజములఁ జఱచుకొనువారునుగా దేవుండు వారిసందులను లీలమైఁ బ్రహరించి యా సంగ్రామపథ ప్రయాసహితుండై శస్త్రంబులైకొని రయమునడచు వానవేంద్రు శృంగప్రహారంబున యమునింటికనిచి పిమ్మటఁ బ్రచ్ఛాదలు నెలుకుమార్చి నలువైపులం బలుదైత్యులచేఁ గొట్టఁ బడుచును సుబాహుప్రముఖుల నందఱం బోరికొనియె, నతికష్టంబగు యత్నించి గుఱి చూచికొట్టిన శస్త్రప్రహారంబులుసహిత మొకప్పుడేని తద్దేహంబునకుం దగులక, యాపు ధంబునఁ బ్రధానులగు నారక్కసులును కడఁచి పగలఁ మహేశ్వరుఁడుం డింద్రునున్న యెడకు వచ్చి సంతోషింపఁగా ౧౯౧

శా॥ "నీచేతన్ వధియింపఁబడ్డయసురుల్ నీచాతినీచాత్ములౌ
నాచేతన్ వధియింపఁగాఁబడిరి నాథా నాశ! నీవింతటన్
బ్రాచీనంపు స్వరాజ్యమేలు, మఱియుం బ్రాలేయశైలస్థలిన్
వేచేరన్ వరలెఁగానఁ గోరు వరమున్ వేడ్కొంచు, వారించెదన్" ౧౯౨

వ॥ అనివక్కాణించుటయు నింద్రుండిట్లనియె, ౧౯౩

కం॥ "ఏతద్రూపముతోడన యీతావుననుండవలయు నీశ్వర! యింకన్,
బ్రీతిని లోకత్రయవిఖ్యాతకుశల ధర్మగతుఁ జాదరమతితోన్" ౧౯౪

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించుటయు భగవంతుండు ౧౯౫

ఆ॥ "సకలభూతములకుఁ జంపనశక్యుఁడై వఱలుచున్నయట్టి వానివధకు
నిట్టిరూపుతోడ నే జనియించితిఁ, బట్టిచంపితిని విపత్తుఁగొలఁగ, ౧౯౬

ఆ॥ కాన నీదుమాట కాదన కీయాఫ్రత్తోనె యీస్థలంబులోనె నేను
నిఖిలదేహులకును నిర్వాణమొసఁగుచు నుండువాఁడ నింద్ర! యీయాబిలము"

వ॥ అని శుద్ధస్ఫటికసంకాశంబును క్షీరనీకాశసుస్వాదుజలపూరితంబును నగు నొక్కకుండంబు నిర్మించి వేలుపులు వినుచుండ విరూపాక్షుండు నాకలఁ బురుహూతు నితో నిట్లను, ౧౯౮

ఉ॥ "ఎవ్వఁడు శుద్ధుఁడై మనసు నిక్కముచేసి కరద్వయంబుచే
నివ్వరకుండతోయములు నెంతయు భక్తినిగ్రోలు వాఁడుతా
నవ్వల స్వాత్రివంశముల నత్యఘయుక్తముతోచు దుర్గతిన్
నెవ్వగనొందుచుండినను నెమ్మిఁ దరింపఁగఁజేయు వాసవా! ౧౯౯

కం॥ కుడిచేతఁ ద్రాగినంత మ్మొడయఘచయిం దగ్లినంత మిటుతరియించున్,
గుడియెడమపు రెండును దనయెడలం దారకముగా నఘరితభంగిన్" ౨౦౦

వ॥ అనిన విని యింద్రుండు ౨౦౧

ఆ॥ "ఏను దివమునుండి యేతెంచి యిచ్చోట కహర్నిశంబు నీకు సచ్చనేతు,
నిట్లు స్వచ్ఛమైన యీకుండజలములఁ దమిని గరయుగమునఁ ద్రావుచుండు, ౨౦౨

కం॥ "కేదారయాత్ర" యనుచు నమందయితా! యంటివీవు మహిమయమగుచున్,
నదారనామమున నిది యాదిగఁ గీర్తింపఁబడెడి వాహేతువునన్" ౨౦౩

వ॥ అనినవిని భగవంతుండు వెండియు నిట్లనియె, ౨౦౪

కం॥ "ఇటులాచరించెడి వేనిన్ ఘటియింపదు నీకు భయము కిల్బిషములచే,
స్ఫుటముగ తేజంబును నిపటు గాలిమునాచరించు, బలపడు శ్రీయున్" ౨౦౫

వ॥ అనియిట్లునాథుఁడిచ్చుటయు సహస్రాక్షుండు కేదారునకుఁ బూజసొంపగు నాలయంబుగట్టించి నమస్కరించి తిరస్కృతిఁ గొని మేరుశృంగసంస్థితంబగు నిజావాసంబునకుఁ జనియె, నదిమొదలు నిత్యంబును స్వర్గంబునుండి యేతెంచి కేదారుం బూజించి సంస్తోత్రంబును ముమ్మారు పానంబుచేసి పోవుచుండుటయు నొకానొకసమయంబున నప్పర్వతశిఖరంబును గుండంబును నాలయంబును దేవుండును నంబరయు మంచుచే నావరింపఁబడ దుఃఖితుండై పరమభక్తి నాదిక్కునకు మ్రొక్కి గృహంబునకరిగె, నిట్లు వచ్చిపోవుచుండెడి యింద్రునకుఁ గేదారదర్శనంబు లేకుండనే నాల్గుమాసంబులు గడచుడు గ్రీష్మకాలంబున నగల నాదేవుండు మహిమరూపంబునఁ గనంబడియె, నంత నమ్మాసచతుష్టయంబును శ్రద్ధాభక్తుల గీతవాద్యాదికంబు లాచరించుచుం గొలువ దేవుండు తిర్చృద్ధం బిలకించి ౨౦౬

తే॥ "సంతసించితి నింద్ర! నీసలుపఁబడు ననన్యభక్తిపురస్సరార్చాదికమునఁ,
గోరుకొను మెద్దియేనియు మాఱుపలుకక కొసఁగెదను నీదుహృదయమం దున్నదాని"

వ॥ అనిన నింద్రుండు ౨౦౭

చ॥ "త్రిభువనసంస్థితాఖిలము దేవ! భవత్కృప యుండఁబట్టి యే
శుభముగ నాయధీనమయి శోభిలుచున్నది యింటఁగావునన్
విభవములేలనాకునిఁక, విస్తృతమైన యనుగ్రహంబుచే
నభయమొసంగుదేని విను మంతిరువాంఛితముల్ వచించెదన్, ౨౦౯

ఆ॥ ఈమహీధ్రరాజ మినుఁడు మీనంబున నడుగువెట్టుటాది యష్టమాస
ములె సుగమ్య, మకల నళిఁజొచ్చుటాదిగా నడవరాకయుండు నాల్గునెలలు, ౨౧౦

ఉ॥ మంచున నావృతంబగుట మాసచతుష్టయ మేనె యిందుఁదో
తెంచఁగఁజాలకుంటి, నరుదెంచుటయెట్లిఁక నల్పసత్వముల్
కాంచి యిదంతయున్ దివినో కాక రసాతలమందో భూమినో
మంచిగనుండుచుండుమిఁక మాహిమరూపముతోన ధూర్జటీ!" ౨౧౧

వ॥ అనిప్రార్థించుటయుఁ బెద్దయుంబ్రొద్దు యోజించి పరమసంతోషంబున

తే॥ "ధరణి నానర్తమను పేరఁ బరఁగునట్టి దేశమొక్కటి యుండెడు ద్విజనాథ!
హాటకేశ్వరసంజ్ఞమై యచటనొక్క మామకక్షేత్రమలరారు మహితమగుచు, ౨౧౩

తే॥ అచట వృశ్చికసంక్రమమాదిగాఁగఁ గుంభసంక్రమణాంతముంగూడ నుండుఁ,
గాన ద్రుతమేగి యట గుడిఁగట్టఁజేసి నిలుపుమద్దాన నాయాకృ, నలుపు మర్చ ౨౧౪

ఆ॥ నీనిమిత్త మందు నిజమైన తేజంబుఁ దాల్చియుండఁగలను దావకోక్త
శ్రమములేకవచ్చి క్రమముగా నెల్లయుం బూజచేసి యవలఁబోవునటుల" ౨౧౫

వ॥ అనియిట్లుపలికిన సహస్రాక్షుండు చని యంతయు నట్లొనరించి తద్రూపంబగు
కుండంబు గూడఁ ద్రవ్వించి యందాచరింపఁదగునవియు నట్లకావించె, భగవంతుండు
రమ్యంబగుహిమాచలంబునుండియిచ్చటికివచ్చుటకుంగల కారణం బియ్యది, యెవఁడా
కేదారుఁ జలికాలమునాల్గునెలలును బూజించు వానికి శుభంబుగలుగు, నితరకాలమునఁ
బూజించువానికిని బాపక్షయంబగు, నాదేవుసన్నిధిం గావించు గీతనృత్యంబులుప్రశం
స్యంబులని సర్వశాస్త్రవిశారదులు వాక్రుచ్చెద, రందువిషయమై తొల్లి సురర్షియగు
నారదుండు ౨౧౬

కం॥ "కేదారజలముఁగ్రోలిన మేదిని గయఁ బిండమిడిన మిక్కిలిశ్రద్ధన్
వాదుడిగి బ్రహ్మమెఱిఁగిన నాదుపున్మ్జన్మ మట్టి ప్రజలకు నెపుడున్" ౨౧౭

వ॥ అని గీతంబు పాడియుండె, సర్వపాతకనాశనంబగు నట్టి కేదారాఖ్యానంబు
సర్వంబును మీ కెఱింగించితి, నాదేవు నగ్రంబున నెవఁడియ్యది విను వినిపించుఁ జదువు
వాఁడు తత్క్షణంబ పాపవిముక్తుండగు, ౨౧౮

—• శుక్లతీర్థ మాహాత్మ్యము. •—

ఆ॥ అట్టిమహిమయునొకటి యచ్చోటనుండెడు శుక్లతీర్థమనఁగ శోభిలుచును,
దర్శనస్పర్శనస్నానములచే నద్ది యొసఁగఁబడెడిఁ బ్రజల కిప్పటికిని, ౨౧౯

వ॥ తొల్లి చమత్కారపురంబున శిల్పశాస్త్రనిపుణుండగు శూద్రకాభిధాన రజకుండు స్వవర్ణంబునం బ్రాధాన్యంబు వహించి యున్నత్యబ్రాహ్మణాలయంబగంబుల శోధించుచుఁ బుత్రపౌత్రసమన్వితంబుగాఁ బొలుపారుచుండియుఁ గొంతకాలంబునకు భూసుర శ్రేష్ఠుల వసనంబులు ప్రమాదవశంబున నిరిగొట్టినవాఁడగుట సంభవించెఁ, దుదకు మందచిత్తుఁడగు వాఁడని యెఱింగి భయంబునఁ స్వకుటుంబినిం దనయులను రహస్యంబుగ నరుఁజీఱి ౨౨౦

ఉత్సాహము॥ భాగ్యవంతుఁడైనయట్టి బాపనయ్య వెంకటో
బాగ్యమైనయట్టివలువ లతుక వేసియుండ నా
భాగ్యవశత నిరిగొట్టిఁ బట్టి వైచినాఁడ నే,
న్యాయ్యమయ్య వేగవు వాని మోఁద చెప్ప నింకిటన్ ! ౨౨౧

తే॥ తెల్లవారినతోడనే వెనసివారు కట్టి కొట్టుదురు నన్నుఁ దప్పుఁ గాచుపరికె
యనుపయత్నింతునో యేమొ, యందువలనఁ గూడమాన రాత్రి యొదటనే నదుఁ నవలయు॥

వ॥ అని నిశ్చయించి యింటఁగల సారంబంతయు మూటలుగట్టించి భయమ్మున సకుటుంబంబుగాఁ బయనమగుటయు వానికాంతయు నాశసంభవయగు స్నేహితురాలిని సమీపించి ౨౨౩

సీ॥ "నాకును నీకును జిన్ననాఁటినుండియునున్న సాపత్న్యసంఘము జనవువలన
యుక్తమయుక్తంబు నూహింపఁగాలేక యున్నదానగు చిన్నతనమువలన
నాటపాటలలోన నాకస్మికంబుగాఁ గలుగుచుండెడి కోటికలకవలన
నేదియో యొక తుచ్ఛ హేతువుచేఁ బుట్టు వెనసి వర్ధిల్లెడి యాగ్రహములఁ
దెలిసి తెలియక నేను గలికిరో ! నీతోడ నాడరానిమాటలాడియున్న
మదిని బెట్టుకవ్వ మన్నింపవమ్మ సంబంధమింతతోఁ బాసె మనకు" ౨౨౪

వ॥ అని చెప్పుటయుఁ గనుల నీరు నీల్గుఁగార్చుచు నావిడ యేలయిట్లుపలికెద వన వెండియు నా నాఁకలికి యిట్లనియె,

తే॥ "అంబుజాక్షిరో ! మాయయ్య యూదమఱచి బాపనయ్యల వెలగల బట్టలెల్ల
నిరిగొట్టినిబడవైచి చెలయఁగుచు నెదియుఁ దోఁపక కూర్చుండె నేమనందు? ౨౨౫

ఆ॥ తెల్లవారనేని తెలిసి యాబ్రాహ్మణుల్ కఠినశిక్ష చేయఁగలరటంచు
సకుటుంబముగను జనుటకు నన్యత్రి పయనమైనవాఁడు బాల్యసఖిరో ! ౨౨౬

క॥ కావున నే నినుఁ గనుఁగొన వేవేగమ వచ్చియుంటి, వినిచితి నఖిలం,
బోవిశ్వాసనిధానమ ! యీ వానతియిచ్చిపంపు మే గెద నింకన్ ౨౨౮

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయుఁ బల్లెవాండ్రపిల్ల ప్రసన్నవదనయై ౨౨౯

ఆ॥ "ఇట్టులైనయెడల నిందీవరాక్షిరో ! సరగ నేగుమీవు సదనమునకు,
నేగి నీదుతండ్రి కెచటికిం జనకుండ బలిమి నాపు, మీ విపత్తు తొలఁగు, ౩౦౨

ఆ॥ ఈప్రదేశమునకు నీశాన్యదిక్కునను౦డు నీటికెంకి కొక్కనాఁడు
చేత వల గ్రహించి చేఁపలఁబట్టంగఁ జనియె నాదు తండ్రి సంతసమున, ౨౩౧

క॥ చని మెల్ల నల్లవెండ్రుకలను నల్లఁగఁబడుటఁజేసి లలితంబగుచున్
దనరెడివల నటనిడి యిటు కనుఁగొనుటయుఁ దెల్లదగుచుఁ గనుపించె సఖీ ! ౨౩౨

ఉ॥ అబ్బురమంది తత్క్షణమ యందుఁ గుతూహలియై మునుంగుడున్
మబ్బుఁ దృణీకరింపఁగల మాయయదేహము తెల్లనయ్యెఁబో,
గుబ్బెత లీసడింతురను కుంగొక దుద్భవమందునట్లుగా
సబ్బునఁబూసినట్లు తెలచాయవహించెను దచ్ఛిరోజముల్, ౨౩౩

శా॥ నాఁటంగోలె నొకంటనుగూడ మఱి గోనాళీకపత్రాక్షి ! య
చ్చోటం గ్రుంకఁడ, యేరికేమెఱుక యాచోద్యంపునీటెంకి ? నా
మాటన్ దాటక వేగ నేగి యొకకేమా టట్టె సైకెత్తి యా
నీటన్ మాటకుమాట వేయుమను తన్నీలత్వ మెట్లుండునో" ౨౩౪

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నది ప్రహృష్టవదనయై తత్క్షణంబ చని తండ్రికిట్లనియె

ఉ॥ "నాసఖియొర్తె చెప్పినది నాయన! నాతిసమీపభూమిలో
భాసిలుచుండెనంట యొకపల్వల మందున నేద్వైచినన్
బూసిన మొల్లపూవువలెఁ బూర్తిగ శ్వేతిమఁదాల్చునంట, యీ
గాసియిఁకేల ? పోయి యదుకందగుఁ బ్రొద్దున పల్వలన్నియున్" ౨౩౫

వ॥ అనవుడు రజకుండు ౨౩౬

తే॥ వలువకంటినయట్టి యాసలుపుపోక కలుగ దెన్నటికింగూడ నిలఁ గుమారి !
పలికియుండిరి పెద్ద లీలలిని దొల్లి, వినుము వాక్రుత్తునిపుడు తద్విధము నీకు, ౨౩౭

సీ॥ వజ్రపుందునక పల్వరుస లరగగుద్ది పూసిన గంధపుం బూఁతపట్టు
యుక్తమయుక్తంబు నూహింపఁగాలేక చరియించుచుండెడి మొఱకుపట్టు
శిలకుసదృశమగు చిత్తంబుతోఁగూడి పరుకట్ట మెఱుఁగని పడఁతిపట్టు
సలిలపూరితమైన బిలమునందువసించు కఱకుకొండుల యెండ్రకాయపట్టు

స్వాపదనుగు ర్తెఱుంగని చేపపట్టు బుద్ధిశూన్యతమను త్రాగుఁబోతుపట్టు
మేలిరకపుదిర్యైన యానీలిపట్టు కొక్కెపట్టు, విడిపింపనోపఁ డెవఁడు" ౨౩౯
వ॥ అనిపలుకుటయుఁ గన్యయిట్లనియె, ౨౪౦

ఉ॥ "పుట్టములెల్ల మోసికొని పోవుద మచ్చటి, కందులోపలన్
బెట్టి పరీక్ష సేయుదము, పేర్మియసి చెప్పినచొప్పదప్ప కా
బట్టలు నీలికప్పువిడఁ బర్వునవర్తము వెండి, లేనిచో
నట్టె దిగంతరంబులకు హోయనియేగుద, మేల లెమ్మికన్ ౨౪౧

వ॥ నావుడు సంశయాత్మతం బల్లెవాండ్రపిల్లను ముందిడుకొని రాత్రియందు నిజవిభవంబుతో నం దరుగుటయు నాదాశకన్య బహువీరుధసంఛన్నంబును దేహులకు దుష్ప్రవేశంబును నగు జలాశయంబును జూపించె, నంత నాచాకలి వసనంబుల నానీట జాడించుటయు స్ఫటికాభంబులయ్యెఁ, బదఁపడి యతండు సంతుష్టచిత్తుండై యంశుకంబుల భూసురులకుఁ దీసికొనిపోయి సమర్పించె, నంత నయ్యగ్రహారికులాయంశుకంబులయు రజకునియు ధావళ్యముం దిలకించి మాఱుపడి ౨౪౨

తే॥ "ఏమియాశ్చర్య మీబట్టలివ్విధమున మల్లెపూవులవలెఁ గడుం దెల్లనయ్యె?
నీదు తలవెండ్రుకలుగూడ నిరుపమాన ధవళిమం దాల్చె, నెట్లొగియున్న వివరింపు
వ॥ అనియడుగుటయు రజకుండిట్లనియె, ౨౪౩

ఉ॥ "ఈవసనంబులన్నియును నేఁ బొరపాటున నీలికుండలో
వైవఁ దటస్థమౌటయును వానికి నీలిమ యావహించె 'మా
కోవతు లెట్లుచేసితివి ధూర్త!' యటంచును గట్టి మీరు నా
పేర్వులుతీతురంచుఁ గడు భీతిలి పాఱఁగ నుద్యమించితిన్, ౨౪౪

ఉ॥ అయ్యెడ నాదుబిడ్డ తన యాళిని దాశతనూభవం దమిన్
బయ్యన డాయఁబోయి "మనసఖ్యముతీరను నేఁటితోడ" నం
చెయ్యవొ చెప్పిచెప్పి తుద కేడ్చుచుఁ గ్రమ్మఱవచ్చుచుండఁగా
నయ్యెదిగూడవచ్చి సలిలాశయ మొక్కటి చూపె మా కటన్ ౨౪౫

ఉ॥ అందవి వైచుమాత్రమున నప్పుడె శుభ్రములౌటయున్ వెఱం
గందుచు నేనుగూడదిగి యట్టె మునింగి బహిర్గతుండఁగా
నిందుసమద్యుతింబొలిచె నెల్లశరీరము, మూర్ధజంబు లీ
చందము తెల్లనై నయవి చానలు రోతపడంగ నేలొకో, ౨౪౬

వ॥ నావుడుఁ బుడమివేల్పులు కౌతూహలసమన్వితులై యచ్చటికరిగి పరీక్షార్థమై కేశాది కృష్ణద్రవ్యము లనేకము లందు ముంచుటయు నన్నియు మలీమసవర్ణంబును

వదలి శుక్లత్వంబు వహించె, నంత శ్వేతమూర్ధజులగు వృద్ధులును దరుణులును ధర్మశ్రద్ధమై నందు స్నాతులగుటయుఁ దేజోవీర్యసమన్వితంబుగా శ్వేతసర్వాంగులై తత్త్వభావంబునఁ బరమపదంబు పడసిరి, తత్ప్రభవంబులగు నవశేషద్భులచే శ్రద్ధమై శ్రాద్ధంబు పెట్టువాఁడు నరకస్థులగు పితరులంగూడఁ దరింపఁజేసెడి" నని యిట్లు సూతుండు చెప్పటయు ఋషులిట్లనిరి, ౨౪౮

ఆ॥ "శుక్లతీర్థమెట్లు సురుచిర తత్త్వప్రభవమయ్యెఁ బలుప్రభావమునను?
విస్తరించిమాకు వినిపింపవయ్య యోసూతి! సుమతి! సుకవిగీత!" ౨౪౯

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు సూతుండు ౨౫౦

క॥ "కలిభీతుండగు మవిష్ణుండిలనెఁ దత్తీర్థమునకు హితమతితోడన్
బలిమిని శ్వేతద్వీపముఁ దెలుపువిలుగకుండఁ దాను దెచ్చెను జుండీ, ౨౫౧

క॥ కలిచే స్పృశింపఁబడనను నల శ్వేతద్వీపమునకు శ్యామలవర్ణం
బలవడదు గాన హంసయటు నిలిపెను దత్తీర్థమందు నెతి నద్దానిన్, ౨౫౨

— వాల్మీకి పూర్వవృత్తాంతము —

వ॥ ముఖారంబను పతితేయొకతీర్థంబటనున్నయది, యచట బ్రాహ్మణులగు మునిశ్రేష్ఠులకొక చోరుండు సంగతుండగుటయుఁ దద్ప్రభావంబు సంజేసి యతండు సిద్ధినిబొంది వాల్మీకినాఁ బ్రఖ్యాతుండై రామాయణనిబంధనంబు రచియించెఁ, జమత్కారపురంబునఁ దొల్లి మాండవ్యాన్వయసంభవుండై యొక ద్విజుండు లోహజంఘుండను పేరఁ బితృమాతృతత్పరతిం బ్రవర్తించుచుండె, నతనికిఁ బ్రాణంబులకంటెఁ బ్రియంబైన పత్నిగలుగయుండెఁ బతిప్రాణయయుఁ బతివ్రతయునై ప్రవర్తిల్లెను, బ్రహ్మవృత్తియై యుండట్లు పెద్దకాలంబు పుచ్చుచుండునొకప్పుడు శక్రుండు వర్షింపమినాన గ్రదేశంబున ద్వాదశవర్షక్షామంబు సంభవించె, నంత లోహజంఘుండు క్షుధార్తులగు తలిదండ్రులను భార్యను గలకించి మహాదుఃఖంబునఁ ౨౫౩

క॥ "ఏమిగొనరింతునిఁక, నేభూములకుం జనుదుఁ దనువుపోషించుకొనన్,
నా మాతాపితరులు ప్రియకామిని క్షుద్బాధనొందఁగా నెటుచూతున్ ౨౫౪

వ॥ అనిచింతించి పండ్లేని యున్ని తెంచితె తమని పోషణంబునకుం జనుఁడు ప్రాంతులన్నియు నెండియున్నకతంబున నొక్కటియేని దొరకదయ్యె, నంత ధాన్యావశిష్టంబగు కొలఁది చొప్పకట్టయొకటి బుజంబునం బెట్టుకొని మహాశ్రమంబునం జను ముసలిదిగా నొరుత్తకసంబచ నిర్దయుండై యా చొప్పకట్టయుఁ దద్వస్త్రంబులును బలిమినై హరించి సంతసించుచు నింటికింజని పితరులకు నివేదించె, లబ్ధలక్షుండయ్యె నిట్లు ప్రత్య

హంబును స్వకుటుంబమును చౌర్యంబునఁ బోషించుకొని సుఖితుఁడైనను రెండవపని యొల్లక బ్రాహ్మణవృత్తిమాని దొంగతనంబుచేయుచు నొక్కయెడఁ దీర్ఘయాత్రాప్రసంగంబునం జను మరీచిప్రముఖ సప్తర్షుల విజనప్రదేశంబునం బొడఁగాంచి క్రోధకోపసమన్వితంబుగా దండమెత్తి కొట్టువానివలె "నిలుండు నిలుండని" పరుషవచనంబుల భర్త్సించుచు వెంటఁబడుటయు నమ్మునులు యమకింకరుచాడ్పున యజ్ఞోపవీతసహితంబుగా నరుదెంచు నాతని విలోకించి యనుగ్రహసమేతులై ౨౫౫

మ॥ "అరరే! బ్రాహ్మణుభంగిఁ గానఁబడెవే, వట్టియ్యి నిప్పుల త
ప్పురపుం గృత్యమునం దొరంబడితి? ఈకర్మంబు మ్లేచ్ఛాది దు
ష్పురుషుల్ సేసెడి, దేము వరానులను, మాబోంట్ల భవద్దృష్టికిన్
గుఱియైనారొకొ మూర్ఖ! మాకడ నివే గోము ల్గటుప్షించెడిన్, ౨౫౬

తే॥ దోచిపాతలరాయంను గోఁచుకొనెడి దొంగలకు నిండఁడనియైనఁ దోఁపలేదె?
నిష్పరిగ్రహులము మేము, నీకు నిటు గొరక నొక్కఁ డితెయును ఘోర దుర్వాచార!"

వ॥ అనిపక్కాణించుటయు లోహజంఘుం డిట్లనియె, ౨౫౮

తే॥ "నారికేళలు కృష్ణాజినములు కొన్ని గలవు మీకడఁ బావుకోళ్ళు, లవి వాని
నిండు, లేకున్న నీ దృఢదండమునను దలలు బ్రద్దలుగాఁ గొట్టి బలిమిఁ గొందు" ౨౫౯

వ॥ అనవుడు ఋషులు నతనితో నిట్లనిరి, ౨౬౦

ఉ॥ "అన్నియు నీకొసంగఁగల నట్టులెకాని యలిమ్లుడా! నినున్
గొన్నిటి ప్రశ్నచేయవలెఁ, గోపమునొందక చెప్పు, నవ్వ రయే
మన్నను నీవు బ్రాహ్మణుఁడవయ్యును దొంగతనంబు చేయఁగా
నున్న కతంబదేమి? కమనీయోగ్యపుఁడైన దిదంబు నెంచితో? ౨౬౧

కం॥ కలుదారం గలమొక్కఁగ నలపాటయ్యనొకో గారి కడ్డుచుని యీ
లలిఁ దలలు బ్రద్దలొనపఁ? గులమున బుట్టిఁదవు కాక కోయవె యగువో?"

వ॥ అనియిట్లనుగుటయు వెండియు నా లోహజంఘుండు. ౨౬౩

ఆ॥ "కల్లుగాఁదె, మాంసఖండము భక్షింప, న్యాయమాడ, మఱియుఁ దొత్తునుంపఁ,
బుణ్యమగు కుటుంబపోషణమునకై యీ దొంగతనము సేయఁదొడఁగినాఁడ,

స॥ తలిదండ్రులిల్ శతవృద్ధు, లాలయుఁ గ్రిమూఁగొ రేయయున్ సాధ్వ యయు
గ్గతి, చౌర్యంబున నంతో యింతో యిటు సంపాదించికొంపోయి వా
రలకే పెట్టెద దైవసాక్షిగను సర్వం, బందుచే మీకడన్,
గలదెల్లన్ మొదలింక, లేచెడిని వేగం గొట్టఁ జై మీఁదికిన్, ౨౬౫

వ॥ అనియిట్లు పలుమాటలకుఁ జోటీక తెరువాటుకాఁడు తొందరించుటయు ఋషులు మఱియు నిట్లనిరి. ౨౬౬

మ॥ "అటులైనం జని నీకుటుంబమును నీయార్జించుచున్నట్టి యు
త్కటపాపంబునఁ "బాలుపంచుకొనెదా? కాదందువా?" యంచుఁ బ్రి
స్ఫుటవాక్యంబుల నడ్గు, పంచుకొనుచోఁ జోరత్వముం జేయు మె
ప్పటియ; ట్లందుల కొప్పదేని యిఁకనీ పాపంబు భారంబగున్, ౨౬౭

ఆ॥ ఘోరరౌరవమునఁ గూలెదో దుర్మతి! ద్విజుఁడవనుచుఁ గృపను దెలుపుచుంటి,
మస్మదాదులూరక గుపడ, రటుగాన నీకుదేని శుభము చేకుఱెడిని, ౨౬౮

క॥ కలుషము చేసెడిదొక్కఁడు, ఫలమునుభుజియించువారు పలువు, రటైనన్
గలుగదు దోషము వారికిఁ, గలుషమునకు బాధ్యుఁడొక్క కర్తయె తుదకున్ ౨౬౯

వ॥ నావుడు మడియపిడుపించుక జడిసినవాఁడై ౨౭౦

ఉ॥ "సత్యము యేతదుక్తి యిట సంశయముండదు గాన నేగి యీ
కృత్యమునుండి కల్గుఫల మింతయొ యంతయొ మత్కుటుంబమున్
నిత్యముఁ బంచుకోఁగలదొ నేనె భుజింపఁగనౌనొ యడ్గి యీ
వాఙ్త్యపుఁజేఁత చేయుటకొ వద్దని మానుటకో యతించెదన్, ౨౭౧

చం॥ ఋషివరులార! మీరలెట కేని పలాయనమాచరింపరేన్
ఋషితకుటుంబసన్నిధికిఁ బోయి త్వదుక్తము ప్రశ్నసేతుఁ గి
ల్బిషమునఁ బాలుపంచుకొనఁ బ్రీతులుగా భవదీయవస్తువుల్
ముషితములౌను, గాదనినఁ గొండు యథేచ్ఛ స్పృశింప మిమ్మిఁకన్ ౨౭౨

వ॥ అనివారు చెప్పుటయు నమ్మించుటకుఁగా నొట్లుపెట్టుకొని యక్కటికంబున నతని గృహంబున కనిచిరి, యట్లు పని జనకుం గని ౨౭౩

చం॥ "విను జనకా! మదీరితము, వింమనె యుత్తరమిచ్చి సంశయ
మ్మును మొదలంటుగం దునుము, మూర్ఖతఁ జౌర్యముఖాఘకృత్యముల్
పొసరిచి నిత్యమేను నినుఁ బోషణచేయుచునుంటిఁ గాన నా
యొనరునఘంబు పంచుకొనెదో వలదందువొ చెప్పుమీ కృపన్" ౨౭౪

వ॥ అనియతండు వక్కాణించుటయుఁ బిత యిట్లనియె, ౨౭౫

ఉ॥ "చిన్నతనంబునందు నినుఁ బ్రేమను గష్టములన్ సహించి యె
న్నెన్ని శుభాశుభక్రియల నేఁ బొనరించుచుఁ బెంచుకొంటిఁ గా
న న్నను నీవు వార్ధకమునన్ మఱిఁ బోషణ సేయుచుంటి, వ
న్నన్న! త్వదీయపాతకమునం దెటు నాకిఁక భాగముండెడున్ ౨౭౬

తే॥ పుణ్యమో యన్యమో తాను బూనిచేయు కర్మమునకెల్ల బాధ్యుండు కడకుఁ దానె
తెచ్చిపెట్టిన భుజియింపవచ్చువారు పలువు, రవ్వారి కీ ఫలభాగమేల? ౨౭౭

సీ॥ స్వకులోచితంబైన సత్ప్రతిగ్రహముచే సన్మానితుఁడవౌచు సంతరింతొ,
యాపదర్థంబైన వ్యవసాయమునదిగి కష్టార్జనమునకే కడఁగినావొ,
క్రయవిక్రియక్రియాకరణధౌరేయతం బుష్కలద్రవ్యంబు ప్రోగుచేతొ,
బాటసారులతల ల్బ్రద్దలుగాఁగొట్టి తుందుడుకొప్పంగఁ గోఁచితెత్తొ,
యేమిచేయుచుంటొ, యెవ్విధినార్జింతొ, యీవిచారమెల్ల నేలనాకుఁ,
దెచ్చియిచ్చుదానిఁ దినువారమే కాని ఫలముగుడువమేము పాలుపడము ౨౭౮

కం॥ కావున నిది మదినుంపకు మోవత్సా! నింద్యకర్మ మొనరించెద నేన్
నీవ తదేనఃఫలమును దేవుఁడయని యనుభవించితీరఁగవలయున్, ౨౭౯

వ॥ అనియిట్లు ప్రత్యుత్తరంబొసంగుటయు నతండు వ్యాకులితాంతరంగుండై
తల్లిపాలికిని ధర్మపత్నిపాలికిని జని యదేవిధంబుగం జెప్పంబడి పశ్చాత్తాపంబునం
దన్నుఁదా నిందించుకొనుచుం బోయి జడదారుల దరిసించి నమస్కరించి ౨౮౦

చం॥ "చనుఁడు చనుండు బ్రాహ్మణులు! సల్పితిఁ దగ్గనభగ్గన ల్కడున్,
మనమునఁబెట్టకవ్వి నను మన్ననచేయుఁడు చేయుఁ, డింటికిన్
జని జనయిత్రినిన్ జనకు జాయను బ్రశ్నముసేయ వారు నా
యొనరుచు దుష్క్రియన్ ఫలము నొల్లనుటం బని రించుకేనియున్, ౨౮౧

కం॥ దురపిల్లుచుంటిఁ గావునఁ గరుణను నేఁజేసినట్టి కలుషములెల్లన్
దొలఁగ నుపదేశమొనరిచి సగవిని రక్షింపుఁడయ్య సాధువరేణ్యుల్! ౨౮౨

సీ॥ పాఱులెందఱొ బిట్టు మాఱంగ నోర్మూసి గుంజికొంటిఁ గొలాయగుడ్డమూటు,
లబలలెందఱొ కరం బఱవంగఁ జెఱఁబట్టి యొలిచికొంటిని బల్మి నొడలినగలు,
మౌనులెందఱొ తాపమూనంగ దయమాలి యపహరించితి వల్కలాజినముల,
బీదలెందఱొ గోలపెట్టఁ గొట్టుచు విడ్చి పెట్టించితిని గట్టుపుట్టములను,
దిరుగఁబడఁ జేతగాని యీతీరువారి నెందఱినొ యేడిపించితి నీవిధమున
మంచిసహవాసమొనరమినుంచి నేను దత్కుటుంబనిమిత్తమై తపసులార! ౨౮౩

తే॥ చదువుకొను బాలకునకు శాస్త్రంబువోలె గట్టిగా నాకుఁ జౌర్యంబు పట్టువడియె,
నిపుడు మీదృష్టిఁబడకున్న నింకనెన్నొ కొలలు నిస్సంశయంబుగా సలుపుచుంటి"

వ॥ అనిపలుకుటయు వారలలో హాస్యశీలుండగు పులహుండు ౨౮౪

ఉ॥ "నేనొక మంచిమంత్రమును నీ కుపదేశముచేయువాఁడ న
ద్దాని జపింపుమీవు ద్విజ! తప్పక యుష్మదభీష్టసిద్ధియౌ
మానక జాటఘోటయను మంత్రి మహర్నిశము ల్జపింపఁగన్
బూనెదవేని వేల్పులును బోలరు నిన్నిఁక నేమిచెప్పుదున్ ౨౮౫

వ॥ అని వేళాకోళంబుగావించి విప్రలోకంబు వెడలిపోవుటయు నాతెరవాటు
కాఁడు తత్స్థలంబునన యనన్యమానసంబున జపంబు ప్రారంభించి నిశ్చలకాయుండును
నిశ్చలసమాధిగతుండును నైయుండనుండఁ బుట్టపుట్టి చుట్టు నావరించుకొనియెఁ, గొంత

కాలంబున కమ్మార్గంబున సమ్మునులు తీర్థయాత్రనుండి క్రమ్మఱిలి వచ్చుచు వల్మీక మధ్యంబునుండి వినఁబడు జాటఘోటయను నమ్మహాత్ముని మంత్రస్వనంబును నలుదిక్కుల నుండి వినవచ్చు ప్రతిధ్వనియు నాకర్ణించి పరిహాసమునకుఁగాఁబులహుండు చెప్పిన మంత్రంబు జపించుచు వల్లడికాఁడు వల్మీకంబునను౦ట యూహించి ౨౮౮

ఆ॥ "అగ్రశూన్యమైన యల్పాత్మురంబులే పరనఁజేసియుఁ బడ పెసిద్ధి,
గాన శాస్త్రదృష్టిగలిగిన యాచార్యవరులు నుపువునుడులు వాసవములు, ౨౮౯

సీ॥ అగ్రశూన్యాత్మురం బగుఁగాక యయ్యది పుంత్రముంచు జపంపఁ గాంత్రు సిద్ధి
యపవిత్రుఁగుంట యగుఁగాక యయ్యది తీర్థము పటంగ్రుంకఁ దీఱునఘము,
మిగులఁ దిష్టనూత్రుఁడగుఁగాక యాలంను బొహ్మణుండని మెుక్కఁబడయుశుద్ధ,
పగులగొట్టిన రాయియగు గాక యయ్యది దేవుఁడంచని వేఁడఁ దీర్చుఁ గోర్కె
జ్యోత్స్యుఁడనియద్దగ్రబిన్నంబు నూటిపఁ డేను, నౌషధంబని భక్షింప నడఁగుఁదెగులు,
గురుఁడటంచును సేవింప గుణముగలుగు, నెట నెటుల భావనముసేయు నటుల సిద్ధి"

వ॥ అని విస్మయావిష్టులును విశేషించి కృపావిష్టులును నై పదపడి సమాధి యోగ్యంబులగు తైలములచేతను ఫజంబులచేతను సమాధిగతంబగు నిగ్రహంబును దడవు మర్దించుటయు నా లోహజంఘుండు చేతనంబునుబొంది కనువిచ్చి మునిమాటికిఁ దిలకించి మాఱువడినవాఁడై పరిక్రాంతులనుకొని యమ్మునుల గురించి యిట్లనియె, ౨౯౦

తే॥ "ఏల యింకను జనకుండ నిచటనుంటి, రేఁ గుటుంబముకొఱకుఁగా నింక యుష్మ
దజినముఖముల హరియింపననుచు నప్పుడే వదలితిని ప్రాంతు ద్విజులార! వలదుయుకడకు"

వ॥ నావుడు మునులిట్లనిరి, ౨౯౧

ఉ॥ "అప్పుడె వెళ్లిపోయితిమి, యందును నందుఁ జరించి వెండి నే
మిప్పుడువచ్చియుండితిమి, యెంతయొ యయ్యెను గాల, మద్దిబ
ల్గొప్ప సమాధినుండుటను గొంచెముగూడ నెఱుంగవైతి, నీ
యప్పుడు నమ్మయున్ గతియు నంతమునొందిరి లన్నియుక్తులై" ౨౯౨

క॥ నీవుతపస్సిద్ధుఁడవై తాపసహా ! మాదుకరుణ నుఱువాల్మీక
ప్రావృతిసిద్ధినిగాంచుటచే వాల్మీకియనఁబడెదు క్షితి నికమీఁదన్ ౨౯౩

తే॥ ఇచటనీచేత బలిమిమై నెంతమందొ ముష్టులైయున్నవారలు మున్నుగాన
నిది ముఖారంబునా ఖ్యాతినెనసి జగతిఁ దీర్ఘమగు నీగినంబాగి ద్విజవరేణ్య! ౨౯౪

క॥ ఎవరిట శ్రద్ధను శ్రీవణి నవగాహన మాచరింతు రవ్వారలు తా
మపనిని ముఱిచ్చిలికొనునఘ మవనీలం గడిగివైతు గవనీపబు ధా! ౨౯౫

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యప్పపుణ్యలమ్మునిచే నమస్కృతులై యిచ్చవచ్చిన దిక్కుంజనిరి, యావాల్మీకియు నవ్వాటన తపంబుండుచు మునిశ్రేష్ఠుండయ్యె ౨౯౬

—* సత్యసంధనృపతివృత్తాంతము. *—

క॥ కర్ణోత్పలయనియచ్చట వర్ణితమగు మఱియునొక్క వరతీర్థంబున్
స్వర్ణదిసమమై యుండెడుఁ, బూర్ణశ్రీద్ధ నటుఁ గుఱింకి పూతుఁ డెవండో,
సీ॥ అధికశ్రమంబుమై నార్జించి యందందు దాఁచియుంచిన భూరిధనముతోడఁ
బేరాపదలలోన బిట్టుక్కఱకువచ్చి సాఁకుచుండెడు ప్రాణసఖులతోడఁ
బరులెత్తివచ్చినపట్ల నేనియుఁ దన క్రమమువీడని పరాక్రమముతోడ
వేదశాస్త్రపురాణవిస్పష్టాచారబంధంబు వాయని స్వధర్మంబుతోడ
నగ్నిసాక్షికముగఁ బెండ్లియాడఁగఁబడి కష్టసుఖములఁ బాల్గొను కాంతతోడ
నెక్కుడేటికి నెనరెది యిష్టమమ్ము దానితో నెల్ల నెడఁబాయఁ డానరుండు ౨౯౮
వ॥ తొల్లి యిక్ష్వాకువంశంబున సత్యసంధుండను నొక ఱేఁడు సకలసద్గుణసనా థుండై పేరుమోసియుండుటయు నతనికి మంగళాంగియగు నొక్కకూఁతు రుదయించె, బహుపుత్రుండగు నప్పార్థివున కొక్కరితయే బిడ్డ కలుగుటంజేసి భూసురులతోడను భృత్యామాత్యులతోడను బహువారంబులు యోజించి ౨౯౯
క॥ "కర్ణస్థపు టుత్పలమున వర్ణింపఁగ నగ్గహా సువర్ణముతో నీ
పూర్ణేందువదన గలిగె సువర్ణమునకుఁ దావి యబ్బువైఖరి నాకున్ ౩౦౦
క॥ బహుపుత్రుఁడనగు నా కీదుహిత యొకర్త యుదయించెఁ, దొయ్యలి రూపున్
బహువర్ణనీయ,మందున రహిఁ గర్ణోత్పలయటంచు వ్రాసెదఁ బేరున్" ౩౦౧
వ॥ అని బారసాల నిర్వర్తించుటయు నాబాల చంద్రమసియగు కలవిధంబున దినదినాభివృద్ధిం గాంచుచు లాలనపరులగు బంధుజనుల కాహ్లాదకారిణియై యొకరిచేతి నుండి యొకరిచేతి కరుగుచుం గ్రమంబుగా యౌవనవతియయ్యె, నంతఁ బృథివీపతి యాయమ నీక్షించి
ఆ॥ 'ఎవరికిత్తునీమె? నిద్దాని కనురూపుఁడైనయట్టివరుఁడు గానరాఁడు,
స్వర్గమునను మఱియుఁ బాతాళమునఁగూడ దొరకఁడింక నగ్గ కరణ మెద్ది?' ౩౦౩
వ॥ అని బహుధా చింతించి
క॥ "అడిగెద వేలుపుఁబెద్దను, గడఁగెదఁ దద్వక్ష్యమాణగతి జరుపంగన్
దడవొనరింపక చని యట కెడుమనియనువాని కెలమి నిచ్చెదఁ బుత్రిన్" ౩౦౪
వ॥ అని నిశ్చయించుకొని కూఁతుం దోడ్కొని బ్రహ్మలోకంబున కరుగుసరికి నతనికి సంధ్యాసమయంబగుడు సాయంతనక్రియోత్సుకుండై సమాధినిష్ఠంబూనె,

సత్యసంధుండు తత్స్వామిం బ్రతీక్షించుచు నికటంబునఁ గూరుచుండె, నబ్జయోని యష్టదళహృదయపద్మకర్ణికామధ్యంబునఁ బలువర్ణంబులఁ దివుట్టై విరాజిలు నాత్మీయం బాత్మ నవలోకించి యానందాశ్రుపరిపూరితనేత్రుండును బులకాంకితతనూరుహుండును నై యుపాసించి వరంబులు వడిగికొని పలుదెసలుపరికించి స్వర్లోకవాసు లందఱిచేతను బ్రణుతుండై యుండునంతట నా ... శుభాననయగు సుతతో సహితంబుగా నేతెంచి

శా॥ 'దేవా! సత్యమునుండి వచ్చితిని, నాదేశంబు నానర్తము,
నాచే నిత్యాఖ్యాతుఁడ, సత్యసంధుఁడను దత్త్రోణీశవుండం, దను
ర్శిష్యద్యుతిపరిక్రమాభాసుగు నీసింగారి నాకిన్య, యీ
పూవుంబోఁడికి నాకన్యకైనయుఁ డీభూమిం దటస్థింపమిన్ ౩౦౮
తే॥ అరుగుదెంచితి నీ ప్రోల, కందుకలనఁ దగిననుగనినిజూపు మీ తలిరుఁబోఁడి,
కనకనిష్కనిభస్వర్ణయోగ్య దానికిచ్చి యోగ్యాహమొనరించి యలమిగాంతు'
వ॥ అనవుడు బ్రహ్మదేవుండు ౩౦౯
ఉ॥ "త్వత్తనుజాతకుం దగినధర్మపతిన్ గుఱియించి యడ్గెదే
నిత్తఱి నేఁపుమాంసునకు నిప్పుటకుం దగదంచుఁ దోఁచెనా,
కుత్తముఁ బెద్దవాని స్వకులోద్భవుఁ జూచి కులాభివృద్ధికై
యిత్తునటంచు నాత్మ తనవెంటను యత్నస్థితిన్ స్వకీర్తికై, ౩౧౦
ఉ॥ ఈభవదీయపుత్త్రికి మహిం గల యల్లనృపాలసూనులున్
శోభనకాక యాసనను నర్హత గాంతురు, నమ్మ హేతువున్,
నీభవనంబునుండి యిటు నీవరుదెంచు నవాంతరంబునన్
భూభువనంబునందుఁ జను మూఁడుయుగంబు లిఁ కేమిచెప్పదమున్, ౩౧౧
మ॥ కెడఁగాని నీవు పూర్వయుగ సన్నిధియందునఁ యల్లమానవుల్,
పడసిన ప్రస్తుతంబున నపూర్వపుణ్యసృష్టి సెలంగనయ్యె, నీ
వడసిన నిమదందమున గర్భస్యము గామికిసుండు హేతు వో
యొడయఁడ! లౌకికంబు గుచునొప్పెడి నాదుమహత్త్వ యయ్యెడిన్, ౩౧౨
ఆ॥ శ్లేష్మమాత్రములకు స్థానస్థానమై గర్హ్యమైన మనుజకాంత సురలు
పతిని జేసికొనఁగ మతిలోన నేని యా మిష్టపడరు, పెక్కులేల చెప్ప? ౩౧౩
కం॥ కరతురగాదిక యోమ్మత్పరివారముఁ బుత్రముఖర బంధుగణంబున్
మఱగించినయవి, యొకయొకి పరిచితములోని కపెల్లఁ బ్రిశయముగాంచెన్, ౩౧౪

ఆ॥ కాన సత్యసంధమానవాధీశ్వర ! యచటికేగి యేమిచూచరింతొ ?
దిరిదయుండుమింకనీవు సుఖంబుగా ముద్దుకూఁతుతోడఁ బెద్దప్రొద్దు" ౩౧౬

వ॥ అని పలుకుచుండియు నాతఁడంతయుఁ దురగీకరించెఁగాని త త్తనుజాత దుఃఖా
ర్త్రయై యేడ్చుచు నిట్లనియె,

ఉ॥ "ఉండెను బ్రహ్మలోకమున నోపిత ! నేను సతీసముక్తనై,
దండను జుట్టలుండరని సుదంబాసుటింపగు నాకుఁ గన నగ్
నిండిన ప్రేమఁగాంచు జననిం బెడఁబాయకయుండ నేను ము
న్నుండినయాస్థలంబున నె యొయ్యన బనట్ మఱి నిచ్చయించెదన్, ౩౧౭

ఆ॥ ఎవరితోడఁగూడి రో నాటలాడితి నట్టి సఖులు నాకు సఖ్యమిడుచు,
దూరకిపటుఁ బెండ్లిపేరంటములు లేక యుండఁగనేల ? లెమ్ము, చనుదపుటకు" ౩౧౮

వ॥ అనియిట్లు వచింపుచుండియుఁ బార్థివోత్తముండు స్వగృహాగ్రిచేతస్కుండై
రాయచుం గొఱ్ఱని స్వదేశంబునకుఁబోని స్థలస్థానంబులు జలస్థానంబులును జల
స్థానంబుల స్థలస్థానంబులును దనస్థర్యంబునఁ గ్రొత్తక్రొత్తలోకులును గ్రొత్తక్రొత్త
ధర్మంబులను గనుంగొని పరిశీలించియు నొకనితో నొకనికిఁగల సంబంధంబును దెలిసి
కొనంజాలక మానిసిగాలి సోఁకినంతనె పరాగ్రస్తుండయ్యెఁ, గన్యయు నట్లు శ్వేత
మూర్ధజయు వళీస్ఫూరితయు శిథిలదంతయుఁ బ్రుత్తస్తనయు నసనోష్ఠయు వికూపాంగియుఁ
జిపిటాక్షియు నై కనుపట్టె, నట్లు మారిమూటికిని నడనడవడంనము నారాజన్యుఁ
"డిచ్చటఁ బ్రభువెవరు ? దేశమెయ్యది ? పట్టణము పేరేమి ?" యని యడుగుటయు
భూజనులు. ౩౧౯

కం॥ 'దేశము పేరానర్తం, బీశుండు బృహద్బలుండు, నీతాపసద్మజ్ఞుం,
డీ శ్రేష్ఠమైనపురము మహాశయ ! హాటకేశ్వరమున పేరఁ ఖ్యాతము జగతిన్, ౩౨౦

సీ॥ ఎట నంతరింద్రియపటుతి నిర్మూలించి యోగంబు నేర్చుచునుండి రార్య
లెచట నుగ్రతపంబు నెంతయు నిష్టమైఁ జేయుచుండిరి మునిశ్రేష్ఠు లొకట
బహిరింద్రియంబులపావనేతరచేష్ట లుపశమింపఁగఁ జేయుచుండి రెచట
స్నానసంధ్యాజపస్వాధ్యాయనిరతిమై నెచ్చోటుఁబాయకయుండి రిద్ధవిప్రు
లచ్చోటు భ్రిమతీసమాహ్వాయహ్రదినీవనంబునుండి విస్పష్టమై రాణగాంచి
యున్న గర్తాభిధానతీర్థోత్తమంబుఁ బావనతమంబుఁ బుణ్యసంపాదకంబు ,,

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నతండాత్మజాత నాలింగనంబు చేసికొని పెద్ద
పెట్టున నేడ్వందొడంగె, వృద్ధులగు నయ్యిరువురంగని జనులందఱుం జనుదెంచి కృపా
ళువులై తాము నన్నిట్టు గార్చుచు ౩౨౨

ఆ॥ "ఎందుకయ్యతాత! యీయవ్వఁ గౌఁగిటఁ గుర్చిచ్చి యేడ్చుచుంటి గోడునునుచు?
బంధు వెవ్వఁడేని పరమపదించెనో, యర్థనష్టి యైనయదియొ చెపుము, 323

కం॥ ఎవఁడేని బట్టుకొని నిను నవమానితుఁ జేసినాఁడొ, యాలస్యము లే
క వచింపు, శిక్షకుఁడు మాయవనీట్టు బృహద్బలుండు, హతునొనరించుఁ, 324

ఆ॥ ధర్మవిదుఁడు దుష్టదమనుండు శిష్టసంరక్షకుండు మాదురాజు గాన
నీకుఁ గలిగినట్టిశోకంబు పోకార్చి సౌఖ్యమొసఁగఁగలఁడు, సత్యమిద్ది" 325

వ॥ అనివకార్ణించుటయు సత్యసంధుండిట్లనియె,

క॥ "ఆనర్తదేశమునకును క్ష్మానాథుఁడ, సత్యసంధసంజ్ఞుఁడ, నేని
న్మానవతి నాదుకూఁతురు, దీనికిఁ గర్ణోత్పలాఖ్య స్థిరపడియుండెఁ 327

ఉ॥ వేనికినిత్తు దీనినని వేడుకతోడ విచారించిపాలికిఁ
నే నడుగంగఁబోతి, నట నెమ్మి మహాగ్రమువోలె నుండితిఁ
గాని యదేమొ వెండియును క్ష్మాస్థలికిం జనుదెంచి చూడఁబో
మానవులార! చిత్రముగ మాకెఁ బ్రపంచపురీతి యంతయుఁ 328

వ॥ అనవ్వుడుఁ దజ్జనులు విస్మయోత్ఫుల్లలోచనులై పోయి యంతయు బృహ
ద్బలునకు విన్నవింప నతండు పాదచారిగనే యతిరయంబున సత్యసంధుకడ కరుదెంచి
కేలుమోడ్చి గోసిలియొగ్గినిలువంబడి 329

క॥ 'స్వాగతము దేవ! మఱి సుస్వాగతమే మీ౯ భృత్యువలన స్వకరాజ్యంబుఁ
వేగమకొని మఱియేలుము, బాగుగ దానంబులిమ్ము బ్రాహ్మణతతికిఁ 330

వ॥ అనిపలుకుటయు నతని నాలింగనంబుఁ జేసికొని పలుమాఱులు శిరస్సు మూ
ర్కొని యశ్రుపరిక్లిన్నవదనుండై గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె,

ఉ॥ 'చేయఁగఁ జేయరాజ్య మది జీర్ణమయ్యెనది నాదుచేతిలో,
నీయఁగనీమవిత్త మది యెక్కువయయ్యెను యాచకాళికిఁ
నాయన! చేసినాఁడ సవనంబు లనేకము గాన బిడ్డతో
నేను దపంబొనర్చనిఁక నీవెకుఁ బ్రియమ్మతి యౌవనంబు రాఁ' 332

వ॥ నావుడు బృహద్బలుండు 333

ఆ॥ "సత్యసంధనృపతి స్వతనయం దోడ్కొని యేటికో యరిగి మరల నెంతకాల
మునకు రామి మంత్రిజనము తత్సుతుఁడైన సుహయుఁ బ్రభునిజేసె క్షోణికనియు

క॥ ఈడగునతనికి దేబ్బదియేడవపురుషుండనగుచు నే నుదితుఁడనై
నేఁడు భవదీయవంశపు వాఁడనఁగా నుంటిననియు వారును వారుఁ 335

క॥ చెప్పఁగ వంశపరంపర యెప్పుడు వినుచుందుఁ గాన నీ పావనమై

యొప్పెడి సుస్థానము నీ కొప్పుతపశ్చర్యకు ననుకూలముగాదే? ౩౩౬
మ॥ రమణీయంబు శుభకరంబు నగు గర్తాతీర్థ మీస్థాన మో
సుమహీశా! తనుజాతతోడ నిట సంశుద్ధిం దపంబుండు, ని
త్యము సంధ్యాత్రియముసుందు నీదు పదపద్మద్వంద్వ మర్చించి ధ
న్యముఁబొందంగలవాఁడవప్పు, కనుకంపంజూడుమీ మైత్రిస్ఫురద్గా" ౩౩౭
వ॥ అనినవిని సత్యసంధుండు వెండియునిట్లనియె, ౩౩౮
ఆ॥ "హాటకేశ్వరమున హారలింగమును దొల్లి నిలిపియున్నవాఁడ నేను బుత్రి!
యట్లుగావునం ద్రదారాధనముచేతు, మట కేవేగఁబంపుమయ్య మమ్ము" ౩౩౯
వ॥ ఇట్లాభూపాలకు లిరువురు భాషించుకొనుచుండఁ దచ్చిరకాలాగమనవార్త
విని భూసురులు కౌతుకాన్వితులై గర్తాతీర్థంబునకడి పఱతెంచిరి, యంత సప్తార్షి
పుంకు వారలకు ధనంబులిచ్చి సాంజలియైనిలువంబడి స్వర్గసమాచారంబు సాదరంబు
గా వినుండని నుడువుటయు నాబ్రాహ్మణులందఱు యథాజ్యేష్ఠంబుగను యథా
సుఖంబుగను నరేంద్రు నాలుగుదిక్కులం గూరుచుండి విస్మితులగుచు "నెట్లు
పోయితివి? మరల నెట్లువచ్చితివి? బ్రహ్మతో నేమేమిమాటలాడితివి?" యని బ్రహ్మ
లోకవృత్తాంతం బంతయు నడుగఁ గథాంతంబున సత్యసంధుండు బృహద్బలుంగూర్చి
సీ॥ జపతపస్స్వాధ్యాయసంపన్నులై విప్రు లేపట్టణంబున నెలమినుండ్రు
సమిధాజ్యముఖర జాజ్వల్యమానంబులై యింటింటఁ ద్రేతాగ్ను లెచటనలరు
వర్ణాశ్రమాచారవర్తిష్ణు లేపోలి బ్రాహ్మణక్షత్రియవిట్శూద్రజాతు
లిహపరసౌఖ్యంబు లెనయఁగల్గినమేటు లేవీటనుండెడి యెల్లమనుజు
లాచమత్కారపురమున కరిగియొకపు డస్మదైశ్వర్యమీక్షించి యాత్మలోన
"నిట్టినగరంబు నిర్మించియిచ్చినట్టి తచ్చమత్కారుఁ డత్యంతధన్యుఁ"డనియు ౩౪౧
ఆ॥ "అతనియశము దిశల నక్షయంబైయుండె"ననియుఁ బ్రస్తుతించి "యట్టి యొక్క
పురము నేలుపఱచి భూసురశ్రేష్ఠుల కిచ్చువాఁడ, ఖ్యాతినెనయువాఁడ, ౩౪౨
చం॥ అనియిటు పెద్దకాలమును నాత్మ విచారము సేయుచుండఁగా
నొనరెను బ్రహ్మలోకమున కోజఁ బ్రయాణ మవాంతరంబుగన్,
గనుక మదీయమానసము గాఱియపెట్టెడు నిద్దిమాత్ర మో
జనవర! లేదు దేనను విచారము సిద్ధుఁడనౌట నన్నిటన్, ౩౪౩
ఆ॥ కాన నీమహాత్మగణము సంబంధులౌ పుడమివేలుపులను బోయి వేఁడు,
మిత్తు యుష్మదాజ్ఞ నేను సుస్థానముంజేసి వారలకును క్షితితలేంద్ర!" ౩౪౪
వ॥ అనవుడుఁ దద్భూపాలుండు ౩౪౫

కం॥ "నాపైఁ గరుణించుచు నోబాపలు ! మాభూపుఁడిచ్చుపట్టణము గొనుం,
డాపదలేకుండఁగ నేఁ గాపాడెద, మత్కులంబు గాపాడుఁ డొగిన్" 3౪౬

వ॥ అని కొందఱ నెట్టకేల కొప్పించి వీరి కీయవలసినదని సత్యసంధునకు నివే
దించుటయు నాపృథివీపతి యందఱచరణంబులును గడిగి పురనిర్మాణార్థ ముత్తమ
భూమి నర్పించి నీ వీపురంబునకు యోగ్యతసంపాదింపవలయునని బృహద్బలున కొస
తిచ్చి బిడ్డతోడం బయనమై హాటకేశ్వరక్షేత్రంబున కరిగి ప్రీతిమైఁ బెద్దకాలంబు
తపంబుండె, నాకర్ణోత్పలయు నొకపుణ్యజలాశయంబునాశ్రయించి తత్తీరంబున
గౌరిం బ్రతిష్ఠించి శ్రద్ధమైఁ దపం బొనరించె, నంతఁ గొంతకాలంబునకు బృహద్బ
లుండు సపుత్రకంబుగా హతుండగుటయు గర్తాతీర్థవాసులగుబ్రాహ్మణు లెల్లరుం
గుందుచు సత్యసంధు సమీపించి 3౪౭

తే॥ "వట్టిదానంబు నీయొద్దఁ బట్టిమేము పొట్టకూటికి గతిలేక పొక్కుచుంటి,
మెద్దియో జీవనోపాయ మీవుమాకు వే విధింపు స్వధర్మాభివృద్ధిపొంద, 3౪౮

కం॥ వృత్తినిగల్పింపఁగ మా కుత్తముని బృహద్బలాఖ్యు నొప్పించి, తతం
డిత్తఱి రణరంగంబున మిత్తికివశుఁ, డింక నెట్లొ మీఁదటి విధముల్ 3౪౯

వ॥ అనినవిని సత్యసంధుండిట్లనియె,

తే॥ "సన్న్యసించిన నాకెట్లు సాధ్యమగును మీకు వృత్తినిగల్పించి సాఁకుచుంట,
కస్మదన్వయమున నొక్కయర్భకుఁడును నుండఁ,డుండిన వాఁడేని యోముచుండె,

తే॥ కాన నామీఁద సంపూర్ణకరుణయుంచి యరుఁగుఁ డాత్మీయగృహములకవనిసురులు!
తావకాదృష్టమునన యేతద్బృహద్బలుఁడు రణోర్విం బ్రవేశించి మడిసినాఁడు"

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు నాబ్రాహ్మణులు నిజంబయని స్వస్థానంబుల కేగిరి,
సత్యసంధుండును దపంబునకుఁ జనియె,

ఆ॥ ఇట్లు బిడ్డతోడ నెంతయుఁదపముండు సత్యసంధనృపతిసవిధమునకు
మాననీయులౌ చమత్కారపుర విప్రులెల్ల రేగుదెంచి యిట్టులనిరి, 3౫౪

కం॥ "సందేహంబులుగలుగఁగ డెందములం దొకరినొకరు డీకొనుచును మే
మందఱ మవమానంబులఁ బొందుచునున్నార మరయుభూపతిలేమిన్" 3౫౫

వ॥ అనియిట్లు సన్న్యస్తుండగు సత్యసంధమహీపతి బ్రాహ్మణులచేఁ బ్రార్థింపఁబడి
కృతాంజలిపుటుండై. 3౫౬

ఆ॥ "తగను నేను మీకుతగవులఁ దీర్పంగఁ, దగను మొట్టమొదలె ధరణి నేల,
నస్త్రశస్త్రములను నావలఁబడవైచి ముక్తికొఱకు మౌనమూనికొంటి" 3౫౭

వ॥ అని విన్నవించుకొనుటయు బ్రాహ్మణులిట్లనిరి ”

ఉ॥ “ దర్పమునం దహంకృతిని దక్కువవారముకాము మేము, బ
ల్పేర్పడియున్న యట్టి పృథివీపతికన్నను మిన్నగానె మా
కేర్పడియుండె జీవనము, లించుకయేని కొఱంతలేకయే
నేర్పున స్థానకృత్యములు నిర్వహణంబొనరింతు మియ్యెడన్ : ౩౫౯

మ॥ ఇటు స్వస్థానమునందయుందుము ప్రభూ ! యే,మేమహారాజో యు
త్కటవరాభక్తి నొసంగియుండెఁ బలుకేదారమ్ములన్ మాకు, మీఁ
దటి మన్నీఁడులు వృద్ధిసేసిరవి, యాతర్వాత నిన్దొట్టి యు
ద్భటరాజన్య బృహద్బలాంతమును మాభాగ్యంబు పెంపొందెడిన్, ౩౬౦

కం॥ ఆనర్తదేశమున కెవఁ డూనును సర్వాధిపత్య మోయేలిక ! యా
మానవుఁ డెల్లగృహస్థుల దానంబులచేత మిగులఁ దనుపుచునుండున్ ౩౬౧

కం॥ నీయొద్ద నేమియనఁగల మోయవనీపాల ! యెటులనొసఁగితొ వృత్తుల్
పాయనికృప నెటుసాఁకితొ యీయఖిలము నీదునెడఁద కెఱుకయె కానన్ ౩౬౨

ఆ॥ భూమిదానకరణపూర్వకత్వద్రచితాగ్రహారవృద్ధి నరయుమయ్య,
మహిసురాళి స్వీయమర్యాద చెడకుండ సౌఖ్యముండువిధము సలుపుమయ్య” ౩౬౩

వ॥ అనివక్కాణించుటయు నతండు నెద్దయుంబ్రొద్దు విచారించి యుపమన్యు
వంశసంభవులును వేదపారగులును నగు గర్తాతీర్థసముద్భవులఁ బిలువంబంచి నమస్క
రించి సాదరంబుగా నిట్లనియె, ౩౬౪

తే॥ “ మామకస్థానమందున మనెడిద్విజుల యఖిలకృత్యంబులును మీర లవ్వాహంబు
భృత్యులుంబోలెఁ జేయుచు వినయులగుచు మెలఁగవలయును,దద్రక్ష సలుపవలయు”

వ॥ అనిచెప్పి చమత్కారపురభూసురులదిక్కు మొగంబై ౩౬౫

కం॥ “మర్యాదా కారము బుధవర్యశ్లాఘ్యంబునగుచు వర్తించెడి నీ
యార్యోక్తియెల్ల శిరసా ధార్యము వీరలకు స్వస్థధర్మము చెప్పన్, ౩౬౬

ఆ॥ రాజకీయముల నరాజకీయములను సంశయాత్ములగుచు జగడమాడ
యుష్మదుభయవాద మూహించి వీరలు మంచిచెడ్డలను విధించువారు, ౩౬౭

ఆ॥ అస్మదీయకీర్తి యభివృద్ధిఁజెందింపనెడఁదలందు మీర లీర్ష్యవదలి
పుష్టియుతులుగాఁగఁ బోషించుచుండనౌ వీరినందఱను నుదారులార ! ౩౬౮

ఆ॥ సర్వకృత్యములను సర్వదా భవదీయవర్తనమునకనియె వాస్తవముగ
నిచ్చుచున్నవాఁడ నేను గర్తాతీర్థజనితులైన యీద్విజాతిజనుల, ౩౭౦

మత్తకోకిల॥ శ్రుతిచతుష్టయసూచితంబగు సుప్రతిష్ఠ ఘటించుమీ
కతులితంబుగ మీరుచెప్పినయట్లు వర్తిలుఁ డందఱున్
క్షితిసురేంద్రులు ! లక్ష్యమందివచింత్రుగాక భవత్పర
స్థితులవాక్యము లించుకైనను స్వీకరింపకుఁ డాత్మలన్" ౩౨౧

వ॥ అని వచించుటయు నాబ్రాహ్మణులు హృష్టులై వల్లెయని వారలం గోడ్కొని పోయి తదనుమతంబున సర్వదా సర్వకార్యంబులును నిర్వర్తించుచుండిరి, యంత నఖిలజనంబుల యఖిలకృత్యంబులను ధర్మవర్ధనియగు మర్యాద యేర్పడి పట్టణంబును వృద్ధికిఁదెచ్చె, నా గర్తాతీర్థద్విజులును దదనుగ్రహంబున నధికైశ్వర్యవంతులై సుఖం బుండఁ గొంతకాలంబున కమ్మహీపతి యప్పురంబున కరుదెంచి యవనీసురులనందఱం గనుంగొని ౩౨౨

కం॥ "అలఘుతరమైన మీకృపకలిమిని నీక్షేత్రమునందు ఘనతపమును నే
సలిపినవాఁడను గావున నెలమిని స్వర్లోకమునకు నేఁ జనెద నింకన్, ౩౨౩

ఉ॥ పూజలొనర్పఁగన్ మఱియుభోగములం బొనరింపఁజేయఁగన్
భ్రాజితవృత్తులన్నియును బాలనసేయ మదన్వయంబునన్
రా జొకఁడేని లేఁడు భువిఁ బ్రస్తుతమందున, నుండియున్న న
రాజశిరస్కలింగమును రమ్మని మాఁపుచునుంటి వానికిన్, ౩౨౪

కం॥ కావున నీలింగమునకుఁ గాపింపఁగవలయు మీరు ఘనతరపూజల్,
భూవిబుధులు రథయాత్రాసేవన మేలొంట మీరె చేయుఁడు కరుణన్ ॥" ౩౨౫

వ॥ అనుటయు బ్రాహ్మణులిట్లనిరి. ౩౨౬

తే॥ "ఇటుఁ జమత్కారసూనుల యిరువదేను లింగముల మేము పూజింపఁగం గలిగితి
మినియు నయ్యెడి నిరువదియేనిమిదవది, యీవు నిశ్చింతమైనుండుమింక భూప !

కం॥ ప్రతికార్తికమాసమునను గృతమగును రథోత్సవంబు గీతాదులతో,
క్షితినాయక ! బలిపూజలు వితతాహోరాత్రకములు విరచింపఁబడున్" ౩౨౭

వ॥ అనియిట్లు ప్రాడ్వివాకు లిచ్చుటయు నతండు హృష్టుండై స్వాశ్రమంబునకుం జని యాలింగంబున కభిషేకించి భక్తిమైఁ బూజించె, స్వవంశ మంతరించిన కతంబున నాతఁడిట్లు స్వలింగంబును బ్రాహ్మణులకర్పించెఁ, దల్లింగంబును గార్తికమాసం బంతయు శ్రద్ధాయుతుండై యభిషేకించి పూజించుజనుండు ముక్తిం బడసెడి, నొక్కసంవత్సరము ప్రతిసోమవాసరంబునను విధివిధానంబున నభిషేకంబు గావించి పూజించునతండును మోక్షంబు గాంచఁగలఁడని మాతండ్రి చెప్పఁగా వినియుంటి"నని యిట్లు వచించుటయు ఋషు లిట్లనిరి, ౩౨౮

—— కర్ణోత్పల మన్మథుని బెండ్లియాడుట ——

ఆ॥ "ఒక జలాశయంబునొద్దఁ గర్ణోత్పల తపము నాచరించెఁ దగనటంచు
నీవు చెప్ప, తాపె యెట్టెట్టు తపముండెఁ? దేటతెల్లముగను దెలుపుమయ్య" ౩౮౦
క॥ అనవుడు సూతుండనె ౩౮౧
తే॥ "పార్వతీ పదపద్మమే పదముగాఁగ శ్రద్ధమైఁ దపముండి యాసరసిజాక్షి
తృప్తినొందిన దగుచు నా దేవి వచ్చి "యీప్సితముఁ జెప్పు" మనుటయు నిట్టులనియె,
ఉ॥ "నా కనురూపుఁడైన ప్రియనాథుని గాన్పఁ గోరి యతించి బల్
శోకమునొందె నాదుపితృ, చుట్టములం బెడఁబాసె, భాగ్యముల్
లోకుల కొప్పఁ జెప్ప సుఖలోపము వాటిలుటం గరాగిన్యు
ప్రాకటమౌ తపంబు సలుపంగఁ దొడంగితివాఁడు తల్లిరో!, ౩౮౩
ఉ॥ బాల్యమునందె వార్ధకము వచ్చెను నాకును గాన రూపసౌ
శీల్యసనాథుఁడైనపతి చేకురునట్టు లనుగ్రహించి చా
పల్యము వాయ రూపమును భాగ్యము నాకు నొసంగి త్యక్తనాం
చల్యతఁ జేసి సుంతయు నాదుపితల్ సుఖించి ప్రోవుమా" ౩౮౪
వ॥ అనియిట్లు వేఁడుటయు నీపి యిట్లనియె, ౩౮౫
మత్తకోకిల. మంచివార వరానుషంగము మాని మానుషమానుషప్రియయుం
దంసముల్ నెఱిజన్మనందను నాత్మలోనఁ దలంచి భా
స్వందుఁబింబసమాన వక్త్రిరో! యింకరస్సును గుర్తింతు, మా
దంతకాంతియు యౌవనాన్విత, నే యథార్థ మిదంతయున్. ౩౮౬
క॥ అనియిట్లు పలికి యా గౌరి యంతర్ధానంబునొందుటయు నా కెత్తాద్వగ్భాగసం
యుతయగు పూర్వోక్త మూఖత్వాతిశయ దిగ్జలంబులం బ్రవేశించి దివ్యగాత్రయు
యౌవనాన్వితయునై బహిర్నిర్గతయయ్యె, నంతలో భగవంతుఁడగు కామదేవుండు గౌరి
వాక్యప్రబోధితుండై ప్రీతియుతంబుగా నాయువుం బత్నిగాఁ గైకొనుటకరుదెంచి.
తే॥ "భాగ్యవతి! మన్మథుండనే నేను, పార్వతి ననుఁ బనుప వచ్చితి, నతివగా ననువరింపు,
నన్నుఁ బెండ్లాడఁ బ్రీతిమై నేను వచ్చియుంటి, నికఁ బ్రీతినాఖ్యాతినొందెద వీవు"
క॥ అని నకర్ణోంఁ మనుటయుఁ గర్ణోత్పల యిట్లనియె, ౩౮౭
ఉ॥ "మంచిది మన్మథా! యడుగు నత్పితృ, నన్యక స్వేచ్ఛతోడ వ
ర్తించుట యెప్పుడుం జనదు, తెల్పెదవి, న్నిటుల్ విపాపమం
దంచితమైన మేడగల, సంయుఁ దపంబును జేయుచుండె నా
గాంచినవాఁడు, రమ్మిటుకు గ్రిక్కున, నే మొదట జేగిదియుండెదన్" ౩౮౮

వ॥ అని యిట్లు పలికి పితృసమీపంబునకుం జని ప్రణమిల్లి ౩౯౧

పృథ్వి॥ "అదృష్టమునఁ దండ్రి! నే నగతనూజ సేవించి స
మ్మదంబొదవ యౌవనమ్మును గడించితిం గ్రమ్మఱన్,
సదా హృదిని నీవు చింతనము సేయుచుం, దందుసన్
మదీయమగు పెండ్లి కెన్నవయోసర్చి హర్షింపుమా, ౩౯౨

తే॥ మన్మిమిత్రమ యతికాంతి మంతుఁడైన సూనబాణుండు దేవిచేఁ బ్రోత్సితుఁడయి
వచ్చియున్నాఁడు తండ్రి! నీవద్ద కిపుడ, యాలసింపక యుద్వాహ మాచరింపు"

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నతండు సంతుష్టుండై ౩౯౪

చం॥ 'అభినవయౌవనాన్వితవు సద్గుణశోభితవు నీవు తేష్టవ
ల్లభవును నై తపంబు సఫలంబొనరింపఁగఁ బాలితమ్మ, యో
యభివరయాన! యిప్పుడిక యెంతయు న్యానుకి జీవితంబునన్
విభవసమేతవయ్యెఁ బృథివీస్థలి నీప్సిత మెల్లఁ దీరుటన్'' ౩౯౫

వ॥ అని పలుకు నెడ మన్మథుం డమ్మహీశు సమీపించి ౩౯౬

చం॥ "స్మితముఖి యైన నీదు సుతశేఖరియయ్యెను మహీశ! నాకుఁ, బా
ర్వతి యనుపంగ నిచ్చటికి వచ్చితి నీ కనిమిత్తమై, జగ
త్త్రితయము గూడ మోహజలధిం బడఁద్రోయఁగఁ జాలియున్న యను
తుఁడను, గామదేవుఁడను నామము నాఁ, దెలుపంగఁ జెప్పితిన్" ౩౯౭

వ॥ అని వచించుటయు నమ్మహీనాథుఁ డగ్నిసాక్షికంబుగా సుత నతని కర్పించెఁ; నాసులోచన యతనికి రతితరువాతి ప్రతిస్థానంబగుట నే మొదలుకొని ప్రీతిం జేకొ
సంగిడియె'' యని వక్కాణించిన సూతుం గాంచి శౌనకాది మహర్షులు. ౩౯౮

— ఆశ్వాసాంతము —

భుజంగప్రయాతము. నమత్కారభూనాథసద్వ్యాళి మట్టుల్
నమస్కంద నిర్మాణ సంప్రీత లోకం
బమార్గానఁ బోకుండ నానస్త్రమం దే
ప్రమాంసుండు రాఁడయ్యె? బోధింపు మాకున్'' ౩౯౯

వ॥ అని యడుగుటయు సూతుం డిట్లనియె, ౪౦౦

పృథ్వి॥ "బృహద్బలుఁడు పోరునన్ బిలుకుమార్పఁగాఁ బడ్డపై
సహాత్మసుతబంధుడై జనము సత్యసంధాఖ్య తే
న్మహీట్టు తపముండు హార్మ్యమున కేగి శోకార్తతన్
గహాస్థితుని గాంచి సంజాతిని ప్రతిసేయుట్లునన్, ౪౦౧

క॥ "క్షీణించె నకద్వంశము, క్షోణీశా! జ్ఞాతియేని జూపడఁ డొకఁడున్,
బ్రాహ్మణకోపహతయగు సతిరీతిని ధరాకాంత యెట్లు రక్షణ గాంచున్ ? ౪౦౨

ఉ॥ రాష్ట్రము రాజకంబయిన నంతులుఁ గల్పి బలిష్ఠులల్పులన్
నష్టము నొందఁజేయుదురు పరపంథుల బల్మినిబట్టి వారు లా
దృష్టము తీర్చికొండ్రు పరయుండ్లను జొచ్చి యనేకచ్ఛద్మము లు
ద్దిష్టము దీర్చికొండ్రు మహీపతి కానక లేమి నష్టతన్, ౪౦౩

ఆ॥ రాజ్యనయమునుండి రక్షింత్రు భూపాలు, రాజ్యభరము మాని పరపు
రెండ్లిమూటి పురల బిడ్డలఁగనుమయ్య, యుక్కుఁగరుణతోడ మనుపుమయ్య" ౪౦౪

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు రా జిట్లనియె. ౪౦౫

ఆ॥ "సన్యసించి మగుడ క్షాత్రక్రమేలంగ నుత్సహింప నేను వత్సలార!
యీక నెంత కష్టమేనియుఁ బెట్టుండు, పెండ్లియొల్ల నొల్లఁ బిల్లవాండ్ర ౪౦౬

క॥ పుత్రులుగలుగని మిమ్ముఁ బవిత్రాణముచేయుఁగలుగు కోరిక లభింపన్
క్షత్రియవంశము నిలుపఁగఁ బుత్రులఁగను నొక్క వెరవు వినుఁడు వచింతున్, ౪౦౭

తే॥ పరశురాముండు మున్ను కోపమహత్తిమిరుఁడగుచు సర్వక్షత్రియులనెల్ల యగ్నికులను
గూడ గొడ్డంట ఖండించి కుంభినీతలంబు నిఃక్షత్రముగఁజేసె దంబువీరుఁడు; ౪౦౮

సీ॥ పదపడి క్షత్రియాంగనలు పల్వురు మానసుఖంబు గానకుండంగా
గాఢమైన వంశనాశనము నొందునని తలంచి
గదులగు మునీశ్వరుల యంగతిఁ బుత్రులఁ గాంచి వారికి
నదిమొదల లేల చేసి రిలయందెయుఁ దొల్లి నరాజకస్థితుల్, ౪౦౯

తే॥ అట్లుగాన బ్రాహ్మణులు ననుఁగుసతులు ఋతుమతులుగాఁ జెలగుచును వలసినట్టి
బ్రాహ్మణులతోడ భోగించి ప్రజలనేలు రాజపుత్రులఁ గన నుండె రాజపథము,

తే॥ అదియుఁగాక శుభంకరమైన కుండ మొండు వాసిష్ఠమను పేర నుండెనందు,
దాన ఋతుకాలమున నారి తానమాడ నపుడెతాలుచు గర్భంబు, నడుగనేల ? ౪౧౧

క॥ ఆకుండమహిమనున ప్రాకటతత్త్వముల బాపల కలనన్
శ్రీకరమగు క్షత్రియకుల మాకరణి జనించియుండె నన్యాలమునన్, ౪౧౨

క॥ ఏయే క్షత్రియభామిను లేయే ద్విజపూరుషులను నీక్షించిరో యా
స్థాయా బ్రాహ్మణపుంగవు లాయా కామినులతోడ నటుచని భక్తిన్ ౪౧౩

క॥ శ్రుతిమంత్రోచ్చారపురస్కృతముగ నవగాహనంబుచేసి గొలమిమై
నతులిత తీర్థమహత్త్వను గ్రతరతి వారలకు సుతులఁ గ్రుపఁజేసి రొగిన్, ౪౧౪

ఉ॥ క్షత్రియ వృద్ధిఁ గోరి ఋషిసత్తముఁడైన వసిష్ఠుఁ డచ్చటన్
బుత్రదమైన మంత్రముల ముస్న ప్రయోగము చేసె, స్నాతులౌ
మాత్రన దంపతు ల్సరవి మానక పుత్రులు గల్గుచుండుటన్
బుత్రదమంచుఁ జెప్పఁబడె భూమిని నిస్పృహుండ వన్విధిన్, ౪౧౫

కం॥ కాన బృహద్బలనామకభూనాయకు భార్యలటకుఁ బోయి కడంకన్
స్నానమొనర్తురు గాకిది నూనము, వారలకు రాదు న్యూతనరయొనయున్, ౪౧౬

ఉ॥ అప్పులనుండి యగ్నియును నశ్మమునుండియు లోహము న్నగం
బొప్పెడి బ్రహ్మవీర్యమునుండియు క్షత్రియుఁ డుప్పతిల్లుటల్
తప్పక స్వస్వయోనులనె తద్వరతేజ మడంగుటల్ బుధుల్
చెప్పిరిశ్లోకరూపమునఁ జేయుఁడు పోయి మదుక్తవైఖరిన్" ౪౧౭

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయుఁ దదనుమతంబున రాజభార్యలైదుగురును ఋతుస్నాతలై పుత్రదాఖ్యతీర్థంబున జలంబు మాడి బ్రాహ్మణాదరణంబగు నక్షత్రంబగంబున బత్రికలుగ దుం బొంగసారిరి, యమ్మహేంద్రుసకు నూటయుయిదుగురు కొడుకు లుద్భవించి వంశవృద్ధికరులైరి, యందుఁ జెప్పనున యాస్నానం బాచరించినవారు కొడుకులైరి యదేశ్వరుం బ్రతిష్ఠించెద"'నని యిట్లు సూతుండు వచించుటయు మహర్షు లిట్లనిరి, ౪౧౮

చం॥ "ఎవరు పథించి యొసఁగె నియ్యటనామము సూత! తత్కుల
ప్రవరులనామము ల్పనికి రాక త్యజించిరె? యిట్టిముద్దు పే
రవని సురాళి పెట్టినదొ! యక్కటకే నేడు కయమ్యెనో యమా
త్యవరులచే రుచించినదొ? యంతయుఁ జెప్పుము వింతయయ్యెడున్" ౪౧౯

వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నించుటయుఁ బౌరాణిక శ్రేష్ఠుండగు సూతుండు నెండియు

ఆ॥ "తల్లిపెట్టుకొనదు, ధరణీసురు ల్పెట్ట రట్టినాను మతని కార్యులార!
ప్రెగడలేని యట్టిపేర్పెట్ట నల్పినంస, దున్నకథకచింతు నూయనుండు, ౪౨౧

వ॥ వకాన్ణదేశాధిపతి తనూజయగు బృహద్బలునిభార్య రూపావత్యండగు బ్రాహ్మణుంగూడుకొని పుత్రతీర్థంబున స్నాతయై యింటికేతెంచుచు నర్ధమధ్యంబున వ్యవాయంబునకు గోరకొన తీర్థంబుకాడిచి యుపస్థిను లేవఁబోవుటయు ౪౨౨

మత్తకోకిల. "ఆటనఁ జేయుచు రాజమార్గమునందు బ్రాహ్మణవర్యుఁ డ
ప్పటికి నప్పుడె కాంచియుండినవాఁడు కావున నీవటాం
డటసమాఖ్యమహీపురందరుఁడై చిరాయువునొంది యు
ద్భటసపత్నులఁ గూల్చితాఁ బనుపత్యముంగను జాలఁగన్" ౪౨౩

వ॥ అని దేవసంక్రమితంబగు నాకాశవాణి వచించుటం జేసి యాతం డటావ్యాయుండును వంశోద్ధారకుండునునై యాతత్క్షేత్రంబున కరుదెంచి తనపేర లింగంబు స్థాపించె,

యాజ్ఞవల్క్యాశ్రమ మాహాత్మ్యము

తే॥ యాజ్ఞవల్క్యాశ్రమంబన నన్యయుచట నజ్ఞులకుఁగూడ సిద్ధిదంబగుచునుండు,
యాజ్ఞవల్క్యుండు తపముండి యచటఁదొల్లి గురుహృతములగు వేదముల్ మరలఁగొనియె"

వ॥ అనవుడు మునులిట్లనిరి, ౪౨౮

తే॥ "ఎవ్వ రా యాజ్ఞవల్క్యమునీంద్రుఁ డొజ్జ? వేదముల్ చెప్పి మొదట నా విద్వదగ్ర్యుఁ
డేలహరియించెఁ? గ్రమ్మఱ నతఁడు వాని నెట్లు సాధించె? వివరించి యెఱుఁగఁజెపుమ"

వ॥ అని యిట్లు వాగుటయు వెండియు సూతుండిట్లనియె, ౪౨౯

సీ॥ "వర్ధమానాహ్వయ నగరంబున భార్గవాన్వయంబునఁ బుట్టునందినాఁడు
విడువక తా నాల్గు వేదంబులనుగూడ శ్రద్ధమైఁ దుద వెళ్లఁ జదివినాఁడు
పాణినీయముదొట్టి బహువిధశాస్త్రముల్ జిహ్వాగ్రవర్తులం జేసినాఁడు
బడిఁబెట్టి భూసురార్భకులకు దయతోడ నిఖిలవిద్యలు చక్క నేర్పినాఁడు
లేఁడు లేఁడెందు నీపాటివాఁ డనంగ బుడమిపైఁ బాలఁ బ్రఖ్యాతి వడసినాఁడు
యాజ్ఞవల్క్యున కాచార్యుఁ డైనవాఁడు అనఘులార! శాకల్యుఁ డనెడివాఁడు,

వ॥ అతండు మహీపతికిఁ బురోహితుండై యహరహంబును నలసి ధర్మకర్మంబులను జేయించి యర్చితుండై శిష్యానీకంబుని బోధించి వేదాదిక ధ్యానంబు సుప్రమాణంబుగా వక్కాణించి వచ్చుచుండెడివాఁడు, శిష్యుండును జాగరూకుండై సకలంబును నిర్వర్తించి యవనిపాలకునకు నాశీర్వాదమిచ్చి వచ్చెడివాఁడు, శాకల్యుఁడట్లు పౌరోహిత్యంబు నెఱపుచుఁ బార్వతీపరిణయంబునం బరమనింద్యమైన పనియొనరించి పశుపతిచే మనుష్యయోనిం బుట్ట శపింపఁబడిన బ్రహ్మ యవతారమగు యాజ్ఞవల్క్యు నొకనాఁటి నృపమందిరగశాంతినిర్వర్తనంబునకై నియోగింప నతండు తారుణ్యగర్వంబున సర్వాంగసంగతంబులగు గణికానఖక్షతంబుల నిర్లజ్జత్వం బ్రకటించుకొనుచు శాంతికంబు నిర్వర్తించి తదీయోదకంబు నిచ్చుటకుఁగా జనపతిసకాశంబునకుఁ జనుటయుఁ దత్పార్థివుండు తాదృగ్రూపుండగు విటుంబోఁడగాంచి తదుక్తాశీర్వాదంబు గ్రహింపక ౪౩౦

కం॥ "మంచముపైఁ గూర్చుండితి, నించుక సందేహించితోమ నింకను, గానన్
బంచంగల స్తంభముపై నుంచుము పా మ్మంత్రజలంబు నో ద్విజవటుకా!" ౪౩౧

వ॥ అని పలుకుటయు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డయ్యవమానంబు సైఁపనోపక యామొక్కరంబునుద్దేశించి శాశ్వతంబగు బ్రహ్మంబును ధ్యానించి "ద్యాంత్వామాలింగ్స ఇత్యేవ" యను యాజుషమంత్రంబు నుచ్చరించి దానిపై శాంతికసలిలం బెగఁజల్లుమాత్రంబున నయ్యది పల్లవశోభితంబును ఫలపుష్పవిరాజితంబును నయ్యెఁ దానిం విలోకించి తన్నరపాలుండు ౪౩౨

తే॥ "అయితినిప్పుడు శుద్ధుండ నవనిదేవ! యట్లుగావున వేగంబ యదియొమంత్ర
మునను నామీఁద నభిషేకమును బొనర్పు, శిరమునందునధరియింప సిద్ధముంటి" ౪౩౩

వ॥ అనుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౪౩౪

తే॥ "అస్మదభిషేకమునకు నీ వర్హుఁడవు కానట్టి కిఁగాదఁ గావు మహీశ శ్రేష్ఠ!
కాన మద్గురుపర్య సకాశమునకు నరుగుచున్నాఁడ నిప్పుడే, యాజ్ఞయిమ్ము" ౪౩౫

వ॥ అనినవిని వెండియు రాజన్యుండు ౪౩౬

కం॥ "నీకిచ్చెద గుఱ్ఱంబుల, బహుళాకృతిగానింతు నేలు, లోనఁగాదు ధనముల్,
నా కభిషేకముచేయుము ప్రాకటమౌనమ్మంత్రమునను బ్రాహ్మణవర్యా!" ౪౩౭

వ॥ నావుడు యాజ్ఞవల్క్యుండు మఱియునిట్లనియె ౪౩౮

ఆ॥ "మానవపతిసమాప్తియందునఁ దప్ప నమ్మంత్ర మింకొకప్రుడు నరికిరాదు,
వలసినప్పుడెల్ల నరవరా నె యభిషేకవిధిని జరుప నెట్టివేత్తకేని" ౪౩౯

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యాజ్ఞవల్క్యుం డలక్ష్యంబుగా నాచార్యసదనంబు
నకుఁ జనియె, మఱునాఁడు శాకల్యుండు మహీపతియింటికింబో నతండు ౪౪౦

కం॥ "నిన్నటి శాంతిక్రియాగురు నన్నే వేవ్వాని నిటకుఁ బంపించితో యా
సన్నుత శిష్యునె నేఁడును మన్ననమైఁ బంపుమయ్య మహీసురవర్యా!" ౪౪౧

వ॥ అనవుడు శాకల్యుండు పుండరీకం బనరుం జని యాజ్ఞవల్క్యుం బిల్చి

తే॥ "ఈదినంబున నఁ గూడ మహీశునింటికి శాంతికంబును గావింపఁ జనుము పుత్ర!
యున్నవారంద ఱుండఁగా నిన్నెయతఁడు పంపుమనె, నైతి వఖిమాన భాగ్యనవు"

వ॥ అనినవిని యాజ్ఞవల్క్యుండు ౪౪౪

శా॥ "తచ్ఛ్రద్ధేతరునింటికి న్నను జన నోతాతా! యదేమందుకే
నుచ్ఛిష్టుండవలెఁ, జేను రాజుని యింటితో నిల్లిడిఁగుడ మనకొ,
స్వచ్ఛాంబు గ్లాని నేను నిన్న తనమైఁ జల్లక సమీపించుడుకే
దుమ్ముంచెడి యటుంబూరెఁ గంబమును శాస్త్రోయంబులం బోయుఁగ,ఁ ౪౪౫

కం॥ కానిమ్ము నేనప్పుడె యా నీరముతోడ స్తంభ మభిషేకింపన్
ప్రాసయ్యెనయ్య యయ్యని తా నిముసములోన కోనితల నేలఁబడెన్" ౪౪౬

వ॥ అనవుడు శాకల్యుండు కెంపిచేయునిట్లనియె, ౪౪౭

చం॥ "కనుక నె నెగుబెట్టినిను నట్టిమఁ బంపుచుటంచుఁ జెప్ప నా
జనపతి, కావునం దవపుసల్పకయేగు, నవజ్ఞ సేయఁగన్
జనదు నృపాలు, చాన మది చయ్యన నాగ్రహమూను, నాక్రియన్
బొనరుచువారు వారలకుఁ బూర్తిగ నప్రియమౌను దర్పకా! ౪౪౮

ఆ॥ అలుకదీర్పఁగలిగినట్టి సువస్తువుల్ నిత్య మెడఁప వదకు భృత్యజనులు
చెవులుపిండుచుండు చెడునృపాలురకేని మెల్ల నెత్తికెక్కి మెలఁగఁగలరు, ౪౪౯

సీ॥ మానావమానము లన్నదిలోన సమముగా భావింపఁగలవాఁడె ప్రభుహితుండు,
సమయానుసారిగా సర్వకార్యములును నెఱవేర్పఁగలవాఁడె నృపసఖుండు,
సర్వంబు సహియింపఁజాలినసహనంబుతో వర్తించువాఁడె రాజవల్లభుండు,
ఎకిమీనిమానసం బెటులుండెదని మది ధ్యానింపఁగలవాఁడె తత్ప్రియుండు,
కాన నవమానపఱచెనట్ కనలువదలి భూమిపాలునియింటికిం బోయిరమ్ము,
దాటఁదగనిది నేఁజెప్పనాటగూడ, నిది సనాతనధర్మమోయీ కుమార!" ౪౫౦

వ॥ అని సెలవిచ్చుటయు నయ్యాజ్ఞవల్క్యుండు ౪౫౧

కం॥ "నాఁ అమాలినపనులన్నియుఁ బరఫుర కావింపుచును మఱిఁ బోరాడెడిచోఁ
బరిపాటిం బాటింపమి గుఱునానతిదాటుటయును గొనకుఁ బోనంగునె ౪౫౨

కం॥ కాన బలాత్కారంబుగ భూనాథునికడకునన్నుఁ బంచ్చెద వేనిన్
నే నిన్నువిడిచి మఱియొకస్థానమునకుఁ బోవువాఁడఁ దడయక యిచటన్, ౪౫౩

ఆ॥ గర్వభరమునూని కార్య మకార్యంబు నెఱుఁగలేక మీఁది కెగయునట్టి
గురుఁ బరిత్యజించి యరుగ మహాత్ములే యిష్టపడిరి, యింక నేమిగలదు" ౪౫౪

వ॥ అని నిరాకరించుటయును శాకల్యుండు తద్దయుం గోపించి గద్దించుచు ౪౫౫

ఆ॥ "ఒక్కయక్షరంబె యొసఁగిన యవ్వాని యప్పువీర దెంతయర్థమిడినఁ
గాన నేను నీకుఁ గఱపినచదువెల్ల వెళ్లఁగ్రక్కి యరుగవెళ్లు పిదప" ౪౫౬

వ॥ అనిపలికి యాథర్వణంబులగు నాదబిందుమంత్రంబుల నభిమంత్రించి యుద
కంబు ద్రావింపుచు నతఁడు వ్యాకులితేంద్రియుండై వేదాంతశాస్త్రంబు దగ్గఱనుండి
వెళ్లఁగ్రక్కి యిట్టులుకమై నిట్టనియె, ౪౫౭

తే॥ "నీది యొకయక్షరముగూడ లేదు నాదు మనసునందునఁ, గానఁ గావొ ప్రాజ్ఞవిభు,
నేను శిష్యుండనుం గాను నీకు, నింక నేమిచేసెదవయ్య నేనెటుకుఁజనిన?" ౪౫౮

వ॥ అనియిట్లు తాఁక నాఁడె చిరంతనస్థానంబునుండి కదలి సిద్ధిదంబులగు క్షేత్రంబు
లెక్కడనని యడుగ నడుగ నందుఁ గొందఱు ౪౫౯

తే॥ "హాటకేశ్వరమనుపేర నలరునట్టి క్షేత్ర మెజంతువులకును సిద్ధిదంబు,
కాదు విత యొంతమాత్ర, మఁగాకయద్ది, యూరకెటనుండువారికే యొసఁగు సిద్ధి"
వ॥ అని చెప్పుటయును నాక్షేత్రంబునకేగి గాయత్రీన్యాసంబు జపియించుచు

భాస్కరుం బ్రతిష్ఠించి యొకసంవత్సరము సపర్య సేయ నతండు దారుణతేజం బుపసంహ
రించివచ్చి దర్శనమిచ్చి ౪౬౧

తే॥ “యాజ్ఞవల్క్య! భవన్మతియందు నీవు దేనిఁ గోరి జపించెదో తెలియఁ జెపుము,
సకలము నొసంగిపోయెద సత్వరముగ, నొసఁగ రానిది నీయెడ నుండ దెదియు”

వ॥ అనుటయు యాజ్ఞవల్క్యుం డిట్లనియె, ౪౬౩

కం॥ “గ్రహనాథా! నీకు ననుగ్రహమే యుదయించు నెడలఁ గాదన కిపుడే
రహి నధ్యయనము సేయింపు హితాధ్యాపకుఁడ వగుచుఁ బుత్రునకు టులన్” ౪౬౪

వ॥ అనినవిని భాస్కరుండు ౪౬౫

తే॥ “నేను నీమీఁద దయచే ననూనతేజమెల్ల నుపసంహరించి నీయెదుటఁ బడితిఁ,
గానఁ జో మామకీనమహాఖరకరముల నెంతయును మాడిపోవుచుంటి వపుడు నీవు,

తే॥ అట్లుగావున నీకుండ మందు స్వయము యోగమోదితసారస్వతాఖ్యమంత్ర
నికరముం జెప, నీవిందు నిరమండి చదువు మొకసారి శ్రుతి కంఠ సంస్థ మగును,

కం॥ వేదార్థమెల్ల నీకు సుబోధంబై యుండు నంగిఁ బూర్వతరాశీ
ర్వాదంబు సేయుచుంటిని, మేదిన్యమరాగ్రగణ్య! మేకొను మింకన్” ౪౬౮

వ॥ అనవుడు యాజ్ఞవల్క్యుండు కృతజ్ఞుఁ డిట్లనియె, ౪౬౯

చం॥ “ఇది యిటులౌనుగాక జగతీశ్వర! యింకొకమాటయున్న, ది
య్యదియును విన్నవింతు విను, మత్యభిమాని మనుష్యధర్మ్మఁ, డే
య్యది యెటులైన వానికడ నధ్యయనంబొనరింపనొల్లు, నా
మది కని కెట్టి నీవు దయ మన్నన సేయఁగ నయ్య! ప్రేము కొల్పెదన్” ౪౭౦

వ॥ అని పట్టుపట్టుటయు రవి లఘిమ యనువిద్య నుపదేశించి ౪౭౧

కం॥ “గుఱ్ఱముల చెవులవద్దఁ గుఱ్ఱఁడవై యుండ చదువుకొను, శ్రుతిరసమున్
జుఱ్ఱుము, చన్ముఖమున విసఁ జుఱ్ఱుమనుం గాయమెల్ల, శోషిత దంతన్” ౪౭౨

వ॥ అనిపలుకుటయు నతండు నట్లు హయరూపంబున హయకర్ణంబు లాశ్రయించి
సూర్యునివలన వేదాధ్యయనం బొనరించి సకలవేదార్థసంయుతుండుగు సుపనిషత్తును
గావించి జనకచక్రవర్తికి వ్యాఖ్యానముచేసె వేదసూత్రకారకుండగు కాత్యాయనుఁ
బుత్రుఁగాఁ బడసి కళేబరంబు విడిచి స్వసామర్థ్యంబునఁ దత్తేజంబు బ్రహ్మరంధ్రంబు
నుండి బ్రహ్మశరీరంబున యోజనంబు చేసె” నని సూతుండు వాక్రుచ్చుటయు ఋషు
లిట్లనిరి, ౪౭౩

—* పంచపిండాగోత్పత్తి *—

తే॥ "యాజ్ఞవల్క్యసుతుండని యన్యకథను నూయటంచని యురకుంటి సూత! మరల
నెవ్వ రాతనిమాత! యెట్లెట్టిదతఁడు? నిఖిలమును మాకు వినిపింపు నీవె దయను"

వ॥ నావుడు సూతుండు ౪౩౫

తే॥ "అతని కిరువురు పెండ్లాలు, పతికి హితలు, జ్యేష్ఠ మైత్రేయి, గుణవతి, చిన్న దియును
నిత్యకల్యాణి కాత్యాయనీసమాఖ్య, యా పెనిమిటి సుతుండే యు డి కాత్యాయనుండు

వ॥ వారి కిరువురకును సుస్నాతుల శుభలోకంబులొందంబంపెడి రెండు కుండంబులుండెడిని, గాత్యాయనీతీర్థసమీపంబున శాండిలీతీర్థంబని మఱియొకం డును విరాజిల్లు, సపత్నీదుఃఖదుఃఖితయగు కాత్యాయని శాండిలిచేఁ బ్రతిబోధితయై శుద్ధవైరాగ్యమానసది తత్తీర్థంబునను, యందు మార్గశిరశుద్ధతృతీయ సుస్నాతయైన నాతి సౌభాగ్యసమేతయయ్యెడి, ౪౩౬

సీ॥ తిన బువ్వయును గట్టుకొన బట్టయును లేక వందురు దౌర్భాగ్యవంతురాలు
నిది యీపదార్థము నెఱిఁగి యిచ్చఁ జరింప ననువుగాఁ కలపించు నంధురాలు
నింద్రియపాటవం బిసుమంతయును లేక విషయాలోలతఁగుందు వృద్ధురాలుఁ
దన వికారపురూపు గని జను ల్నగుచుంటఁ గూర్చి లోఁ బలవించు కుబ్జురాలు
గూడఁ దత్తీర్థ నందాకుమాత్ర స్వస్వవైకల్యములు పటాపంచలగుచు (బుషులు
భాగ్యభోగ్యంబులం బొంది పరమసుఖముఁ బడయుదు"రటంచుఁ జెప్పుడు బ్రహ్మ

ఆ॥ "ఎట్టిసకలపాపరుపట్టె కాత్యాయని! కెట్టిసదుపదేశ మీయఁబడియె,
శాండిలీ తదుభయ సమ్మేళనమునుండి యొకవిశేష ముండకుండ దరయ"

వ॥ అనియడుగుటయు సూతుండిట్లనియె, ౪౩౭

కం॥ "మైత్రేయి యాజ్ఞవల్క్యుని గాత్రము స్పృశియించుటకును గాత్యాయని యే
మాత్ర మురరీకరింపక రాత్రిందివ మీర్ష్యమాని రంజిల కాత్మక్ ౪౩౮

వ॥ స్నానపానాదికంబు లన్నియు మానుకొని నిట్టూర్పులునిగుడఁ గంటికిఁ గడవెడుగా వలపోయుచు నొకనాఁడు ఫలంబులకై పొలంబునకుఁబోయి విషయావన తయై దోసిలిపట్టుకొని పెనిమిటిపార్శ్వంబున నిలుచుండియుండు శాండిలియను సతీ తిలకంబును గుణదోషసంబంధములగు మాట లడుగుచుం జెప్పుచుఁ బ్రసన్నంబులగు వీక్షణంబుల సానురాగంబుగాఁ దన్ముఖంబును వీక్షించు నాపె ప్రాణనాథుని దర్శించి

సీ॥ అప్పవాల్పక యెల్లయప్పుడుఁ బతిచేత నెపతె ముఖాంబుజం బీక్ష్యమాణ
మెద్దానితో నాథుఁ డేప్రొద్దు లీలమై మంచిచెడ్డలఁగూర్చి మాటలాడుఁ

ప్రేమము స్నేహముం బెనఁగొనునట్లుగా వర్తించు నెద్దానిభర్త సతము
నెవ్వర్తు పెనిమిటి యేకపత్నీవ్రత నియమంబు వదలకే నిలిచియుండుఁ
దద్వధూమణి శాండిలి ధన్యగాఁ దలఁచుచుఁ జింతించి పలుమాఱు లాత్మలోనఁ
దన్నుఁదాఁ దిట్టుకొనుచు వ్యధాక్రాంతమనస్కయై యొకానొకనాఁడు తద్విపులనయన
వ॥ ఒకానొక కార్యముమీఁద శాండిలి సుగంధు వెలుపలికిఁబోయియుండ
నేకాంతంబునఁ గలసి ౪౭౪

చం॥ "పతులు సతంబు స్త్రీయశుభపంకజ వీక్షణసేయుచుంటకున్
వితగ దురుక్తులంబలికి వీట్లవమానము సేయకుంటకున్
మతినయినన్ మఱొక్క పురుషునినిపొత్తు దలంపకుంటకున్
సతు లెదిచేయఁగావలెనొ శాండిలి! చెప్పఁగదమ్మ సత్కృపన్ ౪౭౫

తే॥ ఎట్లువశుఁడయ్యెఁ బతి నీకు హీనకరాస్య!? యెట్లునీకోరుకోర్కులనెల్లఁ దీర్చు!
నెడఁదలోనైన మఱియొక్కయింతిమాట తలఁపకుంటకు నీ వేమిసలిపియుంటి?
వ॥ అని యడిగిన శాండిలియిట్లనియె, ౪౭౬

ఆ॥ "నాథునుంగుభర్త నాకు వశుండయి కోరుకోర్కు లెల్లఁ గొనలుసాగఁ
జేయుటకును నాదు స్మితముఖంబె ప్రొద్దుఁ గాంచుచుండుటకును గతము వినుమ

క॥ నాజనకుఁడు శాండిల్యుఁడు తా భార్యాసహితుఁడగుచుఁ దపమొనరింపం
గాఁ జనియెఁ గురుక్షేత్రము భ్రాజత్పాయంబునందు పంకజముఖిరో! ౪౭౮

ఉ॥ అమ్మునికిం దపోవనమునందున నేను జనించి నిండుప్రే
మమ్మునఁ బెంపఁగాఁబడి క్రమమ్మునఁ దత్పరిచర్య సేయుచున్
బ్రిమ్మతి నొక్కచో నటకు దేవమునీంద్రుఁడు శాంతుఁడౌచు వే
గమ్ముగ నేగుదెంచుటయుఁ గాళ్లకు నీళ్ళిడి తత్క్షణంబునన్ ౪౮౦

ఆ॥ స్నానమునకుఁ గూడ జలములం గొనుచుఁ దజ్జలముల సతఁడు తానమాడి
కుడిచికూరుచుండి కొంతసేపటికి మాయమ్మచేత నిట్లు లడుగఁబడియె, ౪౮౧

ఆ॥ "మాకు లేకలేక యీకన్నె యొక్కర్తె పుట్టినది మునీంద్ర! కట్టకడకుఁ,
గాన మామకీన ప్రాణంబులన్నియు నాకన్యపైనె యుండు, నట్టిగాన ౪౮౨

సీ॥ ఆత్మసదృశములైన యఖిలసద్గుణములన్ గడు సౌమ్యుఁడై యుండఁగలుగువాఁడుఁ
గరము చిరాయుష్మంతుఁ డరిగెడి సుడనేని ప్రియంబులుపల్క వెఱచువాఁడు
వరనిమేషము భార్యయాననంబును జూచుచుండనుండఁగలేని హాయులువాఁడు
వలచి తాఁ బైఁబడవచ్చినప్పుడుకూడఁ బరనారిరతి కిష్టపడనివాఁడు

భర్తయగుటకుఁగా సుఖోపాయమైన హోమమో నేమమో నోమొ యొకటిచెప్పు"
యనుడు నారదముని చిరం బాత్మలోన నిట్టు యోచించి యోజించి యిట్టులనియె,

ఆ॥ "హాటకేశ్వరమున నా పరమేశ్వరియైనగౌరి గౌరి యధికభక్తిఁ
బంచపిండఁగాఁగ బాగుగా స్థాపించి కొలిచె గంగమీఁదఁగలుగు నీర్ష్య,

ఆ॥ తొల్లి సపత్నిమీఁదఁ గడుదొడ్డయసూయవహించి గౌరితాఁ
"దల్లి బోలె నెల్లప్రజకుఁ దద్దయుంత్తిని నన్నెకొల్చి యా
యెల్లసురాంగనల్ తమ యభీష్టము పొందుచునుండ నేను నా
వల్లభు నెవ్వరింగొలిచి వశ్యముచేసికొనంగడంగుదున్, ౪౯౫

తే॥ కాన నను నేనె పూజింతుఁ గరముభక్తి"ననుచు యోజించి యోజించి మనమునందు
శివునివిడనాడి కార్యసంసిద్ధిదమని హాటకేశ్వరమునకు వేయరిగి యచట ౪౯౬

ఆ॥ భక్తితోడ నొకటఁ బ్రాణాగ్నిహోత్రమంత్రముల బట్టిముద్ద లమరిపించి
యందుఁ బృథివిఁదొట్టి యయిదుభూతములఁ బ్రతిష్ఠితముల జేసి నిష్ఠతోడ ౪౯౭

తే॥ వానికిం బూజసేయుచు వర్తిలుటయు నయ్యథర్వణమంత్రంబు లపుడు శివుని
హృదయమును గుంజివైచె, నయ్యెంగుమౌళి వేగుదెంచి మృడానితో నిట్టులనియె,

చం॥ "అకనిమిషంబు నీదు రుచిరాస్యము గన్గొనకుండ నుండలే
ని రమణు నీడి యిప్పటికి నీ వరుదేరఁ గతంబదేమి? నే
జరిపినదోసమున్న మని సంశయమందక చెప్పు, లేచొఁ
దొరగ వృషాధిరూఢవగు, తోడ్కొనిపోయెద వెండికొండకున్" ౪౯౯

తే॥ అనుటయును దేవియిట్లను "నబ్జనాభకాళ్లక్రిందనుబడియుండు గంగఁదెచ్చి
నెత్తినెక్కించుకొంటివి నీవు దేవ! యింతకన్నఁ దోసమింకేమియుండు? ౫౦౦

కం॥ కాన మహాదేవా! విను, మా నా సవతిని ద్యజించునంతాఁక భవ
త్స్థానమున కెంతమాత్రము నే నరుదేర, నిది నాదు నిశ్చయ మరయన్, ౫౦౧

ఆ॥ నాదుకనులయెదుర నాథ! నిర్లజ్జత సంధ్యమును జోహారు సల్పుచుండు,
విట్టిపట్ల నే నికెట్టుల నీతోడఁ గాఁపురంబు చేయఁగలనొ చెపుము" ౫౦౨

ఉ॥ నావుడు దేవుఁడిట్టులను, "నాతిరో! జ్ఞాతులనుద్ధరించు స
ద్భావనమై భగీరథుఁడు పాదములంబడ మచ్చిరంబునం
దీవిడఁ జేర్చుకొవలసె, నింతియకాని సుఖంబుపొందుటకుఁగా,
దీవిటులేల యీర్ష్యవహియింతు వృథాగఁ, బరిశాంతికమ్మఁకన్, ౫౦౩

తే॥ దివ్యవర్ష సహస్రము ల్దేవి! యతఁడు ఘోరతపమాఁడి వరమును గోరుకొనుడు
గంగ దివినుండి పాతాళగతము గాకయుండ మన్మూర్ధమందున నుంచవలసె, ౫౦౪
ఆ॥ మింటినుండి ప్రుడమిమీఁదికి దుముకుచో దానివేగమాఁగ నెవనివశము?
జగతి పగులుచుకొని చనుచుండెఁ బాతాళ మేని తలనుదాల్పఁ బూనకున్న, ౫౦౫
తే॥ నాదుమూర్ధంబునుండి యానాకతటిని శీతనగమును బ్రద్దలుచేసికొనుచు
రెండుచీలికలై యంద దొకఁడు సింధువనఁగఁ దొమ్మిదినూఱుల యాపగలను ౫౦౬
క॥ కొనిచని పడమటిసంద్రంబునఁ గలయును, వేఱొకండు భువి గంగయనం
గను మఱితొమ్మిదినూఱుల ధునులంగొని పోయి ప్రాచ్యతోయధిఁ జేరున్ ౫౦౭
క॥ కాన దివాంశములు బడబానలమున శోష్యమాణుఁడగుచుండియుఁ దా
న్యూనత్వమువహింపక యానీరధి యుండఁగలిగె నంబుజవదనా! ౫౦౮
సీ॥ తత్సముద్రజలంబు దాల్చి పయోదముల్ వర్షంబుఁగురియు నివ్వసుధమీఁద
వర్షంబు గురియుటవలన సస్యంబులు జనియించి పెంపొంది చక్కఁబండుఁ
బండిన ధాన్యాదిభక్ష్యపదార్థము ల్భక్షించి భూప్రజ బ్రదుకఁగలుగుఁ
బ్రజ యనాయాసమాచుఁ బ్రదుకఁగల్గినమీఁదఁ గావింపఁబడును సత్క్రతువులిలను
క్రతువులొనరించునెడనఁ గ్రతుభుజులకుఁ దృప్తియగుచుండుఁ గావున దేవి! నేను
గంగఁ దలఁదాల్చుచుంటిని, గామవశతఁ గాని స్నేహాతిశయమునఁగాని కాదు, ౫౦౯
చం॥ నినుగుఱియించి నాకతటినిం దలనుండి తొలంగఁద్రోయుచోఁ
జనును ధరం బగుల్చుకొని చయ్యన నయ్యది నాగలోక, మా
వెనుక నపీశుఁ డౌర్వమున వేగముగం బరిపీయమానుఁడౌ,
నొనరదు సృష్టి యంత, జగ మొయ్యన నాశమునొందు నందునన్, ౫౧౦
క॥ గంగను నెత్తినిబెట్టుకొనం గల కారణము చెప్పినాఁడను, సంధ్యన్
వంగి నమస్కృతిసేసెడిసంగతి వచియంతు నీకు శ్రవణింపు సతీ! ౫౧౧

—* ఈశానోత్పత్తి *—

ఉ॥ రాత్రి పిశాచభూతములు రక్కసులుం జరియించుపొంటెఁ భీ
దాత్రిగ నేరుపడ్డయది, తత్సమయంబున ధర్మకర్మ మే
మాత్రముచేయఁగాఁబడిన మానక తత్ఫలముల్ భుజింపఁగన్
బాత్రులు వారె, యువ్విధను బ్రహ్మ విధించినవాఁడు భామినీ! ౫౧౨
తే॥ సురలు నసురులుఁ గశ్యపు సుతులె యగుట నందఱికిఁగూడ నున్నది యజ్ఞభాగ,
మందు జ్యేష్ఠులు నిశ పవ లమరవరులు స్వీకరింపంగ మర్యాద చేసికొనిరి, ౫౧౩

చ॥ ఇనుఁ డుదయించుమీఁదఁ దమ రెండులకుం గొఱగాములౌట నా
యినుఁ డుదయింపకుండనె రహిం బటువేవురు పూర్వదేవతల్
చని యరికట్టుచుండుదురు, సంగరదుర్జయు లెన్న వార, లా
ఘనుల జయింపలేక బలు కార్శ్యమునొందెడి నుష్ణరశ్మియుక్, ౫౧౪

కం॥ సావిత్రంబగుమంత్రముచే వారి సుమంత్రితంబుఁజేయుచు వదలక్
దేవారుల మూర్ఛితులం గావించుచు నొండుదీవికడఁ బడవైచుక్, ౫౧౫

కం॥ తెప్పరిలి మరలవచ్చెద రప్పుడు నెప్పుడును వార, లందులకనియే
ముప్పూటు సంధ్యవార్చుట తప్పనిపనియయ్యె నాకుఁ ద ద్ద్విజతతికిక్ ౫౧౬

తే॥ సంధ్యలను మూటియందును సవితఁగూర్చి కాన వందనమొనరించు టేను బూని
సంధ్యఁగూరిచి కాదహో సరసిజాక్షి ! యేల యాగ్రహనువహియించె దీవు వృథగ,

తే॥ లోకసంగ్రహమున కిటు లొప్పకతప్ప దాప్తకాముండనైకూడ నార్య ! నేను,
శ్రేష్ఠుఁ డెయ్యదియొనరించు క్షితితలమున నుత్తరత్రజనంబదే యొనరిచెడిని, ౫౧౭

కం॥ కావునఁ బోవుద మింటికి గ్రావాధీశాత్మజాత ! గ్రక్కునలెమ్మా,
నీవంటి యుత్తమోత్తమఁ బోవిడిచి మదాత్మ యెటకుఁబోగెడిఁ దలఁపక్

కం॥ అనవుడుఁ నిష్కాముఁడవైనను లేక సకాముఁడవయినను స్త్రీసంజ్ఞక్
మనుసంధ్యకు నీవీగతిఁ బ్రణమిల్లుటఁజూచి దుఃఖపడ కెటులుందున్ !

ఆ॥ కాన నీవు సంధ్య గంగను నెందాఁక వదలకుందొ యంతవఱకు నాకు
సత్యముగను సంతసం బుదయింప"దటంచుఁ బ్రాగ్భయానుఁడైన మగని ౫౨౧

కం॥ అవమానించి మహావ్రత మవలంబించుచు మహేశుఁ డక్కట ! యీశాం
భవి బ్రతిమాలంబడియును నవశయగుట కేమిహేతువైయుండెడినో"

మ॥ అనిచింతించుచు యోగదృష్టిఁగని మంత్రాకృష్టుఁడౌటన్ మనం
బున భావించి కరంబుమంచిదని యామూర్తంబునందే యతం
డును దన్మంత్రము న్యాసయుక్తమగునట్టుల్చేసి యత్యంతని
ష్ఠను గూర్చుండి జపించెలెస్సఁ దనుదా సద్భక్తిఁ బూజించుచున్, ౫౨౩

కం॥ పార్వతి పూర్వంబునఁ దా వేర్వేఱుగ నిలిపి పూజవిధియించిన యా
యుర్వీముఖాత్మభూతాల్ సర్వాంతర్యామియయ్యు శర్వుఁడుగూడన్ ౫౨౪

ఆ॥ వేఱువేఱుగాను వెలుపలఁ దా నియోజించి నిష్ఠఁ బూజచేసె వాని
యుండఁ దతనికంటె నొరుఁ డీజగంబునఁ, బూజ్యపూజ్యుఁ డతఁడె పూవుఁబోఁడి !

శా॥ ఈశిత్వంబున సర్వదేవతలకున్ హెచ్చైనవాఁడయ్యు వే
 జీశానున్ విరచించి భక్తిమెయి నాయీశానుఁ దర్చింపఁగా
 నాశర్వాణి తదర్చ్యమాణ మనుదేవాకృష్టయై వచ్చి యా
 యీశుంగూర్చి నమస్కరించి కయిదోయిన్ మోడ్చి వే యిట్లనున్, ౨౬

చం॥ తెలియఁగనయ్యె నంతయును దేవ! భవత్ప్రియ నన్ ద్యజింప, కేఁ
 జలమున నీవుచెప్పినటు సల్పక యీర్ష్య వహించియుండినం
 దులకు క్షమించి వేగనను దోడ్కొనిపొమ్ము, భవత్సమీక్షిత
 స్థలమున కేగుదెంచుటకుఁ జాలఁ గుతూహల మందుచుండితిన్, ౨౭

కం॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుటయును ఘనతరమోదంబునొంది గంగాధరుఁ డా
 వనబోఁడిఁ గౌఁగిటం గ్రుచ్చినవాఁడై సవ్వొనుచు స్నేహము మీఱన్ ౨౮

—* పంచపిండాగౌరీమాహాత్మ్యము *—

కం॥ నీ వాత్మసూతములచేఁ గావించిన విగ్రహమును గడుభక్తిమెయిన్
 సేవల మార్గతృతీయనో యావత్సంవత్సరంబో యర్చించు సతుల్ ౨౯

కం॥ కొడుకుల బిడ్డలఁ గోర్కుల నిడియెడి కడు మంచిమగల నెనసి సుఖముగన్
 బుడమిని మనుచుండెద రోసుదంతీ! తత్పంచపిండ మాహాత్మ్యమునన్ ౩౦

ఆ॥ అట్లు మామకీనమైన యీశానాఖ్యమూర్తిఁ గొలుచునరుల ముద్దరాండ్రు
 చెడిపైలైనఁగాని కడుమంచివారుగా మాఱుదురు తదీయమహిమవలన, ౩౧

తే॥ కన్నియలఁగోరి యిమ్మూర్తిఁ గడుభజించుపురుషు లాకన్నెమిన్నలం బొందఁగలరు
 కోర్కెయెదియునులేకయే కొలుచువారు జరయు మృతి లేని పదమున కరుగఁగలరు

ఆ॥ అని వచించి శంభుఁ డంబాయుతంబుగా వృషభమెక్కియరిగె వెండికొండ,
 కందువలన యుష్మదాత్మజ తత్పంచపిండమయను గౌరి నిండుభక్తి ౩౩

ఆ॥ ఒక్కయేఁడు నందు మిక్కిలిగం దృతీయను భజింపఁజేయు మనఘచరిత!
 రూపముఖ్య సుగుణరూఢు ముఖపేర్తిను మిగులఁ బ్రీతు మంచిమగనిఁ బడయు”

కం॥ అనియిట్లుచెప్పి నారదమునివరుఁ డేగుటయు నతని ముదలను నే నో
 వనజానన! కౌమార్యంబుననుండియు మంచిమగనిఁ బొందెడివేడ్కన్ ౩౫

తే॥ మార్గశిరమాసమాది మదాత్మసయుగళి నట విశేషించి తదియయం దమ్మహేశి
 గంధమాల్యానులేపముఖ్యములతోడ వివిధవిధములఁ బూజగావించుటయును ౩౬

తే॥ పంచపిండ యనూనపరిభావమునను నీవుపొడగాంచియుండిన నిరుపమాన
గుణుఁడు జైమినిపేరిబ్రాహ్మణుఁడు నాకుఁబ్రాణనాయకుఁడయ్యె,నన్యముల నేమి?

శా॥ కానన్ నీవును బూజసేయుము సతీ లోకల్యాణి! మైత్రేయికిన్
దేనంగూడను దీసిపోవవు, మతిం జేకూరు సౌభాగ్య, మ
జ్ఞానాధీనతఁజే యఘోక్తవిధి నీకామార్యునిం దీవు త
ద్దీనతారాత్రి భజింపకుండుట సపత్నీదుఃఖ మిస్సేర్పడెన్" ౫౩౮

వ॥ అనినఁ గని కాత్యాయని శాండిలికిం బ్రణమిల్లి స్వగృహంబునకుం బోయి మార్గశిరతృతీయాదివసంబున మొదలువెట్టి యొక్కసంవత్సర మా పంచపిండాగౌరిం బూజించి తైలక్షారపరిత్యక్తంబులగు మృష్టాన్నంబుల దశవర్షవయస్కలగు కన్నియల భుజింపఁజేయుచును గుంకుమపూర్వకంబులగు గంధరసంబులం బూజించుచును నుండుటయు వత్సరాంతంబున యాజ్ఞవల్క్యుండు తదంతికంబున కేతెంచి ౫౩౯

తే॥ "కామదుండయి నీప్రియకాంతుఁడుండ నేమికష్టంబుచేసెదే యింతి! నీవు,
రమ్మపోదము మన గృహరాజమునకు, నేల వమ్మొనరించె దీమేలియొడలు" ౫౪౦

—◆ వరరుచి గణపతిం బ్రతిష్ఠించుట ◆—

వ॥ అని వాక్రుచ్చి దక్షిణకరంబునం బట్టి లేవనెత్తి పులకాంచితకళేబరంబున స్వసంతోషంబు వెలువరించు నాయకుం దోడ్కొని హర్షించుచు నాత్మాగారంబునకుం జని మైత్రేయితోడం బోలెఁ బ్రవర్తిల్లుచు గుణాన్వితుండును యజ్ఞకర్మవిచక్షణుండును గాత్యాయనాభిధానుండును నగు కొమరునిం గనియె, గుణసాగరుండును వేదవేదాంగపారగుండును నగు వరరుచి యాకాత్యాయనునకుఁ బుత్రుండై విద్యార్థులకొఱకుఁగాఁ దచ్ఛుభక్షేత్రమందుఁ జతుర్థీ శుక్రవారంబున సర్వవిద్యాప్రదాయకుండగు మహాగణపతిం బ్రతిష్ఠించె, నెవ్వఁ డానినాయకుముందఱ శాంతిపాఠవిధానంబునఁ బుష్పమాలం గ్రహించి శక్తికొలఁదిఁ బఠించువాఁడు జన్మజన్మంబునను వేదాంతశాస్త్రజ్ఞుండగు, నెవఁడు పఠింప నసమర్థుండై కేవల పుష్పమాలనే గ్రహించువాఁడు సర్వదా యాజ్ఞికవిద్వద్గృహంబులం బ్రభవించును గాని నిందితులగు మూర్ఖుల సదనంబుల నెంతమాత్రము జన్మింపఁ"డని నుడువుటయు

శా॥ వావారల్ పెరవారలన్న భిద యేనాఁడున్ మదిన్ లేకయే
యావారల్ పొసరించుకృత్యములలో నావంతతప్పుండినన్
సేవాదూరులఁజేసి బిట్టులుకమై శిక్షింపఁగంజూచు స
ద్భావా! యావనరాష్ట్రవర్తిగణపూర్ణబ్రహ్మభూమీధవా! ౫౪౨

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు గురుకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తోభయభాషా పాండిత్య రసవత్కవిత్వ నిధాన హరితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా గర్భశుక్తి ముక్తాయమాన విద్వత్సభాసుకృతావధానవిధాన వానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు శ్రీస్కాందమహా పురాణాంతర్గత నాగరఖండంబునందు

పంచమాశ్వాసము

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౩	౨౨	యవ్వసిష్టు	యవ్వసిష్ఠు
	౨౩	కరాంజలిం	కరాంజలిం
౪	౪	జననాధుం	జ్జననాధుం
	౨౪	ర్మనుడగు	ర్మనసుడు
౫	౩	ఫలము	భండి
	౯	వాకిటను	వాఁడును
	౧౩	శ్రాతుండు	శ్రాంతుండు
	౧౫	శూరుఁడగు	శూరుండగు
	౨౬	మసి	మసనసి
౮	౫	సుహాలు	సుధాలు
౧౨	౧౩	మార్కండేయు	మార్కండే యుం
	౨౪	క్రాతకపంబో	కాకతపంబో
౧౩	౧౧	జము గా	జము గా
	౨౫	పృడమి	పృడమి
౧౫	౧౮	పరేణ్యు	వరేణ్యు
	౨౭	పతి	సుపపతి
౧౯	౨౪	ఖ్యక్	ఖ్యముక్
	౨౫	దిత్వోలం	దిద్వోలం
౨౨	౧౯	పలదారు	పలు
౨౩	౧౭	మస్త్రీవయ్యు	మస్త్రీవయ్యు
౨౫	౪	నిష్పందం	ష్పందం
౩౨	౨	ఏమేను	ఏమేని
		సద్యశ్శ	సద్వశ్శ
	౨౫	బ్యతిష్ఠిం	ప్రతిష్ఠిం
౪౩	౭	కుటింగటుకుం	కుటింగ
౪౫	౨౫	అట్లు	అట్లు
౪౬	౭	ధరిత్రీశభుం	ధరిత్రీరఘు
౪౭	౨౦	కందుం	ందుం
౪౯	౧౬	భాత్ప	భ్రాత్ప
౫౦	౧౮	వెట్టించిరి	వెట్టించిరి
౫౨	౧	ప్రకాశము	ప్రాకటము

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౫౩	౨౮	దోణుఁడు	ద్రోణుఁడు
	౨౯	సాపించి	స్థాపించి
౫౪	౧౨	సుతు	సురు
	౨౫	గాచు	గాంచు
౫౬	౨౩	నష్టంబయ్యె	నష్టంబయ్యె
౫౭	౧౬	మహాత్మ?	మహాత్మ!
౫౮	౨౧	తోఁటి	తోఁటి
౬౦	౬	యెమెసర్చతి	యొసర్చతి
	౨౭	కవి	కలి
౬౧	౨౦	ఏమ	ఏను
౬౨	౨౩	బ్రహ	బ్రహ్మ
౬౩	౭	సంతగ	సంతగ
౬౪	౩	విగధ	విదధ
౬౮	౧౮	భ్రమ నెలల్చ	డంబుగలిగి
	౨౩	వేగము	వేగము
౬౯	౧	బోకార్వ	బోకార్ప
	౨౩	మహాత్రయ	మహాత్మ్యము
౭౨	౧	అంతే	అంత
	౨౨	పరిమిం	పరిరంచు
	౨౮	యుతుఁడ	యుతుండ
౭౫	౨౫	సున్న	సున్న
౭౬	౮	నాక్తె	సూక్తె
	౨౩	మానుమన్న	మానమన్న
౭౭	౮	నాపె	నాపై
౭౯	౩	శోకీంద్రు	శోకేంద్రు
	౧౭	మాణుం	మాణుత్రై
౮౨	౧౬	అల్లుడ	అల్లుఁడ
		యుతయము	యుంతయము
౮౦	౪		వంశం
	౨౪	మహాత్మ్యం	మాహాత్మ్యం
	౨౭	లిట్టునికి	లిట్టునికి
౮౨	౩	సన్నిటుక	సన్నిటుకి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౯౨	౧౦	శాపోభ్రయ	శాపోఛ్రయ
౯౫	౯	ప్రత్యహా	ప్రత్యహం
౯౭	౧	వచియింతుఁ	వచింతుఁ
౯౮	౫	తీర్ఘఁబు	తీర్ఘంబు
	౯	యేమందు	యేమంచు
౯౯	౧౩	నన్నిట	నన్నిట
	౧౭	రప్పింటం	రప్పించుటం
౧౦౦	౧౦	దృష్ట	ద్వష్ట
		బెంచిమా●న	దెంచిమాచిన
౧౦౧	౧౧	ఘూపా	ఘూప
	౨౨	నేని	నేటి
	౨౫	న నేకము	క నేకము
౧౦౨	౧౯	జనఁబు	జనంబు
౧౦౩	౧౧	మనుచు	నునుచు
	౧౨	ఊర్వ్య	ఊర్వ
	౧౪	యిట్ల	యిట్లు
౧౦౪	౧౭	మీఁర	మీఁదె
	౨౫	సంక	పింక
	౨౭	నసదీయ	నస్మదీయ
౧౦౫	౧౩	నీట	నీటు
	౧౫	శేహాంబు	గేహాంబు
౧౦౬	౧౨	తేజరిలు	ంచరిలు
౧౦౭	౧౫	బండీన	బిండీన
	౧౬	గంకి	గంకె
౧౦౯	౧౯	బెడిదఁబగు	బెడిదంబగు
	౨౨	వని	పని
౧౧౦	౬	హాస్పడిన	హాస్పుండిన
౧౧౧	౧౬	అనిట్లు	అనియిట్లు
౧౧౨	౧౭	వినిరించిన	వినిర్మించిన
	౧౯	విఖ్యాతిఁ	విఖ్యాతిం
	౨౯	స్వార్స	సార్వ
౧౧౩	౫	నుహా	మహా
౧౧౪	౨౫	దేసతలం	దేవతలం
౧౧౬	౧	ప్రాద్రుచ్చిన	వాద్రుచ్చిన

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౧౭	౨౨	నష్ట్బ	నష్టంబ
౧౧౮	౬	ఆ॥	ఊ॥
	౧౩	లౌకిక్రియా	లౌకిక క్రియా
౧౨౦	౬	దీప్యమన	దీప్యమాన
	౧౮	కఁబు	కంబు
		నంబోధించి	సంబోధించి
	౨౪	నెనిటు	నేనిటు
౧౨౧	౩	వెన	వెస
౧౨౫	౧౩	యొవరించి	యొనరించి
	౨౯	యొఱుంగని	యొఱుంగను
౧౨౬	౧	సుట్లు	కట్లు
	౧౬	జేరి	జేసి
౧౨౭	౧	విడచి	విడిచి
౧౨౮	౧౮	యందు	యంచు
	౨౨	సరగును	సరగున
	౨౮	దద్గయు	దద్దయు
౧౨౯	౨౮	బలియుడగు	బలియురగు
౧౩౧	౧౫	నుంటఁ	నుండ
	౧౯	గాఁక	గాఁగఁక
	౨౪	పతియే	పతియా
	౨౫	యామిరిఁ	యామినిఁక
	౨౬	లఁక	లంక
౧౩౨	౨	దనుదెంచు	చనుదెంచు
	౩	దశించి	దర్శించి
	౫	నుఁచి	మంచి
	౮	విమానఁ	విమానంబు
	౧౬	బఁచు	ంచు
౧౩౩	౫	శపిచి	శపించి
	౮	మాటఁ	మాటగఁ
	౧౮	మంలంబు	మంత్రంబు
	౨౯	సస్మదుక్తి	నస్మదుక్తి
౧౩౪	౨	నలంకరప	నలంకరింప
	౩	ప్రసాదిపు	ప్రసాదింపు
	౧౨	శపులయి	శప్తులయి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౩౫	౫	లుండిరిల	లుండిరిల
	౮	నుఖంబుగ	సుఖంబుగ
	౧౭	జ్ఞప్తంబు	విజ్ఞప్తంబు
	౧౮	లాచరించిరి	లాచరించి
	౨౧	రాజ్యమదు	రాజ్యమందు
౧౩౬	౩	ధమున	పథమున
	౭	గుదున	గుడున
		మాసాంతి	మాసాంత
		ముల్	ముల్
	౧౨	మదూక్తి	మదుక్తి
	౨౨	పచ్చి	పుచ్చి
	౨౩	లకా	లంకా
		పచిన	పంచిన
	౩౦	తులలదు	తులలందు
		బవేశము	బ్రవేశము
	౩౨	లిగంబు	లింగంబు
		బతయుం	బంతయుం
	౩౫	దల్లిగ	దల్లింగ
		ఘంగంబున	ఘంగంబునం
౧౩౭	౪	బతయు	బంతయు
	౧౨	లిగము	లింగము
	౨౪	పూర్వమాణంబగు	పూర్వమాణంబగు
౧౩౮	౨	ప్రార్థిపు	ప్రార్థింపు
	౧౦	దదుచ్ఛేద	దదుచ్ఛేద
	౨౮	విభావంబు	విభాగంబు
		యెదిమి	యెనిమి
౧౩౯	౧౧	మగును	మగు
	౨౨	లిగంబు	లింగంబు
౧౪౦	౧౧	మందరమును	మందరమును
	౧౩	యుబ్బుచి	యుబ్బుచి
		పేర్చుకుని	పేర్చుకొని
	౨౧	వేత క్షేత్రము	వెత క్షేత్రము
	౨౨	న్యాలింగ	నాద్యలింగ
౧౪౧	౩	కీప్పిత	కీప్సిత
౧౪౩	౩	శ్రాద్ధంబు	శ్రాద్ధంబు
	౧౧	తలాంత	తలాంతః
	౨౧	క్షేత్రాదుల్	క్షేత్రాల్
	౨౫	డోడ	తోడ
౧౪౪	౨	లెక్క	లెక్క
	౧౭	లటుంచు	లటుంచు
	౨౨	యుని	దాని
౧౪౫	౫	దేవకాసద	దేవికాదీ
	౭	బురశ్చంద్ర	బురశ్చంద్రము
	౯	క్షేత్రము	క్షేత్రముల
	౨౧	లింగయామలింగు	లింగు
	౨౪	వృషభ	వృషభ
౧౪౬	౭	మధ్వ	మధ్య
	౮	నెలమిపై	నెలమిపై
౧౪౭	౧౯	ము	ముక్తి
౧౫౩	౧	వృతాంతంబు	వృత్తాంతంబు
౧౫౫	౧౪	ప్రాచ్చు	నాక్రుచ్చు
	౨౫	ము	ము
౧౫౬	౧౧	శ్రాంతికంబు	శాంతికంబు
	౨౬	గొుకింత	గొుకింత
౧౫౭	౯	పటి	పట్టి
౧౫౮	౩౨	బొనరించి	బొనరించిరి
౧౫౯	౩	వ్యవస్థ	వ్యవస్థ
౧౬౦	౧	యిం	యింత
౧౬౬	౨౫	బెండ్లియూడి	బెండ్లి
		యున్	మూడియున్
౧౬౮	౨౧	యందు	యిందు
౧౬౯	౧౨	గొంకించు	గొంగిలిం
		కొని	చుకొని
	౧౩	గొనిపోయిరి	గొనిపోయిరి
౧౭౭	౨౫	వాయము	వాయువు
౧౭౯	౪	వటువంటి	మటువంటి
౧౮౦	౩	వల్మీకంబు	వల్మీకంబు

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౭౪	౨౦	యుక్కుడించి	యుక్కుడంచి
౧౭౮	౧	శూన్యత	శూత్యత
	౨	కొక్కుకే	నొక్కుకే
	౨౧	తనూభవం	తనూభవం
౧౮౦	౪	గూడఁతరింప	గూడఁదరింప
౧౮౧	౨౧	బలమెక్కఁగ	బాలమెక్కఁగ
౧౮౩	౬	మొనరించదనేన్	మొనరించెదవేన్
	౧౮	వొడలి	నొడలి
౧౮౪	౧౪	శేజంబుల	శేషంబుల
	౨౩	తద్విముక్తై	త్వద్విముక్తై
	౨౪	నాస్త్రక	వస్త్రక
	౨౯	మవవీలం	నువశీలం
౧౮౬	౩	తనూరు	తనూరు
౧౮౭	౪	యెద్చుచు	యేడ్చుచు
౧౮౮	౨౪	నేనుదపంబొవరుడుక	నీయెడఁజేసిదం దపము.
౧౮౯	౨	శుభకరంబు	శుభంకరంబు
౨౦౨	౧౩	వ్రూజ	వ్రూజ
౨౦౬	౨౬	ఆటున	ఆటున
౨౧౧	౬	చుడి	చుండి
౨౧౨	౨౬	ష్ఠముయుండఁ	నిష్ఠముయుండఁ
౨౧౩	౫	ఆ॥	ఈ॥
౨౧౫	౭	తద్దిజ	తద్ద్విజ

ఇవిగాక యరసున్నలు, శకటరేఫలు నుండవలసినచోట నుండకయు నుండఁగూడనిచోట నుండియు నున్నవి. ద్రుతాగమస్థలములఁ బుగాగమములును బుగాగమస్థలములఁ ద్రుతాగమములును బడియున్న యవి. ఇట్టి స్వల్పదోషములు గ్రంథవిస్తరభీతిచే నివరింపఁబడియుండవు. ప్రథమ సంపుటము నాలవపుట ౧౪ వ పంక్తిలోఁ బ్రమాదవశమునఁబడిన " ననంతలక్ష్మి వరుసం జినవాఁడు " ననుచోట "ననంతలక్ష్మని నటుల్చినవాఁడు"నని చదువుకొనఁ బ్రార్థితులు.

అభినవసరస్వతి

పత్రికాధిపతి:— జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి.

ఇది యొకమాసపత్రిక. ఇందు వర్ణాశ్రమధర్మబోధక గ్రంథములును విమర్శనములును వ్యాసములును ప్రకటింపబడును. చందా సం॥ 1 కి రు 3—0—0

ఈ కార్యస్థానమున వెలకు దొరకు పుస్తకములు.

1	ఆశ్వయాచార్యవిజయము	...	0	4	
2	కరణీకోద్ధారిణి [బ్రూర పీఠస్థకవికృత]	...	0	4	0
3	వాసంతికాపరిణయము నాటకము	...	0	4	0
4	కంసవధ నాటకము	...	0	8	0
5	ధర్మశాస్త్రసమంజరి [సింహాద్రి వెంకటాచార్యులు]		0	4	0
6	శ్రీమాహాత్మ్యపీఠగురుపరంపర	...	0	2	
7	నీతిగీతలు [సుమతిశతకమునకు సంస్కృతము]	...	0	2	
8	విశ్వబ్రాహ్మణశబ్దఖండనము, బ్రాహ్మణశబ్దవిచారము		0	2	0
9	విగ్రహారాధన ఖండనఖండనము	...	0	4	0
10	విశాఖజిల్లాతీర్పు విమర్శనము [పత్రికాధిపతి]	...	0	4	
11	సంసారగీతము	...	0	3	0
12	గురుకిరణ	...	0	1	0
13	పులిందరాజవిజయము [పత్రికాధిపతి]	...	0	4	0
14	పద్యాలనీతిశతకము	...	0	1	0
15	శివానందలహరి [సింగరాజు రామకృష్ణకవి]	...	0	4	
16	లక్ష్మీవిలాసము [రాయసము వెంకటపతి]	...	0	4	
17	సర్వారాధ్యపీఠ శతావధానము [తిరుపతివెంకటేశ్వరులు]		0	3	0
18	పరాశరసూత్రం	...	0	2	
19	పత్నీశబ్దవిచారము	...	0	2	
20	మాతృస్మరణము	...	0	2	
21	కంకణాభరణము	...	0	14	0
22	ధర్మవ్యవస్థ	...	0	4	0
23	స్వర్ణకారవర్ణనిర్ణయము	...	1	8	
24	శ్రీరామచంద్ర చరిత్రము	...	0	10	0
25	తిరుపతివెంకటేశ్వర స్తోత్రము	...	0	1	0
26	సూతసంహితా-ఆంధ్రము	...	2	0	0
27	స్కాందమహాపురాణాంతర్గత నాగరఖండము (౧, ౨ ఆ.)		1	0	0
28	గీతార్థప్రబోధము [పిడుపాటి చిదంబరశాస్త్రి]		0	4	0

అభినవసరస్వతీ కార్యస్థానము,
జానపాడు, పిడుగురాళ్ళపోస్టు,
గుంటూరుజిల్లా.